Chaucer

Povestirile din Canterbury

POVESTIRILE DIN CANTERBURY

DE GEOFFREY CHAUCER

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

BUCUREȘTI • 1964

Chaucer
Povestirile din Canterbury
În romînește de
DAN DUȚESCU

Coperta, ilustrațiile și prezentarea grafică de
VAL MUNTEANU

De Canterbury — bătrîna capitală a regilor saxoni așezată pe rîul Stour — și de catedrala ei s-a legat o notorietate rară în tot cursul evului mediu englez. Faima locului a rămas pînă azi neatinsă, cu toate că de mult au încetat să mai răsune pașii pelerinilor pe lespezile de marmoră pline de amintirea tăcută a unor sîngeroase fapte.

În 1170, din poruncă de rege, a fost ucis, în apropierea capelei sfîntul Benedict din transeptul de miazănoapte-apus, de către patru cavaleri ai lui Henry al II-lea, arhiepiscopul Thomas Becket, care cutezase a se împotrivi dorințelor regale. Îngrozit de îndoitul sacrilegiu, poporul a început de îndată să făurească legende pe seama mucenicului de la Canterbury, devenit un adevărat erou popular. Curînd s-au atribuit numeroase minuni, atît mormîntului lui Thomas, cît și fîntînii în care i se spălaseră hainele, astfel încît la numai șase luni de la moartea lui au și început pelerinajele spre catedrală.

Iar în 1174, cînd un foc a mistuit mare parte din vechiul corp al clădirii, planurile meșterului William din Sens au înălțat o capelă nouă, a sfintei Treimi *(Trinity Chapel)*, în centrul căreia se afla racla « sfîntului ». Două arcade de marmoră susțineau o lespede pe care era așezat sicriul de stejar ferecat; lemnăria era acoperită cu plăci de aur în care se incrustau perle, pietre prețioase și fire de aur, iar geana raclei era pictată. Tot în amintirea lui s-a adăugat bisericii o grațioasă absidă, numită, din pricina formei ei, Coroana lui Becket *(Corona)* și avînd încîntătoare vitralii colorate ce reprezintă faptele miraculoase săvîrșite de Thomas.

Sute de ani s-au îmbulzit pelerinii la racla aceasta, împinși de pietatea medievală, de obiceiul vremii sau de curiozitatea etern omenească, pînă cînd, în toamna anului 1538, un alt Henry, al VIII-lea, care a ucis și el pe un alt Thomas, pe marele Morus, a desființat racla și a dus podoabele și bijuteriile în tezaurul său.

Sute de ani de-a rîndul, între 1174 și 1538, drumul cel mare spre comitatul Kent era înțesat de călăreți și drumeți care se duceau, mai ales primăvara, la racla «sfîntului», așa cum străbăteau, în aceeași vreme, alte drumuri ale Europei alți pelerini spre marile lăcașuri de închinăciune din Spania, Franța sau Germania, spre catedralele vestite: sfîntul Iacob din Compostella, sfînta Magdalena din Vezelay, Cluny și atîtea altele. Ordinele călugărești catolice care fundaseră sau își însușiseră aceste catedrale, franciscani, benedictini, dominicani, bernardini etc. întreținеau un foarte susținut cult al relicvelor. Mai tîrziu însă, cînd credința — virtute medievală prin excelență — a scăzut datorită creșterii spiritului laic ce vestea Renașterea, pelerinajul a rămas un prilej de preumblare, de întîlnire cu alți oameni, de aflare a atîtor lucruri care se petreceau prin lume și pe care altminteri era greu să le auzi. Căci în vremea aceea se călătorea greu, cu primejdii mari pentru avutul sau viața călătorului, și a face parte dintr-un grup de pelerini însemna a dobîndi o calitate care ferea de pericol. Astfel oamenii se reuneau la întîmplare, în cete care mai de care mai pestrițe, alcătuite din tîrgoveți și tîrgovețe gureșe, din meșteșugari breslași, din oameni de țară, lucrători ai pămîntului, țărani stăpîni pe ogorul lor din moși-strămoși, vajnicii *yeomen*-i englezi, mult asemănători răzeșilor noștri, apoi logofeți, vechili ai moșiilor de mari feudali. Aceștia toți, ascultînd vocea obișnuinței populare străvechi, întîlnindu-se își comunicau bruma de știri pe care le dețineau din izvoare mai mult fanteziste decît de încredere, poposeau împreună la hanuri mari, bine întocmite, ca acel faimos Tabard Inn de pe drumul spre Canterbury, un fel de englezesc han al Ancuței. Pe drum, pentru a înlătura plictisul etapelor lungi, își spuneau povești mai vechi sau mai noi, triste sau hître, după împrejurări și firea povestitorului. Dacă vreun menestrel sau jongleur

se întîlnea cu ceata ori o însoțea, își producea și el specialitățile, cîntece de truveri și trubaduri, fragmente de cîntece de gestă sau romane cavalerești. Fiindcă erau priviți cu admirație încă și cavalerii, mai ales cei care veneau de departe, de la locurile sfinte, din cruciadele în țări minunate ale Orientului, de unde aduceau ciudate și amestecate soiuri de povești intrate în lumea europeană prin Siria sau prin Bizanț. Firește, cei mai obișnuiți membri ai acestor grupe erau clericii (călugări, călugărițe sau preoți), foarte numeroși și de toate felurile, din atît de numeroasele ordine — desculți, rătăcitori, cerșetori, benedictini, bernardini și atîția alții.

Pretinde a se fi alăturat unui astfel de grup de pelerini care se îndreptau spre Canterbury și Geoffrey Chaucer, cam prin anii 1386—1387, adică atunci cînd a pornit să scrie renumitele sale *Povestiri din Canterbury*. Dar istoricii literari care i-au scotocit postum viața tăgăduiesc aceasta, afirmînd că suszisul nu avea decît casă pe marginea drumului mare din Kent care ducea înspre catedrală și că de acolo urmărea doar cu ochii convoaiele de pelerini, născocind restul prin puterea deosebită a închipuirii sale hrănite cu o întinsă cunoaștere a vieții.

Era la această vreme Chaucer în plină vîrstă a maturității (fiind născut în jurul anului 1340), trăgînd concluziile unei existențe bogate în experiență și cultură. Se trăgea dintr-o familie burgheză, de negustori de vinuri furnizori ai curții, din Londra, cu stare și privilegii, și și-a petrecut copilăria în capitală, pe cheiul Tamisei, între meșteșugari și oameni mărunți, primind impresiile puternice ale unei epoci de tranziție, agitată și bîntuită de un spirit nou, cu totul contrar aceluia al pietății și supunerii medievale. Era vremea Războiului de o sută de ani între Anglia și Franța, pornit în vremea domniei lui Edward al III-lea și încununat la început de victorii engleze ca cea de la Ecluse sau cea de la Poitiers de pildă, care au dat un puternic sentiment de mîndrie poporului englez. Înăuntrul țării se desfășurau însă stări de lucruri mai puțin trandafirii — faimoasa «*black death*», ciuma neagră începe să bîntuie din 1348, decimînd, pare-se, aproape o treime din populația insulei. Scumpirea vieții, foametea, vagabondajul au însoțit ravagiile produse

de epidemie, iar nemulțumirile sociale fomentau pretutindeni, arătîndu-se în forme din cele mai variate. Mîna de lucru, rară din pricina depopulării, îngăduia țăranilor să ridice pretenții de plată mai dreaptă pentru munca lor pe pămînturile senioriale. Mulți își părăseau stăpînii, dar cînd erau prinși li se dădeau amenzi și pedepse tot mai grele, stabilite prin edictele regelui Edward al III-lea și ale Parlamentului său, care nu vedeau cu ochi buni pretențiile crescînde ale țăranilor și se temeau de duhul crescînd al răzvrătirii ce stăpînea masele. Răscoalele numeroase ale acelui timp nu sînt decît o dovadă de forță și conștiință socială a țărănimii, aflată în Anglia în împrejurări diferite de cea de pe continent.

Același spirit al răzvrătirii stăpînește și raporturile dintre orașe — faimoasele Comune engleze, îmbogățite prin comerțul cu lînă și industria textilă — și rege. Grave conflicte se nasc astfel între Comune și Coroană, dezvăluind puterea crescîndă a unei burghezii în formație, mult doritoare de libertate de acțiune și bună-stare. De aci, de la masele de țărani dîrji și răzvrătiți și de la burghezia tot mai independentă economic vine începutul eliberării de oprimarea medievală a gîndului. Neconformismul, atitudinea îndrăzneață, critică față de cei mari ai lumii, curiozitatea, dorința de cunoaștere, afirmarea cu putere a plăcerilor vieții sînt manifestări potrivnice spiritului bisericii catolice care stăpînise, fără stavilă, toată etapa anterioară a evului mediu. Acum, sub Edward al III-lea începe în Anglia, pe plan religios, o mișcare preprotestantă al cărei reprezentant de seamă e John Wyclif (1320—1384), contemporan cu Chaucer, și supranumit « primul protestant », promotorul *lollard*-ismului. Puterea bisericii catolice, pretențiile ei la daruri și prestații bănești tot mai mari, pietatea excesivă pe care o cerea credincioșilor, abundența obositoare a ordinelor călugărești și apoi chiar dependența de o depărtată Romă deveneau tot mai puțin suportabile pentru englezi. Astfel sub presiunea atitudinii critice, prestigiul bisericii catolice începe să decline și cultura vremii începe să se nască și să se răspîndească în afara sferei de influență a bisericii. Oamenii care se fac instrumentele culturii nu mai aparțin cinului

călugăresc, ca Roger Bacon și cronicarii de pînă atunci. Dar sînt încă, în mare parte, legați de castel și de viața cavalerească, fiindcă Anglia rămîne, totuși, o țară medievală, în ciuda marilor prefaceri din viața economică și socială.

Și Geoffrey Chaucer, născut din burghezie, format în mijlocul orașului burghez și popular, dar intrat în slujba curții regale de timpuriu, va purta pecetea acestei contradicții fundamentale, așa cum arată un exeget francez al operei sale [1], ținînd într-un mod ciudat și cu atît mai interesant de două lumi profund deosebite.

Primele informații cu privire la viața lui Chaucer în ambianța cavalerească a castelului datează de prin 1357 cînd slujea, îmbrăcat în vestmintele frumos colorate, roșu și negru, ale copiilor de casă, pe Elizabeth, contesă de Ulster, soția lui Lionel, cel de-al treilea fiu al lui Edward al III-lea. În această calitate, purtînd trena stăpînei sale, luminîndu-i calea cu făclii sau slujind-o la masă, tînărul a luat parte la serbările date cu pompă de regele englez în cinstea regelui Franței, a reginei Scoției sau a regelui din Cipru. Pajul însă nu slujea numai doamnei ci și stăpînului său, urmîndu-l în războaie. Și cum campaniile din Franța continuau, în 1359 se află și Chaucer în rîndurile armatei comandate de acel leu al războiului medieval, Prințul negru *(The Black Prince)*. Armatele se retrag și tînărul cade prizonier pe undeva pe lîngă Reims. Acum el va fi trecut prin neplăceri și suferințe de care tinerețea lui curteană fusese ferită, dar a avut prilejul de a învăța franțuzește (dacă nu știa mai dinainte, dată fiind răspîndirea limbii francilor la curtea engleză legată foarte adesea de Franța prin alianțe de familie) și poate chiar de a adînci cunoștința sa cu poezia truverească. Șederea în nefavorabilele condiții e de scurtă durată, regele Edward însuși răscumpărîndu-l la 1 martie cu suma de 16 lire. Întors acasă în mai, Chaucer devine valet al camerei regelui, făcînd parte din suita personală a acestuia, iar în același an, în vremea negocierilor din august 1360, ce pregăteau pacea de

[1] Delattre Floris — *Introduction* — G. Chaucer — Contes de Canterbury — Paris, Ed. Montaigne, 1942, p. 9.

la Brétigny, el se găsește din nou în Franța și e însărcinat să ducă scrisori de la Calais în Anglia.

Cum stăpîna lui murise în 1363, el slujește acum pe Lionel care se va recăsători în 1368 cu Violante, nepoata ducelui Bernabo Visconti al Milanului, dar mai mult pe rege care-l va și răsplăti cu un prim titlu nobiliar, acela de *esquire of lesser degree* și cu o pensie viageră de 20 mărci de aur. Crește în grația regelui prin abilitate și prin priceperea vorbelor frumos meșteșugite cu care întîmpină pe cei de la Curte ca și pe oaspeții străini. Noul lui titlu îl împuternicea să intre în camerele seniorilor cărora trebuia să le țină de urît povestindu-le cronici vechi, cîntîndu-le din harpă sau vielă, acompaniament la zicerea poeziilor de dragoste curtenească ce aveau acum o vechime de peste două secole și erau familiare Angliei ca și întregii Europe medievale. Între timp tradusese o carte franțuzească foarte cunoscută care-i plăcuse, *Le roman de la Rose* și făcea versuri, lucru cu totul obișnuit în acea vreme în lumea cavalerilor. Se căsătorise apoi în 1366 cu o domnișoară din suita reginei, pe nume Philippa, fiică a lui Sir Payne Roet și soră cu a treia soție a ducelui de Lancaster, John of Gaunt, faimosul uzurpator ce va deveni rege sub numele imortalizat de Shakespeare în Henry al IV-lea.

Scutifer Regis, așa cum e numit într-un act oficial, Chaucer e în 1369 din nou în serviciul militar, se pare în campania din Picardia, condusă de același John of Gaunt, acum cumnat al său.

După 1370 începe seria misiunilor diplomatice ale lui Chaucer, de cele mai multe ori secrete, și care-i vor lărgi enorm cîmpul cunoștințelor generale și de specialitate. Odată a negociat, pare-se, căsătoria prințului de Wales în Franța și s-a împrietenit în această împrejurare cu Froissart. Dar Franța îi era de mult cunoscută și nu mai putea să aibă asupra lui o înrîurire hotărîtoare de acum înainte. Italia avea să-l umple de admirație și de înnoitoare îndemnuri în prima călătorie făcută acolo, între decembrie 1372 și mai 1373, în scopul alegerii de către Genua a unui port englez pentru comerț. A vizitat cîteva orașe italiene, dar mai cu seamă Florența, unde stăpînea încă duhul lui Dante și al lui Giotto,

a conversat se pare cu Petrarca și, după unii autori, chiar cu Boccaccio a cărui operă l-a influențat adînc, cum se va vedea mai departe. Unul dintre cei mai noi editori ai lui Chaucer[1] compară în evoluția personalității și operei scriitorului englez intervenția Italiei cu influența exercitată asupra lui Goethe de al său voiaj în Italia. Prin Genua, Florența și Milano, ca reprezentant al regelui Angliei, Chaucer s-a bucurat de cinste, a luat parte la mari serbări unde se desfășura toată culoarea și strălucirea unei epoci de uriașe avuții și forțe creatoare, aceea a Renașterii mijinde. Dar mai ales a primit botezul spiritului laic în cultură, direct de la sursa sa primă, aceea a Italiei umaniste, îndrăznețe în cunoaștere, care avea să nască titanii Europei acelei vremi.

Alte călătorii l-au dus, în 1377, cu suita lui Sir Thomas Percy, în înceţoşata Flandră, împodobită cu obiecte frumoase de artă și postavuri de culori vii. Era timpul marilor coloriști flamanzi, al fraților van Eyck. Apoi, din Flandra, Chaucer a trecut din nou în Franța, la Paris și Montreuil, unde, după părerea lui Froissart, ar fi dus tratative tot pentru încheierea păcii. Se mai crede că ar fi fost vorba și de negocierea unei căsătorii viitoare între noul rege al Angliei, Richard al II-lea, suit pe tron la 22 iunie 1377, și o fiică a regelui Franței. De data aceasta însoțise pe contele de Salisbury și pe Sir Richard d'Angle.

În anul următor, 1378, el e trimis în ultima misiune în străinătate. Sir Edward de Berkley conduce de astă dată delegația engleză care trebuia să stabilească împreună cu ducele Milanului, Bernabo Visconti, o serie de chestiuni privitoare la o expediție războinică engleză. Chaucer a revăzut cu plăcere Italia luminoasă unde a stat cîteva luni, cele mai frumoase ale anului, între mai și septembrie. I-a fost destul ca să înnoiască vechi prietenii și cunoștințe, să reintre în atmosfera de înaltă cultură a țării sudice, să citească lucruri nou apărute (știa bine italienește), să dobîndească manuscrise interesante.

[1] Robinson N. F. — *Introduction* (G. Chaucer — *The Complete Works of* — Oxford Univ. Press, 1957, sec. ed.)

În lipsa lui din Anglia însărcinase pe bunul prieten John Gower, cunoscutul poet al timpului, autorul unei *Confessio Amantis*, să gireze toate afacerile publice și personale ce-i incumbau.

Din 1374 Chaucer deținea o funcțiune publică, aceea de controlor al taxelor pe lînă și piei în portul Londrei, drept care se și mutase într-o casă de pe lîngă Aldgate, obținută de la municipalitatea orașului, fără angarale. După 17 ani de slujbe la curtea regală, el revenise în oraș, între ai săi. Fusese semnul începător al întoarcerii definitive, pentru că de acum încolo favoarea lui în cercul regelui prinde să scadă. Nu că regele Richard, minor pînă în 1389, l-ar fi privit cu ochi neprietenoși; dimpotrivă. Abia cînd regele își va lua majoratul se va bucura din nou de unele grații ale sale. Dar partida puternică a lui Gloucester intervine în treburile slabului rege și îndepărtează pe oamenii cei mai credincioși, mai apropiați. Se pare că în 1386 Chaucer își pierde funcția de controlor tot din cauza acestei intervenții. Se mută în Kent, într-o casă așezată, pare-se, pe marginea drumului pe unde treceau convoaiele de pelerini spre Canterbury. Firește, sursele veniturilor s-au istovit și fostul curtean trece prin dificultăți bănești mari. Dar, din fericire pentru posteritate, Chaucer, liber acum, se dăruiește studiului și literaturii. Faptul că e ales judecător de pace al ținutului nu-i răpește prea mult timp. Iar delegat în Parlament ca reprezentant al ținutului *(Knight of the Shire)* în vara anului 1386, n-a asistat decît la sesiunea din '86, nemaifiind reales datorită noii intervenții personale a lui Gloucester.

Pînă acum, mult ocupat de funcțiile și misiunile lui, Chaucer dăduse opere literare influențate pe rînd de francezi și italieni, și în care aluviunile străine nu se sedimentaseră pe deplin, adică autorul nu izbutise să fie încă el însuși. De la *Cartea Ducesei (The Book of the Duchess)*, la *Casa faimei (The House of Fame)* și pînă la *Parlamentul păsărilor (Parliament of Fowls)* și *Troilus și Criseyda*, scriitorul făcuse o interesantă evoluție desigur, dar nu-și fixase decît parțial mijloacele specifice ale artei proprii. Acum, din 1387, cu *Prologul* și cu cele mai timpurii *Povestiri din Canterbury* se afirmă

expresia unei arte noi, epocale în desfășurarea literaturii engleze.

Om de strălucită erudiție, nu numai cu studiile juridice făcute la Temple, dar stăpîn deopotrivă pe toate ramurile scolasticii medievale, vorbind cîteva limbi străine și stăpînind literaturile italiană și franceză, Chaucer ajunsese acum și la o profundă cunoaștere a vieții și a oamenilor din mediile cele mai variate pe care le frecventase, și care-i dădea, în acest răstimp de răgaz, posibilitatea realizării unei gîndiri personale, a unei viziuni originale asupra lumii, într-o operă care se numără printre cele cîteva mari din zorii Renașterii.

Răgazul n-a fost însă de prea lungă durată; în anul 1389, cînd Richard al II-lea intră în epoca domniei lui personale, Chaucer capătă o nouă funcție, aceea de funcționar la construcțiile și reparațiile întreprinse la Turnul Londrei, la palatul Westminster, la castelul Windsor și la alte opt reședințe regale cu parcurile, loggiile și pajiștile lor. Mai intrau în atribuțiile lui și construirea eșafodajelor necesare turnirurilor pe vechiul, faimosul cîmp de la Smithfield. În cei doi ani cît a ținut slujba Chaucer, au avut loc două asemenea serbări cavalerești.

Mai vîrstnic acum, poetul începe să pregete la obositoarele obligații ale funcției care-i dădea atîtea neplăceri. Nu numai că era mereu pe drumuri de la o reședință regală la alta, dar avea de mînuit mari sume de bani, de supravegheat echipe foarte numeroase de oameni. Ba se pare[1] că în toamna anului 1390 a fost, într-un interval de patru zile, jefuit și bătut de vreo două-trei ori. Asta l-a determinat, probabil, să demisioneze din post în anul următor, 1391. A mai fost într-o slujbă, ultima a vieții lui, de supraveghetor al pădurilor regale din Somerset. Dar după 1393 poetul trăiește greu, dintr-o pensie acordată de rege pentru bunele sale servicii. La cei zece punzi se adaogă un burduf de vin anual.

[1] Robinson N. F., *op. cit.*, p. XXIII.

S-ar părea că între anii 1395—96 Chaucer ar fi fost printre oamenii suitei lui Henry de Lancaster (care se urcă pe tron sub numele de Henry al IV-lea în 1399), fiindcă a primit de la acesta o mantie roșie tivită cu blană.

Venirea la domnie a lui Henry al IV-lea pare făgăduitoare pentru poet, căci regele reînnoiește și pensia și burduful de vin. Dar cum grația monarhilor e capricioasă și nestatornică și depinde și de oamenii curții, Chaucer, cu toată pensia acordată, a trăit în ultimii ani ai vieții greu de tot, apăsat de datorii. Și actele timpului vădesc acest lucru, dar mai ales ultimele poeme în care el se plînge de sărăcie și cerșește mila regelui: *Către Scogan (Envoy to Scogan)* și *Plîngere către punga sa (Complaint to his Purse)*.

La 25 octombrie 1400 viața bogată și săracă a lui Geoffrey Chaucer se sfîrșește și în loc să continue să trăiască în casa din parcul Abației Westminster pe care o închiriase de cîteva luni pe un termen de... 23 de ani, poetul se mută pentru totdeauna alături, în capela sfîntului Benet din Abația Westminster unde-și are mormîntul. Tîrziu, prin 1868, s-a pus la Westminster un vitraliu înfățișînd pe poet.

★

Așa cum spuneam mai înainte, Chaucer este o personalitate ce răsfrînge o contradicție fundamentală între origine și existență. Născut din părinți burghezi și avînd o formație populară, el a trăit cea mai mare parte a vieții la curtea regală și în lumea seniorilor. Pe de altă parte, vremea în care trăiește e o vreme de tranziție, de înnoiri, de zguduire a vechilor temelii ale credinței și cavalerismului, pe care le edificaseră în chip de virtuți cardinale ale evului mediu feudalismul și biserica. În luptele surde sau fățișe duse de mase împotriva feudalilor și de Comune împotriva regelui, în înfruntările dintre Anglia întreagă și papalitate apar simptomele noii orientări social-politice care determină o nouă stare de spirit, neobișnuită pînă acum în istoria europeană. Epoca este una de neliniște, de agitație, de interesante efervescențe, de atitudini noi care prevestesc apariția unei etape noi, revoluționare, în istoria culturii omenești, Renașterea.

E o vîrstă a afirmării dorinței de cunoaștere și a curiozității, e o vîrstă a criticii și a negării lucrurilor vechi, prestabilite. Se simte pretutindeni în Anglia dorința aruncării jugului unei dominații care apare tot mai necompatibilă cu marile transformări social-politice: dominația gîndirii scolastice și teologale. Oamenii își îndreaptă privirile într-acolo de unde le-ar putea veni scăparea: spre natură și spre viață în general, izvoarele dintotdeauna ale gîndirii laice, așa cum tinde să devină acum gîndirea. Toate aspectele lumii sînt la fel de plăcute în măsura în care afirmă bucuria cît mai completă a vieții. Fiindcă acești englezi simt în ei lucrînd niște forțe de energie remarcabilă, suind o dată cu fluxul proceselor istorice. «Starea a treia» engleză e tot mai viguroasă, mai activă și mai îndrăzneață. Ea începe să pună la îndoială lucrurile pe care le învățase de la clerici și nobili și tinde tot mai mult să-și făurească o cultură proprie, asemănătoare în linii mari cu acelea ale fiecărui popor de pe continent. Literatura aceasta, mai cu seamă satirică, dezvăluie o mentalitate nouă, din ce în ce mai profană, opusă printr-un proces firesc, de contradicție, mentalității sacre care stăpînise pînă atunci lumea medievală.

Acest duh intrase în Chaucer de timpuriu, în anii cînd trăise în zgomotosul City, centrul comercial al Londrei. Și el auzise poezii satirice de tipul *fabliaux*-urilor licențioase, și el asistase la reprezentațiile atît de iubite de englezi, ale comediilor populare, înrudite cu farsele franceze și cu sotiile și facețiile germane. Și el ricanase, ca oricare om al stării a treia, la auzul obscenităților din numitele poezii sau scenete comice, și le înregistrase. Și el privise cu ochi critici pe nenumărații călugări din diverse ordine care cereau într-una pomană pentru ei și mînăstirile lor. Se zice că odată a bătut pe un călugăr franciscan în Fleet Street, drept care a fost supus unei obișnuite amenzi, ca membru al unui colegiu juridic. Om al vremii sale, pe care a înțeles-o și a răsfrînt-o mai deplin decît oricare altul, Chaucer a fost supus aceleiași curiozități generale, a vrut să știe cu aceeași pasiune (ba poate cu una mai intensă) ca și ceilalți din lumea lui. Firește, împrejurările vieții i-au permis să-și satisfacă setea de cunoaștere

într-un mod mult mai larg și la un nivel mult mai înalt decît acela atins de omul de rînd.

Ca și Dante în Italia, Chaucer a studiat în Anglia tot ceea ce filosofia și știința vremii îi punea la îndemînă. Mai întîi reminiscențele trecutului, destul de puternice, chiar în cursul evului mediu. Studiul antichității, oricît de deformat și lacunar, persistase de-a lungul întregului ev mediu, limba latină rămînînd limba cultului catolic și a învățămîntului scolastic medieval, a *trivium*-ului și a *quadrivium*-ului și mai ales a învățămîntului juridic prin care Chaucer trecuse. De aceea autorii latini îi sînt atît de familiari. El citează pe Homer, pe Esop, pe Aristot și pe comentatorul său arab, Avicenna, pe Platon sau Teofrast, dar destul de rar și uneori, aș zice, chiar îndoielnic. Dar neîncetat se inspiră și citează din autorii latini, din aceia pe care biserica îi îngăduise și-i adoptase sau, la nevoie chiar, îi moralizase. E vorba de Virgiliu, Ovidiu, Seneca, Cicero, Juvenal, Tit Liviu, Lucan, Suetoniu și Valerius, Macrobius și alții mai tîrzii, ca de pildă Boețiu a cărui operă, *De consolatione philosophiae*, o și traduce.

Firește, scriitorul se simte acasă în lumea sa, aceea care pentru noi se cheamă medievală. Știința teologică îi e bine cunoscută, atît de bine, încît unii exegeți ai operei sale au putut da interpretări teologice, alegorice în legătură cu ea, susținînd că ar fi vorba în înșiruirea *Povestirilor din Canterbury* de ilustrarea celor șapte păcate de moarte, combătute în cele din urmă prin povestea de încheiere a preotului. Autoritățile biblice îi sînt mereu la îndemînă, atît cele din Vechiul cît și cele din Noul Testament. De la David și Solomon la sfîntul Pavel, Chaucer se plimbă în scripturi cu ușurință. De asemenea printre autoritățile patristice între care cel mai des pomenit e, desigur, sfîntul Augustin, apoi sfîntul Jerome, sfîntul Bernard, sfîntul Reymund de Pennaforte, Tertulian și alții.

Dreptul canonic îi este iarăși bine cunoscut, ca oricărui jurist medieval. Literatura hagiografică îi dăruie uneori substanță ca, de pildă, în *Povestirea celei de-a doua maici*, unde se folosește ca izvor pentru legenda sfintei Cecilii *(Legenda*

Aurea), o compilație făcută din epitome ale unor legende mai vechi, foarte răspîndită în Europa și foarte populară, și pe care el o va fi cunoscut în versiunea lui Jacobus de Voragine, arhiepiscop al Genovei. Și cu aceasta am intrat în lumea atît de bogată a literaturii vremii lui Chaucer și atît de bine pătrunsă de acesta.

Interesant și mozaicat amestec de influențe înfățișează această epocă plină de tălăzuiri dinspre răsărit spre apus, dinspre nord spre sud și desigur dinspre sud spre nord, și dinspre apus spre răsărit. Adică pe de o parte creștinismul adusese o infuzie nouă de fantezie și culoare în vechiul fond european clasic prin aluviunile ebraice, siriace și chiar mai îndepărtat asiatice, deschizînd măsuratei raționi grecești și latine calea spre o lume fabuloasă. Pe de altă parte, stăpînirea maură în Spania făcea să pătrundă de la apus înspre răsărit, prin intermediul Provenței, o lirică fierbinte, o poezie de dragoste arzătoare, născută în deșerturile Arabiei. Popoarele Nordului, mai cu seamă cele germanice, introduseseră în fondul clasic o undă eroică nouă, un suflu de măreție războinică menit să fuzioneze organic destul de tîrziu cu mentalitatea creștină.

Astfel au revenit — colorate nou, topite în proaspete amestecuri fabuloase — vechi povestiri înspre Occident, reamintind faptele de înțelepciune și curtenie ale lui Solomon sau Alexandru cel Mare, și reevocînd luptele și nenorocirile Tebei și ale Troiei. De asemenea falsele tratate de zoologie care au circulat în tot evul mediu, *Bestiariile* sau *Fiziologurile*, introduceau și întreținеau, probabil după relatări orientale, imagini de animale fantastice ca basiliscul sau inorogul, printre cele cunoscute.

Din Spania influențe arabe au fecundat lirica trubadurească, delicata floare a sudului Franței, transplantată apoi în Italia și Sicilia, și în nordul Europei unde s-a amestecat cu lirica truvereasсă, plină de elemente populare autohtone.

Nordul a produs cîntecele de gestă, marile cuprinderi ale ciocnirilor între popoare în acel timp de necurmate lupte *(La Chanson de Roland, Nibelungenlied* și *Beowulf* constituind lamura acestei literaturi), ca și romanele cavalerești, de aventură

și dragoste, din care ciclul arthurian a aflat cea mai întinsă răspîndire.

Pe toate acestea le-a cunoscut, cum spuneam, Chaucer, aflat la castel într-o atmosferă hrănită pe de o parte cu cîntece de gestă și romane cavalerești, pe de alta cu poezie de dragoste de tradiție trubadurească și truverească. Pentru pajul Geoffrey, Roland, Lancelot du Lac, Perceval din Galia, Guy of Warwick, Libeaus, Gawain, erau personaje pomenite mereu întru amintirea vitejiilor și iubirilor lor. Așa că el le trece în opera lui în mod firesc ca pe niște vechi prietenii, tuturor cunoscute. La fel de familiar vorbește despre Gaufred, trubadurul care l-a jelit pe regele Richard și întrebuințează, chiar cu intenție ușor burlescă, fragmente din menestreli identificați de specialiști. A ascultat sigur menestreli contemporani englezi și francezi și a înțeles tehnica poeziei lor. A cunoscut însă și pe urmașii notorii ai truverilor francezi în acei doi prieteni ai săi pe care i-a și urmat ca model în unele din operele sale, pe Guillaume de Machaut și pe Eustache Deschamps.

Cartea ducesei e mult îndatorată operei lui Machaut, *Dict de la Fonteinne Amoureuse*, ca și fragmente din *Povestirea economului*. Iar *Miroir de Mariage* a lui Deschamps i-a slujit în *Precuvîntarea la Povestirea tîrgoveței din Bath* ca și la alcătuirea *Povestirii negustorului*.

Roman de la Rose, complicata operă morală a diecilor francezi versați în arta alegoriei, i-a fost carte de căpătîi lui Chaucer și l-a influențat în toate etapele creației lui.

Roman de Renart de asemenea îl arată pe Chaucer a-i fi tributar, prin mai ales *Povestirea duhovnicului de maici*, despre cocoșul Șantecler și găinușa Bogheata. De altfel lumea romanelor satirice și a *fabliaux*-urilor este poate cea mai apropiată de spiritul formației adevărate, autentice a lui Chaucer și a constituit elementul său originar.

Sursele italiene literare sînt cele mai strălucite ale acelei epoci și trebuie începute cu Dante, ale cărui ecouri străbat adesea în *Povestirile din Canterbury*: în *Povestirea călugărului*, de pildă, în legătură cu episodul despre Ugolino della Gherar-

desca, sau cu rugăciunea sfîntului Bernard din *Paradisul*, cîntul XXXIII, intrată în *Povestirea celei de-a doua maici*. Iar scriitorul e menționat chiar, în diverse împrejurări: în *Povestirea tîrgoveței din Bath* sau în *Povestirea fratelui cerșetor*.

Petrarca, numit de Chaucer « al meu învățător » în *Povestirea călugărului*, revine și el de mai multe ori, cu numele și opera lui în paginile scriitorului englez.

Boccaccio slujește de izvor principal în cea mai întinsă dintre *Povestirile din Canterbury*, aceea a cavalerului, cu opera sa *Teseida*. Din aceeași operă s-a inspirat parțial Chaucer în *Parlamentul păsărilor* și în *Troilus și Criseyda*. *Filócolo* constituie apoi sursa cea mai probabilă a *Povestirii răzeșului*.

De asemenea *Ameto* a fost legat de *Povestirea negustătorului*, în anumite privințe.

Iar *Decameronul* figurează foarte ades în sursele și motivele poetului englez, fie că e vorba, bunăoară, de *Povestirea diaculul* despre Grizelda cea mult răbdătoare sau de *Povestirea năierului*, cu susținută alură de *fabliau*. Uneori certitudinea filiației directe este stingherită de probabila interpunere a altui scriitor italian, Giovanni Sercambi, care l-a imitat pe Boccaccio în *Novelele* sale; autorul *Decameronului* rămîne însă un izvor important în cultura și opera lui Chaucer.

Viziunea lui Chaucer despre lume este, așa cum o arată opera sa, dominată de concepția teologală și de cea formată la școala științelor vremii. Între acestea astrologia ținea un loc de frunte în explicarea universului, geocentric, firește, după tradiția ptolemaică moștenită și acceptată de biserică. În acest univers limitat, format din pămîntul nemișcat, disc cu două fețe, de tină și apă, înconjurat de cerurile mobile ale celor șapte planete (Luna, Mercur, Venus, Soarele, Marte, Jupiter și Saturn) și de cerul al optulea al stelelor fixe, toate lucrurile se mișcau sub impulsul motorului prim, aflat în cerul al nouălea, și-și desfășurau destinul propriu într-o strînsă corespondență cu evoluția planetelor prin cele 12 semne sau case ale zodiacului. Fiecare planetă avea semnul său și stăpînirea asupra unor elemente din cele patru regnuri. Metalele, de pildă, corespundeau în mare, după criterii în primul rînd

coloristice, planetelor în felul următor: aurul era metalul solar, plumbul — saturnin, argintul — lunar, arama — marțiană și așa mai departe. Pietrele prețioase de care se ocupau atîta oamenii de știință ai vremii aveau și ele virtuți caracteristice prin aceleași corespondențe, exaltînd sau slăbind înrîurirea planetelor respective.

Oamenii, alcătuiți din proporțiile variate ale umorilor, corespunzînd celor patru elemente fundamentale din care fusese făurită lumea, adică pămîntul, apa, focul și aerul, purtau în destinul lor pecetea înrîuritoare a planetelor sub semnul cărora se născuseră. Tîrgoveața din Bath se socotește îndreptățită să iubească mereu, din pricina planetelor care prezidaseră la nașterea ei:

Căci firea mea, așa să știți, se-mparte
Între iubeața Veneră și Marte:
Zeița m-a făcut nepotolită
Și Marte-mi dete inimă călită;
M-am fost născută Taur înclinat
Cu Mars... Păcat că dragostea-i păcat!

Faptele oamenilor se socot a fi menite succesului sau nereușitei după configurația cerului în momentul întreprinderii lor. De aceea mulți superstițioși consultau pe specialiști care urmăreau cu tabelele toledane mersul planetelor și stelelor în fiece moment al zilei.

Medicina însăși era strîns legată de datele astrologiei și se sprijinea pe învățătura lui Galenus care stabilea între elemente și umori legături numerice și de « calitate ». Pămîntul e rece și uscat, focul fierbinte și uscat, aerul fierbinte și umed, apa rece și umedă. Cele patru umori care le corespundeau erau melancholia, cholera, flegma și sîngele, generate respectiv de creier, inimă, ficat și stomac. De aci oamenii erau împărțiți conform celor patru temperamente, melancolic, choleric, flegmatic și sanguin și erau considerați supuși influențelor astrale, mai ales celor lunare. În general, umorile, spunea medicina medievală, variază cu creșterea și descreșterea lunii.

Dacă luna era în Rac la începutul bolii și în conjuncție cu Marte și Saturn, atunci boala venea dintr-o supraabundență de choleră neagră[1]. Cam așa vorbește știutoarea găinușă Bogheata lui Șantecler, speriat de visul său:

Te-ncredințez că visul ce-ai visat
Devine din prisos de fiere rea
Pe care-o ai în tine, fir-ar ea!...
...La fel melancolia, neagra zamă,
Îl face-n somnul său pe om să geamă...
...Că ești de soiul tău prea plin de fiere.
Păzea cînd fi-va soarele-n putere
Să nu te afli prea încins la cheag;
Altminteri pun pe-o grivnă rămășag
Că hojma la trei zile friguri rele
Te-or bîntui — și poți muri din ele.

De aceea un bun diagnostician, ca medicul lui Chaucer, va trebui să cunoască perfect astronomia «*that swete dryonke*», «acea dulce licoare», știind astfel să stabilească originea oricărei boli.

«Dulcea licoare» îl va fi desfătat din plin pe poet fiindcă în 1391—92 a scris un *Tratat despre Astrolab* pentru uzul unui copil, «*little Lewis*», despre care se crede că ar fi fost un fiu sau un fin al său. Paginile despre acest instrument de investigație astronomică nu sînt decît la un nivel foarte elementar științific, ca pentru înțelegerea unui copil, dar cum s-a spus, ele sînt primele scrise în engleză despre un instrument de cercetare științifică. Dacă mai recent descoperita *Equatorie of the Planetis* se va dovedi a-i aparține[2], atunci preocuparea mai adîncă a lui Chaucer pentru astronomie va căpăta o nouă lumină.

Înrudită în acea vreme cu medicina și astrologia era și alchimia, strămoașa chimiei moderne, care a interesat, ca o

[1] Curry W. C., *Chaucer and the Medieval Sciences*, London, Allen, 1960 (sec. print).

[2] Vezi Robinson N. F., *op. cit.*, p. 544.

știință incipientă, plină de taine pentru profan, multe intelecte dintre cele mai strălucite ale epocii, pe Petrarca și pe Chaucer. Nu se știe în ce măsură va fi cunoscut scriitorul englez atelierul și practicile alchimiste, deși *Povestirea argatului avei* folosește o terminologie care, oricît de caricată, ar sugera oarecare intimitate cu lumea retortelor și a salamandrelor. În orice caz, literatura alchimistă îi era cunoscută și e suficient să citățm numele faimosului Arnaldus de Villa Nova.

Magia naturală e un simplu adjuvant al medicinei, folosit mai ales la alcătuirea medicamentelor și otrăvurilor, de către medici și farmaciști. Chaucer o cunoaște de asemenea, cum cunoaște și procedeele medicilor lăudăroși și doritori de îmbogățire care prescriu la fiece doctorie o doză respectabilă de « *aurum potabile* ».

Dar magia și astrologia reunite duc la practici vrăjitorești, la împuternicirea unor oameni cu aparențe demiurgice. Magicienii aceștia păstrau încă oarecare prestigiu în secolul al XIV-lea, deși biserica îi urmărea fără preget și mentalitatea magică începea să dea înapoi în fața asaltului tot mai susținut al empirismului filosofic și al raționalismului exprimate în mentalitatea tot mai profană a maselor. Chaucer putea să introducă într-o poveste a sa, cea a răzeșului, un episod cu un vraci din Orléans, în stare să săvîrșească fapte de mirare, să iluzioneze, să aducă în fața îndrăgostitului imaginea mincinoasă a iubitei sale cum, mai tîrziu, Faust în opera lui Goethe va înfățișa curții frumusețea anticei Elene.

Fizionomia întregea complexul științelor vremii, adăogîndu-se medicinei și astrologiei.

Firește, această largă avuție de cultură (pe care unii comentatori s-au căznit s-o tăgăduiască arătînd cu de-amănuntul unde a greșit scriitorul și ce n-a știut decît pe jumătate) s-a grefat pe un spirit curios, receptiv, pe o capacitate modernă de observație și a dublat o întinsă experiență de viață curteană, de culise politice și diplomatice, de relații cu personalități interesante, de afaceri comerciale și administrative, de întîlniri cu oameni de toată mîna. Purtînd în el germenii înnoirii,

Chaucer, plin de curiozitate variată, a reușit să-și cunoască într-un fel remarcabil contemporaneitatea și să primească direcțiile esențiale ale evoluției ei istorice. Astfel nu mai știm dacă opera lui Chaucer răsfrînge contradicția fundamentală a autorului, adică aceea de om a două epoci, a evului mediu care sfîrșea și a Renașterii care mijea, sau răsfrînge realist și obiectiv întreaga vreme de tranziție în care lupta între contrarii, între nou și vechi, se observă cu putere. Mai bine zis scriitorul este expresia integrală a vremii și oglindește astfel mijlocit tendințele ce se înfruntă în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, acel secol «*flamboyant, toppling and tottering*»[1].

Opera lui Chaucer constituie o lume întreagă pentru că, în preajma Renașterii, cuprinsul artei s-a lărgit enorm și literatura cultă a primit totul în ea, a făcut loc deopotrivă dramei și măscării, a alăturat tragicul și comicul, grotescul cu sublimul. Ceea ce începuse mai palid în Dante din pricina gravității solemne a concepției lui de viață, se accentuase izbitor în Boccaccio și continua în urmașii lui. Totuși Italia era o țară de prea insistente reminiscențe clasice ca literatura ei să realizeze un efect de contraste puternice, de îngroșări frapante, de culori violente. Nu picturii italiene i-a fost hărăzită cea mai mare tărie a tonurilor, ci aceleia din nordul flamand, cețos și înfometat de culoare. Nu literaturii italiene, atît de mari, a acestei vremi i s-a dat tăria cea mai mare a esențelor umane concentrate, ci aceleia din Nordul englez, îndrăgostit de contraste într-o epocă de ciocniri între mentalități contradictorii, între oameni de stări și clase sociale opuse. Și această concentrare remarcabilă s-a produs nu în toată opera lui Chaucer, ci în floarea ei finală, *Povestirile din Canterbury*.

Ceea ce dăduse poetul pînă atunci, ca producție de tinerețe, era tributar cu totul poeziei curtene de dragoste precum și în general literaturii alegorice de tipul *Romanului despre trandafir*. *Cartea ducesei*, scrisă pentru mîngîierea lui John of

[1] Înzorzonat, clătinîndu-se, stă să cadă.

Gaunt la moartea primei sale soții, Blanche de Lancaster, este un cuprinzător *lamento* al cavalerului îndoliat, întrerupt de un straniu personaj, Visătorul, care suferă și el, bîntuit de nesomn din pricina tristei lui fantezii. Aceste două suferințe, comparate și îngemănate, sînt menite să ilustreze viața ca o durere și o zădărnicie continuă. De aci, cum s-a spus, visarea ce înconjură întreaga narație, de aci depărtarea de realitate a personajelor zugrăvite cu intenție în atitudini convenționale ca niște figuri într-o tapiserie medievală[1]. Desigur, subordonarea mijloacelor poetice unei idei dominante coordonatoare este făcută cu artă și pricepere de tînărul Chaucer, dar maturizarea creației sale este un proces evolutiv îndelung, ca la orice scriitor, și fiece lucrare aduce o nouă dovadă a acestui proces. *Casa faimei*, produs al începuturilor de influență italiană, se sprijină inițial pe aceeași tramă convențională de dragoste, caracteristică pentru unele poeme ale evului mediu, dar lasă să apară interesantul și noul motiv al faimei, al gloriei, care anunță Renașterea.

Este o operă de tranziție, în parte inspirată din Dante, și care poartă semnele specifice ale creației chauceriene: tratarea liberă a motivelor de inspirație chiar cînd ele au fost împrumutate, împănarea textului cu referiri numeroase la fapte și personaje contemporane, ca și la izvoare variate de cultură, umorul subțire care învăluie toată alegoria.

Parlamentul păsărilor înfățișează iar un motiv bine cunoscut al literaturii medievale și anume un sfat al zburătoarelor în legătură cu alegerea iubitei în ziua de Sînt Valentin, dar și aci poetul procedează liber în dezvoltarea temei, cu mînă tot mai sigură folosește procedeele artei sale și în special dialogul care capătă o vioiciune anunțînd forța *Povestirilor din Canterbury*. *Troilus și Criseyda*, însă, prefigurează într-adevăr capacitatea narativă a viitoarei opere capitale. Această poveste, spusă mai întîi de Benoit de Sainte-Maure în al său

[1] Bronson H. Bernard, *The Book of the Duchess Reopened* (în vol. Chaucer, *Modern Essays in Criticism, edited by Edward Wagenknecht*, New York, 1959, pp. 271–294).

Roman de Troie într-un episod, a ajuns la Boccaccio (prin versiuni intermediare italiene) care a alcătuit un întreg poem, de sine stătător în *Filostrato*. Această carte a fost sursa imediată a lui Chaucer care, ca de obicei, a lucrat original asupra textului citit și a dat, cum se spune, un adevărat roman psihologic.[1]

Și *Legend of Good Women*, tot o vorbire despre dragoste, vestește apariția *Povestirilor* mai ales prin structură, prin deschiderea printr-un prolog. Poetul e condamnat de zeul dragostei să scrie o legendă în cinstea femeilor desăvîrșite după canoanele dragostei, fiindcă a defăimat femeia scriind *Troilus și Criseyda* și traducînd *Le Roman de la Rose*.

Povestirile din Canterbury, operă a maturității depline scriitoricești a lui Chaucer, alcătuiesc un univers, concentrează o lume întreagă cu toate preocupările și aspirațiile, cu toată culoarea ei autentică. În ele Anglia lui Chaucer ni se înfățișează cu un adevăr și o forță rară, semn, la autor, al unei puteri deosebite de oglindire realistă. Povestirile însumează, în varietatea lor, demnă, cum spuneam, de curiozitatea unui om al Renașterii, toate speciile cunoscute ale vremii aceleia de tranziție, cînd lărgirea orizontului artistic permite intrarea oricărui fapt de viață în arta cultă, de la dramă la măscări. E un fenomen estetic ce trebuie luat în seamă și înțeles în semnificațiile lui integrale, fiindcă înseamnă, pentru literatură și artă în general, o hotărîtă orientare spre un nou spirit, cel laic, umanist, conform căruia se putea spune cu o vorbă veche latinească potrivită oricărui umanism: «*Homo sum; nihil humani a me alienum puto*»[2]. Într-adevăr nimic din viața timpului n-a rămas străin scriitorului, n-a fost lăsat în afara *Povestirilor din Canterbury*.

În primul rînd nu lipsește nici o categorie socială a vieții engleze. Toate stările sînt înfățișate de Chaucer cu o uimitoare obiectivitate într-o galerie desfășurată, plasată pe direcția fundamentală a dezvoltării istorice. Desigur cavalerul, simbol

[1] Robinson N. F., *op. cit.*, p. 387.

[2] «*Sînt om; nu socot străin nimic din ceea ce e omenesc*» (Terențiu, *Heautontimorumenos*, actul I, scena I, v. 25).

al întregii orînduiri, al idealului uman medieval, nu putea lipsi din această galerie înfățișată în remarcabilul *Prolog* și în interludiile hazlii pe care le constituie precuvîntările la fiece povestire. Dar cu toată admirația și strădania autorului, cavalerul rămîne un personaj fără viață, în ciuda calităților lui morale și războinice atît de elevate. Singurul semn individualizator ce-i aparține este «*cămașa neagră-a dumisale / soită de rugina celor zale*»; haina sa proastă. Fiul său, scutierul *(the Squire)* e un tînăr plin de haruri, frumos, cochet, cu costum pestriț alb și roșu, înflorit ca o pajiște, și care cumulează toate desăvîrșirile epocii: cîntă, scrie, pictează și dansează, stăpînind desigur și meșteșugul armelor. Dragostea e pricina neliniștii lui primăvăratice care i-a luat somnul. Încîntător, portretul scutierului depășește, totuși, cu foarte puțin convenția tipică a epocii în ceea ce privește idealul de formație a viitorului cavaler. El rămîne o plăcut colorată figură dintr-o ilustrație de manuscris.

Cu cavalerul și scutierul, lumea castelului, a seniorilor se epuizează repede, după cum se vede, potrivit importanței lor istorice, din ce în ce mai scăzute. Foarte numeroși sînt oamenii bisericii, bărbați și femei, preoți, călugări și călugărițe, vînzători de iertăciuni. Stareța deschide seria, ca mai mare în ierarhia lor. E o femeie delicată cu insistență, ale cărei maniere o unicizează între țăranii și negustorii vrednici, dar grosolani. De la numele ei, Eglantina, la limba pe care o folosește (acea franceză din Stratford), la afectarea curtenească a purtării, la predilecția pentru căței și la costumul care-i întregește portretul și se sfîrșește cu un elegant și grăitor accesoriu, paftaua de aur avînd gravată deviza *Amor vincit omnia*[1], Chaucer a ales cu subtilitate ironică tot elemente care să sugereze capacitatea sensibilă și sentimentală a stareței, cu totul depărtată de cerințele aspre, ascetice ale cinului. De altfel, cu o singură excepție, aceea a bietului preot dintr-un tîrg, oamenii bisericii se arată însuflețiți de un spirit protivnic idealului tagmei, care-i face să se dedea unor înclinații și chiar

[1] *Iubirea învinge totul.*

unor pasiuni cu totul incompatibile cu starea și profesia lor. Călugărul este un vînător pătimaș, are ogari și cai arabi. Înclinat spre bucuriile trupului, n-avea nimic dintr-un ascet, ba chiar disprețuia canonul benedictin căruia trebuia să-i slujească. Grija de costum îl preocupă, poartă «*Pe mîneci cusătură / Cu găitan din blană scumpă, sură*» și o vizibilă bijuterie din aur masiv spre a-și prinde gluga. Semnul buneistări, al bucatelor de frupt, se vede pe toată fața lui, în plesuvia lucioasă, în obrazul «*ca uns cu mir*», în trupeșia lui, în ochii «*înfocați și jucăuși*» ca tăciunii. Fratele pantahuzar, la fel de lumesc în apucături, avea patima cîștigului bănesc pentru care «*se gudura ca javra pentru os*» și pe aceea, mai acoperit sugerată, a femeilor. Făptura duhovnicului de maici, bărbat frumos și bine legat, provoacă admirația hangiului prin virilitatea lui evidentă:

Ian vă uitați la el ce vînă are
Și ce grumaz și pieptul cît de mare!
Dar ochii? Ca de vultur, ce să spui...
Nu-i trebuie căneală dumnealui,
Nici suliman, nici praf de Portugal...

Să nu uităm apoi pe abatele alchimist, șarlatan și iubitor de arginți. Pe toți îi întrece însă călugărul vînzător de iertăciuni, care nu numai că poartă și mărturisește păcatul lăcomiei, trăind ca un parazit care nu vrea să muncească, dar își ia însuși parcă puțin în derîdere propria lui slujbă, aceea de a face comerț cu indulgențele papale și cu relicvele sfinților și martirilor. Impostura și șarlatania sînt folosite cu haz de acest frate cerșetor care a încetat a se mai lua în serios. Și vorbele lui și comentariile celorlalți indică o schimbare de mentalitate la englezi, o afirmare a unei înțelegeri noi, critice, a religiei și a rosturilor ei, care prevestește Reforma, corolarul religios al Renașterii. Ideile lui Wyclif și ale lollarzilor sînt prezente în cea mai mare parte a povestirilor, indicînd declinul idealului ascetic medieval. Critica viciilor călugărești la Chaucer e întreprinsă cu mai multă vigoare decît la

Boccaccio sau la Rabelais, fiindcă se pune în discuție (într-o țară unde mișcă mișcarea protestantă, de interpretare rațională, nu mistică, a religiei), oportunitatea instituției. În precuvîntarea la *Povestirea călugărului*, hangiul critică nu atît pe călugări cît rigoarea ascetică, aceea care condamnă oameni întregi la abstinență. Implicit, cuvintele hangiului afirmă noul ideal de viață laică ce va pătrunde treptat în cultura viitorului umanism. Evident, e vorba de o laicizare a concepției de viață la un nivel încă inferior, biologic, dar acesta nu denotă mai puțin o schimbare a centrului de greutate în ierarhia valorilor acelei vremi.

Starea a treia este cea care alcătuiește partea de mare pondere a *Povestirilor din Canterbury*, atît prin frecvența oamenilor recrutați din ea, cît și prin energiile formidabile pe care le înfățișează. Mai întîi intră aci « cinstiții » negustători, îmbrăcați în strai bogat, colorat, vorbind și purtîndu-se cu greutate, cum le era starea. Lîngă ei meșteșugarii din bresle, dulgheri, boiangii, țesători, tapițeri cu accesorii și podoabe vestimentare din argint, semn al avuției, arătau noua putere a orașelor, a comunelor engleze. Intelectualii vremii prinși în ceata de pelerini sînt doctorul iubitor de aur, notarul, bun și priceput cunoscător de legi, trepăduș de afaceri, bogat foarte, și bietul diac din Oxford, sărac, cu o gloabă de cal, cu o jiletcă ruptă și pisălog întru moraliceștile învățături. Aprodul se ține și el, prin cele trei boabe de latinie, de tagma celor învățați. La fel prin subțirimea minții lui iscusite în afaceri, economul. Tîrgoveața din Bath încheie șirul orășenilor, al burgheziei incipiente purtînd toate atributele unei clase în formație, activă, viguroasă și îndrăzneață. Face bună pereche cu burghezia țărănimea engleză, aceea afirmată tot mai curajos în zilele lui Chaucer prin răscoalele dese, prin revendicările înfățișate cu atîta îndrăzneală regelui și Parlamentului său.

Răzeșul, arcașul, țăranii liberi ai Angliei, ca și logofătul și morarul sînt excelent portretizați, ca niște surse de energie, puternici, activi, iubitori de trai bun, gata la snoave, fie ele și măscăricioase. Lumea pe care o cunosc cu simțurile e a

lor, pe aceasta o afirmă ei cu putere, delectîndu-se cu bucuriile ei. Purtătorul de cuvînt al acestei «stări a treia» e hangiul, cu vorba lui grea susținută de chimirul plin și adresîndu-se fără nici o sfială, ca un egal sau ca un superior, oricăruia din convoiul de pelerini, de la cavaler și stareță pînă la Chaucer. El dă și ia cuvîntul, el emite judecățile de valoare asupra povestirilor, exprimînd și prin aceasta gustul și înclinațiile stării din care face parte și pe care o reprezintă ca o adevărată forță în devenire. Prezent cu discreție, ca și cum ar vrea să fie un martor obiectiv, scriitorul observă cu atenție și înregistrează raporturile dintre oameni, și izbutește, de fapt, să reproducă, în micul său univers literar, relațiile dintre categorii sociale, dintre clase, în perspectiva înnoirilor din ce în ce mai simțite ale acestei etape istorice.

Astfel prima sursă a realismului lui Chaucer constă în reflectarea obiectivă a direcției exacte a procesului istoric petrecut în momentul fixat de *Povestirile din Canterbury*. Personajele au, cum am văzut, importanța pe care categoria sau clasa lor socială o are în realitatea istorică, mentalitatea pe care o dezvăluie este veche sau nouă, depășită sau hărăzită succesului, după cum aparține unora în declin sau altora în ascensiune. Vechiul și noul se ciocnesc direct în paginile operei lui Chaucer, expresie nemijlocită a unei epoci de tranziție de la evul mediu la Renaștere.

Obiectivitatea autorului este de fapt simulată. Aparența ei se sprijină pe dubla valență a operei, pe orientarea ei cantitativ egală înspre evul mediu și înspre Renaștere. Critica funcționează implicit dar neîntrerupt la adresa vechiului prin atitudinea hangiului și a «stării a treia», la adresa clerului, de pildă, la adresa falsei științe a alchimiștilor, la adresa tiranilor împilatori care calcă libertatea oamenilor (în *Povestirea economului)*, a inegalității sociale și așa mai departe. Neamendînd opinia acestora sau intervenind prea slab, scriitorul își afirmă în realitate comunitatea de opinii cu ei. Dar nu numai atît. Chiar poveștile spuse de autor constituie o cheie în această privință. El începe cu *Sir Thopas*, o poveste care vrea să fie un roman cavaleresc și care eșuează, din voia

autorului, într-o burlescă parodiere a romanului cavaleresc, prefigurînd, cum s-a spus, pe Don Quijote sau, cum ni se pare, vestind începutul poemului eroicomic al Renașterii, de tipul Boiardo, Pulci etc. Hangiul îl întrerupe plictisit și-l roagă să înceapă altceva. Atunci Chaucer intră în altă povestire, de data aceasta de tip moralizator, *Povestea lui Melibeus*, pe care o traduce pur și simplu din surse străine și o lasă în proză pentru a o face și mai indigestă[1]. Narațiunea despre înțeleapta și iertătoarea soție a lui Melibeus, care-și sfătuiește soțul să nu se răzbune pe dușmanii săi, ci să-i ierte, e deosebit de plicticoasă și fără valoare literară, neavînd nici acțiune, nici personaje vii, ci constînd dintr-un dialog obositor și stereotip, împănat cu toate autoritățile biblice și scolastice. De aceea, pe bună dreptate, hangiul se supără, și mînia lui este expresia oboselii oamenilor de poveștile cu cavaleri și de moralități seci.

Spiritualul, ironicul Chaucer, șarjînd aceste specii literare în cele două nereușite încercări ale sale, nu face altceva decît să dea cîștig de cauză noului gust în mod indirect, ceea ce înseamnă o sigură depășire a așa-zisei sale obiectivități și pe această cale.

Cele două aspecte contradictorii, serios și comic, ale operei lui Chaucer sînt justificate de acesta prin predilecțiile variate ale diferitelor categorii sociale pe care trebuie să le satisfacă. În cuvintele hangiului care preced *Povestirea vînzătorului de iertăciuni* se arată că oamenii de neam vor povestiri moralicești, iar cei de rînd măscări vesele. Și atunci, conform cu viziunea sa adînc realistă, scriitorul, care adună laolaltă oameni din toate stările, le va face parte egală tuturor, iar pe de altă parte va izbuti să individualizeze pe fiecare ca aparținînd unei stări prin povestea pe care o spune. De aceea în linii mari poveștile se pot împărți în două categorii, cele moralizatoare, sumbre, în spirit medieval, spuse de clerici care în mod firesc aveau mereu pe buze cuvîntul

[1] Acesta este de fapt și motivul pentru care din *Povestea lui Melibeus* nu figurează în versiunea de față decît *Precuvîntarea* și un scurt fragment.

despre păcat și pedeapsă, sau cele cavalerești spuse de cavaler, fiul său ori unii dintre intelectualii grupului; apoi cele comice, de tipul *fabliaux*-urilor franceze, pline de întîmplări și fapte licențioase, dar nu mai puțin purtătoare de morală. În prologul la *Povestirea bucătarului*, hangiul, dezghiocînd sensul realist al artei satirice, facețioase, zice: « *Poți pune adevăr și-n zeflemea* ». Acestea sînt narate cu mare plăcere de morar, logofăt, bucătar (care nu termină), corăbier, aprod, negustor, adică de cei mai hîtri din ceată.

Acordul dintre povestitor și cele ce povestește este în toate fragmentele operei perfect (cu excepția celor două narații ale lui Chaucer, intenționat puse în contratimp cu reala înclinație a personajului). Și ne dăm seama ce varietate interesantă de caractere omenești realizează scriitorul în mica lui lume, cînd înțelegem ce cuprinzătoare din punct de vedere al speciilor literare, al motivelor folosite sînt *Povestirile din Canterbury*, adevărată enciclopedie a surselor și a temelor literaturii medievale. Nu întîmplător călugărul, în « tragediile » sale, deplînge căderea din putere și strălucire a mai-marilor lumii acesteia, începînd de la Lucifer și Adam și alți eroi de mitologie și sfîrșind cu personajele istorice ca Ugolino, faimosul erou al *Divinei Comedii*, ca Petru, rege al Ciprului, sau Bernabo de Lombardia, pe care Chaucer îi cunoscuse în lunga sa carieră de curtean. Mai ales în episoadele cu Alexandru cel Mare, « *spuma cavalerilor* », sau cu Iulius Cezar apare motivul *fortuna labilis*[1], spus ca o ieremiadă. Vanitatea tuturor lucrurilor acestei lumi perisabile și înșelătoare era una dintre ideile directoare ale mentalității religioase a evului mediu. De aceea cel care povestește istoria sorților supuse marilor schimbări ale atotputernicei Fortune este un călugăr, adică un purtător prin excelență al ideilor religioase (chiar dacă nu un îndeplinitor al lor). Astfel individualizarea cîștigă în adîncire și motivare și aci, ca și în cazul vînzătorului de iertăciuni și în al fratelui cerșetor. Primul debitează o poveste tot de tip medieval cu moartea puternică stăpînind lumea păcătoșilor și rînjind

[1] Norocul schimbător.

amenințătoare din faptele lor. Cei trei desfrînați care vor să ucidă moartea, mor toți pradă patimilor celor mai josnice, beției, lăcomiei de arginți și dorinței de ucidere. Povestea ne amintește insistent de faimoasele înfățișări ale plasticei medievale dar și rinascimentale, de «dansurile morții», ilustrate mai cu seamă de artiști ca Dürer și Holbein, și cu precădere în țările germanice, ale nordului.

La fel, fratele cerșetor face loc în narația sa unui alt motiv care a înflorit în evul mediu, și anume pactului cu diavolul. Un aprod peste măsură de lacom încheie, pe neștiute, un pact cu diavolul care-l va lua chiar în ziua aceea cu el în iad, așa cum ceruseră blestemele babei sărace, oropsite de aprod.

Stareța relatează în forma unui miracol o superstiție de asemenea foarte răspîndită în intoleranța mărginită a evului mediu și anume uciderea unui copil creștin de către evrei. Și în *Precuvîntarea* la această povestire, și în cea la *Povestirea celei de-a doua maici* figurează rugăciuni, una din ele imitată după rugăciunea sfîntului Bernard din *Paradisul* lui Dante. Atitudinea e explicabilă cu atît mai mult cu cît e vorba de femei, desigur mai pioase decît bărbații călugări. Măicuța a doua spune legenda sfintei Cecilii, nobila romană creștinată și dată martiriului. Cuvintele fețelor bisericești sînt încheiate în același spirit de preot care vorbește în proză, ca într-o fastidioasă predică, despre cele șapte păcate capitale și despre pocăință.

Singura excepție în rîndul clericilor o face duhovnicul de maici, pe care rugămințile celorlalți, indispuși de povestirea atît de tristă a călugărului (și nu întîmplător cavalerul protestase, dintr-un sentiment, ușor de înțeles, de solidaritate cu făptuitorii de «lucruri mari» în lume și dintr-un sentiment de castă) îl îndeamnă spre o mai veselă temă, aceea a cocoșului Șantecler și a găinușei Bogheata, luată, pare-se, din *Roman de Renart*. Dar dacă e să vorbim despre capacitatea lui Chaucer de a-și defini prin analogie sau prin contrast personajul, după povestea pe care o spune, atunci n-ar fi exclus ca duhovnicul de maici să fie apropiat, prin structura lui fizică pomenită

mai înainte, deci printr-o propensie a firii, de galantul cocoș din fabulă.

De altfel vorbirea despre dragoste apare și în *Povestiri* ca subiectul cel mai agreat și cel mai des întîlnit, cum apare în tot cursul evului mediu, în dubla ei accepție, cavalerească *(amor purus*[1] ori *hohe Minne)* sau comună, populară *(amor impurus*[2] ori *niedere Minne)*. Cavalerul și tîrgoveața din Bath sînt fiecare purtătorii cîte unei accepții, exprimînd în cel mai înalt grad viziunea cavalerească sau populară care stăpînesc poveștile de dragoste. Adică unii vorbesc despre dragoste ca trubadurii, într-o poezie împodobită de nobile sentimente și destul de convenționale (pentru vremea aceea) simboluri ca șoimii sau trandafirii, iar alții vorbesc, fără perdea, într-o sinceritate absolută, uneori cam grosolană, ca în *fabliaux*-uri, despre dragoste ca despre satisfacerea impulsurilor vitale, a plăcerii naturale, fără constrîngere. De aceea e o deosebire de la cer la pămînt între romantica povestire a cavalerului despre dragostea pură a celor doi eroi antici Arcite și Palamon pentru frumoasa Emilia, cumnata lui Tezeu al Atenei, și prologul tîrgoveței care spune, fără înconjur, toate detaliile complicatei ei vieți intime în cele cinci căsătorii succesive.

Pe linia deschisă de cavaler se înscrie și povestirea fiului său, scutierul, despre Canaceea căreia i se spovedește șoimana rănită din dragoste ca și, în mod destul de ciudat, povestirea răzeșului, de tipul romanului cavaleresc, despre cavalerul Arveragus și soția sa, frumoasa Dorigena. Poate că răzeșul, păstrătorul vechilor obiceiuri de viață engleză populară, va fi fost pentru Chaucer un model de moravuri sănătoase întemeiate pe o îndelungată tradiție. Și povestea lui sfîrșită cu atîta neașteptată generozitate din toate părțile ilustrează poate o altă concepție de viață decît aceea a tîrgoveței, a morarului, a logofătului, sau chiar a negustorului.

Poveștile hître care culminează cu vorbirea tîrgoveței se întemeiază mai ales pe necredința femeii, capabilă, după

[1] *Iubire curată* (lat.); *dragoste elevată* (germ. medievală).

[2] *Iubire necurată* (lat.); *dragoste de rînd* (germ. medievală).

părerea cu originea în Biblie, numai de înșelăciune. Șantecler însuși rostește confirmarea acestei idei: *In principio mulier est hominis confusio*[1], deși îi dă o turnură destul de galantă. Morarul povestește despre teslarul înșelat de frumoasa lui soție Alison cu Nicolae învățăcelul; corăbierul înfățișează și necredința și lăcomia soției de negustor care-l înșală pe acesta pentru o sută de franci cu vărul său, călugărul John. Iar negustorul întreprinde o ironică pledoarie în favoarea căsătoriei susținută de pilda, inspirată din Boccaccio, a bătrînului Ianuare căsătorit cu dulcea Mai și înșelat de aceasta cu pajul Damian. Economul spune și el despre necredința femeii povestea cu cioara lui Phoebus.

Vorbirea despre virtute este aproape la fel de frecventă, dar mult mai puțin pasionantă, așa încît povestirea cea mai plicticoasă este aceea a autorului despre Melibeus, iar cea mai puțin verosimilă a diaculuí despre răbdătoarea Grizeldă care, luată de soțul ei din colibă, e supusă la încercări din cele mai grele din care iese mereu învingătoare prin perfecta ei supunere, virtute medievală exaltată între toate. La acestea se adaogă și povestea notarului despre Constanța, virtuoasa și nefericita fiică de împărat, mereu persecutată de succesivele ei soacre și pedepsită în același fel, adică trimisă să plutească pe mare la voia întîmplării, precum și povestea doctorului despre puritatea moravurilor la romani, care a determinat pe vrednicul Virginius să-și ucidă fiica pentru a o scăpa de dezonoare.

Didactic și moralizator în poveștile *serii*[2], Chaucer dă măsura adevărată a artei sale în poveștile comice unde mînuiește arta satirei cu mare dezinvoltură, fixîndu-și astfel profilul creator printre afini joviali ca Boccaccio și Rabelais și creind o tradiție comică în scrisul englez de la el la Shakespeare și Sterne. De aceea din el rămîne foarte mare jovialul, viu, original și nu moralistul sec, sarbăd. Acela mișcă oameni, îi pune să vorbească, să bea și să se certe, acesta grăiește doar în pilde și citate, doct și monoton, fără nici un haz.

[1] Vezi *Note, Duhovnic*, vv. 343—346.

[2] Serioase *(ital.)*.

Dar în felul complex în care sînt concepute *Povestirile din Canterbury*, cele două aspecte ale artei lui Chaucer care alternează fără încetare se întregesc, slujindu-se reciproc, punîndu-se în valoare prin contrast. După cavalerul romantic urmează la rînd morarul cel slobod la gură căruia îi face indirect remonstranțe logofătul cu povestirea lui. Bucătarul produce o sincopă cu narația sa neterminată, după care notarul reintroduce tonalitatea gravă și tonul moralizator și așa mai departe, cu pedalări cînd pe minor, cînd pe major. Ceea ce îngăduie această mișcare, dînd coerență și unitate întregului, este povestirea de cadru învățată de Chaucer tot de la Boccaccio, dar depășită prin dinamică și colorit de epocă foarte intens. Fragmentele de legătură între povești fac posibilă cunoașterea personajelor pe toate laturile prin urmărirea lor în dialog, în reacțiile unuia față de celălalt, prin intervenții și descoperiri noi care îmbogățesc mereu universul pelerinilor din Canterbury.

Așa, de pildă, abatele alchimist apare în treacăt în precuvîntarea la *Povestirea argatului* și tot acolo au loc micile răfuieli între el și slujitorul său. De asemeni, cearta între bucătarul beat și între econom are loc în precuvîntarea la povestea acestuia din urmă. Unele povești își dobîndesc motivarea chiar în mînia stîrnită într-un personaj de către altul. Astfel povestirea fratelui cerșetor e spusă în ciuda aprodului pe care-l știa de ticălos, iar cea a aprodului în dușmănie față de călugări în general.

Sigur că vremea lui Chaucer prinde viață din toată această agitație a eroilor în fragmentele intermediare care prelungesc și explicitează prologul. Dar epoca străbate în opera scriitorului chiar prin povestirile cele mai îndepărtate în timp și spațiu, altă dovadă a forței realiste de oglindire la Chaucer. Scutierul îl face pe domnul tătar Cambinskan un cavaler desăvîrșit, la a cărui curte se trăiește ca la curtea engleză. O curtenie binevoitoare stăpînește toate raporturile dintre oameni, cavalerul care vine să aducă daruri vorbește după toate legile retoricii medievale, la ospețe menestrelii înveselesc pe meseni. Iar peisajul prin care se plimbă Canaceea este unul de-a dreptul englezesc, aburos, umed,

colorat cu verde fraged, ca orice peisaj descris de Chaucer. Sentimentul naturii se simte mijind la Chaucer într-un fel care a depășit schema, canonul trubaduresc al înfățișării naturii. El prevestește acel peisaj care va înflori în secolul al XVIII-lea cu *Anotimpurile* lui Thomson și cu pictura lui Gainsborough. Cu aceasta ieșim, în ceea ce privește zugrăvirea naturii, din evul mediu și intrăm în Renaștere.

Nu numai în depărtata Asie sînt trecute moravurile medievale engleze, dar mai accentuat chiar în istoria mitică a Greciei. *Povestirea cavalerului* ne duce într-o antichitate văzută foarte interesant, cu ochii medievalului. Disputele între cei doi eroi, Palamon și Arcite, se duc — după hotărîrea regelui Tezeu care prezidează hotărîtor întotdeauna, ca un rege Arthur sau Charlemagne — în felul cavaleresc și după tipicul medieval. Evocarea luptei lor e de fapt descrierea unui măreț turnir, poate mai direct și mai convingător decît în paginile lui Walter Scott. Vînătorile sînt iar prilejuri de înfățișare a modului exact de viață medieval, de la costumul verde al amazoanelor pînă la alaiul întreg; tot așa nunțile și înmormîntările sînt proiectări în antichitate ale încărcatelor ceremonii feudale.

Disputele verbale sînt conduse ca în vremea scolasticii, ființa umană e înțeleasă în felul medieval ca amestec al celor patru elemente, simbolizate în umori. Palamon, bunăoară, e un temperament bilios, mereu negru la față, mereu trist, mereu îmbrăcat cernit, supus smeadului Saturn. Ni se pare a vedea în acest erou o prefigurare medievală a viitorului melancolic din Renaștere, întrupat de Dürer sau Shakespeare. Cortegiile de alegorii medievale caracteristice sînt uneori străbătute de imagini luminoase, noi, rinascimentale, precum aceea a Venerei ca ieșită de sub penelul mai tîrziu trăitorului Botticelli:

Pe Venus cea cu chip și sîni de fală
O au făcut plutind pe mare, goală;
De la buric în jos și pe picioare
O-nvăluiau talazuri sclipitoare;

O ceteră purta zeița-n mînă
Și-avea pe cap minune de cunună
Din proaspeți trandafiri; și porumbei
Roteau deasupra creștetului ei...

De altfel trăsăturile neo-clasice la Chaucer ca și la Petrarca și Boccaccio sînt numeroase, vorbind despre o nouă orientare a culturii contemporane. Printre altele e semnificativ în acest sens pasajul din *Povestirea tîrgoveței din Bath* unde se vorbește despre pieirea nimfelor din pajiști și păduri și înlocuirea lor cu... călugări. E poate aci o notă de regret a neo-clasicului față de dispariția vechiului său vis de armonie pe care-l reprezenta antichitatea și pe care o vom găsi în neo-clasicismul de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, la Schiller sau chiar la Hölderlin.

Imaginea vremii lui Chaucer se reconstituie și cu interioarele și cu costumele, cu toate detaliile lor atît de plăcut colorate. În această privință el se arată plastic, ca nici un alt autor al Renașterii, în afară de Dante. Se simte că ochiul i-a fost nu numai sensibil, dar și exersat de contactul cu modele coloristice remarcabile ale vremii. A văzut postavul ciocîrlat și civit de Flandra precum și grelele brocarte italienești în costumele bariolate ale epocii. A trecut prin catedralele franceze și a urmărit irizările multicolore ale luminii prin vitralii. A ținut în mînă manuscrise prețioase cu enluminuri de meșteri vestiți. Dar a privit și icoanele de acasă în fețe vii ca acelea pe care le pomenește răzeșul, precum a privit și pînzele marilor coloriști flamanzi și a strîns învățătura culorilor din toată acea somptuoasă epocă de tranziție, bîntuită de proaspătă și senzuală înclinație spre frumusețea lumii înconjurătoare pe cale de a fi redescoperită de Renaștere.

Plastice sînt înfățișările *de genre* din *Povestirea duhovnicului de maici*, ca și odăița învățăcelului din *Povestirea morarului* unde detaliile sînt puse cu grija unui flamand pentru detaliu:

Acolo-n han, el singur-singurel
Ținea pe seama lui un ietăcel
Îmbălsămat cu izmă și sulcină;
El însuși mirosea a rădăcină
De iarbă dulce și a odagace.
Pe Almegist și alte terfeloace,
Pe astrolabul de cetit în stele,
Socotitoarele și toate cele
Le rînduise-n poliță, la cap;
Un roș postav pusese pe dulap,
Iar sus de tot o harfă așezase
Pe care înstruna cîntări duioase
Încît întreg iatacul răsuna.

Impresionante ca performanță expresivă și plastică sînt și altarele stranii închinate zeilor în arena turnirului din *Povestirea cavalerului*, și anume Venerei, Dianei și lui Marte. Am dat mai sus o mostră plastică închinată Afroditei, în culori de o prospețime florală. Templul de alabastru și mărgean (îmbinare coloristică rafinată) al Dianei poartă sculpturi de scene vînătorești ce amintesc, prin tehnica lor, de reliefurile înfățișate pe marmură în *Purgatoriul* lui Dante. Iar efectele coloristice și sculpturale scoase de Chaucer în templul lui Marte realizează o ambianță într-adevăr sinistră, pustiitoare ca aceea a războiului.

Grațioasă e și imaginea lui Ianus iarna la vatră, din *Povestirea răzeșului;* parcă e scoasă din suitele de anotimpuri ilustrate alegoric în medalioanele și pe capitelurile din catedralele romanice.

Coloritul lui Chaucer este inegalabil în costume și portrete. Iată-l pe Șantecler ca într-o enluminură, în veșmintele lui firești, dar purtînd parcă strai curtean:

Și creasta sa mărgean adevărat
Era cu zimți, ca zidul de palat.
Clonț negru lucitor avea, picioare
Și pinteni vineți — floare de cicoare —
Și gheare albe, crinilor perechi,
Iar penele pe dînsul — aur vechi.

Toate costumele sînt caracteristice pentru stările din care oamenii fac parte, dar autorul le dă armonii speciale, de formă și culoare. Prologul e plin de varietate, fiecare personaj e altfel după pungă și gust. Doctorul e cel mai arătos, îmbrăcat în « *sangwyn and in pers* », în roș-sîngeriu și albastru-cenușiu. Stareța cochetă își înflorește rasa cernită cu mătănii ce îngemănează boabe roșii și verzi, de mărgean și hurmuz, și cu pafta de aur.

Arcașul, om de pădure, falnic *yeoman*, poartă reflexele pădurii pe ființa sa într-o armonie monocromă, verde:

Purta acesta verde strai cu glugă
Și, prins la brîu, ținea cinstita slugă
Snop de săgeți cu pene de păun
Și vîrful-fir, ca acul cela bun —
Ci una n-avea penele pleoștite
Și-un arc ducea în mînă, cogeamite.
Tuns miriște, cu fața arămie,
Și toate-a' codrului părea că știe.
Purta la braț brățară grea lucrată;
La șold îi dăngănea un scut și-o spată
Și-n partea dimpotrivă junghi frumos,
Bine-nhămat și strașnic de tăios.
Pe piept îi strălucea Cristos de-argint
Și-avea și corn cu coadă verde mint...

Toți au pe ei, săraci sau bogați, o pată de culoare: ciorapii tîrgoveței roșii, tichia morarului albastră, giubeaua bălțată a notarului etc. Unii poartă culoarea chiar pe față, ca răzeșul care unește albul bărbii cu roșul feței, sau aprodul « *cu chipul ca heruvii, roșu foc* ». Cu aceasta intrăm în altă secțiune, tot remarcabilă, a realismului lui Chaucer: în zugrăvirea oamenilor. Ne duc înspre lumea eroilor lui Chaucer mai întîi, cum am văzut, determinările sociale. Fiecare personaj aparține unei stări, unei clase pe care o reprezintă în ocupații, în obiceiuri de viață, în cuvinte, gusturi și aspirații. Dar fiecare are o individualitate proprie, bine conturată, mai întîi prin costum, care în rigidul ev mediu fixa pe om ca apartenent al unei categorii stabilite.

Poetul face variații coloristice de o calitate excepțională pe acest prim dat al ființei exterioare umane, ca să treacă după aceea la celălalt, la fizionomie, prin care se pătrunde în structura individuală, unică a personajului. Rod al unei observații atente a omului, portretul are la Chaucer semnificații cuprinzătoare. Înfățișarea strînge deosebirile fizionomice, morale, temperamentale, caracterologice ale individului așa încît se cade să o scrutezi cu mare pătrundere pentru a diferenția atîtea personaje.

E interesant de remarcat încă o dată că personajele pozitive au un contur individual foarte șters, că ele nu se deosebesc prin trăsături individuale acuzate. Cavalerul nu vorbește decît prin costumul și povestirea lui. Portretul lui moral vrea să fie plin de elevație, dar sîntem lipsiți de posibilitatea investigației realiste în ființa sa. El e o umbră nobilă îmbrăcată în armură. Tot așa plugarul și preotul, foarte morali, buni și plini de abnegație, dar lipsiți de viață.

Mehenghii însă sînt plini de vigoare: morarul ține între ei primul loc. Portretul lui îl analizează și fizionomic:

Era Morarul *ditamai vlăjgan,*
Vînjos grozav și ciolănos avan.
La trîntă nimeni nu-l putea întrece
Și hojma cîștiga cîte-un berbece.
Era legat, spătos și nodoros,
Putînd s-arunce orice poartă jos
Din bălămăi, sau s-o sfărîme toată.
Bărboiul, lățăreț cît o lopată,
Era roșcat ca părul de vulpoi;
Avea în partea dreaptă pe năsoi
Un neg c-un smoc de păr care lucea
Tot roșu ca urechea de purcea.
Avea nări negre și căscate foarte.
Purta un scut și paloș într-o parte.
Gurița lui — cît gura de cuptor!
Era un de măscări cuvîntător...

Grotescul stăpînește această ființă în toate manifestările ei, într-un potrivit paralelism psiho-fizic, ca și pe

cîțiva dintre cei de-o teapă cu el. Dar grotescul înfățișării fizice la Chaucer nu merge numai pe această latură a angularului, ci și pe aceea a rotundului sub semnul căruia stă călugărul:

Și-avea o pleșuvie prea-lucioasă
Și-obrazul tot la fel, ca uns cu mir.
Era plinuț la trup, ca un clondir.

Motivările temperamentale, umorale se adaogă la analiza oamenilor în felul în care medicina și astrologia vremii o preconizau. Uneori semnul bolilor frecvente este indicat pe fizionomia ajunsă grotescă a personajelor, cum se întîmplă cu aprodul care, se pare [1], suferă de un soi de lepră sau cu bucătarul care, mare bețivan, e afectat de un fel de ulcer uscat — *malum mortum*. E un indiciu de penetrația științifică a lui Chaucer, dar și de frecvența, probabil, a acestor fizionomii cu aspect respingător în timpul acela bîntuit de tot felul de boli. Dar nu numai pelerinii sînt individualizați de poet, ci și eroii povestirilor. Talentul descriptiv al lui Chaucer se simte și în povestire și în povestirea de cadru însăși. Și, mai ales, în aspectul grotesc al oamenilor și scenelor. Ne gîndim de pildă la portretul bătrînului Ianuare după noaptea nunții, care parcă ar fi ieșit din condeiul lui Daumier sau la scena cu teslarul în putină atîrnat de frînghii în pod, printre altele foarte numeroase și foarte reușite.

De altfel grotescul merge și la scene mari, ca aceea din precuvîntarea la *Povestirea aprodului:* Satan cu o coadă uriașă, sub care sînt ascunși mii și mii de călugări pantahuzari care ies roind cînd coada se ridică și reintră cuminți la loc cînd coada se lasă. E o imagine de grandioasă imaginație grotească, între Dante și Rabelais.

Cu aceste mijloace artistice (și cu altele nepomenite de noi) realizează poetul o lume întreagă în operă, un univers deplin cum poate nici Boccaccio, izvorul său principal de

[1] Curry W. C., *Chaucer and the Medieval Sciences.*

inspirație, nu izbutește să sugereze. Dar tot adevărul, toată culoarea contururilor individuale atît de puternice nu fac decît să suplinească lumea lăuntrică în care Chaucer încă nu pătrunde. El n-a descoperit, la răscrucea de veacuri în care s-a aflat, acea *lume* care este omul pentru Renaștere și despre care vorbesc filozofii italieni de la Pico de la Mirandola înainte și chiar, dintre ceilalți, Rabelais. Dar el invită la pătrunderea în această lume pe care o va realiza chiar Shakespeare. Chaucer a pus toate premisele în opera lui alcătuită din fine *aqua-forte* și grosolane dar expresive xilogravuri medievale, premise din care, deductiv și mai ales istoric, urmașii mari vor trage toate concluziile. El rămîne un ctitor de mare literatură, model de mare realist și mare poet, tălmăcit pe măsura geniului său în această carte.

Zoe Dumitrescu-Buşulenga

POVESTIRILE DIN CANTERBURY

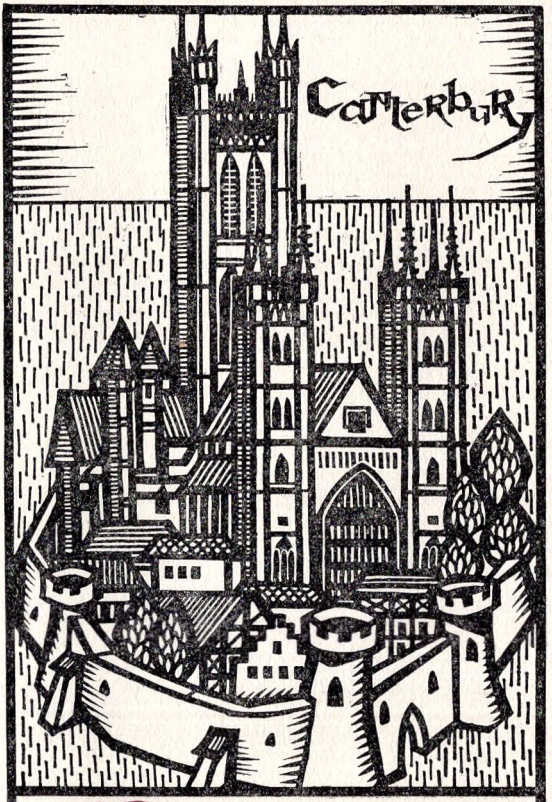

Prologul

La vremea cînd Prier cu dulci șuroaie
Pînă-n rărunchi pămîntul îl înmoaie
Și scaldă tot ce-i lujer în licoarea
Din care prinde vlagă nouă floarea;
Cînd și Zefir cu-nmiresmata-i boare
A-nsufletit prin crînguri și ponoare
Mlădițe moi, iar soarele-l petrece
În ultima lui goană pe Berbece;
Cînd păsări naltă cîntec în desiș,
Iar noaptea dorm cu ochii mari deschiși
— De-atît fior li-i inima năucă —
Atuncea prind hagiii dor de ducă,
Iar pălmierii află-ndemn să cate
Altare pe meleaguri depărtate;
Dar mai cu sîrg de pe britane plaiuri
Spre Canterbury se îndrum alaiuri
La mucenicul tămăduitor
Ce-mparte celor bólnavi ajutor.

Și s-a făcut ca-n vremea cea din an,
Cum poposeam în Southwark la un han,
La Tabard, eu, cu foc pios în piept
Spre Canterbury pașii să-mi îndrept,
Au mas să steie-acolo pînă-n zi
Vreo douăzeci și nouă de hagii,
Drumeți de mai tot soiul — prost sau bun —
Ce fost-au să se-ntîmple soți de drum

Spre-acela de minuni sfînt făcătorul.
Adînci erau cămările, pridvorul
Şi grajdul, tot, de ne-a tihnit popasul.
Pe scurt, de cum bătu de noapte ceasul,
Atîta de plăcut şezum la sfat
Că m-au primit în sînul lor de-ndat',
Şi-am hotărît să ne urnim din zori
Spre sfînt lăcaşul cela, călători.

Găsesc a fi cu cale într-acestea,
Cît nu purced la vale cu povestea,
Să stric pe fiecare un cuvînt,
Spre-a vi-i înfăţişa aşa cum sînt,
Aşa cum se iviră-n ochii mei,
Ce hram purtau, şi ce era de ei,
Şi încă-n ce veşminte i-am văzut.
Îl iau pe Cavaler de început.

Un CAVALER era, un om de bine.
De cînd s-a fost pornit prin ţări străine
El foarte a-ndrăgit cavalería,
Dreptatea, traiul slobod, curtenia.
Luptat-a pentru domn fără de pată;
De toţi era virtutea-i lăudată,
Şi mult a colindat, ca altul nime,
Între creştini, dar şi prin păgînime.
Bătu-n Alecsăndría de-a căzut;
Ades în fruntea mesii a şezut
Naintea altor neamuri în Prusía;
Şi la litveni luptat-a, şi-n Rusía,
Ca el creştin de vază nimeni altul;
Era-n Granada cînd au dat asaltul
La Algezir, şi-a fost în Belmaría;
La Lyeys mai fost-a el şi Satalía

Cînd le-au luat; și iar, pe Marea Mare,
Tot printre lănci și coifuri lucitoare.
Bătu războaie crunte cincisprezece;
La Tramisen luptat-a pentru lege;
În trei turnire tot biruitor
Alesu-s-a; și-a mai oștit cu spor,
O vreme, lîng-un crai din Palatía,
De-au risipit păgînii în Turcía.

De faima lui și pruncii luau aminte;
Viteaz era dar și-nțelept la minte,
Și galeș în purtări ca o fecioară;
N-ar fi rostit o vorbă de ocară
Sau altcum orișicui să-i fi greșit:
Un cavaler, mă rog, desăvîrșit.

De-nfățișarea sa ce pot a spune?
Bun cal avea, dar straie nu prea bune.
Era cămașa neagră-a dumisale
Soită de rugina celor zale,
Căci doar ce poposi din țări streine
Că și porni hagiu, să se închine.

Apoi fecior-său, june SCUTIER,
Iubeț și ucenic de cavaler,
Cu părul cîrlionți ca scos din fiare;
Vreo douăzeci de ani avea, îmi pare.

De stat, nici hăt prea nalt, dar nici prea mic,
Sprințar nevoie mare, și voinic.
O vreme colindat-a tot în șa
Prin Flandra și Picardia și-Artois,
Și vrednic s-a purtat — în scurt răgaz —
Cu gînd să crească-n ochii dragei breaz.
Vedeai pe fața lui, ca pe-o altiță,
Și dalb de crin, și roș de garofiță.
Din fluier sau din ghiers zicea cu har;
Senin era ca luna lui Florar.
Giubeică scurtă-avea, cu mîneci late,
Și falnic sta în șa, mai tras spre spate.
În toate-i era fapta celibie;
Știa danța și zugrăvi și scrie.
De noapte nu dormea el mai de loc,
Atîta ce iubea, cu-atîta foc.
Sfios era, și cu purtare-aleasă,
Și lui tătîn-său îi tăia la masă.

Avea și un ARCAȘ, și nimeni mai,
Căci nu-i plăcea la drum mai mult alai.

Purta acesta verde strai cu glugă
Și, prins la brîu, ținea cinstita slugă
Snop de săgeți cu pene de păun
Și vîrful-fir, ca acul cela bun —
— Ci n-avea una penele pleoștite —
Și arc ducea în mînă, cogeamite.
Tuns mirișe, cu fața arămie,
El toate-a' codrului părea că știe.
Purta la brat brățară greu lucrată;
La șold îi dăngăneau un scut și-o spată
Și-n partea dimpotrivă junghi frumos,
Bine-nhămat și strașnic de tăios.
Pe piept îi strălucea Cristof de-argint,
Și-avea și corn cu coardă verde-mint.
Era, bag seamă, pădurean sadea.

Și-apoi o maică STAREȚĂ era.
Sfios zîmbea ea pururi, cu sfinție,
Și nu jura decît pe Sînt Elíe;
Cînta la slujbe dumneaei — minune...
Cucernic ce știa pe nas să-ngîne
Măicuța Eglantina. Și-apoi, încă,
Grăia simandicos pre limba frîncă,
Cum o-nvățau la Stratford cu dichis
Căci nu știa frîncească din Paris.
La mese-avea aleasă-apucătură:
N-ar fi scăpat un dumicat din gură
Și nu-ntingea adînc cu deștu-n zeamă;
Iar cînd ducea sub nas, băga de seamă
Un strop să nu cumva pe piept să-i pice.
Purtarea-aleasă o făcea ferice.
Pe buze se ștergea așa de tare
De nu lăsa nici umbră de unsoare
În băutura din potir, cînd bea;
Și gingaș din bucate ciugulea.

Alene cunoștea să se compoarte,
Cu farmec mult și cu mișcări învoalte.
Se străduia măicuța să « imite »
De pe la curte fețele cinstite
Ca toți să-i dovedească plecăciune.
De firea ei vorbind, putem a spune
Că mult era miloasă dumneaei:
Să fi văzut un șoarec mort, alei!

Sau sîngerat în cursă, păi bocea...
Și-avea cățel o droaie de-i hrănea
Cu lapte și colac și cu pîrjoală.
Cum mai plîngea dacă-i murea de boală
Vreun dolofan, sau de-l croiai cu-o joardă...
Atît era la inimă de caldă.
Purta un comănac legat cu fald,
Năsuc alung și ochii de smarald,
Iar gura — cum îi fraga pîrguită.
Și ce mai frunte! Naltă și boltită,
De-o șchioapă să fi fost, de nu mă-nșel,
Căci pirpirie n-arăta de fel.
Frumos ce-i sta cernitul ei mintean!
Pe brat purta mătănii de mărgean
Și de hurmuz ca strugurele-n soare,
Și cu pafta de aur lucitoare;
Un *A* încununat sta-nscris pe ea,
Și-n urmă *Amor vincit omnia.*

O MAICĂ se afla-n alaiul ei,
Diaconiță-n cin, și PREUȚI TREI.

Și iarăși un CĂLUGĂR, om plimbareț,
Isteț, voinic la trup, călcînd a stareț.
O patimă avea: vînătorească.
Ținea cai mulți, de viță arăbească,
Și cînd se-afla călare-n șa, săltînd,
Curat mai clincăiau dîrlogii-n vînt,

Strălimpede cum clopotul la schitul
Unde-și avea chilia preasfințitul.
Canonul lui Sînt Benedictus, însă,
Aflîndu-l el cu chinga prea rău strînsă,
Îl slobozea cu-o bortă sau cu două
Și se ținea în pas cu vremea nouă.
Nu da pe-acei ce păcătoși i-arată
Pe vînători, o ceapă degerată —
Au că monahii fără mînăstire
Cu peștii pe uscat au semuire:
Cum ar veni, cînd sînt plecați din schit.
Pe-așa cuvînt nu da un hrib pîrlit.
Și zău c-avea dreptate dumnealui:
De ce s-ajungă el de cap tăhui
Tot ostenindu-și ochii pe-o hîrțoagă
Sau tot trudind, ca sluga la dîrloagă,
Cum cere Augustin? Slujire-ar cui?
Rămînă Augustin cu cazna lui!
Era, cum zic, o dată vînător:
Avea ogari, iuți cum e uliu-n zbor,
Și mult se da în vînt după șoldani,
Făr' a-i păsa de trudă au de bani.
Văzui la el pe mîneci cusătură
Cu găitan din blană scumpă, sură,
Iar spre a-și prinde gluga sub bărbie,
Un bold ce se-ngroșa cu-o gămălie
Din aur, înnodat ca funta deasă.
Și-avea o pleșuvie prea lucioasă,
Și-obrazul tot la fel, ca uns cu mir.
Era plinuț la trup, ca un clondir;
Ochi înfocați și jucăuși, măi-măi,
Ca subt ceaun tăciunii cu văpăi;
Ciubote moi și calul arătos.
Era acel călugăr om frumos
Și nu pierit la chip ca o stafie.
Din frupturi îndrăgea o grăsulie

De lebădă. Şi-avea un murg ca mura.

Şi-un FRATE, mare meşter el cu gura,
Pantahuzar, dar bun şi hîtru-ncai.
În toate patru cinuri nu aflai
Cu vorbă mai mieroasă alt bărbat
Ce multe jupînițe-a cununat,
Tot fragede, cu osteneala sa:
El tagmei sale zdravănă proptea.
Mult îndrăgit era şi cunoscut
De toți răzeşii într-al său ținut

Şi de cinstite doamne-aşijderea;
Căci tare cu temei le spovedea,
Mai bine ca un preut, pentru care
Îi dase cinul încuviințare.
Duhovniceşte-ți asculta spovada
Şi — iacă — dezlegarea era gata.
Canoane-ți poruncea mai cu uşorul
Dacă-i lipeai în palmă bănişorul,

Căci miluind călugăr necăjit
Se cheamă că temeinic ești grijit,
Cum se grăbea a spune el: de dărui
Vădești că în păcate nu mai stărui
— Căci sînt destui chiloși ce nu ți-ar plînge
Nici de le dai canon să scuipe sînge.
Păi zău, în loc de plîns și rugi la cer
Mai bine miluiești pe-acei de cer.
Avea-n suman cuțite arătoase
Și spelci de dat cumetrelor ochioase.
Era cîntarea-i tuturor plăcută
Și vesel mai zicea din alăută.
La glas nu-l întrecea nici un creștin.
Grumazu-i alb era ca albul crin
Și n-arăta plăpînd și nice prost.
Știa oricare rateș pe de rost
Și pe hangii și slujnicele lor
Mai bin' ca pe leproși sau cerșetori.
Deh, unui om de vază cum e el
Cuvine-se cu greu, ba chiar de fel,
Să șadă-n cîrd cu alde cerșetorii,
Căci nu-i dădea lui spor la apa morii
Să aibă tîrg cu-așijderi prăpădiți,
Ci cu răzeși, cu negustori cinstiți.
Unde ciupea cîștig mai răsărit
Era cuviincios și ploconit.
Și nu aflai în toată tagma lor
Mai harnic și mai spornic cerșetor.
Dădea și-anume cîști la stăreție
Alt frate să nu-i calce pe moșie.
Cînd răspica el *In principio,*
Chiar și-o vădană, n-avea încotro,
Tot îi trecea un ban drept mulțămită.
Așa strîngea din plin agonisită.
Se gudura ca javra pentru os;
Iar la-mpăcări era de mult folos

Căci n-arăta ca un monah de schit
Cu straiul ros, au vreun diac pîrlit,
Ci ca un papă sau un jude mare.
Din lînă, pelerina-i pe spinare
Se înfoia ca dată cu scrobeală.
Vorbea cam zîzăit, de fandoseală,
Să-i curgă dulce limba anglicească,
Iar cînd prindea cinghia s-o-ntrunească,
Sticleau sub gene ochii săi sprințar
Ca stelele pe cerul lui Gerar.
Și Huberd îl chema pe omul nost'.

Și-un NEGUSTOR cu barba-n furcă-a fost,
În strai bălțat, și falnic stînd în șa.
O cușmă ca flamanzii el purta
Și încălțări cu rame-mpodobite.
Vorbea domol, cu vorbe răzvedite,

Căci, iscusit la treaba părălească,
Mereu chitea cîștigul să-și sporească.
El nu-și dorea ocean tihnit decît
Din Middleburg la Orwell, și atît.
Scurma cu mintea-i ageră de zor;
Se-ndatora dar nu-l știau dator,
Atîta greutate ce vădea
Cînd neguța au cînd cămătărea,
Fiind în toată fapta celibiu;
Dar cum i-au zis pe nume, zău nu știu.

Și un DIAC DIN OXFORD am zărit,
În logică de fraged pedepsit.
Ca grebla era gloaba lui de cal,
Dar nice el mai grăsuliu, halal!

Ci supt era la chip și supt la burtă.
Rărită rău era jiletca-i scurtă,
Căci de-ale lumii nu voia să știe
Și nu-și luase încă parohie.
La căpătîi mult îi erau mai drage
Din piele neagră-au roșie hîrțoage
De Aristot și-a sa filosofie
Decît scumpeturi, scripcă sau cinghie.
Măcar că filosof era, de viță,
Nu-i zornăiau mulți galbeni în lăcriță;
Iar de-i făceau de bani prieteni parte,
Îi da pe cărți și ca să-nvețe carte
Și se ruga să-i apere de boli
Pe cei ce-l ajutau să stea prin școli.
Era-nsetat de slovă, și mintos:
N-ar fi zvîrlit o vorbă de prisos
Ci își rostea cuvîntul cu măsură,
Pe scurt, dar greu de tîlc și-nvățătură
Și de virtutea cea moralicească;
Și foarte-i mai plăcea să dăscălească.

Apoi NOTARUL, drept și chibzuit,
Ce-adesea la Sînt Pavel a slujit,
Era cu noi, om doldora de carte
Și așezat, deplin în cinste foarte;
Așa părea, cînd stai la el să cați...
Ades fusese jude la jurați,
Și ca prepus și cu peceți în lege;
Pentru știința-i naltă, se-nțelege,
Avea și mantii și bănet cu carul,
Așa de căutat era notarul.
Cînd întocmea-ntre oameni o-nvoială,
Lui nimeni nu-i scornea tăgăduială.
N-aflai pe lume om mai trepădarnic,
Deși, zic eu, mai mult părea că-i harnic.
Ci cîte pricini și județe-au fost
Din vremuri, le știa el pe de rost.

Hrisoave migălea cu-așa dichis
Că nimeni nu-i găsea cusur la scris
Și buche-n buche legile știa.
Purta la drum, bălțată, o giubea,
Încins cu brîu vrîstat, de borangic;
De portul său atîta doar vă zic.

Pe-acesta un RĂZEȘ îl însoțea
Ce barbă albă ca un crin avea.
Îi dogorea-n obraji prisos de sînge
Căci vinul de cu zori pornea a-l stînge.
Era plecat spre pofte și huzur
Ca vrednic fiu al tatei Epicur,

Cel care-a zis c-a inimii-mplinire
E pe pămînt deplina fericire.
Ca dînsul gazdă bună nu era:
Sînt Iulian, pe drept, în țara sa.
Ce pîine-avea! Și berea tot așa!
Om pizmuit ca el nu se afla.
Din casă nu i-ar fi lipsit bucate
De pește sau de frupt, îmbelșugate.
Te luau de nas mirodii felurite
De toate cîte-n lume-s jinduite.
În an, precum creștea sau nu lumina,
Așa-și schimba el prînzul său și cina.

Avea-n coteață prepelițe grase,
Plătici și știuci în iaz, pe lîngă case.
Vai lui de bucătar de nu brodea
O zeamă iute-n focuri de boia.
Pe masa mare se-nșirau bogate
Zi, noapte, fel și feluri de bucate.
Era mai-marele la ei în sfat
Și-adesea cavaler în comitat.

Pumnal și pungă albă de mătasă
Îi spînzurau la cingătoarea groasă.
Fusese vel-ispravnic și pîrgar;
Ca dumnealui boierinaș mai rar.

Un MĂMULAR, un BOIANGIU,
DULGHERUL,
Apoi un ȚESĂTOR și TAPIȚERUL

Mai călăreau cu noi în strai anume
Al unei bresle mari și cu renume,
Strai nou, bogat. Și mai băgai de seamă
Junghere cu tecuțe nu de-alamă,
Ci de argint, măiestre și curate,
Și pungi și cingători la fel lucrate.
Toți arătau a tîrgoveți de vază,
Prea buni în sfat pe podină să șază.
Și dovedeau atîta cuminție,
Putînd oricare staroste să fie,
Căci toți aveau cîștig frumos și chiag,
Iar soațele s-ar fi-nvoit cu drag,
Căci doară cine nu se vrea de viță!
Plăcut e să te cheme « jupîniță »
Care dintîia la priveghi pășește
Și i se poartă mantia regește.

Și-un BUCĂTAR cu ei la drum luase
Să fiarbă pui cu măduvioară-n oase,
Cu obligeană dres și cu boia.
Știa cînd berea-i bună și cînd ba.
Se pricepea, și nu i-o luai nainte,
La fiertul ciorbei și la copt plăcinte,

Dar îl pălise naiba cu-o belea,
Căci pe țurloi avea o bubă rea.
Păcat, că blancmanjé făcea — minune...

Şi-un CORĂBIER — pre cîte mi se spune
Din Dartmouth, hăt departe din Apus —
Pe-o gloabă călărea, hop-hop, sus-sus,
În anteriu foiat, pîn' la genunchi.
Pe după gît își atîrnase junghi
De o curea, mai jos de subsuoară.
Îl tuciurise vipia de vară.
Băiat de treabă altfel. Cînd plutea
Dinspre Bordeaux, supsese la canea
Vîrtos, cît au dormit vinarul tun.
De cuget nu se sinchisea nicicum.

Pe cei ce-n harțe tivda le-o crăpase
Îi da pe val, să-i ducă valu-acasă.
La huța mării, care-i zic maree,
La stînci, la lună, seama cum să deie
Cînd își cîrmea înspre liman catarga
Naș nu-i găseai din Hull pînă-n Cartaga.
Vînjos era și tare chibzuit.
Ce de furtuni prin barbă i-au vuit!
Știa orice liman pe dinafară
Din Gottland pîn' la capul Cap-de-Țară,
Și orice sîn de mare cunoștea.
Iar vasu-i *Mădălina* se numea.

Cu noi era și-un DOFTOR, vrednic vraci,
Ca el pe lume nimeni mai dibaci
La mediținâ sau la firurgie;
Temeinic cunoștea astronomie.
La căpătîi ședea să-ți dibuiască
Ce ceasuri ai, prin vraja lui firească,
Și chipurile de la zodiac
Le potrivea pînă-ți dădea de leac.
Știa din ce se trage orice boală:
Din cald sau frig, din sec sau umezeală,
Unde năștea și de la ce umoare.
N-aflai asemeni lui alt vraci sub soare.
Cum dibuia a răului sorginte
Știa să-ți dea și leacul cel cuminte.
Spițerul îi sta gata la chemare
Cu toate cele tămăduitoare,
Căci unul pe-altul se îndatorau
Întru cîștig — și prieteni vechi erau.
Știa pe Esculap pe dinafară,
Pe Rufus și Dioscorid, și iară,
Pe Hipocrat, Hali și Galien,
Serapion, Razis și Avicen,

Damascul, Averoe, Constantin,
Bernard și Gatesden și Gilbertin.
Mîncarea lui — în totul cumpătată,
Cu de prisos nimica încărcată,
Ușor de mistuit și hrănitoare.
Din Biblii nu citise lucru mare.
Era-mbrăcat în roșie giubea
Cu céndal căptușită și tafta.
Dar punga nu și-o deschidea prea lesne,
Ci strîns ținea cîștigul din bolesne:
Căci aurul e-a inimii proptea,
De-aceea tare mult îl îndrăgea.

Era și-o TÎRGOVEAȚĂ DE LA BATH,
Nițel cam tare de urechi, păcat!
Nici Ghentul și nici Yprul nu avea
Mai de ispravă țesător ca ea.

În parohie nu aflai cocoană
În drept să ducă mai întîi pomană,
Iar cînd i-o lua-nainte vreo surată
Uita de milă și zbiera turbată.
Purta mărămi urzite de-o minune,
Iar cele de duminecă pot spune
Că, zău, trăgeau vreo două-trei ocale.
Colțuni avea de lînă roșă, moale,
Întinși; și ghete nouă în picior;
Chip rumen arăta, cutezător.
Trăise toată viața-n vrednicie
Și cinci bărbați ținu cu cununie,
Bez cei din tinerețea dumneaei...
Dar azi nu-i lipsă să vorbim de ei.

Ierusalimul de trei ori văzuse,
Străine rîuri multe mai trecuse,
Fusese și la Roma și-n Bulonia,
La Sfîntul Iacov, iar, și la Colonia.
Se dovedea a fi cam umblăreață;
Avea — ce-i drept e drept — și strungăreață...
Cu vălul bine înnodat umbla
Pe-o buiestrașă — și pe cap purta
O pălărie cît un scut de mare;
Pe coapse fustă pentru mers călare
Și pinteni. Ne era ortacă bună:
Știa să rîză și trăsnăi să spună;
Poate știa și leacuri dragostei,
Deoarece la viața dumneaei...

Și mai era un POPĂ dintr-un tîrg,
Om nevoiaș, dar vrednic, plin de sîrg
La trebi, și în evlavie bogat.
Era un grămătic și-un învățat
Care grăia curat ca la Scriptură
Și turma și-o-ndemna la-nvățătură;
Blajin și săritor nevoie mare
Și plin, în ceasuri grele, de răbdare;
Adeseori se dovedise-așa.
Pe răii platnici nu-i afurisea
Ci mai curînd îi miluia el însuși
Pe bieții săi enoriași, rupîndu-și
De la pomeni și de la el din pungă.
C-un te-miri-ce putea să se ajungă.
În larga și răzleața-i parohie
Cutreiera pe ploi și vijelie
Și-i cerceta neostenit mereu
Pe mari și mici la molimi și la greu,
Cu cîrja-n mînă drumețind pe jos.
Pe poporeni îi pilduia frumos
Întîi lucrînd și ápoi predicînd;
Din Biblie luase-acest cuvînt.

« Cînd aurul coclește — mai spunea —
Ce să mai facă biata tinichea? »
Căci dacă însuși preotul grește,
Au te mai miri că mirul o scrîntește?
Și ce rușine-i — dacă stai să cați —
Cioban slinos la mielușei curați!
De neprihană, popa e dator
Să deie pildă-ntregului popor.
Nu-și închiria el slujba niciodată
Și nu-și lăsa turmuța înglodată

Fugind la Londra și cerșind la porți
Molitve lui Sînt Pavel pentru morți,
Nici spre a-și face rostul să rămînă
În vreun schit, ci sta veghind la stînă
Să nu dea iama lupul cel abraș.
Bun păcurar era, nu simbrias.
Dar cît era de smernic și pios,
El nu-l desprețuia pe păcătos,
Nu predica răstit, vorbind de sus,
Ci blînd rostea cuvîntul lui Isus.
Se ostenea, neîntinat, să-ndrume
Spre Cer, prin pilda lui, mireana lume.
Dar cînd dădea de-un încăpățînat,
Domn să fi fost sau om de rînd, îndat'
Îl și punea frumos la locul lui.
Mai bun pe lume popă cred că nu-i.
Nici înălțări, nici fală nu căta,
Nici har de fariseu nu arăta,
Ci semăna cuvîntul Mielului
Urmînd el cel dintîi pe calea lui.

Avea cu el și-un frate, un PLUGAR;
Cărase-acesta munți de bălegar;
Blajin era, trudea cu hărnicie,
Trăia în pace și în curăție.
Îl îndrăgea la bine și la rău
Din inimă pe bunul Dumnezeu
Și pe aproapele cît și pe sine.
Săpa și treiera pentru oricine
Nu prididea — de dragul lui Hristos —
Fără arginți, cît se simțea vîrtos,
Și zeciuiala o plătea cinstit
Din muncă și din ce-a agonisit.
În strai de in, o iapă-ncălăra.
Un Logofăt, Aprodul mai era,
Un Econom, Morarul derbedeu,
Un Vînzător de iertăciuni și EU.

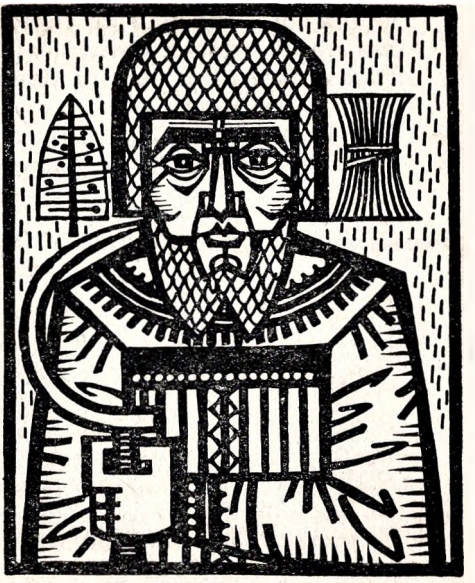

Era MORARUL ditamai vlăjgan,
Vînjos grozav și ciolănos avan.
La trîntă nimeni nu-l putea întrece
Și hojma cîștiga cîte-un berbece.
Era legat, spătos și nodoros,
Putînd s-arunce orice poartă jos
Din bălămăi, sau s-o sfărîme toată.
Bărboiul, lătăreț cît o lopată,
Era roșcat ca părul de vulpoi;
Avea în partea dreaptă pe năsoi
Un neg c-un smoc de păr care lucea
Tot roșu ca urechea de purcea.
Avea nări negre și căscate foarte.
Purta un scut și paloș într-o parte.

Gurița lui — cît gura de cuptor!
Era un de măscări cuvîntător;
Dădea dintr-însul porcării duium.
Știa să fure întreit uium,
Dar nu-și bătea, zău, joc de meserie.
Purta strai alb și vînătă tichie.

Se pricepea să sufle în cimpoi
Și tot cîntînd ne-a scos din tîrg pe noi.

Putea să ieie pildă orice om
De la acest drăguț de ECONOM,
De se voia dibaci la negoțat.
Atîta se codea la cumpărat
Că, ori plătea, ori lua pe veresie,
Tot în cîștig ieșea din prăvălie.
Au nu e ăsta har dumnezeiesc,
Cînd oameni fără carte dovedesc

Înțelepciunea multor învățați?
Erau în cancelarie-adunați
— Unde slujea — peste treizeci de inși,
Clănțăi subțiri, cu pravila deprinși;
Vreo doisp'ce dintre ei ar fi putut
Gospodări pe orice domn avut
Din Anglia, făcîndu-l din moșii
Să-și ducă traiul fără datorii,
Sau cît de mizer vrea; erau în stare
Să scoată și-un județ de la strîmtoare
De s-ar fi fost ivit vreo belea;
Ci dumnealui pe toți îi păcălea.

Era om iute LOGOFĂTUL, zău,
Șui, barba rasă — burtă de șalău —
Cu păr tăiat pe la urechi rotund;
Pe creștet tuns cum preuții se tund.

Avea ţurloaie lungi şi slabe tare,
Pulpe nici urmă — bete, nu picioare.
Se pricepea la grîu şi la covată
— Rar sămădău să-l biruie vreodată.
Şi de ploua, şi dacă nu ploua,
Ştia cît rod din ţarini va lua.
Tot: vite, păsări, turme, căşăria,

Porci, pîinea de pe lanuri, herghelia
Erau de logofăt oblăduite,
Şi socoteli înfăţişa cinstite
Stăpînului, din tinereţea sa;
De nimeni întrecut nu se lăsa.
N-a fost cioban sau slugă pe moşie
A' cărui şoalde el să nu le ştie.
Ei se temeau de dînsul ca de ciumă.
Pe un tăpşan avea conac, nu glumă,
Umbrit de pomi — şi vieţuia, vă spui,
Mai în belşug decît stăpînul lui.
Strînsese-n taină bani frumoşi deoparte.
Cu-al său boier ştia cum să se poarte,
Împrumutîndu-l — tot din ce-i dosise' —
Şi cu dobîndă grasă, pare-mi-se.
De tinerel deprinse meserie,
Fiind şi meşter bun la tîmplărie.
Încăleca un cal frumos de tot,
Un at pestriţ şi sur, pe nume Scot.
Avea pe dînsul antereu civit
Şi, prins la şold, un paloş ruginit.
Era de prin ţinutul Northfolk el,
De lîngă tîrgul care-i zic Baldeswell.
Purta precum monahii guleraş
Şi veşnic rămînea de noi codaş.

Era şi un APROD în acel loc,
Cu chipul ca heruvii, roşu foc,
Fiind de bube plin; ochi mici avea
Şi iubăreţ ca vrabia era.
Trei fire-n barbă, şi-n sprînceni mătreaţă;
Fugeau şi plozii de-l vedeau la faţă.
Nu s-a aflat pucioasă, hidrargir,
Apă de plumb şi nici un fel de ir
Ori alifii de piei netezitoare
În stare de buboaie să-l dezbare

Și nici de negii lui de pe obraz.
Înfuleca la ceapă, ai și praz
Și după vinul roș se da în vînt.
Atunci grăia răcnind ca un bolînd
Și după ce se adăpa cu vin
Nu mai vorbea decît în grai latin.
Știa trei boabe-n limba latinească
Ciupite din vreo pravilă crăiască.
Nu-i de mirat, căci le-auzea mereu
Și bine știți cu toții că nu-i greu
Nici pentru gaițe să spună « tată »..
Dar dacă omu-l scormonea, îndată
Dădea de fund, glagoria-i seca;
Doar « *Questio quid juris* » ne striga.
Era băiat de treabă, un coțcar;
Ca el tovarăș bun găseai mai rar.
Cui îi plătea ocaua la beție
Îl învoia un an întreg să ție

Ibovnică și-l izbăvea pe loc,
Ba însuși se-nfrupta dintr-un boboc.
Cînd întîlnea un dezmățat de seamă,
Atunci îl învăța să nu se teamă
De-anátema vlădicii, dacă insul
Nu se zgîrcea la bani cu dinadinsul,
Căci banul e osînda fiecui:
«Punga e iadul patriarhului»,
Așa zicea. Dar el mințea, vezi bine:
De-afurisenii teamă-se oricine,
Căci ne ucid, așa cum dezlegarea
Ne mîntuie. Ferește din cărarea
Blestemului! Veghea cuminți să fie
Și fetele și feții-n parohie
Și sfetnic le era pe calea bună.
Pe scăfîrlie pusu-și-a cunună
Cît cele ce le vezi la vinărie
Și își făcuse scut dintr-o lipie.

Umbla c-un VÎNZĂTOR DE IERTĂCIUNI
Din Rouncival; erau prieteni buni.
Drept de la Roma dînsul se-ntorcea.
Cînta cu foc: «O, vină-mi, draga mea...»
Aprodul îl urma pe glasul gros;
Nici buciumul nu sună mai vîrtos.
Avea un păr ca mierea, gălbior,
Molatec precum inul din fuior;
Ciorchini cădeau bălaiele inele
Și umerii și-i coperea cu ele,
Iar chica vițe-vițe... Ca să-i vie
Mai lesne, nu purta nici pălărie
Ci o păstra în tolbă. Îi părea
Că după moda nouă călărea.
Umbla, sub clop, cu pletele în vînt;
Ochii lucioși ca de vătui îi sînt;
Pe clop o «Veronică» își cususe;
Tăgîrța plină cu iertări aduse

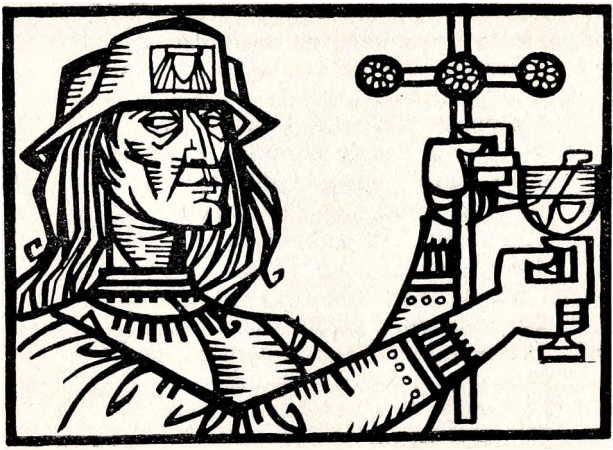

Din Rîm, fierbinți, în poale o ținea;
Cu glas de țap, pițigăiat, vorbea.
Barbă nici fir — căci spîn avea să fie —
De parcă-atunci ieșea din bărbierie;
Mi se părea că-i un jugan sau iapă.
Dar om la meserie să priceapă
Ca el, în toată Englitera nu-i.
Avea o cîrpă în turbinca lui
Și el zicea că-i vălul Precistei,
Și cică mai păstra și un crîmpei
De la vetrila lui Sînt Petru, care
O întindea cînd purcedea pe mare.
O cruce de alamă mai ducea
Și-ntr-un pahar oscioare de purcea.
Dar cînd găsea vreun preot de la țară
Îi lua-ntr-o zi cît cîștiga-ntr-o vară
Sărmanul popă galbeni și parale,
Cu moaștele acestea ale sale.
Și uite-așa, viclean între vicleni,
Îi cotcărea pe popi și pe mireni.

Dar, drept grăind și fără vorbărie,
Slujea lîngă altar cu vrednicie;
Cetea în epistólii foarte bine
Și-n leturghii isón știa a ține,
Iar de voia să strîngă mult bănet
Se pricepea cum că, după verset,
Și-o predică dibace se cerea;
De-aceea hăulea cît ce putea.

Vă arătai la fugă, prin urmare,
Cîți sînt, ce chip și cin au fiecare,
Și iarăși ce pricină i-a adus
Pe toți la han, în Southwark, cum v-am spus,
La hanul Tabard cel de lîngă Bell.
Și-acum s-ar cere să vă-nșir nițel
Cam ce-am lucrat în noaptea cînd am mas
Acolo-n rateș de-am făcut popas,
Și iarăși voi mai spune ce făcum
Cînd am purces în hagialîc la drum.
Dar mai întîi și-ntîi mă rog frumos
Să nu mă credeți necuviincios
De vă voi zice verde și pe șleau
Întocmai ce-au făcut și cum vorbeau,
Chiar de-au scăpat și vorbe de rușine.
Doar știți și dumneavoastră ca și mine
Că precupețul de povești se cade
— De vrea să-și facă slujba cumsecade —
Să nu-și preschimbe graiul nici ca cît,
Măcar de-ar glăsui și mai urît.
Altmintrelea se face scornitor
De vorbe noi, și deci măsluitor.
Dator e să le-nșiruie pe toate
Aidoma; hatîr nici pentru frate.
În Sfintele Scripturi chiar și Isus
Le-a spus pe șleau — și ce frumos le-a spus!
Și Platon zice, cui îl înțelege,
Că vorba după faptă se alege.

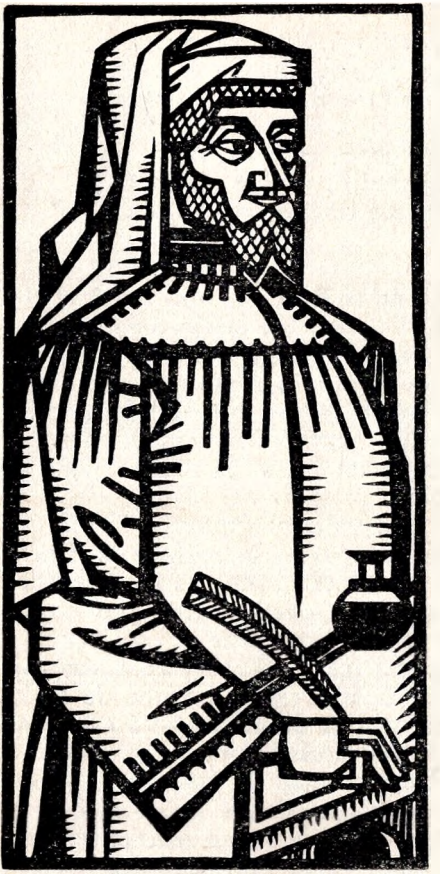

Şi iar vă cer iertare, de nu-l pui
Pe fiecare după teapa lui
În basmul meu, la şir, cum se cuvine:
Mi-i duhul nevoiaş, vedea-veţi bine.
Ne-a-ntins hangiul masă-mbelşugată
Şi ne-a poftit la cină de îndată

Şi ne-a-mbuibat cu bunătăţi din gros.
Vîrtos fu vinul şi-l băum vîrtos.

Era HANGIUL nost' halal hangiu,
Călca a jitnicer şi-a sofragiu.
Ochios creştin şi mare-n cherestea;
Mai chipeş ins în Cheapside nu trăia:
Mintos şi învăţat, grăind semeţ,
Şi-mpodobit cu tot ce-i mai de preţ
La un bărbat. Ci, şi glumeţ din fire,
Cum am cinat, a prins a şuguire,
Dar gluma cea mai hîtră dintre toate
Ne-a spus-o cînd plăteam pentru bucate.
« Cinstite feţe — zis-a — drept vă spun,
Voios mi-s că v-aduse ceasul bun

Căci, mă și jur, minciuni să-nșir nu voi,
N-avui ăst an mai veseli soți ca voi
Strînși laolaltă-n rateș ca acum.
V-aș bucura de m-aș pricepe cum;
Ba iacă-mi vine-n minte una lată
Ca să petreceți bine fără plată.
Spre Canterbury Domnul vă-nsoțească
Iar mucenicul să vă răsplătească!
Eu sînt încredințat că-n multa cale
Aveți să stați de basme și taclale,
Căci n-are haz — e limpede temeiul! —
Să călărești pe șleauri mut ca steiul.
Drept pentru ce voiesc să vă desfăt
Și-un drum spre voia bună să v-arăt.
De veți cădea cu toți la învoială
Să ascultați asemenea tocmeală
Primind îndată zisa mea de-acum,
Apăi chiar mîine, călărind pe drum,
De nu veți fi voioși și desfătați
Vă las, mă jur, și capul să-mi luați.
Hai, bateți palma, fără vorbă lungă! »
Nu șovăirăm vreme îndelungă
Și ne-am legat, ce mai la deal, la vale,
Să facem toți pe vruta dumisale,
Rugîndu-l să ne spună ce urzise.
« Cinstite fețe, ascultați — ne zise.
Să nu-mi luați cuvîntul în dispreț;
E vorba — ca să nu fiu vorbăreț —
Să ne înșire fiecare nouă,
Spre a scurta din drum, istorii două
La dus spre Canterbury, zic, și iar să
Mai spună două-ncoa la calea-ntoarsă,
Istorii despre pățăranii vechi;
Iar cel mai meșter la-ncîntat urechi,
Adică cel ce-n drumurile-aceste
Va spune cea mai strașnică poveste,
Pe banii obștii fi-va ospătat,
Taman în jilțu-acesta-nscăunat

De-ndat' ce hagialîcul vom sfîrși.
Ba chiar, ca să petreceți și mai și,
Drept vesel călăuz, pe punga mea,
Eu însumi voi sălta cu voi în șa.
Iar cel ce-mi va scorni tăgăduială,
Plătească el obștească cheltuială.
De vă-nvoiți să fie cum spusei,
Răspundeți iute-n două vorbe, trei
Și-n zori, de mult, sînt gata de plecare! »
Ne-am prins și ne legarăm fiecare
Cu sufletul voios, și chiar rugîndu-l
Să facă-ntocmai cum îl duce gîndul
Și să primească a ne fi cîrmaci
Și jude-al povestașilor, dibaci;
Și praznicul tot el l-a prețuit,
Iar noi să-i fim supuși i-am juruit
În tot și pretutindeni; și-ntr-un glas
La voia sa cu toții am rămas.
Drept care aldămașul l-am băut
Pe loc și ne-am vîrît în așternut,
Făr' să mai batem apa mult în piuă.

A doua zi, cînd se crăpa de ziuă,
Hangiul — fiindcă el ne fu cucoș —
Ne-a adunat pe noi cei somnoroși
Și am pornit călare repejor
Pîn' la Fîntîna Tomii, la izvor.
Aici, strunindu-și calul, gazda noastră
Ne-a zis: « Ian ascultați domnia-voastră,
Mai țineți minte cum ne-am învoit?
Atuncea, dacă nu v-ați răzgîndit
De azi pe mîine, hai să-ncepem joaca!
Și jur să nu mai dau pe gît bărdaca
De n-o plăti a obștii cheltuială
Acel ce-mi va scorni tăgăduială.
Să tragem sorții chiar aici pe loc:
Scoți paiul scurt, tu intri-ntîi în joc.

Slăvite cavaler, poftim încoace
Să tragi la sorți, c-așa voiesc și-mi place;
Apropie-te, maică cuvioasă,
Și dumneata, diacule, mai lasă
Sfielile; hai, puneți mîna toți! »
Îndată ne-am pornit a trage sorți
Și — scurt povestea — iaca s-a brodit
Să fie cavalerul cel iubit
De sorți, de steaua lui sau de-ntîmplare;
Drept care toți se bucurară tare,
Iar el urma povestea să-și dește
Așa cum se legase la pornire
— Cum bine știți — ce s-o lățesc degeaba..
Și cînd văzu creștinul cum stă treaba
S-a-nduplecat ca omul cel cuminte
Să-și țină vorba dată înainte,
Și zice: « Dacă-s vrednic de saftea,
Să fie-ntr-un ceas bun, pe legea mea!
Hai, sus în șei și luați aminte-ncoace. »
Și iarăși ne-am urnit la drum în pace,
Iar el a prins cu fața zîmbitoare
A depăna povestea următoare.

ACI S-A MÎNTUIT PRECUVÎNTAREA ACESTEI CĂRȚI; ȘI DE-AICI SE-NCEPE CEA DINTÎI ISTORISIRE, CARE ESTE POVESTIREA CAVALERULUI

POVESTIREA CAVALERULUI

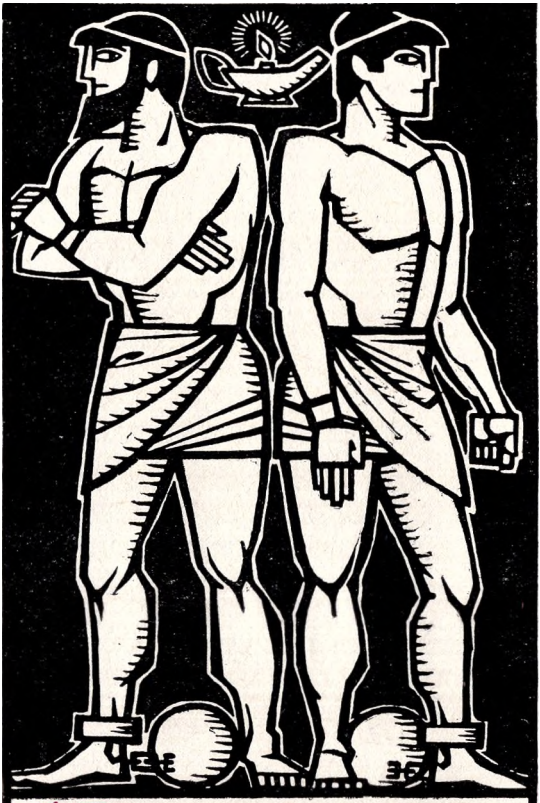

Povestirea Cavalerului

Iamque domos patrias, Scithice post aspera gentis
Prelia, laurigero, &c.

[Statius, *Theb.* XII, 519.]

Spun vechi izvoade c-a trăit pe lume
Cîndva demult, un crai, Tezeu anume.
Era-n Atena domn peste cetate
Și cucerise ginți nenumărate
Că nu aflai ca el alt crai sub soare.
Țări multe-agonisi și roditoare.
Viteaz și iscusit fiind, cuprinse
Tărîmul Femeníei, cît de-ntins e,
Pe-atunci pe nume Sciția; și nuntit-a
Cu-mpărăteasa țării, Ipolita,
Și-o au adus acasă ca soție
Cu mare slavă și țeremonie,
Și pe Emilia, soră-sa mezină.
Deci eu îl las pe mîndrul crai să vină
Cu surle, spre Atena, cătinel,
Și oastea toată-n zale după el.

Vezi bine că, de n-aș lungi povestea,
V-aș migăli de-a-firul toate-acestea:
Cum au cuprins a Femeníei țară
Tezeu și călărașii săi, și iară
Istorisi-v-aș ale luptei toane
Dintre atenieni și amazoane,
Și cum putură-n harță s-o rămînă
Pe prea sumeața Sciției stăpînă;
Cum prăznuiră nunta v-aș mai spune,
Și cum i-au prins, pe drum, furtuni nebune.

Dar iar mă-ntorc și zic că nu-i ușor
Să ari, cu boi plăpînzi, atît ogor
Al basmului, căci boii trag încet
Și-a mai rămas poveste berechet.
Pe soții mei nu voi a-i înșelare:
Istorisească-și basmul fiecare;
Dobînda vom cunoaște-o la sfîrșit...
Deci să purced de unde m-am oprit.

Cînd craiul despre care-s povestaș
A fost ajuns aproape de oraș,
Deplin biruitor și falnic foarte,
Zări, cătînd cu ochii într-o parte,
Pe drum o ceată de femei cernite,
Tot două cîte două rînduite,
În pulbere cu toate ploconite;
Și bocete boceau așa cumplite
Cum niciodată-n lume vreo ureche
N-a auzit mai fără de pereche;
Și nu s-au îndurat să contenească
Pîn'ce n-au prins dîrloaga-mpărătească.
« Voi care-mi faceți tristă-ntîmpinare
La-ntors acas', au cine sînteți oare? —
Grăi Tezeu. — Atît îmi pizmuiți
Cinstirea, că bociți și vă jeliți?
Au v-a-nfruntat vercine, v-a jignit?
Ce leac vi-i lipsă? Spuneți lămurit:
De ce sînteți cernit înveșmîntate? »
Vorbi cea mai bătrînă dintre toate,
Pălind la chip ca moartea, de-ți era
Mai mare milă să te uiți la ea,
Și-a zis: « O, doamne de noroc menit
Să viețuiești în veci nebiruit,
Nu lauda și slava ta ne doare,
Ci mila ta cerșim și-ajutorare.
Îndură-te de-atîta chin și silă
Și picură pe noi un strop de milă,

Pe noi, muieri ca nimeni neferice;
Şi-ntemeiat să crezi că nu-i aice
Nici una fără os crăiesc măcar.
Azi trai de rob trăim, cum vezi, amar,
Căci roata sorţii este-nşelătoare
Şi nu-s măriri statornice sub soare.
Ajută, doamne, dar, căci ai putere,
Pe cele care, frînte de durere,
La capiştea zeiţei multei mile
— Clemenţa — stau de paisprezece zile!
Eu însămi, biata, ce mă tîngui ţie,
Lui Capaneus-Riga fui soţie,
Care-au pierit la Teba; blestăm ceasul!
Noi toate cîte-ţi mohorîm popasul
Şi lacrime vărsăm, amare, grele,
Pierdum pe soţi sub zidurile-acele
Cînd au lovit cetatea cu război.
Ci azi, Creón bătrînul — vai de noi! —
Acela ce domneşte în cetate,
Înveninat şi plin de strîmbătate,
Asupritor şi rău fiind din fire,
Vrînd leşurile-a le ticăloşire
Şi rîs să-şi facă de răpuşii soţi,
I-a grămădit într-un morman pe toţi,
Ne'ngăduind vădanelor de loc
A-i mormînta au a le dare foc,
Ci pe dulăi i-asmute să-i sfîşie. »
Zicînd acestea, fără să-ntîrzie,
Dădură-n brînci cu vaiete avane:
« Îndură-te de bietele vădane
Şi de obida noastră milă ai! »
Sări din şa preamilostivul crai
Cînd le-auzi; şi inima muiată
De-nduioşare i se strînse toată,
Văzîndu-le aşa de năruite
Pe cele-odinioară proslăvite.
Şi pricepînd durerea tuturor,
Le-a-mbrăţişat la piept, alinător,

Jurînd — cum jură cel ce cavaler e —
Să le răzbune cît i-o sta-n putere
Şi fapta lui Creón s-o pedepsească:
Să ştie toată limba elinească
Cum l-a răpus Tezeu întru dreptate
Pe culpeş pentru negrele-i păcate.
Şi s-a pornit spre Teba tot atunci,
Strigînd chiar el stegarilor porunci
Să-i poarte armia din nou la drum.
Pe la Atena n-a dat nicidecum,
Şi neluîndu-şi nici o zi răgaz,
Se şi urniră cum ar fi tot azi
Pe înnoptate. Însă pe regină
Şi pe Emilia, gingaşă mezină,
Mînatu-le-a-n oraş. Şi s-a tot dus
Tezeus-Crai... Cam asta e de spus.
Icoana întrarmată a lui Marte
De pe stindard strălumina departe
Că plaiul tot prinsese să sclipească;
Şi-i sta alături flamura crăiască
Bogată şi cu chipul scris în aur
Al fiarei ce se cheamă Minotaur
Ce-o au stîrpit la Creta. Şi cum zic,
Au mers această cruce de voinic
Pînă la Teba cale ne'ntreruptă,
Şi-au stat, aflînd prielnic loc de luptă.
Ca să retez din basm un pic încai,
Spun cum că pe Creón, pe-al Tebei crai,
În faţă l-a lovit şi l-a răpus
În luptă dreaptă; oştile şi-a dus
Apoi să bată-n ziduri la cetate
Pînă le-au pus în pulbere pe toate;
Le-a-ntors pe urmă bietelor vădane
Neplînsele bărbaţilor ciolane
Spre a le face slujbele de moarte
În legea lor; şi-i jeluiră foarte
Pe morţi cînd i-au aprins atunci pe rug.
Dar mă gîndesc să nu vă mai îndrug

Un basm prea lung, așa că nu vă spui
De cinstea ce le-a dat Tezeu și-ai lui
Cernitelor femei la despărțire:
Ci voi a mai scurta din povestire.
Răpus fiind Creón, întreaga țară
Tebanii lui Tezeu i-o închinară,
Iar el i-a pus la biruri — și-a rămas
O noapte-n cîmp cu oștile de-a mas.
A-i despuia de arme și de straie
Pe morții de pe cîmpul de bătaie
Fu grija celor care scotocesc
Prin leșuri și pe-nvinși îi jăcuiesc.
Găsitu-s-au astfél printre mormane,
Însîngerați cumplit de multe rane,
Doi tineri luptători zăcînd alături,
Gătiți la fel în arme și scumpeturi.
Pe un voinic Arcite îl chema,
Și Palamon pe cel de-alăturea.
Zăceau, nici morți, nici vii, întinși pe ierburi,
Dar după-mbrăcăminte, după herburi,
Aprozii au putut să-i dibuiască
Coconi că sînt din vița cea domnească
A Tebei, feți din două surioare.
I-au tras deoparte haita prădătoare
Și cu luare-aminte i-au purtat
În cortul lui Tezeu, iar el îndat'
Trimisu-i-a-n Atena la-nchisoare
Pe veci; și nici c-a vrut răscumpărare.
Gătind viteazul crai această treabă
A strîns oștirea și porni degrabă,
Încununat cu dafini, către casă.
Acolo viețuiește și nu-i pasă,
Slăvit de toți... Au ce să vă mai spui?
În turn, mofluz ca vai de viața lui,
Stă Palamon; asijderi și Arcite:
Ființe pe vecie osîndite.

Trecură luni și ani se perindară
Și, într-un zori de zi de primăvară,
Emilia frumoasă coz și mai
Gingașă ca îmbobocitul Mai,
Decît un crin mai mîndră la făptură
— Chiar dacă o alătur de-o răsură
Mai desmierdat îmi pare chipul ei —
Se dichisise, ca de obicei,
Cu noaptea-n cap, căci lunii lui Florar
Nu-i place noaptea somnul în zadar,
Ci neastîmpăr pune și dă ghes
În pieptul celui tînăr mai ales,
Porunci strigîndu-i: « Scoal' și mi te-nchină!»
Simțind în ea îndemn, acea mezină
Și-a amintit să-i facă închinare
Lui Mai, împodobită... lucru mare!
Îi atîrna cosița peste spate,
Bălaie, cam un cot și jumătate.
Și prin grădină, dis-de-dimineață
Plimbîndu-se în voie la verdeață,
Ea flori din cele albe își adună
Și roșii, ca să aibă de cunună,
Cîntînd frumos ca îngerii din cer.
Iar foișorul — vajnic temnicer
Al celor doi închiși pînă la moarte
De care spune basmul mai departe —
Zic, turnul cel mai strașnic din palat
Era cu-acea livede-nvecinat
Unde zburda Emilia mezină.
În dimineața plină de lumină
Și Palamon cel negru de-ntristare,
Cu de la strajă încuviințare,
Privea, dintr-o cămară cocoțată
În vîrf de turn, peste cetatea toată,
Precum și în grădina înverzită
Unde copila neasemuită,
Emilia, trecea în sus și-n jos.
Iar prinsul Palamon cel neguros

Tot măsura cămara-n lung și-n lat,
Mocnind în sine însuși supărat
Și-oftînd că s-a născut, nevoie mare...
Și s-a-ntîmplat atunci o întîmplare
Că, prin fereastra cu zăbreaua deasă
De fier și cîtu-i grinda de vîrtoasă,
Cu ochii de Emilia a dat,
Și, tresărind, voinicul a strigat
De parcă-n piept un junghi i s-ar fi pus.
Arcite, auzind, sări în sus
Zicîndu-i: « Ce ai, vere, ce te doare,
De ești așa pierit la-nfățișare?
Te-ai vătămat? De ce strigași văleu?
Îndură-ți soarta, pentru Dumnezeu,
Căci ea ne-a hărăzit — și n-ai ce-i face —
Să nu ne deie nenorocul pace.
S-o fi aflat Saturn în toană rea,
L-a mîniat vreo zodie sau stea
De ne-a ursit la naștere astfél;
Așa vru Cerul: nu te lupți cu el.
Să stăm și să răbdăm că alt chip nu-i. »
Răspunse Palamon la rîndul lui:
« Îți faci închipuire goală, vere,
De ai, nu zău, asemenea părere.
Nu greul închisorii m-a spăimat,
Ci adineauri chiar m-a săgetat
Prin ochi, de moarte, chipul îngeresc
Și gingășia celei ce-o zăresc
Cutreierînd acolo prin grădină.
De gem și strig, doar dînsa e de vină.
Nu știu ce-o fi: zeiță? muritoare?
Ba-i chiar zeița Vineri, mi se pare! »
Căzu pe urmă în genunchi și zise:
« Zeiță Vineri, voia facă-ți-se!
De-ai vrut să ieși cu chip de împrumut
În fața celui trist și abătut,
Ci scapă-ne din temnița aceasta!
Iar dacă Cerul mi-a menit năpasta

Şi scris mi-a fost încătuşat să pier,
Eu pentru stirpea noastră milă-ţi cer
Căci multe pătimeşte şi cumplite... »
Cătînd atunci cu ochii şi Arcite
În jos către fecioara din livadă,
Înmărmuri de ce-i fu dat să vadă
Şi s-a simţit străpuns în pieptul său
La fel ca Palamon, ba şi mai rău.
Şi suspinînd, grăi a doua oară:
« Mă fulgeră frumseţea de fecioară
A celei ce-o zării acolo jos;
Şi dacă n-oi fi, vere, norocos
S-o văd, să-i fie milă cît de cît,
Mă prăpădesc, e lucru hotărît! »
Cînd auzi cuvîntu-i răspicat,
Răspunse Palamon întunecat:
« Vorbeşti întemeiat, au rîzi de mine? »
Iar vărul său: « Întemeiat, vezi bine,
Căci nu de şagă-mi arde, zic şi zău ».
Iar Palamon s-a cătrănit mai rău:
« Nu-ţi face — spuse — cinste nicidecum
Să fii viclean, să mi te pui în drum
Chiar mie care-ţi sînt şi văr şi frate,
Căci jurăminte-avem înfricoşate
Să înfruntăm năprasnică pieire
Mai bucuroşi decît a-l prigonire
Pe celălalt, cînd simte-nfiorare
De dragoste — şi-n nici o-mprejurare.
Tu dacă-mi stai cinstit într-ajutor
Aşijderea şi eu ţi-oi fi dator:
Aşa făcurăm trainic legămînt
Şi tu şi eu. Să nu-l încalci, că-i sfînt...
Sfătuitor temeinic te-am avut,
Iar tu te-arăţi hain şi prefăcut,
Iubind-o pe femeia ce mi-e dragă
Şi căreia îi dărui viaţa-ntreagă.
Dar nu vei izbuti să mă rămîi
Căci eu am îndrăgit-o mai întîi,

Şi dorul mi l-am spus ca unui frate
Ca să m-ajuți în cinste și dreptate,
Drept care ești legat ca om cinstit
Să-mi fii cît poți prielnic, negreșit,
De nu, fățarnic mă-ncumét să-ți zic! »
Vorbi semeț al doilea voinic:
« Tu ești, se vede, mai mișel ca mine!
Te fac mișel, c-așa ți se cuvine!
Eu fui întîi de patima-i cuprins!
Au ce? Tu nu cunoști cu dinadins
Nici pîn-acum de-i idol sau femeie!
Tu i te-nchini ca la o dumnezeie,
Eu ei — ca la făptură muritoare.
Drept asta ți-am vorbit adineoare
Ca unui frate bun, ca unui văr.
Dar, chiar de-ai îndrăgit-o-ntr-adevăr
Tu cel dintîi, nu știi și nu-nțelegi
Cum că iubețul nu cunoaște legi?
Iubirea-i cel mai strașnic legămînt
Din cîte legi ni-s date pe pămînt;
Și nu-i pe lume pravilă mai tare
Să nu-i aducă dragostea-ncălcare...
E rob iubirii omul, orice-ar face:
Nici mort nu-l lasă dragostea în pace,
Nevastă, fată sau vădană fie...
Dar de asemeni iarăși nu se știe
Cît timp te va iubi; și nici pe mine.
Au nu pricepi tu însuți foarte bine
Că noi aici pieri-vom, la-nchisoare,
Răscumpăr nefiind și nici scăpare?
Ne gîlcevim gîlceavă de prisos
La fel precum dulăii pentru os
Cînd le-au furat o dată niște găi
Ciolanul învrăjbitelor potăi.
Aici la craiul altă cale nu-i,
Așa că... fiecare cu-ale lui.
Iubești și tu, iubesc și eu, ce mai...
Cu asta, ce-avusei de spus — gătai.

Să ne-ncercăm de-aici de subt zăbrea
Norocul fiecare cum o vrea. »
Și s-au sfădit fîrtații sfadă lungă,
Dar n-am răgaz de vorbă să-mi ajungă:
Socot că-i nimerit să-nșirui fapte,
Să nu lățesc povestea mea cît șapte.

Deci într-o zi un alt crai, Piroteus
Pe nume și prieten cu Tezeus,
Prieten vechi din frageda pruncie,
Făcu înspre Atena drumeție
Să-l vadă pe Tezeu și, ca atunci,
Să zburde înc-o dată ca doi prunci,
Căci dragoste-și purtau fără pereche.
Citit-am scris într-o hîrțoagă veche
C-atunci cînd unul duhul și l-a dat,
Acelălalt și-n iad l-a căutat.
Ci nu de asta-i vorba-n basmul meu.
Iubea și pe Arcite Piroteu
Căci s-au văzut la Teba ani de-a rîndul;
Și el l-a-nduplecat pe crai rugîndu-l
Să-l lase pe Arcite a ieșire
Din temniță, nedînd despăgubire,
Și slobod să apuce orice cale,
Dar numai cum vedea-veți mai la vale.
Pe scurt: se învoiră cu temei
Arcite și Tezeus între ei
Că de-l găsește iar a doua oară
Cîndva pe undeva acolo-n țară
Sau alte țări de craiul stăpînite
Și de va pune mîne pe Arcite
Să-i și supuie capul sub tăiș.
Alt leac nu se afla, nici ascunziș
Decît s-o ia spre casă la picior
Și gîtul să-și păzească de topor!

Nespuse cazne sufere Arcite;
În inimă simțește răni cumplite!
În tînguiri și-n plînset se destramă
Și cată într-ascuns a-și face samă.
« Îmi blestem ceasul! — se jelea fierbinte.
Sînt osîndit mai rău ca înainte!
Din Purgator, ființa mi-o strămut
În Iad pe veci. Să nu-l fi cunoscut
Pe Piroteu, aici în foișor
Aș fi rămas, și-n vecii vecilor
În temniță cu lanțuri cetluit,
Trăiam ferice, nu nenorocit
— Deși la mila ei nu trag nădejde —
Căci o vedeam pe cea care-mi robește
Simțirea, și eram îndestulat. »
Iar către Palamon: « Ai cîștigat
De data asta, vărule al meu,
Căci tu rămîi în temniță mereu.
În temniță am zis? Ba chiar în Rai!
Ferice soartă-ți fuse dat să ai.
Eu mă despart de dînsa, însă ție
În preajmă ți-a rămas și... cine știe,
Bărbat dibaci fiind și ca o floare,
Iar voia întîmplării schimbătoare,
Putea-vei să-ți vezi dorul împlinit.
Ci eu, cel oropsit și surghiunit,
M-oi stinge, poate, ros de nenoroc,
Căci nu-i țărînă, apă, aer, foc
Și nici viețuitor făcut din ele
În stare să-mi aline-aceste grele
Obijduiri și deznădejdi amare.
Adio trai, adio desfătare!
Ah! cum se vaită oamenii-ntrolaltă
Cînd soarta sau Ființa Preaînaltă
Le dă, ades și-n chipuri felurite,
Mai bune daruri și mai negîndite!
Vezi cîte unul hulpav după stare
De i se trage moarte sau lingoare;

Se-ntoarce altul vesel din cătușe
Și-i taie gîtul slugile la ușe.
Asemeni pilde se ivesc mereu.
Nu știm ce să-l rugăm pe Dumnezeu.
Umblăm și noi ca ăla beatul turtă
De nu mai ține minte calea scurtă
Spre casa care știe el c-o are:
Și-i lunecă poteca subt picioare.
La fel și noi, ne prăpădim cu firea
Să dibuim pe lume fericirea,
Dar rătăcim prea des. Așa-i mereu,
Cu toții știm, dar mai cu seamă eu
Cel ce nutream părere-ntemeiată
Că de-oi scăpa din temniță vreodată
Aș fi ferice și mi-ar fi mai bine.
Ci astăzi alungat sînt de la tine
Să nu te văd, Emilio, în veac.
Și-s ca și mort, căci nu se află leac. »
Cînd Palamon, frățîne-său de cruce,
Află despre Arcite că se duce,
Așa grozav a prins a se căina
Că turnul tot de vaiet răsuna.
Ba chiar stropi de lacrime amare
Obezile de fier de la picioare.
Zicea: « Of, of, din sfada ce-am sfădit,
Zău, vere, rodul tu l-ai dobîndit!
Tu mergi spre Teba slobod, către casă,
Și de obida mea puțin îți pasă.
Destoinic și viteaz fiind, tu poți
S-aduni bărbații neamului pe toți,
Apoi întors aici cu oaste-n zale
— Prin învoială sau pe altă cale —
S-o dobîndești drept soață pe acea
Căréia eu jertfire-aș viața mea.
Vezi dară că, la urma urmelor,
De vreme ce-ai scăpat din foișor
Și crai vei fi, folosu-ți mai de preț e
Decît al meu; căci eu, după ostrețe,

În lanț mi-e dat de-a pururi a simți
Și-al temniței necaz scîrbavnic și
Al dragostei alean neistovit
Care-mi sporește cazna îndoit. »
Zulia i se-aprinse-n piept atunci
Muncindu-l cu năprasnicele-i munci
Așa avan, că-i vinețise chipul
Ca cimișirul, spuza și nisipul,
Și iar grăi: « O, zei neîmblînziți
Care de-a pururi lumea cîrmuiți
Și pe răboj de criță, pe vecie,
În stare sînteți vrerea a vă scrie!
Au ce e omul în puterea voastră
Mai mult decît în țarc mioara proastă?
Căci moartea-l paște tocmai ca pe vite,
Și tot în temniți zace, zăbrelite,
Și suferă paragini și lingori,
Și zău că fără vină deseori.
Au ce cîrmaci e-acel ce cu știință
Plătește celui drept prin suferință?
Un gînd mă chinuiește peste fire:
În timp ce omul, datorînd cinstire
Lui Dumnezeu, voința și-o înfrînă,
Doar vita e pe voia ei stăpînă.
Cînd piere, lighioana nu mai știe.
Mort, omul pătimește în vecie
Măcar că-n viață crîncen a-ndurat.
De bună seamă că așa e dat.
Răspunsul teologii spună-l cum e.
Eu știu atît, că-i mare jalea-n lume.
Și — vai! — văzut-am șerpe au tîlhar
Ce multor drepți le-a căsunat amar
Păsînd apoi în voie, după plac.
Ci mie mi-a menit Saturn să zac
Închis; așijderi și Junona, care
A spulberat a Tebei mîndră floare
De luptători, sub zidurile-i sparte;
Iar Vinerea mă vatămă de moarte

Căci pe Arcite-l tem și-s zuliar. »
Acum pe Palamon lăsîndu-l iar
Să zacă tot închis în bașca lui,
Despre Arcite va să vă mai spui.
Se scurge vara, nopțile-ndelungi
Muncesc cu îndoit de grele munci
Pe cel ce-i slobod tot ca și pe prins;
Și nu știu care dor e mai aprins.
Căci vorovind pe scurt, lui Palamon
I-i rînduit al temniței canon
Și va muri în fiare cetluit;
Iar din Atena pleacă surghiunit
Arcite, chiar cu prețul capului,
Să n-o mai vadă-n veci pe doamna lui.
Vă-ntreb acuși pe voi care-ați iubit:
Au care-i mai de soartă prigonit?
Pe draga sa o vede unul zilnic
Dar hojma îl înfrînă lanțul silnic;
Iar cellalt poate merge unde-o vrea,
Dar nu mai e-nvoit a o vedea.
Socoată fiecare-n felul lui.
Eu voi urma așa cum începui.

Explicit prima pars.

Sequitur pars secunda.

Cînd au ajuns la Teba, el, Arcite,
Se da de ceasul morții — pasămite
Că dragei nu-i va mai vedea obrazul.
Și, ca să-i zugrăvesc pe scurt necazul:
N-a fost și nu va fi în veci ființă
Să-ndure-n lume-atîta suferință.
Somn, hrană, băuturi ca să-i priască
Nu-și mai afla, și se sfrijise iască.
Cu cearcăne spăimoase și cu chipul
Mai sarbăd decît spuza ori nisipul,

Răzleț de lume și stingher șezînd,
El toată noaptea lăcrima gemînd.
Cînd auzea vreo harfă sau vreun cîntec
Plîngea de nu-l opreai nici c-un descîntec;
Și-atît de prăpădit era cu firea,
Că nimeni nu-i mai deslușea vorbirea
Nici glasul slab, măcar că le-auzea,
Încît, văzîndu-l, lumea bănuia
Că nu numai de boala lui Amór
Tînjește, ci și alte boli că-l dor
Și care coc din drojdia mîhnirii
Sub frunte, în lăcașu-nchipuirii.
Pe scurt: cu susu-n jos i-au fost schimbate
Și firea și deprinderile-i toate
Împătimatului Arcite-Crai...
Ci eu socot de-ajuns cîte-nșirai!
Răbdase el așa un an sau doi
Al caznei și-al durerilor puhoi
În țara lui, la Teba, cum v-am zis.
Și într-o noapte-n somn văzu în vis
Pe-ntraripatul zeu Mercur, zicîndu-i
Să fie vesel, dinainte stîndu-i.
Ținea toiag ce-adoarme — caduceul —
Și clop purta pe păru-i galben zeul,
Înveșmîntat fiind — pe cît chitise —
Ca-n ziua cînd pe Argus l-adormise.
« S-apuci către Atena calea dreaptă —
I-a spus — căci izbăvire te așteaptă. »
Atunci Arcite a sărit strigînd:
« Cît sînt de chinuit și de plăpînd
Plec la Atena, nu mai stau de loc,
Nici spaima morții nu mă ține-n loc,
Să-mi văd domnița mea care-o slujesc.
Cu ea de față volnic mă jertfesc. »
Zicînd așa, luă oglinda mare
Și s-a văzut cu altă-nfățișare,
Cu chipul întru totul preschimbat;
Și din senin un gînd l-a luminat:

Cu fața sa grozav schimonosită
De multă suferință suferită
Putea ușor, în port de om de rînd,
Să stea-n Atena neghicit nicicînd
Și să-și zărească draga cît de des.
Pe loc schimbînd veșmîntul, și-a ales
Un port de truditor și, singurel,
Doar c-un copil de casă după el
Purtînd la fel de ponosită haina
Și singur dînsul cunoscîndu-i taina,
Bătu către Atena drumuri scurte.
Ajuns, după o zi de drum, la curte,
S-a și înfățișat la chelărie
Cerînd de muncă orice-ar fi să fie.
Și, ca să nu-mi fac basmul prea zăbavnic,
S-a pripășit argat la un ispravnic,
În casă la Emilia trăitor.
Isteț fiind, le-a dibăcit ușor
Pe slugile de-aici, pe fiecare.
La lemne argățea și la căldare
Căci tinerel fiind și om vînjos,
Cu trup clădit voinic și mare-n os,
Îndeplinea orice după poruncă.
Un an au doi munci asemeni muncă
În case la mezina cea bălană
Și « Filostrat » adeverea că-l cheamă.
Alt ins asemeni lui în cin și rost
Mai îndrăgit la curte nici c-a fost.
Așa cuviincios era băiatul
Că i se duse vestea-n tot palatul
Și toți spuneau că bine-ar face dacă
Ar vrea Tezeu un rost mai bun să-i facă
Și-n slujbă mai de cinste să-l aburce,
S-arate el cum știu-va s-o descurce.
Și iac-așa, azi-mîini, îi merse buhul
De limbă dulce și blajin cu duhul,
Încît Tezeu atît l-avu de bine
Că l-a luat aprod pe lîngă sine,

Bănet, să-și ție treapta nouă, dîndu-i;
Iar el din Teba cîști primea la rîndu-i
Prin oameni, an de an, în taină mare,
Dar cheltuia cu multă cumpătare
Ca nimănui să-i iște bănuială.
Ani trei trăi cu-atare socoteală.
Din toți Tezeu l-avea mai drag pe el
Căci vrednic fu și-n pace și-n rezbel.
Dar să-l mai lăs în starea sa ferice,
Căci voi de Palamon a vă mai zice.

În beznă neagră și-ntre muri avani
Zăcut-a Palamon cei șapte ani,
Părăginit de chin și deznădejde.
Au cine îndoit se perpelește
Ca Palamon? Căci, bietul, din iubire
E cît pe ce la cap a se smintire,
Bez că se află osîndit să pată
Nu doar un an în fiare, ci o viață.
Dar cin' să-i stihuiască dorul tot
Pre limba noastră? Eu? Eu, zău, nu pot,
Drept care nici nu stărui-voi mai.
În anul cel de-al șaptelea, în Mai,
În noaptea treia — cum la hronic zice
Mai deslușit decît zic eu aice —
S-a întîmplat, din voia sorții poate,
Căci soarta le orînduie pe toate,
Să scape Palamon din foișor
Cu de la un prieten ajutor,
Și din cetate a fugit de zor;
Căci l-adăpaseră pe păzitor
Cu un anume vin din Teba, tare,
Și dres cu mac și ierbi adormitoare,
Încît și lemne de tăiai pe el,
Pe temnicer, nu-l deșteptai de fel.
Și astfel merse cît putu desîrg
— Căci noaptea-i scurtă, zorii dau în pîrg —

Să-și cate ascunziș fără zăbavă.
Și astfel pînă-n preajmă-ntr-o dumbravă
A alergat, de spaime fugărit.
Căci, ce mai calea-valea, s-a gîndit
Să stea ascuns în crîng pînă va trece
O zi, iar noaptea se chitea să plece
La Teba, și cu toți ai săi apoi
Să-l certe pe Tezeus cu război.
Pe scurt și fără multă vorbărie:
Au moartea, au Emilia soție.
Așa urzise planul, pasămite.

Și iar mă-ntorn acuma la Arcite,
Ce nici habar n-avea de ce-l pîndește
Pînă nu-l prinse soarta rea în clește.

Al zilei crainic, hărnicuța lie,
Cu cip-ciripuri zorii mi-i îmbie.
Se naltă Phoebus flăcăros și mare
Strălucminînd răsăriteana zare
Și cu dogoarea-i zvîntă prin zăvoaie
Vlăstarii ce de rouă se îndoaie.
Iar el, Arcite, slujitor gospod
La curtea lui Tezeu și vel-aprod,
În zorii veseli se trezi voios
Și spre a-i duce lui Florar prinos,
Gîndind c-așa se cere, a plecat
Pe un fugar focos încălărat
Să zburde peste cîmp prin iarba nouă,
Hăt dincolo de curți o leghe-două,
Și către pomenita dumbrăvioară
A năzuit voinicul într-o doară
Spre a-și alcătui cununi din foi
Și crengi de gherghinar sau caprifoi.
Un ghiers nălță spre soare cît putu:
« O, tu Florar cu flori și frunze, tu

Cel mîndru și gingaș, bine-ai venit,
Să mă desfăt în sînu-ți înverzit. »
Apoi voios, descălecă ușure
Și repede pătrunse în pădure
Umblînd în sus și-n jos pe o cărare
Pe unde Palamon, din întîmplare,
Ședea-n hățiș ca nimeni să nu-l vadă
Căci se temea să cază morții pradă.
El de Arcit n-avea habar, ba zău
Nici nu visa că-n preajmă-i văru-său.
Căci drept grăiește vechea zicătoare:
« Codrul auz și văz cîmpia are ».
Cînd ești fugar, se cade să iei seamă
Căci poți da ochi oricînd cu cin' ți-e teamă.
Arcite iar nu cunoștea de fel
Că soțul său e-acolo lîngă el.
Fiindcă sta tăcînd sub crengi ascuns.
Cutreierînd Arcite îndeajuns
Și isprăvindu-și doinele voioase,
L-au prins deodată gînduri neguroase
Așa cum li se-abate la iubeți:
Acuși cîntînd — acușa plîngăreți;
Cînd sus, cînd jos, ca ciutura fîntînii,
Ca Vinerea în cursul săptămînii
Cînd ba-i senin, ba plouă cu găleata...
Așijderi, zeea Vineri hojma-i gata
Să mohorască omul, alelei!
Ce schimbătoare și ciudată ce-i,
Taman ca ziua ei de nepereche!
Arcite podidit de jalea veche
N-a mai cîntat, ci s-a trîntit pe jos
Zicînd: « Vai mie, om nenorocos!
Junonă, tu, cea măsteră cu noi,
Cît mai certa-vei Teba cu războiu?
Of! A ajuns la triște și canon
Stirpea lui Cadmus și-a lui Amfion,
Stirpea lui Cadmus, care, cum se știe,
A pus întîi a Tebei temelie

Şi rigă fu acelei cetăţui.
Din el purced şi-s os din osul lui,
Urmaş de-a dreptul şi vlăstar regesc...
Şi-acu mi-i dat să gem şi să robesc,
Slujindu-l pe vrăjmaşul meu de moarte
În casa lui, eu cel bătut de soarte.
Avan mă ruşinez şi mă frămînt
Că nici cutez a spune cine sînt:
Arcite dinioară m-a chemat
Iar azi îs ticălosul Filostrat...
Alei, Junonă! Marte crud, alei!
Cum i-aţi mai risipit pe toţi ai mei...
Doar eu am mai rămas şi văru-meu,
Cel mucenit prin temniţi de Tezeu,
Ba, spre-a-mi grăbi năprasnicul soroc
Iubirea-n piept mi-a-nfipt săgeţi de foc,
Căci moartea-mi fu croită mai nainte
Decît mi-au fost întîiele veşminte.
De dragul tău, Emilio, tînjesc
Şi din pricina ta mă prăpădesc,
Iar grijurile mele celelalte
Mi-ar fi ca floarea la ureche-ncalte
De m-aş învrednici să-ţi fiu pe plac!»
Aşa a zis şi-a stat, zăcînd buimac
Pînă tîrziu... Atuncea a ţîşnit
Şi Palamon în sus, ca sfredelit
Prin inimă c-un palos înghetat.
Cuprins de furii nici c-a mai răbdat,
Căci auzind vorbirea lui Arcite
Turbat, cu chip şi buze înălbite,
L-a fost smucit din tufăriş pre el,
Grăind: «Arcite, vînzător mişel,
Atît ţi-a fost! Tu, ce rîvneşti pe-acea
Care-o iubesc şi sufăr pentru ea!
Frăţin să-mi fii şi sfetnic te-ai jurat,
Precum ţi-am zis adesea răspicat.
Tu care pe Tezeu l-ai viclenit
Cu nume prefăcut şi măsluit,

Sau mă răpui, sau te sugrum de moarte!
De doamna mea tu nu avea-vei parte,
Căci numai ea mi-i dragă pe pămînt.
Eu, Palamon, vrăjmaș de moarte-ți sînt!
Vrînd Cel de Sus să fug de la-nchisoare
Nici arme n-am și nici apărătoare,
Dar nu mă tem: te frîng de nu te lași
De dragostea domniței păgubaș.
Alege, dar, căci nu mai scapi de-aici. »
Atunci Arcite, ca plesnit de bici,
Văzîndu-l cine-i și-auzind, pe dată,
Înverșunat ca leul, trase spată:
« Pe viul Dumnezeu! — s-a fost jurînd —
De nu te-aș ști de dragoste bolînd
Și, iarăși, fără arme de n-ai fi,
Din crîngu-acesta viu n-ai mai ieși,
Te-aș istovi cu mîna mea pe loc.
Ci nici nu voi a ști de-acel zălog
Sau legămînt de care tot vorbești.
Iubirea-i slobodă, nebun ce ești!
Și-am s-o-ndrăgesc, măcar că ți-e necaz!
Dar întrucît te afli om viteaz
Și vrei s-o dobîndești luptînd cinstit,
Mă jur că mîni veni-voi negreșit
Încoace, ca un cavaler ce sînt,
Făr-a sufla cuiva vreun cuvînt,
Și arme voi aduce numeroase
Să ți le-alegi pe cele mai tăioase.
La noapte chiar mă-ntorn cu de-ale gurii,
Cu așternut și de-ale băuturii,
Iar de ți-a fi menită ție fata
Și s-o-ntîmpla cumva să mă dai gata
Aici în crîng, atunci a ta să fie! »
Răspunse Palamon: « Mă-nduplec ție! »
Așa se despărțiră, prin urmare,
Zălog punîndu-și cinstea fiecare.

O, Cupidon, ciufut ce eşti şi rău,
Tu nimănui nu-mparţi din ce-i al tău!
Adevărat mai zice-o vorbă iarăşi
Că regii şi iubeţii n-au tovarăşi.
Văditu-li-s-a asta celor doi.

Arcite-ntoarse calul înapoi
Şi-a doua zi în zori, pe nemîncate,
Găti în taină zale, lănci şi spate,
Perechi şi deopotrivă, tocmai bune
S-aleagă între dînşii, cum s-ar spune.
Şi singur-singurel săltă în şa
Cu ele dinainte, şi aşa,
La timpul şi la locul potrivit,
Cei doi coconi în crîng s-au întîlnit.
Şi iată-i cum pălesc şi cum se fac
La chip taman ca vînătorul trac
Cînd stă cu lancea-n pumn la vreo strîmtoare
Pîndind un leu sau urs ca să-l doboare
Şi-aude goana fiarei prin hăţişuri
Dînd buzna către el, spărgînd frunzişuri,
Încît îşi zice sieşi: « Iacă, vine,
De-acu sau eu pe el, sau el pe mine!
Ori îl lovesc de moarte să-i ajungă,
Ori, de mi-i scris, mă rupe-aici la strungă. »
La fel îngălbeniră fiecare,
Căci amîndoi ştiau de ce-s în stare
Şi se temeau. Bineţe nu şi-au dat
Ci, fără nici o vorbă, de îndat'
S-au ajutat pe rînd cei doi feciori
Să se-ntrarmeze, binevoitori.
Au prins pe urmă vreme îndelungă
Cu suliţi agerite să se-mpungă.
Văzînd pe Palamon, ai fi jurat
Că nu se luptă om, ci leu turbat;
Ca tigrul dă Arcite bătălie;
Ca doi mistreţi săreau să se sfîşie;

Curgeau pe ei sudorile șiroaie
Și-n sînge se băteau pînă-n țurloaie.
Acu îi las să lupte-așa, iar eu
Mă-ntorn cu povestirea la Tezeu.

Ursita — ca un logofăt ce este —
Ocîrmuie tărîmurile-aceste
După orînda Cerului, din veac,
Și împotriva sorții nu e leac
Căci nu poți în răspărul ei răzbi;
Iar uneori se-ntîmplă într-o zi
Ce nici în mii de ani nu se mai face.
Tot ce ni-i drag pe lume și ne place,
Război sau pace, ură ori iubire,
Stau toate subt a Ochiului privire.
Despre Tezeu vă fac înștiințare
C-așa-i de-mpătimat de vînătoare
— Ales, rîvnind la cerbul lui Florar —
De nici n-adastă zorile măcar
Ci îl și vezi în șa cu frîu-n mîini,
Împresurat de gornici și de cîini,
Căci la vînat simțește-așa plăcere,
Încît îi zburdă inima și-l cere
Mereu la cerb. (Nemaislujind lui Marte,
Tezeu slujea Dianei mai departe.)
Și, cum spuneam, în ziua cea senină,
Cu Ipolita, mîndra lui regină,
Și cu Emilia în verde strai,
Porni voios, cu surle și alai
Pe cai gătiți regește, la vînat;
Și către crîngul cel învecinat
A apucat-o drept, căci se zvonea
Cum că în crîng un cerb hălăduia.
Și oblu spre poiană răzbătut-a
— Vezi că-ntr-acolo se-ațînea cornuta —
Sărind un pui de gîrlă curmeziș.
Chitea să-l hăituiască prin desiș

Cu cîinii cei mai sprinteni din haitic.
Ieșind la luminiș acest voinic,
Privi sub soare și, pe negîndite,
Zări pe Palamon și pe Arcite
Ce ca mistreții crîncen se luptau.
Hangerele zvîcneau și scăpărau
Așa avan încît părea că chiar
Pot reteza și coșcogea stejar,
Dar nici nu-i bănuia cin' să fi fost.
Împintenîndu-și calul, craiul nost'
Ajunse dintr-o copcă-ntre cei doi,
Își trase spada și răcni: « 'Napoi!
Opriți! De unde nu, îl și răpun
Pe-acel ce-o mai lovi. Pe Mars vă spun:
Ajunge, sau de cap veți fi scurtați!
Ci ia să-mi lămuriți: ce hram purtați
Voi care v-arătați cutezători
Să vă luptați făr' de judecători,
De parc-ați fi la-ntrecere la curte? »
Întoarse Palamon cuvinte scurte
Și zise: « Doamne, ce mai vorbă, noi
De gîdea sîntem vrednici amîndoi.
Doi urgisiți sîntem, doi obidiți,
De traiul pe pămînt lehămisiți,
Iar tu, stăpîn și jude drept ce ești,
Să nu ne cruți, să nu ne izbăvești,
Ci dă-ne morții — pentru Dumnezeu! —
Pe mine-ntîi și-apói pe soțul meu,
Sau mai întîi pe el, căci el, slăvite,
E dușmanu-ți de moarte, chiar Arcite
Pe care însuți izgonitu-l-ai,
Jurînd că de-l mai prinzi prin țară-l tai.
El este-acel ce ți s-a-nfățișat
Mințindu-te că-l cheamă Filostrat,
Și astfel ani la rînd te-a viclenit,
Iar tu ți l-ai făcut aprod velit;
Și dînsul pe Emilia iubește.
Căci, dacă astăzi moartea mă cosește,

Cinstit mărturisi-mă-voi aice
Că eu sînt Palamon cel neferice
Care fugii viclean din închisoare.
Vrăjmaș îți sînt și sînt acela care
Pe gingașa Emilia iubesc
Și-s gata-n ochii ei să mă jertfesc.
De-aceea moarte și osîndă vreu,
Dar dă-i asijderi și lui soțul meu,
Căci culpeși sîntem amîndoi ca unul!»
Răspunse iarăși domnul și stăpînul
Și-a zis: «E scurtă judecata noastră:
Mărturisind, chiar voi cu gura voastră
V-ați osîndit. Dar, iată, mă-nvoiesc
De-al funiilor chin să vă scutesc.
Pe Marte, Hîda va să vă cosească!»
Regina, de, ca parte femeiască,
S-a pus pe plîns; Emilia încai
Bocea cu foc, și toate din alai
Se văicăreau gîndind cu jale mare
La o așa năprasnică-ntîmplare,
Fiind bărbați de viță bună ei,
Iar vrajba lor — pojarul dragostei.
Încrîncenați văzîndu-i pe voinici
Se căinară toate, mari și mici
Îngenuncheate pe genunchii goi:
«Aibi milă, milostivule, de noi!»
Căzînd pe brînci, picioarele-i pupară
Și pîn' la urmă îl înduplecară,
Căci omul blagorodnic se îmbie
Curînd spre milă... Și, de la mînie
Se-ntoarse, cugetînd într-o clipită
La vina lor și cum a fost stîrnită...
Încît deși-i ținea de vinovați
În sinea sa i-avea ca și iertați,
Gîndindu-se că orice om, firește,
Spre dragostea ce-o are năzuiește
Și că de beci oricui îi este silă.
Asijderea, i se făcuse milă

Şi de muieri, ce jeluiau mereu.
Curînd s-a îmbunat acel Tezeu
Şi-n gînd îşi zise: « Ce ruşine mare,
Un crai să nu arate îndurare
Şi ca un leu să-i mustre pe acei
Ce se căiesc, spăimaţi ca vai de ei,
De parcă l-ar certa pe vreun semeţ
Obraznic şi căpos cu orice preţ!
Neînţelept e domnitorul care
N-alege într-aşa împrejurare
Pe cel trufaş de omul umilit. »
Vorbind pe scurt, Tezeu s-a domolit
Şi — cu lumini în ochi căţînd în sus —
A glăsuit cu mare glas şi-a spus:
« Domn al iubirii, bine te cuvînt!
Ce domn puternic e şi neînfrînt!
Nu-i stavilă să-l ţie-n loc în stare
Şi-i zeu prin minunata sa lucrare,
Căci după vrere poate să se joace
Cu inima din oameni cum îi place...
Priviţi la Palamon şi la Arcite,
Care-au scăpat din temniţi zăbrelite
Şi-n Teba lor puteau trăi regeşte.
Ei ştiu că spada mea îi vrăjmăşeşte,
Ei văd că moartea-n mîna lor şi-o ţiu
Şi tot nu s-au ferit, măcar că ştiu,
Căci dragostea spre moarte i-a mînat!
Priviţi! Au nu-s nebuni cu-adevărat?
Pe Domnul Cel din Ceruri, ia priviţi,
Decît iubeţii cine-s mai smintiţi?
Cum sîngeră... Frumos le stă! Ehei,
Aşa simbrii dă zeul dragostei,
Aşa răsplată celor ce-l slujesc!
Şi totuşi înţelepţi se socotesc,
Robindu-se lui Ámor peste poate...
Dar gluma cea mai crudă dintre toate
E că frumoasa lor cea mult rîvnită
Va fi cît sînt şi eu de mulţămită,

Căci n-are știre despre harța lor
Nici cît un cuc, un iepur' sau prigor.
Gustăm din toate; omul se scrîntește
Cînd e flăcău sau cînd îmbătrînește!...
Am slugărit și eu zeiței Vineri
De multe ori în anii mei cei tineri,
Deci, cunoscînd al dragostelor dor
Și cît îl canonesc pe muritor,
Ca om pe care deseori iubirea
L-a prins în laț, vă iert nelegiuirea
Întru hatîrul doamnei ce se roagă
Și-ntr-al Emiliei, cumnată dragă.
Iar voi de sîrg să-mi faceți jurămînt
Că nu veți bîntui acest pămînt,
Că nu mă asupri-veți cu războiu
Și că-mi veți fi prieteni amîndoi.
Din partea mea să știți că v-am iertat!»
Ei s-au jurat cu sufletul curat
Cerșindu-i mila lui și ocrotirea
Iar el, blagoslovind, urmă vorbirea:
«Bogați fiind și de regească spiță,
Dac-ați peți crăiasă au domniță,
La fel sînteți de vrednici să vă fie
Aleasa voastră doamnă și soție.
Însă vorbind despre cumnata mea,
De v-ați tăiat în săbii pentru ea,
Cu doi deodată știți că nu se poate
Să se mărite — orișicît v-ați bate.
Deci, fie volnic, fie pătimaș,
Tot se alege unul păgubaș.
Adicătelea nu-i chip să vă ia
Pe amîndoi, oricît v-ați mînia.
Drept pentru ce eu vă arăt mijlocul
Să vă cercați ursita și norocul.
Urmeze fiecare soartei sale...
Și-acuma ascultați ce-am pus la cale.
Spre-a stinge dușmănia voastră, iată,
Aceasta-i vrerea mea nestrămutată;

De vi-i pe plac slujiți-vă de ea:
Purceadă fiecare unde-o vrea,
Nenumărînd răscumpăr nici un ban,
Dar, socotind de astăzi într-un an,
Vă-ntoarceți iar, cu-o sută de bărbați
În arme de turnir împlătoșați
Și gata să se lupte vitejește.
Iar eu mă leg, jurînd cavalerește,
Și vă făgăduiesc pre cinstea mea
Să-i dărui celui care va putea
— Adică tu sau dînsul și cu cei
O sută despre care vă spusei —
Potrivnicul din luptă să și-l scoată,
Să-i dau, cum zic, pe draga lui de soață
Căci lui se cheamă că i-a rîs norocul...
Iar cîmp de luptă face-voi în locul
Acesta chiar. Și nepărtinitor
Mă jur să fiu, și drept judecător.
Dar nici nu voi rămîne împăcat
Cît nu-l văd mort pe unul sau legat.
De socotiți că zisa mea vă-mbie,
Fiți mulțămiți și spuneți-mi și mie.
Aceasta-i încheierea mea. Amin! »

Ca Palamon au cine-i mai senin?
Și cine saltă-acum de veselie
Precum Arcite? Cine poate scrie
Sau spune bucuria tuturor
Cînd le făcu Tezeu așa favor?
Îngenuncheară toți, și fiecare
Rostiră mulțumiri în gura mare,
Dar mai vîrtos tebanii. Și astfél
Își luară ziua bună de la el
Și cu nădejdi în piept au mers călare
La Teba cea cu zidul vechi și mare.

Explicit secunda pars.

Sequitur pars tertia.

M-ați face povestaș uituc, cred eu,
De nu v-aș spune chipul cum Tezeu
S-au apucat cu sîrg și cheltuială
Ca să dureze loc de răfuială
Ce-i zice amfiteatru, și anume,
Măreț cum altul n-a mai fost pe lume:
Avea o leghe bună înconjur,
Un șanț și zid de piatră împrejur;
Lucrat în scări, rotund ca o alcă
Și nalt de șasezeci de pași era,
Încît puteau vedea ca-n palmă toate
Și cei în față stînd, și cei din spate;
Iar spre apus și către răsărit
Porți mari de marmur, albe, au zidit.
Nu s-a durat niciunde, pot să zic,
Atîta în răstimp atît de mic,
Dar nici n-a fost în țară om să știe
La socoteli sau la gheometrie,
Sau iconar sau meșter de statui
Nenăimit în leafa craiului
Spre a-i alcătuire ctitoria.
Și ca să-și facă toată datoria,
Clădi la poarta dinspre răsărit
Altar în cinstea Vinerii și schit.
Aidoma cu-acestea a mai pus
De-au ridicat la poarta din apus
O capiște ca loc de închinare
Lui Marte-Zeu, cu bogăție mare.
Iar pe un turn, pe zid, spre miazănoapte,
Dură, din alabastru ca de lapte
Și din mărgean, jertfelnic scump și strană
Pentru Diana-fără-de-prihană,
Lăcaș împodobit de rugăciune.
Ba încă am uitat a vă mai spune
Zugrăvitura, fețele cioplite
Și chipurile mult meșteșugite

Ce se aflau în temple-n cîteşitrei.

În capiştea zeiţei dragostei
Puteai vedea amarnicele vise,
Suspinele de gheaţă — toate scrise
Pe muri — la fel şi lacrimile sfinte
Şi fulgerarea dorului fierbinte
Pe care şerbii dragostei le-ndură;
Şi jurămintele de legătură;
Nădejdea şi Dorinţa, Neghiobia,
Frumseţea şi Junetea, Bogăţia,
Desfrîul, Vraja, Prefăcătoria,
Alintul şi Risipa şi Zulia
Cu de crăiţe galbenă cunună
Şi zugrăvită cu un cuc pe mînă;
Petrecerile, Cîntecul şi Jocul
Care-nsoţesc Iubirea în tot locul,
Şi altele de mine ne'nşirate
Erau la rînd pe zid înfăţişate.
Nici n-aş putea de toate să mă leg,
Căci muntele Citheron, tot, întreg,
Unde-şi avea zeiţa acarete,
Sta zugrăvit acolo pe perete
Ca o grădină care strălucea.
Nici Lenea, straja porţii, nu lipsea
Şi nici Narcís, frumosul de-altădat',
Nici riga Salomón cel desfrînat,
Nici prea-vîrtosul Hercul, nici Medeea
Cea iscusită-n vrăji, şi nici Circeea,
Nici Turnus cel viteazul şi călitul,
Nici Cresus cel bogat înlănţuitul,
Spre-a se vădi astfel că nici puterea,
Nici mintea, iscusinţa sau averea
Nu pot pe zeea Vineri s-o rămînă.
Ea lumea cum îi place-aşa o mînă.
Căci iată-i cum oftau nealinaţi,
Cuprinşi în mreaja ei aceşti bărbaţi...

Socot c-atîtea pilde vă ajung,
Dar pot să-nșir pomelnic și mai lung.
Pe Venus cea cu chip și nuri de fală
O au făcut plutind pe mare, goală;
De la buric în jos și pe picioare
O-nvăluiau talazuri sclipitoare;
O ceteră purta zeița-n mînă
Și-avea pe cap minune de cunună
Din proaspeți trandafiri; și porumbei
Roteau deasupra creștetului ei.
Nainte îi ședea al său fecior,
Întraripatul Cupidon-Amór,
Cel care-i orb — cum deseori vedeți —
Purtînd un arc și agere săgeți.

Ba încă, zău, de ce să nu vă spui
Și ce sta scris pe fața zidului
Din capiștea lui Marte-cel-Vîrtos?
Peretele de sus și pînă jos
Era văpsit la fel ca hruba sură
Din Tracia cea fără de căldură
Ce se chema Jertfelnicul lui Marte,
Zeu trăitor acolo hăt-departe.
Întîi vedeai pe zid un codru-n care
Nu viețuiau nici oameni și nici fiare,
Cu mulți copaci străvechi, suciți și goi,
Cu cioturi strîmbe — gheare de strigoi —
Prin care parc-ar trece fremătînd
Un vînt ce frînge crengile la rînd...
La poala unui deal, sub maluri sparte,
Se naltă templul vajnicului Marte,
Durat din criță albă, cu-o intrare
Alungă, strîmtă și-nfiorătoare,
Pe unde-asemeni crivețe răzbat
Încît și porțile-n țițîni se zbat.
Iar *Stîlpul* doar prin uși mai scăpăra
Căci în pereți fereastră nu era

Să poți zări lumina de afară;
Și ușile erau de piatră rară,
Legate-n fier și ferecate foarte.
Și ca să fie și mai fără moarte,
Columnele de sprijin cele groase,
Cît un antal, erau de tuci, lucioase.
Acolo chipul groaznicei Vînzări
Văzutu-l-am în multe-nfățișări:
Mînia crudă, roșie ca jarul,
Spaima cu fața palidă, Coțcarul,
Pe cel zîmbind cu junghiul sub veșmînt,
Pojarul ce-și resfiră fumu-n vînt,
Trădările uciderii în pat,
Războiul cel de răni încrîncenat
Și Harțul crunt cu fierul ucigaș.
Era de crîșnet plin acest lăcaș...
Pe-acel ce însuși el s-a căsăpit
Cu părul tot în sînge năclăit,
Prin tîmplă, noaptea, împlîntatul cui,
Și guri de morți căscate mai văzui.
Ședea acolo-n templu, la mijloc,
Fără nădejde, tristul Nenoroc.
Lungi țipete de groază-am auzit
Și-al Nebuniei rîset; și-am zărit
Un mort cu-o rană-n gît într-un tufiș,
Și alți o mie, nu de boli uciși;
Tiranul crud cu prada tîlhărită;
Am mai văzut cetatea nimicită,
Catargele arzînd în vîlvătăi
Și vînătorul rupt de urșii răi;
Un porc mîncînd sugarul ațipit
Și-un bucătar de ciorbă opărit;
Erau acolo patimile toate;
Vedeai pe cărăuș zăcînd sub roate
Și de căruța sa strivit de moarte.
Ba mai erau și slugile lui Marte:
Bărbierul-felcer, ápoi măcelarul,
Cel ce călește spade — făurarul...

Iar peste toți, în loc de cinste pus,
Chipul Izbînzii sta pe turnuri sus
Și atîrna de-o ață împletită
Deasupra ei o sabie-ascuțită.
Vedeai uciderea lui Iulius,
A lui Nerón și-a lui Antonius.
Deși pe-atunci nici nu erau în viață,
Pe zid se-nfățișa ce-aveau să pată
Întocmai cum au fost de Mars ursiți.
Din veci erau acolo zugrăviți
Și cei pe care-avea să-i taie fierul
Și cei răpuși de dor, cum scris-a Cerul...
Ajung aceste pilde; chiar de-aș vrea
Să vi le-nșir pe toate, n-aș putea.
Pe car de luptă Marte sta-n picioare
Armat și încruntat la-nfățișare;
O stea — Puella — strălucește sus
Deasupra lui, și alta — Rubeus;
Așa le zice la ceaslov pe nume.
Și să vă spun și zeul luptei cum e:
Un lup în fața sa, lîngă picior,
Rupea, cu ochi fierоși, un muritor.
A migălit zugravul gingaș foarte
În frica și-ntru lauda lui Marte.

Spre capiștea Dianei-cea-curată
Mă voi grăbi cît pot de astă dată
Ca să v-o-nfățișez și să vă spui
Cum că pe toată fața zidului
Sînt doar povești cuminți de vînătoare.
Văzui acolo pe Calisto care
A mîniat odată pe Diana
Și-n urs s-a prefăcut atunci sărmana,
Iar mai pe urmă fu schimbată-n stea;
Mai multe nu știu spune despre ea.
Fecioru-său tot stea era și el.
Pe Dana prefăcută-n copăcel

O mai văzui. (Nu-i vorba de Diana,
Ci de copila lui Penneus — Dana.)
Era și Acteón arcașul care
Văzînd-o-n pielea goală-n scăldătoare
Pe zee, ea în cerb l-a preschimbat,
Iar cîinii lui l-au prins și l-au mîncat...
Erau făcuți acolo pe pereți
Și Atalanta fugărind mistreți
Cu Meleagru și c-un roi de soți,
Drept pentru care-au tras ponoase toți.
Noian de basme mîndre mai văzui,
Dar nu mă mai îndemn să vi le spui...
Ședea Diana pe un cerb călare
Și-n jur săreau copoi de vînătoare,
Iar lîngă glezna ei, un corn de lună
Părea că-i gata-gata să apună;
Veșmînt ca iarba verde-avea pe ea
Și-n mîini un arc și cucură ținea;
Spre Pluto căuta privind în jos
Înspre tărîmul cel întunecos
Și-n fața ei, curmată de durere,
Căznindu-se să nască, o muiere
Către Lucina se jelea fierbinte:
« Dă-mi ajutor, tu, cea atotputinte! »
Bun meșter migălise toate cele
Și galbeni grei dăduse pe văpsele!...
Și-n ziua cînd a fost lucrarea gata
Tezeu, care luase toată plata
Pe seama sa, văzînd ce s-a făcut,
S-a bucurat și foarte i-a plăcut.
Dar să-l mai las pe el și să vă spui
De Palamon și despre vărul lui.

Sorocul cînd aveau să vină iarăși
Urmați de cîte-o sută de tovarăși
Spre-a-și ține pomenitul legămînt,
Sorocul, zic, se împlinea curînd

Și fiecare și-a adus cu sine
Voinicii înarmați cum se cuvine.
Văzînd așa mîndrețe de bărbați,
Mulți ar mărturisi încredințați
Că niciodată-n lumea asta mare
Nu s-a înmănuncheat atîta floare
De oaste într-un snop atît de mic.
Căci fiecare cavaler voinic,
De nume și de faimă doritor,
Rugatu-s-a să intre-n ceata lor.
Noroc de cei aleși! Doar fiecare
Știm că la o așa împrejurare
Chiar mîine, orice om ce cavaler e,
De doruri dogorît și în putere
Voios ar năzui să ieie parte
În Englitera sau în altă parte.
Să lupți pentru-o domniță, aferim!
Minunea asta face s-o privim.
  Așa s-au fost legat precum vă spui
Și Palamon cu cei din suta lui.
Erau în zale unii îmbrăcați,
În subțirel pieptar împlătoșați;
Alții purtau o platoșă mai mare;
Aveau și scuturi, paveze, pulpare;
La brîu luceau baltage și avan
Strîngeau în pumn călitul buzdugan.
Nu-i nou pe lume nici un obicei.
Armat era așa cum vă spusei
Tot omul după gustul său. Vedeai
Într-al lui Palamon măreț alai
Pe însăși riga Traciei, Licúrg;
Chip bărbătesc avea și părul murg;
Pe sub sprîncene ochii-i, fioroșii,
Luceau cu focuri galbene și roșii;
Căutături zvîrlea ca zmeul, crunte;
O chică aspră-i atîrna pe frunte;
Mari mădulare-avea și vine tari,
Și umeri lați și brațe și mai mari,

Şi înstrunea — ca-n ţară pe la ei —
La car de aur patru tăurei
Bălani, ce opinteau vîrtos în funii.
În loc de mantie cum poartă unii
Cu herburi şi podoabe fără număr,
Cojoc bătrîn de urs ţinea pe umăr;
Lucind ca smoala-i fluturau pe spate
Lungi viţe către ceafă pieptănate;
Pe creştet o corună groasă, grea,
În aur şi rubinuri strălucea,
Bătută din belşug cu pietre rare.
În jurul său zburda o haită mare
De albi dulăi cît coşcogea viţeii
În stare să se lupte şi cu leii,
Cu boturile-n botniţi cetluite
Şi zgărzi de aur meşter şlefuite.
O sută de războinici crunţi şi crai
Alcătuiau al regelui alai.
Despre Arcite spune basmul meu
Că-l însoţea chiar riga Emetreu,
Venind în strai cu flori de fir din Ind,
Pe roib cu frîu din criţă călărind,
Aidoma la chip ca zeul Mars;
Haina-i cu stemă, din postav de Tars,
Avea cusute mari mărgăritare
Şi-n şa de aur nouă sta călare;
Pe mantia ce-i atîrna de umăr
Proşcau scîntei rubinuri fără număr;
Bălai şi creţ, cîrlionţatu-i păr
Ca soarele sclipea într-adevăr;
Avea nas falnic, ochii gălbiori,
Rotunde buze şi-n obraz bujori;
Gălbui şi oacheşi — puţintei pistrui
Erau împrăştiaţi pe faţa lui;
Zvîrlea căutătura ca un leu;
Ani douăzeci şi cinci avea, cred eu;
O barbă-n lege-a prins a aduna
Şi glasul său ca trîmbiţa tuna;

Purta pe cap din lauri verzi cunună
Gingașă și bogată; iar pe mînă
Ducea întru desfătul său deplin
Un șoim cuminte, alb precum un crin.
Veneau cu el o sută de boieri
Pînă la gît împlătoșați în fier
Și înarmați cu arme pînă-n dinți.
Credeți-mă că numai crai și prinți
Luptau în tagma sa pentru iubire
Și a cavaleriei propășire.
Săltau în jurul rigăi îmbulziți
Un cîrd de lei și pardoși îmblînziți...

Și astfel, aste fețe luminate
Sosiră-ntr-o duminică-n cetate
Descălecînd cam pe la prînzișor.
Tezeus-Crai, ca vrednic domnitor
La porțile Atenei i-a primit
Și după cinul lor i-a găzduit,
I-a ospătat și mult și-a dat silință
Să-i omenească după cuviință,
Cum pînă azi pe lume n-a mai fost
Alt crai mai cumpănit și mai cu rost.
Cît ce privește praznic, lăutari
Și darurile date celor mari
Și celor mici, belșugul din palat
Și cine-a stat în jilț mai înălțat,
Despre frumsețea doamnelor, de cine
Știa cînta și dănțui mai bine,
Și nici despre acel ce de iubire
Vorbea mai cald, nu voi a povestire;
Și nici despre șoimanii cocoțați,
Nici de ogarii pe podea culcați...
Dar să vă-nșirui faptele mai bine;
Ce-i mai frumos abia de-acuma vine.

Erau vreo două ceasuri pînă-n zi
Duminică spre luni, cînd se trezi
În cînt de ciocîrlie Palamon:
Ea ciripea, el îi ținea isón.
Cu sufletul pios și-n toane bune,
Sculatu-s-a să-i facă-nchinăciune
Stăpînei din Citera celei bune
Adică zeei Venus voi a spune.
Atunci — la ceasul ei — cu pasul rar
Porni către al Vinerei altar,
Îngenunche cucernic și vorbi
Aidoma precum veți auzi:
« Stăpînă fără seamăn de frumoasă,
Fiica lui Zevs și-a lui Vulcan mireasă,
Tu, Venus, al Citerei duh voios,
De dragul lui Adonis-cel-frumos,
Pe care l-ai iubit, aibi îndurare
De ruga mea și lacrimile-amare!
Nevolnic sînt prin grai să-ți zugrăvesc
Ce chinuri, vai! ca-n iad mă cotropesc.
Mocnește-n piept nespusa mea durere
Și-așa-s de năucit că nu pot cere,
Stăpînă, decît milă de la tine
Care cunoști și vezi ce jar e-n mine.
Grăbește-te și-alină-mi chinul deci
Cu mare-ntelepciunea ta și-n veci
Din răsputeri mă leg să te slujesc
Și-n neprihană să mă războiesc.
Cum jur, așa ajută-mă. Nu caut
Și nu mi-e drag să lupt ca să mă laud,
Nu cer izbîndă a agonisire,
Nu voi deșartă faimă, nici mărire
De-nvingător slăvit în luptă grea,
Vreau doar să fie pe deplin a mea
Emilia și-n slujba ta să pier.
Călăuzește-mă. Atîta cer.
Și nici nu-mi pasă — dac-așa-i mai bine —
De-i birui eu pe ei sau ei pe mine,

Numai pe ea s-o știu a mea mereu...
Măcar că Mars e-al bătăliei zeu,
Tu ai atîta trecere la zei
Că poți să-mi dărui draga dacă vrei.
De-a pururi ți-oi aduce-nchinăciune
Și-n toate drumețiile ți-oi pune
Și flacără și jertfe pe altar...
De nu te-ndupleci, rogu-te măcar:
Fă ca Arcite mîine să m-ajungă
Cu sulița și pieptul să-mi străpungă.
Atuncea, după moarte, nu-mi mai pasă
Că și-o cîștigă sieși de mireasă.
Atît rîvnește cel ce ți se roagă:
Dă-mi dragostea, stăpîna mea cea dragă!»
Sfîrșindu-și rugăciunea, Palamon
Aduse grabnic jertfă și plocon
Cu tot ce se cerea în legea lui;
Dar despre asta n-am să vă mai spui...
Tîrziu, s-a clătinat statuia și
Din semnul ăsta dînsul deslușì
Că-i fu primită ruga-n ziua ceea
Și că-i va face lui pe voie zeea,
Măcar că și zăbavă se-arătase.
Fugi apoi înveselit spre casă.

Cînd Palamon, cam pe la ceasul trei,
Pășea către altarul Vinerei,
Emilia trezită-n zori de zi
Spre capiștea Dianei se grăbi.
Fecioarele ce le luă cu ea
Purtau cu ele tot ce trebuia
Ca să aprindă-n templu jertfe sfinte,
Adică: foc, tămîie și veșminte
Și corni cu vin amestecat cu miere.
Nimic nu le lipsea din ce se cere.
Arzînd cățui în templul cu odoare,
Emilia cu sufletul de floare

Scăldatu-și-a făptura-ntr-un izvor;
Dar amănunte nu-s cutezător
Să vă înșir pe larg... Măcar că, de,
Știu că v-ar place, trec mai repede:
Celui curat n-au ce-i strica acestea,
Dar e mai bine să scurtez povestea...
Își despletise pletele lucioase
Și cu frunziș de cer se-ncununase
Pe frunte, drăgălaș și feciorelnic;
Aprinse două flăcări pe jertfelnic
Și toate le făcu precum se spune
În Stațiu și-n bucoavnele bătrîne.
Cînd focul fu aprins, s-a închinat
Dianei și așa i-a cuvîntat:
« O, idolița codrilor curată,
Ce vezi și cerul tot și lumea toată,
Crăiasă peste țara fără soare
Din Iad, zeița fetelor fecioare,
Tu, ce de ani de zile îmi citești
În inimă, să nu mă prigonești
Precum pe Acteón cu vrajbă grea!
Doar știi, neprihănito, rîvna mea
Fecioară să rămîn întreaga viață,
Să nu fiu nici ibovnică, nici soață:
Mă rîndui încă-n stolul de fecioare
Al tău, și-mi place mult la vînătoare;
Drag să cutreier codrii bungeți mi-i
Și nicidecum să odrăslesc copii;
Nu voi alăturare bărbătească.
Și-acum ajută-mi, doamna mea cerească.
Te rog pe-ntruchiparea-ți întreită!
Lui Palamon, de care sînt iubită,
Și celui ce i-s dragă, lui Arcite,
Îndură-te și pacea le-o trimite!
Atîta milă jindui de la tine:
Abate-le iubirea pentru mine
Încît frămîntul, cazna, dorul lor,
Liubovul și pojarul arzător

Alină-se sau să se-ntoarne-aiurea...
Iar dacă nu ți-i voia să te-nduri a
Mă asculta, sau dacă mi-i sortit
Să mă mărit cu unul negreșit,
Atunci să-mi dai pe cel ce mă-ndrăgește
Mai tare, preacurato; și primește
Prinosul meu de lacrime amare.
Tu, vergură și scut pentru fecioare,
Păzește-mă-ntru nevinovăție
Și cît voi fi așa, sluji-voi ție. »
Cît s-a rugat fecioara, pe altar
Ardeau strălimpezi focurile, dar
Deodată semn ciudat i se arată:
Un foc din două șovăi și iată
Că-ntr-o clipită se-nteți la loc,
Dar stinsu-s-a de tot acellalt foc;
Și șuieră în vreme ce pălea
Ca torța cînd pici apă peste ea,
Apoi întreg se mistui curînd
În spuze roșii, parcă sîngerînd.
Văzînd aceasta, fata cît pe-aci
Să lești̦ne și prinse a boci
Nepricepînd ce noimă semnul are;
Și într-atît s-a-nfricoșat de tare
Încît ți-era și milă cum plîngea.
Și-atunci a prins să se iveasc̦ă Ea
Cu arc în mîini, la fel ca vînătorul,
Zicîndu-i: « Fată, ostoiește-ți dorul,
Căci zeii sus în Cer au hărăzit,
Și-i lucru pentru veci pecetluit,
Că dintre ei acela te nunteș̦te
Ce de-al tău dor mai mult se chinuiește,
Dar nu-i iertat să-ți spun anume cine.
Și-acuma-i timp să plec; rămîi cu bine...
Văpăile aprinse pe altare
Ți-or spune înainte de plecare
Tot ce ți-i scris în cartea dragostei. »
Sfîrșind acest cuvînt, în tolba ei

Săgeţile-au sunat şi-au zuruit
Şi-ndată zeea s-a amistuit...
Drept care fata s-a mirat zicînd:
« Vai, semnul ce tîlc oare-o fi avînd?
Sub scutul tău, Diano, mă voi ţine
Şi cum voieşti, aşa să faci cu mine. »
Pe urmă drept la casa ei s-a dus.
Aşa a fost; atît avui de spus.

La ceasul ce urmează mai departe
Arcite-a mers la capiştea lui Marte-
Cel-înfricoşător, ca să-i jertfească
În datina şi-n legea-i păgînească.
Cu inima pioasă şi cucernic
I s-a rugat aşa: « O, zeu puternic,
Tu care-n recea Tracie domneşti
Ca un stăpîn slăvit şi care eşti
Cumpănitor de sorţi în bătălie
În orice ţară sau împărăţie,
Şi-i norocești pe cei ce ţi-s pe plac,
Primeşte astăzi jertfa care-ţi fac!
De crezi că vlaga mea şi-a mea junie
Te vor putea sluji cu vrednicie
Ca să m-alătur celor ce-ţi slujesc,
Îndură-te de cazna ce-o simţesc...
Căci ard în focul prea mistuitor
În care-odat' ai ars şi tu de dor
Cînd desfătări găsiseşi şi plăcere
În tinereţea gingaşei Venere
Şi-ai strîns-o cum ai vrut la pieptul tău,
Măcar că te-a ajuns şi ceasul rău
Cînd lui Vulcan în leasă i-ai căzut,
Aflîndu-te la soaţă-n aşternut.
Pentru aleanul inimii de-atunci
Îndură-te şi de-ale mele munci.
Neiscusit şi tînăr sînt, cum ştii,
Şi sfredelit de junghiul dragostii

Cum n-a mai fost nicicînd făptură vie;
Căci ei, de dorul cărei mă sfîșie
Amarul, dacă pier sau scap nu-i pasă;
Și bine știu că pîn'a-mi fi mireasă
Cată să ies din luptă-nvingător;
Și iar mai știu că fără ajutor
Și milă de la tine nu-s în stare...
Ajută-mi, Doamne, mîni la-ncăierare
Pentru pojarul vechi ce-a ars în tine
Și pentru cel ce vîlvîie în mine;
Dă-mi mîine biruință-n bătălie,
Iar truda mea spre slava ta să fie!
Voi preamări regeștile-ți altare
Și pururi voi sili fără-ncetare
Spre mulțumirea ta în lupte grele
Și-ți închina-voi flamurile mele
Și ale cetei mele arme; și
Pînă în ceasul cînd m-oi săvîrși
Hrăni-voi dinainte-ți focul sfînt
Și veșnic; ba mai fac un legămînt:
Pletele lungi și barba, care nici
Tăiș de foarfec n-au simțit, nici brici
Nu le slutiră încă, ți-oi jertfi
Și viața toată șerbul tău voi fi.
Ogoaie, Doamne, caznele din mine.
Doar biruință ceru-ți de la tine!»
Sfîrșind Arcite ruga, tot acuși
Au zăngănit verigile la uși
Și răsunară porțile izbite,
Drept care foarte s-a spăimat Arcite.
Au ars mai falnic para pe altare
Și-n templu s-a făcut o zare mare;
De jos ieșeau miresme îndulcite
Și-ndată ridicînd un braț, Arcite
Tămîie peste foc a mai zvîrlit
Și alte mirodenii; la sfîrșit
Statuia Lui a prins din za să sune
Și-un glas, prin zornet, auzi că spune

« Izbîndă »... ca un murmur de departe.
Atuncea, proslăvindu-l mult pe Marte,
Plin de nădejdi și-n toane fericite,
Curînd la gazda lui s-a-ntors Arcite
Mai bucuros ca un prigor la soare.

Și-ndată-n cer s-a-ncins o ceartă mare
Între zeița dulcelui amor
Și Marte, domnul crunt al armelor:
Care din veri să fie norocit.
Iar Jupiter cu greu i-a domolit,
Pînă ce prinse a le da povață
Saturn cel înghețat și smead la față,
De vechi istorii știutor și care
I-a potolit, dibaci, pe fiecare.
Adevărat grăiește cel ce spune
Că în bătrîni e șart și-nțelepciune:
Pe moș l-întrecі la fugă, nu la sfat.
Deci, ca să vadă lucrul împăcat,
Saturn, măcar că nu-i prea sta în fire,
Curînd găsi mijlóc de-mpăciuire.
« Iubită Venus — zise — fata mea,
În lunga-i cale, crugul meu de stea
Puteri mai mari decît le bănui are:
Eu stăpînesc înecurile-n mare,
Zăcerile în neagra închisoare,
Juvățul, latul de spînzurătoare,
Eu întărît și gloata cea zurbavă,
Strecor în taină șipul cu otravă
Și-mpart osîndă dreaptă fiecui
Cît timp rămîn sub semnul Leului.
Eu risipesc semețele palate,
Eu nărui muri și turnuri de cetate
Peste dulgher și peste săpător,
Eu am clintit un stîlp sprijinitor
Și l-am răpus pe Sámson; iar lingoarea,
Bătrîna viclenie și vînzarea

A' mele-s. Molimi ochii mei hrănesc...
Nu mai jeli, căci eu mă străduiesc
Ca Palamon al tău să aibă parte
De draga lui, măcar că zeul Marte
Prielnic va să-i fie lui Arcite...
Deși voi firi aveți deosebite
Și pururi vă aflați în dezbinare,
Se cade să vă-mpac pe fiecare.
Nu mai boci, ți-s doar bunic și-s gata
Să fac așa cum jinduie nepoata. »
Acum istorisirea despre zei
Cu Mars și Venus cată s-o închei,
Și deslușit sili-mă-voi să spui
Și miezul povestirii ce-ncepui.

Explicit tertia pars.

Sequitur pars quarta.

Fu în Atena sărbătoare mare,
Iar dulce luna Mai pe fiecare
Spre șagă și huzur i-a îmbiat;
Și ziua-ntreagă-au rîs și au jucat
Slujind și zeei Vineri silitori;
Dar cum urmau a se trezi în zori
Spre a vedea acea încăierare,
S-au dus cu toții noaptea la culcare.
Iar marți, cînd zorile abia mijeau,
De peste tot din hanuri se-auzeau
Nechezuri, zvon de hamuri și strigări,
Și spre palat se îndrumau călări
În pîlcuri domni pe harmăsari și cai.
La ei căpestre strașnice vedeai,
Ciudate, meșterite-n chip și fel
Din aur, din brocarturi și oțel,
Ibînci și coifuri, paveze leite
Și chivere, veșminte-n fier croite,

Voivozi în mantii pe năprasnici cai,
Scutari, copii de casă și alai,
Toți lăncii ferecînd, strîngînd curele,
Prinzînd în copcii scuturile grele...
Nu se dădeau în lături de la muncă.
Cai înspumați zăreai pe uliți încă
Rozînd zăbala frîului de aur;
Ici-colo mai vedeai și cîte-un faur
Zorind cu pilă și baros; argați
Și răzeșime — ciotcă adunați;
Buciume, trîmbiți, corni și darabane
Care în luptă larme fac avane.
Palatu-i plin de oameni, cîte trei
Sau opt, ciorovăindu-se-ntre ei
Și dîndu-și cu părerea fiecare
Cine va fi dintre tebani mai tare:
Țineau cu cel cu chica deasă unii,
Alți inși cu cel cu barba ca tăciunii,
Cu chelul, sau cu cel cu ochii crunți
Și cu topor de douăzeci de funți,
Încît de zvonuri tot palatul plin e
Deși de mult se luminase bine.

Fiind trezit din somn Tezeu-cel-Mare
De multa hărmălaie și cîntare,
Rămase în ietacu-i din palat
Pînă ce i s-au fost înfățișat
Cei doi tebani cu cinste și onor.
Ședea Tezeu pe tron într-un pridvor
Înveșmîntat asemeni unui zeu,
Iar lumea se-mbulzea de zor mereu
Spre a-l vedea și-ai face temenea
Și ca s-auză ce le poruncea.
Pe-o pódină înaltă se sui
Pristavul și mulțimea potoli;
Iar cînd văzu că s-a făcut tăcere
Le-a arătat împărătească vrere:

« Binevoiește craiul a socoate
Că dacă astăzi cetele s-or bate
Tăindu-se de tot fără cruțare,
Sodom de sînge prea s-ar face mare.
Deci, spre a pune morții stavilă,
S-a răzgîndit și face pravilă
Ca nici un om în luptă să nu scoată
Jungher, săgeată sau baltag cu coadă,
Nici săbioi cu buza mușcătoare
Să nu-și anine el la cingătoare,
De unde nu, va fi certat cu moarte;
Ci doar o lance ageră să poarte
Cînd va izbi-n potrivnic de-a călare,
Sau sabie — de jos în apărare...
Iar cel nenorocos să fie prins,
Nu omorît, și dus la stîlp învins
Și-acolo să rămînă mai departe,
Căci fi-vor stîlpi de fiecare parte.
Iar dacă piere sau va fi legată
La stîlp chiar căpetenia-ntr-o ceată
Se curmă bătălia... Și acum
Zeii cu voi! Luptați vîrtos! La drum...
Cît vreți în spăngi și ghioage vă loviți.
Aceasta-i voia craiului. Porniți! »

De răcnet mult s-a zgîlțîit tăria
Cînd și-a strigat norodul bucuria:
« Pe-al nostru rege pașnic, pe Tezeu
Ce nu vrea moarte, ție-l Dumnezeu! »
S-au slobozit din trîmbițe cîntări
Și-au mers spre amfiteatru toți călări
Stoliți, prin tîrgul cel cu multe case
Și-n strai de fir gătiți, nu de mătase.
În cap, împărătește, călărea
Tezeu cu-acei tebani alături ea;
Regina și Emilia pe cai
Urmau apoi, și-n spate alt alai

De lume după cin și-nsemnătate.
Și astfel străbătură prin cetate
La locul luptei ajungînd curînd.
În zori, cînd încă-i soarele plăpînd,
Au stat în jilț de slavă și lumină
Regina cu surata ei mezină
Și craiul între doamne la mijloc;
Iar gloata s-a-mbulzit s-apuce loc.
Arcite însuși ceata și-a adus
Prin porțile lui Mars dinspre apus
Cu flamură ca purpura; și-ndată,
Cu prapur alb și fața încruntată,
Prin poarta Vinerei din răsărit
Și Palamon cu-ai lui s-au fost ivit.
De-ai căuta în lume orișicît
Și alte oști să semene-ntr-atît
Ca astea două, n-ai găsi. Căci nu e
Și n-a fost minte ageră să spuie
Cu ce era vreuna mai de soi
În rang și-n vrednicie la război,
Așa vădeau de mare potrivire!
Perechi-perechi au prins să se înșire
Cînd, spre a face dreaptă numărare,
Pe nume i-au cetit pe fiecare.
Strigatu-s-a apoi din răsputeri:
« La datorie, mîndri cavaleri! »

Atunci aprozii nu mai trepădară
Iar trîmbițele strașnic răsunară.
Ce să mai spui? Se avîntau cumplit
Lănci spre apus și lănci spre răsărit,
Și-n burți de cai se împlîntară pinteni...
Acolo s-a văzut cine-s mai sprinteni.
În scuturi groase suliți s-au ciuntit;
Icnește coșul pieptului izbit;
Bucăți și aschii sar în sus din zale;
Împroașcă fulgeri palașele goale;

Sfărmat în țăndări coiful se despică;
Din răni șuvoi de sînge se ridică;
Prin oase hulpav buzduganul pradă;
Cărare-și taie unul prin grămadă;
Cad caii și-i răpune izbitura;
Ca ghemul un voinic s-a dus de-a dura;
Dă unul ghes c-un ciot de lance frînt
Și-un călăreț îl surpă la pămînt;
Altul străpuns de ți-i mai mare mila
E prins și tîrîit la stîlp cu sila
Spre-a sta acolo, după cum s-a spus;
Altul la stîlpul celălalt e dus...
Îi mai oprea Tezeu din cînd în cînd
Spre a se întrema mîncînd și bînd.
Ades în bătălie s-au ciocnit
Cei doi tebani și crunt s-au hărțuit;
De două ori din șa căzură ei:
Nici tigrul din vîlceaua Galopheye
N-a fost, cînd puii furul i-a luat,
Decît Arcite mai înverșunat.
Pe Palamon așa-l ardea zulia
Că nu se află leu în Belmaria
Stîrnit de vînător sau hămesit
Să jinduiască prada mai cumplit
Ca Palamon pieirea lui Arcite.
Se sfarmă chiverele lor izbite,
Din ei zvîcnește sîngele izvor.
Dar toate se sfîrșesc la vremea lor...
Căci pe la ceasul dinspre scăpătat,
Vîrtosul Emetreu l-a înșfăcat
Pe Palamon cînd se lupta cu-Arcite
Și-n carne-i vîră spada cogeamite.
Vreo douăzeci pe el au tăbărît
Și lîngă stîlp cu sila l-au tîrît.
Cînd vru Licurg într-ajutor să-i sară
Lui Palamon, din șa îl răsturnară,
Iar Emetreu, voinic pe cît era,
Fu prăvălit în colb alăturea

Așa-l păli tebanul de vîrtos
Pîn-a fi dus la stîlp; dar ce folos...
La ce-i mai ajuta inimoșia,
Căci, prins fiind, sfîrșise bătălia
Și, vrînd-nevrînd, s-asculte fu silit...
Ca Palamon au cine-i mai mîhnit?
Căci voie să mai sară-n luptă n-are.
Văzînd Tezeu această întîmplare,
Răcni către vitejii încleștați:
« Ajunge! Gata! Nu vă mai luptați!
Voi fi județ de dreaptă judecată
Și lui Arcite i-o voi da pe fată,
Căci el fu norocit să o cîștige. »
Atunci mulțimea s-a pornit să strige
De bucurie și să facă larmă
Încît părea că toate-n jur se darmă...

Dar sus în cer ce face Venus oare,
Ce zice-a dragostei stăpînitoare?
Se jeluie grozav și varsă ploaie
De lacrimi peste cîmpul de bătaie:
« Vai, ce rușine mi-i! » — așa scîncea.
« Să nu te pierzi cu firea, fata mea.
Mars vru să-nvingă-acel cu care ține —
I-a spus Saturn — tu taci și las' pe mine! »
A răsunat a surlelor cîntare,
Iar crainici chiuiră-n gura mare
De dragul lui Arcite, fericiți.
Da' ian mai ascultați, mai zăboviți,
Minunea ce-a urmat să v-o mai spui.
Și-a lepădat Arcite coiful lui
Și ca să-l vadă toți, cu capul gol,
Dădu, pe cal, bătăliștii ocol,
Căutînd către Emilia în sus.
Iar ea din ochi i-a dat blajin răspuns,
Căci îndeobște partea femeiască
Pe norocos se-ndeamnă să-l iubească.

El o purta pe chip și-n suflet toată.
Dar s-a ivit o bală deodată
Trimisă chiar de Pluto — pasămite
Că l-a rugat Saturn — și sub Arcite
Spăimatul cal căzu cînd vru să sară.
Iar călărețul rău proptit în scară
Pică pe creștet și rămase lat
De parcă moartea l-ar fi secerat,
Cu pieptul sub oblînc în două frînt.
Zăcea voinicul nostru la pămînt
Mai tăciuniu la chip ca un harap
De sîngele ce-i năboise-n cap.
Cu bocete-l purtară la palat
Și zaua de pe el i-au spintecat
Și-n pat l-au pus cu toată îngrijirea
Căci mai trăia și nu-și pierduse firea
Ci o striga pe draga lui mereu.

Cu-ntreagă curtea, regele Tezeu
Acasă la Atena s-a-nturnat
Cu fală și la față-nseninat
Căci nu voia pe toți a-i întristare,
Deși văzuse cainică-ntîmplare.
Ziceau de-Arcite unii că se scoală
Și că va fi tămăduit de boală.
Ba încă mai aveau o bucurie
Că nu căzură morți în bătălie
Deși loviți din greu erau destui,
Și unul spart prin osul pieptului...
Dar pentru vătămări și brațe frînte
Știu leacuri unii, alții să descînte;
Și spre a-și drege oasele băură
Din jaleș și din buruieni fiertură,
Iar bunul crai se străduia s-aline
Cinstind și mîngîind pe fiecine.
Și-a ospătat așa cum se cuvine
O noapte-ntreagă fețele streine.

Căci dacă dintre cei care s-au prins
În luptă cîte unul fu învins,
Aceasta nu-i pricină de ocări:
Doar se ivesc și astfel de-ntîmplări.
Nici dacă lîngă stîlp ai fost tîrît
Cînd douăzeci de inși au tăbărît
Pe tine singur făr' de ajutoare,
Smîncindu-te de mîini și de picioare,
Și nici dacă-ți gonise armăsarul
Slujitorimea celorlalți cu parul
Nu-ți auzeai învinuiri de fel
Și nimenea nu te chema mișel.
Drept care craiul a făcut strigare
Ca să se stingă orice dezbinare
Împăciuind pe unii cu ceilalți
Deopotrivă ca pe niște frați.
După obraz, plocoane le-a făcut
Și zile trei în chef au petrecut.
Pe urmă, drum de-o zi, cu mult alai
I-a însoțit Tezeu pe ceilalți crai.
S-a dus întins acasă fiecare
Și doar « drum bun » se-aude-n depărtare...
V-am spus destul de luptă; să mai spui
De Palamon și despre vărul lui.

Se umflă-ntr-una pieptul lui Arcite
Și-n inimă-i sporesc dureri cumplite.
Vîlhovnicii zadarnic se tot zbat:
Clocește-ntr-însul sîngele-nchegat.
De-a surda-i pun pahare, lipitoare
Și ierbi de leac — nici pic de ușurare...
Puterea de golire cea firească
(Așa-i zic vracii) nu-i chip să-l golească
De cît venin e-n el și să-l desumfle.
Bojocii lui au prins să i se umfle,
Și fiecare vînă-n pieptul său
E roasă de otrăvuri și de rău.

Nimic nu-l mai ajută să învie,
Nici vărsătură, nici siminichie,
Căci pe sub coaste zdrumicate-s toate
Și firea să-l mai scape nu mai poate.
Iar unde firea n-are ce mai face,
Adio doftori! Ţintirim și pace!
Într-un cuvînt, se prăpădea Arcite...
Drept care după văru-său trimite
Și după jupînița ce-o iubea,
Iar cînd veniră, astfel zisu-le-a:
« Mi-i sufletul mîhnit și nu e-n stare
Să-ți spună jalea cea mistuitoare,
Dar pomenirea sufletului meu
În grija ta o las întîi, căci eu,
Domniță, cît pe nimeni te iubesc
Și simt că nu mi-i dat să mai trăiesc...
Ce cazne, vai de mine și de mine,
Am tras amar de vreme pentru tine!
Simt moartea, oh! Emilio a mea,
Mă-ntunec, pier și nu te-oi mai vedea!...
Ea, steaua mea, crăiasa inimii,
Ea, viața mea, istovul vieții mi-i!
Ce-i lumea? Ce vrea omul pe pămînt?
Azi îndrăgit, și tot azi în mormînt,
Stingher de soți în înghețat lăcaș...
Rămîi cu bine, dulce-al meu vrăjmaș!
Ridică-mă încet în brațe și
Ascultă ce voiesc a-ți desluși:
De dragul tău, de mult m-am învrăjbit
Cu vărul Palamon și l-am lovit
Cu armele, năuc de gelozie;
Dar călăuză Jupiter să-mi fie
Și să m-ajute să vorbesc curat
Despre un credincios adevărat,
Adică-ntreg în cinste și-nțelept,
Viteaz, supus, de viță mare, drept
Și plin de tot ce-i har de cavaler.
Să nu mă izbăvească Jupiter

Dacă pe lumea asta știu un om
Mai vrednic de iubit ca Palamon
Cel ție de credință viața toată.
Iar dac-o fi să te cununi vreodată,
La Palamon cel vrednic te gîndește. »
Zicînd acestea glasul îi slăbește
Și din picioare-i se sui în sus
Răceala morții care l-a răpus,
Ba iată și din brațe cum îi piere
A vieții vlagă-ntreagă și putere.
Simțindu-și moartea, fără-ntîrziere
În inima-i cea plină de durere
Și judecata i s-a-ntunecat.
Slăbi răsuflul, ochii s-au brumat
Dar tot spre doamna lui i-a pironit:
« Aibi milă » — doar atît i-a mai șoptit,
Și duhul său zbură aiurea. Unde?
Nu știu... acolo n-am putut pătrunde;
De-aceea tac — nu știu teologhie,
De duhuri cartea asta nu prea scrie;
Deși arată unde locuiesc,
Eu nu mă-ndemn de ele să vorbesc.
Arcite-i mort, călăuzească-l Marte!
Vorbi-voi despre fată mai departe.

Țipă fecioara, Palamon urlat-a,
Iar craiu-și duse repede cumnata
De lîngă leș, aproape leșinată...
Dar ce folos să pierdem ziua toată
Spunîndu-vă cum plînge ea într-una?
Atîta aht simțesc întotdeauna
Femeile cînd omul lor le moare,
Că îndeobște, de durere mare,
Plîng uite-așa mereu și dau în boală
Că pîn' la urmă nici nu se mai scoală.
Nenumărate lacrime amare
Vărsară în cetate mic și mare

De mila lui Arcite răposatul.
Îl căinau și pruncul și bărbatul.
Nu s-au văzut atît alean nici cînd
L-au dus pe Hector, mortul de curînd,
În Ilion. Și, vai, cum aoleau,
Cum se zgîriau și părul și-l smulgeau...
« De ce să mori? — striga cîte-o muiere —
Tu care-aveai și dragoste și-avere? »
Nu poate să-l aline pe Tezeu
Decît bătrînul taică-său Egeu
Care-i vădea — ca omul care știe
A lumii multă nestatornicie —
Prin pilde, cum că după bine vine
Năpastă și după năpastă bine:
« Așa precum nu intră în sicriu
Decît acel ce-a fost odată viu,
Tot astfel niciodată n-a trăit
Pe lume om — zicea — nepristăvit.
E lumea drum amar și-anevoios
Iar noi drumeți pe el în sus și-n jos.
Doar moartea de aleanuri ne scutește. »
Și altele la fel, înțelepțește,
Mai spusu-le-a ca să le dea putere
Și ca să-și afle dînșii mîngîiere.

Tezeu acuma chibzuie în sine
În ce anume loc ar fi mai bine
Mormînt semeț să-i facă lui Arcite
Cum se cuvine fețelor slăvite.
Și pînă la sfîrșit a hotărît
Ca-n locul unde-ntîi au tăbărît
Cei doi tebani la luptă și gîlceavă
În desmierdata, tînăra dumbravă,
Unde-a simțit al dragostei fior
Și-unde s-a stins și s-a aprins de dor,
Acolo să-i clădească rugul mare
Și să-l slujească la înmormîntare.

Apoi a poruncit să se reteze
Stejari bătrîni și-n rînduri să-i așeze
În stive numai bune de aprins.
Îndată sprinteni slujitori au prins
A albiná călări la datorie.
Iar craiul a trimis o năsălie
Întreagă într-un giulgiu învelită
Din țesătură scumpă, aurită.
Pe mort l-au fost gătit în strai la fel.
Albe mănuși avea în mînă el,
Pe cap cunună de vlăstari de laur
Și-n pumn un paloș ager, ca de aur.
L-au așezat în tron, descoperit,
Și mai apói amarnic l-au jelit.
Iar ca să-l vadă ziua fiecare
L-au pogorît într-o odaie mare
Care vuia de-al jaletelor zvon.
Veni apoi mîhnitul Palamon
Cu spuză-n părul său cel răvășit
Și-n strai stropit de lacrimi și cernit.
Din toată gloata cea jeluitoare
Emilia se văicărea mai tare.
Și pentru ca-ngroparea lui să fie
Cît mai domnească și mai celibie,
Tezeu a poruncit trei cai, trei ați,
În frîu de criță lucie-nfrînați
Cu-a lui Arcite armături pe ei.
Pe armăsarii mari și albi toți trei
Un om călare scutul i-l ducea,
Un altul lancea și al treilea
Arcul purta (un turc fusese faur)
Cu tolbă și cu-agățători de aur.
Așa pășeau cu fața întristată
Spre crîng, precum veți auzi îndată:
Cei mai veliți din ceata grecilor
Coșciugu-i duc pe umerele lor
Cu ochii jilavi, roșii de plînsoare,
Și-agale trec pe ulița cea mare

Pe unde pretutindenea s-au pus
Pe case văluri negre pînă sus.
Mergea în partea dreaptă moș Egeu
Și-n partea stîngă regele Tezeu
Purtînd ulcioare, fiecare plin
Cu miere, lapte, sînge și cu vin.
Pe urmă Palamon urma în rînd
Și după el Emilia plîngînd
Venea cu jar. Așa era la ei
Pe-atunci la slujba morții obicei.
Lucrat-au mult, cum cere meșteșugul,
Cu scule mari, ca să dureze rugul
Cu vîrful pînă-n ceruri înălțat
Și-n părți de douăzeci de stînjeni lat
— Adic-atît se rămurea în lături —
Și snopi de paie mulți au pus alături.
Dar despre cum făcură focul sus,
Ce fel de lemne-anume au adus,
Precum molift, mesteacăn, plop, stejar,
Ulm, salcă, frasin, tei, arin, arțar,
Castan, fag, tisă, corn, gherghin, alun
Și cum îi doborîră nu mai spun;
Nici despre zeii ce fugeau de zor
Stîrniți de prin bîrlogurile lor
Unde-au trăit în tihnă pe sub mlade;
De Nimfe, Fauni și Hamadriade;
Nici cum de frică alergau aiurea
Păsări și fiare cînd s-a ras pădurea;
Nici cît a fost pămîntul de speriat
Căci nu era cu soarele-învățat;
Nici cum întîi stîrniră foc în paie,
Nici cum zvîrleau apoi pe vîlvătaie
Uscate lobde, lemne verzi destule,
Mirodii, țesături de aur, scule,
Mănunchiuri mîndre doldora de floare,
Livan și smirnă, cu miroasnă tare;
Nici cum zăcea Arcite nu mai spui
Printre comorile din jurul lui;

Nici cum Emilia cu mîna ei
Aprinse focul după obicei;
Nici ce-ngăima, nici cum a leşinat
Cînd rugul l-a văzut învîlvorat;
Nici cîte giuvaeruri aruncară
Cînd s-a încins vijelioasa pară;
Nici cum au prins vreo cîţiva a zvîrlire
Mantii şi scuturi, lăncii şi potire
Cu lapte, vin şi sînge ne'nchegat
În jariştea pojarului turbat;
Nici cum, alcătuind o horă mare,
Dădură roată de trei ori, călare,
Spre stînga-n jurul rugului, răcnind,
Şi de trei ori din suliţi clănţănind;
Nici cum, de trei ori, doamnele ţipară;
Nici cum fu dusă-acas' de subsoară
Emilia; nici cum a ars Arcite
Şi i-au vegheat cenuşile răcite
În noaptea ce-a urmat, nu vă mai spui;
Nici cum s-au întrecut în cinstea lui,
Nici care dintre grecii unşi şi goi
Au biruit în paşnicul război;
Nici cum spre casă au bătut cărarea
Cînd săvîrşitu-s-a înmormîntarea;
Ci voi să deapăn ghemul pîn' la miez
Şi basmul lung mai iute să-l scurtez.

Cu vremea, după ani şi ani de zile,
Şi-au şters atenienii lacrimile
Şi hainele cernite le-au lăsat...
Şi pare-mi-se c-au ţinut un sfat
Despre anume treburi printre care
Au pus atunci la cale a legare
Tovărăşii cu alte ţări vecine
Şi cum să facă Teba s-o închine.
Întru aceasta craiul a mînat
La Palamon un sol de l-a chemat,

Dar făr-ai spune pentru ce îl cere.
În straie negre, negru de durere
Venit-a Palamon în grabă mare.
Atunci Tezeu făcutu-i-a chemare
Emiliei. Şezu tăcînd chitic
Tot sfatul; chiar Tezeu a stat un pic
Pîn-a sloboade vorba-i înţeleaptă,
Apoi căutătura şi-o îndreaptă
Spre cei dragi lui, suspină domolit
Şi-n urmă vrerea astfel şi-a rostit:
« Cînd Dumnezeu, atunci, la început,
Al dragostei lanţ mîndru l-a făcut,
Cu mari urmări şi plan înalt a fost.
Ştiut-a El de ce şi cu ce rost,
Căci a legat cu lanţul ăsta Sfîntul
Văzduhul, apa, focul şi pămîntul,
Cu noduri tari să nu se mai dezlege;
Acelaşi Ziditor şi-acelaşi Rege
A hotărît un timp şi un soroc
În lumea asta fără de noroc
La tot ce naşte-aicea pe pămînt,
Care soroc rămîne neînfrînt
(Măcar că timpul poate fi scurtat).
Iar faptul e aşa învederat
Că nici nu mă mai sprijin pe-nvăţaţi
Ci doar părerea voi să-mi ascultaţi.
Pe-acest temei toţi oamenii-nţeleg
Că El e fără moarte şi întreg;
Ştim toţi, afară doar de nătărău,
Că partea iese din întregul său;
Deci nu se poate trage firea toată
Dintr-un crîmpei de lucru sau bucată,
Ci dintr-un *ce* deplin şi nestricat,
Dar se destramă coborînd treptat...
Şi de aceea-n marea-I cumînţie
Cel Sfînt a legiuit cu străşnicie
Ca orice plăsmuire pămîntească
Prin rod şi prin urmaşi să dăinuiască,

Ea însăși neputînd trăi în veci,
Fapt care-l vezi și tu și-l înțelegi.
Ia uite la stejarul care crește
Așa de nalt de-ndată ce-ncolțește
Și care știi ce viață lungă are:
La urmă, iacă, și copacul moare.
Și iar, la bolovan să cugetăm
Pe care sub picioare îl călcăm:
Se mistuie în drumul unde șade;
Cîndva și rîul cel mai mare scade;
Priviți cum trec cetățile și mor;
Deci toate, toate au sfîrșitul lor.
La fel femeia și bărbatul viu
Datori sînt, mai curînd sau mai tîrziu,
Adică tineri sau moșnegi, să moară;
Și vodă ca și sluga; bunăoară
Unii pe mări și alții-n așternut,
Unii pe cîmp... așa cum ați văzut.
Toți merg pe-aceleași căi și leacuri nu-s,
Toți sînt datornici morții; drept v-am spus.
Cîrmaciul cine-i decît El în care
Obîrșia și-o are fiecare?
El ce preschimbă lumea după voie,
Al-tuturor-zămislitorul Joe!
Și nu e chip ca vreo făptură vie
Să-i stea cumva în drum și piept să-i ție.
Socot că e cuminte, prin urmare,
Să dăm Atotputinței ascultare
Și să primim cu inimi ușurate
Ce scris ne e și nu putem abate.
Cîrtind, se poartă ca un om tehui
Cel ce se scoală împotriva Lui.
Mai proslăvit e omul care moare
Cît încă-i plin de vlagă, încă-n floare,
Cu faima neumbrită, căci astfél
Nu-și rușinează soții, nici pe el.
Iar sotul său mai bucuros să fie
Cînd moare-n cinste și în vrednicie,

Şi nu cînd anii slava i-au brumat,
Uitat fiindu-i vitejescul leat.
De vrei s-apuci şi nume bun şi vază,
Mori cînd ţi-ajunge faima la amiază;
Eşti îndărătnic dacă faci altcum.
De ce cîrtim? De ce oftăm acum,
Că floarea cavalerilor, Arcite,
Cu laudă de fapte strălucite
Plecă din hîda vieţii închisoare?
De ce cîrtesc şi văr şi soaţă oare
Că dragul lor avu atît noroc?
Le mulţumi-va el? Ba, zău, de loc,
Căci duhul şi-l mîhnesc şi lor şi lui
Şi nici chip să-şi aline dorul nu-i.
Din astea ce-ncheiere pot să scot?
Să ne înseninăm, aşa socot,
Şi Zeului s-aducem mulţumire.
Dar înainte de-a ne despărţire
Eu zic s-alcătuim, pentru vecie,
Din două jeli o mare bucurie,
Şi, iată, să aducem alinare
Întîi unde durerea e mai mare.
Cu-a sfetnicilor mei îngăduinţă —
Zicea — mai am, cumnată, o dorinţă:
Fii milostivă şi îndurătoare
Acelui ce-ţi slujeşte cu-nfocare
De cînd îl ştii, din tot cugetul său,
Lui Palamon, suspinătorul tău,
Şi ia-l de soţ şi de stăpîn. Aşa
E voia noastră. Hai, dă-mi mîna ta,
Arată-ţi mila — harul femeiesc...
El e, pe legea mea, nepot regesc.
Măcar că-i cavaler din cei sărmani,
De vreme ce-ţi sluji atîţia ani
Şi-n dragul tău a tras atîta rău,
Datoare eşti a ţine seama, zău,
Căci decît legea, mila-i mai presus. »
Apoi lui Palamon aşa i-a spus:

« Sînt prea încredințat că nu-i nevoie
De predici multe ca să-mi faci pe voie.
Hai, vino-aici și ia-ți de mînă fata! »
Pe loc, boieri și sfetnici dară gata
Unirea dintre mire și soție
La care i se zice cununie.

Și astfel, într-al cîntecelor zvon
O a nuntit pe dînsa Palamon,
Iar făcătorul lumii, Dumnezeu,
I-a dat iubirea dobîndită greu:
Căci Palamon e azi ferice-n toate,
Trăind îmbelșugat și-n sănătate;
Iar soața-l îndrăgește într-atît
Și el pe ea așijderea, încît
Nu și-au rostit niciodată vreo vorbă mare
Nici din zulie, nici din supărare.
Așa se-ncheie basmu-acestor soți...
Și Domnul să vă mîntuie pe toți!
Amin!

AICEA SE ISPRĂVEȘTE POVESTIREA
CAVALERULUI

POVESTIREA MORARULUI

AICI URMEAZĂ VOROAVA HANGIULUI CU MORARUL

Cînd Cavalerul basmul şi-a rostit
Nici unul dintre noi n-a şovăit
Să-i laude povestea cea cuminte
Şi vrednică de-a fi ţinută minte,
Dar mai cu seamă cei de omenie.
Rîzînd, strigă Hangiul: « Măi să fie!
Urnirăm carul: treaba merge-n spor.
Ian să vedem ce alt povestitor
E-acum la rînd, căci o pornirăm bine...
Hai dumneata, Călugăre, ia zi-ne
Un basm, să-l răsplătim pe Cavaler!»
Morarul, roş la nas ca un chiper
Şi beat c-abia mai stăruia în scări,
Stupind în toată lumea cu măscări,
N-a aşteptat la rînd, precum se cere,
Ci, ca Pilat din Pont, a prins să zbiere,
Iar mai întîi pe sfinţi s-a juruit:
« Ştiu eu un basm de soi, apelpisit,
Şi-n cinstea Cavalerului vi-l spun.»
Hangiul, cunoscîndu-l că-i chiaún,
I-a zis aşa: « Nu te pripi, frăţine,
Un altul e la rînd, mai breaz ca tine,
Mai rabdă, să lucrăm cu socoteală.»
« Nu-i chip, pe sfînta cruce! de tocmeală —
Strigă Morarul — ori mă laşi, ori plec!»
Iar gazda: « Haide spune, om zevzec,
Netot ce eşti şi tont, lovi-te-ar strechea.»
« Atuncea desfundaţi-vă urechea.

Dar mai întîi vă fac înștiințare
Că-s tămîiat — văd după glas — drept care
Dac-oi vorbi cumva mai trențăros
De vină-i berea lui, mă rog frumos.
Căci iacă voi o basnă să vă spui
De un teslar și de muierea lui
Cînd l-a-nșelat c-un june-nvățăcel.»
Dar Logofătul s-a stropșit la el:
«Mai ține-ți limba ta de bețivan,
Căci nu se cade și-i păcat avan
Să strici vercui sau să-l mînjești cu bîrfe,
Și pe neveste să le faci că-s tîrfe.
Zi-i altceva căci basme sînt de-ajuns.»
Pe loc i-a dat Morarul beat răspuns:
«Numai acela necăsătorit,
Măi vere Oswald, nu-i îmbrobodit!
Eu nu prepun c-ai fi cumva și tu.
Sînt și muieri de treabă, nu zic nu,
Iar cele rele-s una dintr-o mie:
Ți-i lucru bine cunoscut și ție.
Ce te mînii pe-asemenea poveste?
Păi zău, n-avem și tu și eu neveste?
Pe-un plug cu boi pot rămășag să pui
Că eu scăpai, măcar că sînt destui
Ce cred c-aș fi și eu încornorat;
Ci trag nădejde cum c-am fost iertat.
Prin tainele cerești și muierești
Tu, omule, n-ai nas să răscolești!
Atuncea cînd bărbatu-ndestulat e,
De ce și-n alte alea să mai cate?»
Ce să mai zic? Morarul cel tehui
Nu s-a lăsat în ruptul capului
Și spuse basmul său de măscărici,
Iar eu mă țin dator să-l scriu aici.
Deci rogu-te, măi dragă cetitor,
Să nu mă crezi scîrbelnic scriitor,
Dar sînt silit poveștile-a le spune
Aidoma pe toate, rele-bune,

Căci altfel le-aș preface-n mare parte.
Cui nu-s pe plac, să treacă mai departe,
Să-ntoarcă fila și s-aleagă alta:
Doar sînt destule — are pește balta! —
Istorii boierești cuviincioase,
Și povestiri cu tîlcuri cuvioase.
Nu-mi faceți vină, dac-alegeți rău:
Cum știți, Morarul e cam nătărău,
Și Logofătul (și ca dînșii... roi)
Și doar măscări ne spuseră-amîndoi.
Tu scoate-mă-așadar basma curată:
De glume nu te superi niciodată.

Povestirea morarului

AICEA ÎȘI ÎNCEPE MORARUL POVESTIREA

Trăia, demult, în Oxford un găzdoi,
Om gros la teșcherea, dar țărănoi,
Teslar de meserie, și la el
Sedea-n chirie-un biet învățăcel
În cele șapte arte pedepsit
Și-acu a zodier călcînd, vădit,
Căci cunoștea tertipuri îndeajuns
Ca ori la ce să poată da răspuns
De-l cerceta vercine întrebînd
De va ploua sau nu, și pînă cînd.
Ba-ți mai proorocea și ce-o să fie
Și cîte toate — cine le mai știe...
Toți îi ziceau « drăgutul Neculai ».
Dibaci la desmierdări și mai dihai
La drăgostit era, mehenghi dar tare
Mironosit — ca fetele fecioare.
Acolo-n han, el singur-singurel
Ținea pe seama lui un ietăcel
Îmbălsămat cu izmă și sulcină.
El însuși mirosea a rădăcină
De iarbă dulce și a odogace.
Pe *Almegist* și alte terfeloace,
Și astrolavul de cetit în stele,
Socotitoarele și toate cele
Le rînduise-n poliță, la cap.
Un roș postav pusese pe dulap,
Iar sus de tot o harfă așezase
Pe care înstrunea cîntări duioase

Încît întreg iatacul răsuna.
El *Angelus ad Virginem* cînta
Și ápoi înc-o seamă de tropare.
Mulți lăudau plăcuta lui cîntare.
Așa-și făcea văleatul dumnealui,
Cu cîștiul său și ce-i dădeau ai lui.

Catadicsind teslarul să se-nsoare,
Își îndrăgea nevasta ca pe-un soare
— Ea număra ani optsprezece — dar
O cam ținea la cușcă, zuliar,
Căci se temea babacul să nu-i toarne
Zvîrluga vreun tacîm cumva de coarne,
Necunoscînd — bobleț fiind — povața
De la Catón: să-ți iei de-o seamă soața
Și pe potriva ta — căci bătrînețea
Nu face casă bună cu junețea.
Dar fi'n'că se vîrîse la strîmtoare
Urma și el să pață, ca oricare.
Frumoasă foc și mlădioasă, puica
Trupșor alung avea ca nevăstuica.
Purta un brîu vîrstat cu borangic,
Șort alb — precum smîntîna din ibric —
Pe șale și tivit cu horbotele,
O ie albă numa-n găurele
Lucrată jur în jurul gîtului,
Și guleraș ca pana corbului.
La scufa albă își lega cordele
Aidoma cu gulerul și ele,
Iar sus pe frunte-și înnoda maramă.
Și-avea o uitătură... mamă, mamă...
Sprîncenele subțiri, ca din condei,
Și negre, tot la fel cu ochii ei.
Mai mîndră arăta la-nfățișare
Decît un pui de păr cînd dă în floare,
Mai gingașă ca lîna unei miele...
La brîu ținea un săculeț de piele

Cu bumbi gălbui și ghinde de arnici.
Nu-i om, oricîte drumuri și potici
Ar fi bătut pe lume, să mai știe
Așa fătuță mîndră și nurlie.
Iar pielița-i lucioasă semăna
C-un galben proaspăt din tarapaná.
Cît ce privește glasul, nevestica
Se măsura la ghiers cu rîndunica.
La țopăit era neîntrecută,
Părînd un ied zburdalnic după ciută.
Era ca miedul dulcea ei suflare,
Ca florile din fîn aromitoare.
Zglobie ca un noatin tinerel,
Ca plopul naltă, trasă prin inel.
Purta pe piept un fel de chiotoare
Taman cît bumbul scutului de mare.
Condurii sus de gleznă-i înnoda.
Era un ghiocel, o viorea,
Încît și-un crai ar fi primit-o-n pat,
Și-ar fi nuntit-o orice om bogat.

Și-așa, cinstite fețe, într-o zi
Drăguțul Neculaie se trezi
C-a prins a șugui cu dumneaei.
Bărbatul era dus la Oseneye.
Învățăceii-s pui de șerpi și vulpe;
Și, înșfăcîndu-i mierla dintre pulpe,
Grăi: « De nu-mi faci gustul, puico, zău,
Eu pier aici pe loc de focul tău. »
Apoi prinzînd-o zdravăn de sub șale,
I-a zis: « Dă-mi, puico, buzele matale
Că mor, mă jur pe viața de apoi! »
Ea azvîrli cu stîngul dinapoi
Ca noatina și-ntoarse capul iute.
« Pe legea mea că nu te pup; ci du-te,
Hai lasă-mă, dă-mi pace, Neculai,
De unde nu — zicea — țip chiu și vai!

Fii milostiv cu mine, frățioare! »
El începu să-i ceară îndurare
Așa de blînd și de-ncăpățînat
Că pîn' la urmă ea s-a-nduplecat,
Jurînd pe sfîntul mucenic Sisoe
Ca orișicînd să-i facă lui pe voie
De cum i s-o ivi prilejul, dar:
« Bărbatu-meu e-așa de zuliar —
I-a spus — că dacă taina n-o păstrezi,
Apoi să știi că moartă-ai să mă vezi.
Să nu crîcnești c-altmintrelea e bai... »
« N-ai grijă tu — răspunse Neculai.
Mi-ar fi învățătura în zadar
De n-aș putea prosti un biet teslar. »
Așa s-au înțeles și s-au legat
S-adaste ceasul — cum v-am arătat.
Și dăscălind-o Neculaie bine,
O desmierdă pe buci cum se cuvine,
Îi mai lipi o dulce sărutare,
Își luă cinghia și nălță cîntare.

Spre a-mplini porunca lui Isus,
O dată la biserică s-a dus
Lelița noastră, într-o sărbătoare.
În frunte parcă-i strălucea un soare,
Așa de strașnic se ferchezuise.
Și-n parohia ceea se brodise
Un pălămar, Avesalon anume.
Păr ca al lui bălai, mai rar pe lume,
Zulufi-zulufi și des nevoie mare;
Pe creștet, drept, își alegea cărare;
Avea ochi suri și fața ca bujorul;
Botfori cu flori îi încălțau piciorul;
Pășea, în cioareci roșii, cilibiu
Și se-mbrăca în spențăr vioriu
Croit dibaci, pocnind pe mijlocel,
Și cu țarțamuri multe fel de fel,

Iar pe deasupra vesel patrafir
La fel de alb ca albul trandafir.
Era flăcău hazliu și iscusit
La lipitori, la tuns și bărbierit
Și felurite cărți știa a scrie.
De dănțuit danța minunăție,
Ca-n vremea ceea-n Oxford pe la ei,
Săltînd din zgaibarace, alelei!
Cînd slobozea cîntarea-i subțirică
Ținea isónul pe-o lăută mică,
Ba mai era și vrednic ceteraș.
Nici han, nici crîșmă nu era-n oraș
De Voie-Bună-al nostru necălcată
Dacă slujea vreo slujnică bogheată.
Dar, izmenit din fire, se ferea
Să scape pîrțuri sau vreo vorbă rea.
Avesalon, voios și dichisit,
Venea cădelnițînd cu fum sfințit
Spre coconetul cel din parohie
Și își țintea privirea arzulie
Către acea nevastă de teslar,
Căci drăcușorul dulce și sprințar
Îl fermecase rău. Și nu mă-ndoi
Că dacă dînsul ar fi fost cotoi
Și ea un șoarec, o-nghițea pe loc.
Atunci simți Avesalon un foc
Așa grozav în piept și-asijderi rană
Că n-a mai vrut de la femei pomană,
Scutindu-le — zicea— din curtenie.

Cînd s-a-nnoptat, o lună durdulie
Lucea în cer. Luîndu-și alăuta,
Țîrcovnicul pe uliți străbătut-a
Spre casa ei, îndrăgostit lulea
Încît de el nici somnul se lipea.
Cam pe la miezul nopții a sosit
Și sub fereastra casei s-a oprit

Unde ședea teslarul; iar aci
Cu glas duios a prins a viersui,
Ținîndu-și meșter hangul pe lăută:
« Domniță, dacă vrerea ta m-ajută,
Îndură-te de mine-ndureratul... »
Trezindu-se îl auzi bărbatul
Și cuvîntă nevestei: « Alison,
Au nu-l auzi cîntînd pe subt oblon
Pe-Avesalon, lîngă ietac aici? »
Iar ea răspunse: « Zău, că bine zici,
Chiar el îi, bărbățele, ai dreptate. »
Și-apoi se răsuci pe ceea parte.

Dînd azi și mîini tîrcoale pe la ea,
S-a-ndrăgostit Avesalon lulea.
Și zi și noapte tot se pîrpălește,
Își drege cîrlionții, se gătește;
Prin babe și codoașe-i dă de știre
C-ar vrea să-i fie rob întru iubire;
Cîntă cu-alean ca un privighetor;
Vin îi trimite, mied aromitor,
Turtițe calde fierte cu dulceață
Și scule-n gustul ei de tîrgoveață.
Pe una o înduplecă alintul,
Pe alta boieria sau argintul...
Ba, spre-a-i vădi că-i bun de toate cele,
Juca și-n vicleim, suit pe schele.
Ci să-i fi fost de vreun folos încai!
Ași! ea îl îndrăgea pe Neculai,
Disprețuindu-i toate ale lui
Încît putea să-și pună pofta-n cui,
Căci îl făcuse gazdă de batjocuri
Rîzînd de el și de-ale sale focuri.
Doar vorba veche zice-adevărat:
« Din doi ibovnici cel mai cîștigat
E ăl de lîngă casă ». Prin urmare
Avesalon plesnea de ciudă mare.

Căci el mai rar dînd ochii cu muierea,
Tot Neculai se alegea cu mierea.
Să cînte pălămarul « of » și « vai »,
Tu ține-te de treabă, Neculai!

Și s-a-ntîmplat că-n ziua sîmbetei
S-a dus teslaru-n tîrg la Oseneye.
În lipsa lui, ibovnicul iubit
Cu Alison așa s-a învoit
Ca printr-un vicleșug să-și bată joc
De soțul zuliar și nătîntoc.
Și dac-avea să meargă treaba strună
Puteau petrece-o noapte împreună,
Căci amîndoi rîvneau așa prilej.
Și s-a pornit îndată, valvîrtej
— Nemaiavînd răbdare Neculaie —
Să-și care pe tăcute în odaie
Pe două zile apă și mîncare.
Iar dacă-o face ghiujul întrebare,
O dăscăli pe Alison să-i zică
Precum că n-avea știre de nimică
Și că de-atuncea nici nu l-a zărit,
Că bănuiește că s-a bolnăvit,
Și că-n zădar l-a tot strigat o slugă:
Nu dă răspuns și-o vorbă nu îndrugă.
Acestea se-ntîmplară către seară.
S-a încuiat ibovnicu-n cămară,
Dormind, mîncînd, el știe ce-a lucrat,
Pînă duminică la scăpătat.
Mi se ciudea teslarul tontul: vai,
Ce-o fi pățit săracu Neculai?
« Mă tem — zicea căinindu-se bărbatu' —
Că nu-i de-a bună treaba cu băiatu'.
N-o fi murit, ferească Cel de Sus,
C-așa-i acum: azi teafăr — mîine dus.
Chiar ieri văzui pe unul în sicriu
Și șase zile-n urmă era viu. »

Strigă mai ápoi unui trăpăduș:
« Ia suie sus și strigă-l, bate-n ușî,
Vezi ce-i cu el și vin' de adă-mi știre. »
Se duse sluga fără șovăire
Și protăpit în fața ușii sale
Zbieră ca apucat de alte ale:
« Hei, ce-i cu dumneata, jupîn Năică?
Cum naiba dormi întreaga ziulică? »
Nici un răspuns — țipase de pomană.
Și-atunci ochind o bortă într-o blană
Jos lîngă prag — era pentru pisică —
Văzu ietacul tot prin găurică
Și pîn' la urmă iacă l-a zărit:
Sta Neculai cătînd pe geam zgîit
De parcă se uita la luna nouă...
Coboară sluga trepte cîte două
Și vestea lui jupînu-său i-o duce.
A prins atunci teslaru-a-și face cruce:
« O, sfîntă Filofteio, miluiește!
Cum nu-și dă seama omul ce-l pîndește!
A căpiat de-atîta *astromie*
Și s-a smintit, a dat în nebunie.
Eu bănuiam, căci omul pe pămînt
Nu-i slobod s-afle taina Celui Sfînt.
Da, fericit nepedepsitul care
Nu știe decît crezul, prin urmare!
O mai păți cu *astromia* unu...
Umbla pe cîmpuri noaptea ca nebunu'
Cătînd în stele ce-are să se facă
Pîn-a căzut de-a'mbou într-o băltoacă!
Dar de drăguțul Neculaie, zău,
Mă jur pe Dumnezeu că-mi pare rău.
Căta-voi din sminteală să-l deștept
De voi putea, cu voia Celui Drept!
Măi, Robin tu, ia fă-te c-un ciomag
Și saltă ușa-n sus, să pot să-l bag.
Îl fac eu pe băiet să-și vie-n fire. »
Și merseră la ușă cu grăbire.

Fiind voinică sluga și legată
S-a opintit în clanță doar o dată,
Săltă, și ușa-ndată a căzut.
Sta Neculai în jilț, ca piatra mut,
Cu gura vraiște și cu gîtu-ntins.
Văzînd așa, teslarul l-a cuprins
Și l-a smucit de umeri cu nădejde
Căci îl credea în spaime și-n primejde:
« Hai, Niculiță, lasă ochii-n jos
Și cugetă la crucea lui Hristos!
Am să-ți descînt de duhuri necurate. »
A spus descîntul cel de pe-nserate
Spre cîte patru vînturi, rînd pe rînd,
Și-a cincea oară-n pragul ușii stînd:
« *Isuse Tu, și sfîntule Ion,*
Goniți din casă robii lui Mamon;
Întoarce-te, Sînpetreo, de-l răpune
Și Tatăl nostru Naiba-n rugăciune! »
Cînd mîntuí, drăgutul Neculai
A suspinat adînc și zise: « Vai!
Curînd va fi pieirea lumii, oare? »
Făcu teslarul: « Ce spui, frățioare?
Ia fă-ți mai bine-o cruce, creștinește. »
« Dă-mi de băut — acelălalt șoptește.
Pe urmă va să-ți dau înștiințare
Despre un *ce* ascuns, o taină mare
S-o știm doar noi, căci n-o mai spun
nicicui. »
Fugi teslarul de-i aduse lui
Un ol cu bere tare, știi, colea!
Și după ce-o băură ei pe ea
Încúie Neculaie ușa bine,
Și-l ia pe ghiuj alăturea de sine,
Zicînd: « Ioane, gazda mea cea bună,
Să-mi juri aici pe legea ta străbună
Că n-ai să scapi o vorbă nimănui,
Că-i taina lui Hristos și eu ți-o spui,

Dar în vileag de-o dai, te osîndești...
Să știi că de mă vinzi, înnebunești:
Aceasta-i răzbunarea ce te-așteaptă. »
« Păzească-mă Isus de-așijderi faptă,
Nu-s gureș — zise bietul prostănac —
Și nici n-arăt la toți ce duc în sac.
Orice mi-ai spune, nici n-am să crîcnesc
O vorbă nimănui, mă juruiesc! »
« Atunci, Ioane, iaca nu mai tac:
Citii un semn la mine-n zodiac
Privind la lună cînd lucea prin nori,
Că luni ce vine, pe la cîntători,
Așa potop de ploaie va să cază
Cum nici lui Noe nu-i fu dat să vază.
Nici într-un ceas și lumea se scufundă
Iar omenirea va pieri sub undă,
Așa grozavă fi-va ploaia asta. »
Țipă teslarul: « Aoleu, nevasta!
Se va-neca și Alison a mea? »
Aproape dete-n brînci pe dușumea
De jale mare: « Și scăpare nu-i? »
« Ba e, dacă vei face cum îți spui
Și dacă vei urma cuminte sfat,
Căci capul tău e neajutorat.
Chiar Salomón a zis înțelepțește:
Acel ce ia povăț nu se căiește.
De vei urma dibace îndrumare
Mă leg și mie să-mi gătesc scăpare
Și vouă — de catargă n-am nevoie.
Au nu știi cum scăpă cu zile Noe
Cînd Dumnezeu i-a dat înștiințare
Că va să-nece lumea sub vîltoare?»
« Ba cum să nu? Demult... » — a zis teslarul.
« Și nu cunoști beleaua și amarul
Ce le pătiră Noe și ai săi
Pînă-și văzu nevasta-n luntre? Păi,

Cutez să spun că-n ziua-aceea Noe
Și turma și-ar fi dat de bună voe
Numai s-o știe singură-ntr-o nae.
Știi ce se cere? — zise Neculaie.
E-o trebușoară grabnică, și graba
Nu ține predici, nici nu stă degeaba.
Dă fuga dar și adu-ne încoace
Trei albii sau copăi sau niște troace,
Dar vezi să le găsești mai măricele
Ca să putem ca-n bărci pluti în ele.
Și ia merindea cea trebuincioasă
Pe timp de-o zi. De ceilalți nu ne pasă!
Marți dimineață pe la șase ceasuri
S-o domoli urgia de talazuri.
Dar nu le da și slugilor de știre
Căci pentru ele nu știu mîntuire.
Să nu mă-ntrebi de ce, că tot nu spun
Chiar dacă-ntrebi: e taina Celui Bun.
Ajungă-ți deci — doar n-ăi fi chiar smintit! —
Că ești la fel cu Noe miluit.
Îți scap eu și nevasta, grijă n-ai.
Acuma fugi și fă ce-ți arătai.
Iar după ce vei face rost de ele,
De cele trei copăi mai măricele,
Ca nimeni să nu vadă, pe furiș,
Le-atîrni în pod pe subt acoperiș,
Și cînd termini cu treaba, cum ți-am spus,
Sui și merindea, și mai ai de dus
Un băltăgel să retezăm frînghia
Ca să scăpăm cînd vine apăria.
Pe urmă spargi în pod o bortă mare
Către grădini, pe-aproape de coșare
Ca să putem răzbi ușor afară
Cînd se va trece ploaia cea varvară.
Atuncea vei pluti — mă pun chezaș —
Ca gîsculița după gîscănaș.
Eu voi striga: "Ioane, Alison,
Fiți veseli c-am scăpat de chichion!"

Și tu: "Noroc, jupîne Neculaie,
Te văd, căci iar e soare după ploaie!"
Și-n urmă stăpîni-vom cîtu-i viața
Pămîntul tot, ca Noe și cu soața.
Dar te vestesc să iei aminte bine
Ca nu cumva, în noaptea care vine,
Cînd fi-vom toți în bărci, s-aud că-ngaimă
O vorbă sau că strigă prins de spaimă
Vreunul dintre noi; ci gînd cucernic
Să înălțăm spre Cel Atotputernic,
C-așa vrea El. De soață stai departe
Căci nu-i îngăduit păcat de moarte,
Cu fapta sau cu ochii nicidecum.
Așa-i porunca. Mergi în pace-acum!
Luni noapte, cînd tot omul doarme dus,
Noi trei ne-om furișa în ălbii sus
Și-om aștepta la mila Domnului.
Hai, pleacă, hai, căci vreme multă nu-i
Să te mai dăscălesc... Bătrînii zic:
"Tu fă ce-i de făcut și taci chitic".
Doar ești isteț, ce să-ți mai dau povață?
Mergi, rogu-te, și scapă-ne cu viață. »

Teslarul nostru tont plecă. Mereu
Bolborosea: « Văleu! » și « Văleleu! »
Și-i spuse soației taina-ncetinel.
Ea cunoștea mai abitir ca el
Ce rost avea întreagă viclenia,
Dar se făcea c-o ia stenahoria,
Zicînd: « Vai mie! fugi, bărbate, du-te,
C-altmintrelea ni-s viețile pierdute.
Ți-s credincioasă, legiuită soață.
Mergi, suflete, și scapă-ne cu viață. »
Vedeți de ce e dragostea în stare?
Închipuirea poate să-l omoare
Pe om, atît ce-i tulbură simțirea...
Teslarul nostru prost, pierzîndu-și firea,

A început să tremure ca plopul,
Căci îi părea aievea că potopul
Dă buzna să i-o fure pe-Alison.
Se tînguie, se vaicăre Ion.
Bolborosind, o duce-ntr-un oftat
Şi caută un troc de frămîntat,
O balie mai mare şi-un hîrdău.
Tot pe furiş le urcă-n podul său
Legîndu-le sub grinzi în taină mare.
Apoi alcătui de fiecare
Şi cîte-o scară ca să poată ei
Ajunge sus în albii pe fuştei.
Pe urmă rostui cam cît se cere
Lipie, brînză, un ulcior cu bere
Să aibă preţ de-o zi pe-ndestulate.
Dar pîn-a isprăvi cu astea toate
Mînă pe rîndăşiţă şi rîndaş
Cu nişte trebi la Londra la oraş.
Iar luni pe seară, după scăpătat,
A stins feştila, porţile-a-ncuiat,
Şi după ce tot lucrul fost-a pus
La locul său, cei trei suiră sus.
O clipă toţi mîlciră. «Şşt! Şi hai,
Să zicem crezul», spuse Neculai.
«Şşt!» au şoptit teslarul şi-Alison.
Pe urmă, foarte cuvios, Ion
A prins să-nşire psalmi, supus ca oaia,
Ciulind urechea ca s-auză ploaia.
La ceasul cînd se suflă-n lumînări,
Sleit de-atîtea trebi şi frămîntări,
Teslarul nostru adormise dus
Şi horcăia, chircit cu faţa-n sus,
Scoţînd suspine lungi adeseori.
Atunci păşind pe scări cu paşi uşori,
Coboară Alison şi cu băiatul
Şi merg să facă nani chiar în patul
Teslarului. Aicea să te ţii
Ce giugiuleli şi ce şugubăţii!...

Şi astfel Neculai şi nevestica
Se drăgăliră toată nopticica
Pînă la toaca cea din zori de zi
Cînd prind monahii cînt a slobozi.

Iubeţul pălămar Avesalon,
Cel hojma ros de-al dragostei canon,
S-a dus în zi de luni la Oseneye
Spre-a rîde şi cînta cu alţi holtei;
Şi cu acest prilej un arhondar
I-a dat în taină veşti despre teslar.
Scoţîndu-l din biserică afară,
Călugărul i-a spus: « De-alaltăseară
Nu-l mai văzui lucrînd pe-aici; pesemne
Că-i dus, mînat de stareţ, după lemne,
Căci merge deseori la pădurar,
Şi-abia a treia zi se-ntoarce iar.
Sau poate că-i acas', de bună seamă,
Dar unde-o fi anume nu-mi dau seamă. »
S-a bucurat Avesalon din plin,
Gîndind: « Acu-i prilejul să m-aţin
La noapte; fiindcă, hotărît, de-aseară
Nu-l mai zării trebăluind pe-afară.
Phi, zău de nu mă duc la Alison
Să-i bat spre zorii zilei la oblon,
La cel ce dă-n ietac. Şi nu se poate,
Cînd îi voi spune ofurile toate
Şi cum o îndrăgesc pe ea de tare
Să nu m-aleg măcar c-o sărutare.
Barem cu-atîta să m-alin şi eu,
Căci gura mea a tot poftit mereu,
De nu mai mult, măcar o pupătură.
Visai azi-noapte chef şi băutură.
Mă culc întîi un ceas sau două şi
Pe urmă pînă-n zori m-oi veseli. »

La cîntători, trezit în grabă mare,
Avesalon cel fercheș e-n picioare
Și împopoțonat precum curtenii,
El mestecă mastic și mirodenii
Și, înainte de pieptănătură,
Lemn dulce și-a vîrît sub limbă-n gură
Gîndind c-așa mai drăgălaș va fi.
Se duce la teslar acasă și
Jos sub fereastră se oprește, drept
(Îi ajungea pervazul pîn' la piept)
Și murmură, tușind, încetișor:
« Au ce mai face dulcele-mi odor?
Ah, păsăruică, fagur, scorțișoară,
Trezește-te și scoate capu-afară!
Puțin te sinchisești de focul meu
Și că de dorul tău asud mereu.
Nu-i de mirat că mi s-a-ncins tărîța:
Tînjesc ca mielul ce rîvnește țîța...
De dragostea-ți așa-s de pofticios,
Încît ca guguștiucul credincios
Nici să mai duc la gură nu mai pot... »
« Ian cară-te de-acolo, om netot,
Nu-i rost de "ieși la poartă, măi nevastă",
Am alt ibovnic — vezi că n-oi fi proastă! —
Mai de ispravă decît tine, zău!
Te du, să nu te scald cu vrun hîrdău,
Și lasă-mă să dorm, lua-te-ar dracu! »
« Vai mie! — zise-Avesalon săracu' —
Așa primești iubirea mea curată?
Batîr atunci sărută-mă o dată
De dragostea lui Mésia și-a mea. »
« De te-oi pupa te duci? » întreabă ea.
Avesalon: « Plec, puico, negreșit. »
Ea: « De-i așa, vin grabnic, fii gătit! »
Și-i șușoti lui Neculai: « Nici pîs
Să nu crîcnești, căci vei muri de rîs. »
A-ngenuncheat Avesalon băiatul
Zicînd: « Îs mai ferice ca-mpăratul

Căci trag nădejde c-o să-mi dai apoi
Şi dragostea, o dulce cintezoi... »
Deschise Alison oblonul iute
Şi l-a-ndemnat: « Hai, pupă-mă şi du-te,
Să nu cumva vecinii să ne-auză. »
Avesalon s-a şters întîi pe buză.
Era o noapte neagră, lună neam...
Muierea-şi scoase tîrtiţa la geam,
Iar dînsul n-a pătit-o mai urît
Decît că a pupat-o-n cur, şi-atît.
Ba încă cu nesaţ şi fără teamă...
Apoi sări ca ars: de bună seamă
Că s-a-nşelat — femeia barbă n-are,
Iar el simţise păr sub sărutare;
Şi-a spus: « Ptiu! ce făcui, sărac de mine! »
Ea chicoti şi-nchise geamul bine.
Avesalon o ia mofluz din loc
Şi Neculaie rîde: « Barbă! Cioc!
Pre legea mea, frumos l-am păcălit! »
Iar bietul pălămar l-a auzit
Şi buzele să-şi muşte începu,
Zicîndu-şi: « Ţi-oi plăti, aşteaptă tu... »

Au cine-şi freacă gura-n fel şi chip
Cu mîneca, cu paie, cu nisip?
Avesalon, ce bîiguie mereu:
« Să mă înghită iadul dacă eu
N-aş da şi tîrgul tot fără tocmeală
Ca să-mi răzbun această terfeleală!
Văleu, văleu, de ce nu m-am ferit! »
Aprinsul foc i-era acum sleit.
De cînd pupase jupînita-n spate
Îşi dase naibii dorurile toate,
Căci nu se mai simţea de-amor bolînd.
Îşi înjura cu foc mîndruţa-n gînd
Şi lăcrima precum un prunc bătut.
Trecu pe urmă ulita tăcut

La fierăria lui Gervei, fierarul,
Cel ce făcea cuțitul și brăzdarul
La pluguri și le ascuțea de zor.
Țîrcovnicul bătu încetișor:
« Gervei, dă drumul iute la oblon. »
« Care ești ăla? » — « Eu, Avesalon. »
« Avesalon! Pe sfînta liturghie!
Ce te sculași cu noaptea-n cap, bădie?
Ce jar te arde? Poate, cine știe,
Te-a scos dintr-ale tale vreo zurlie;
Pe sfîntul Stan, pricepi ce vreau să zic... »
Avesalon, mofluz, tăcu chitic
Căci n-avea chef de glumă întrucît
Era afanisit mai mult decît
Știa fierarul. Și i-a zis: « Măi frate,
Dă-mi drugul cela roș, fă bunătate,
Că mi-i de trebuință nițeluș
Și ți-l aduc la fugă, tot acuș. »
Gervei răspunse: « De mi-ai cere aur
Sau pungi de bani, pe cinstea mea de faur
Că ți le-aș da pe loc, nenumărate.
Da' zău, ce vrei să faci cu fierul, frate? »
Avesalon: « De-acu ce-o fi să fie,
Ți-oi povesti eu mîine tot și ție. »
Și drugu-l ia de capătul cel rece.
Apoi, tiptil, coboară-n drum și trece
Din nou în fața casei la teslar.
Întîi tușește, apoi bate rar
La fel ca înainte, la oblon.
« Cine-i la geam? — întreabă Alison —
Cine tot bate, n-o fi vreun fur? »
« Ba nu, puicuțo scumpă, nu, mă jur,
Îs eu, Avesalon, mîndruța mea,
Îți adusei inel — așa zicea —
De la măicuța mea l-am moștenit,
De aur e și-i strașnic meșterit,
Ți-l pun în deșt, o gură dacă-mi dai. »
Vrînd să-și sloboază udul, Neculai

Chiti c-ar fi și mai grozavă gluma
De l-ar pupa pe el în dos acuma.
Zis și făcut: deschise geamul iute
Și scoase ditai dosu pe tăcute
Aproape pînă dincolo de șale.
Avesalon șopti: « Mă rog matale,
O vorbă zi-mi, puicuță adorată! »
Iar Neculaie trage-un pîrț, măi tată,
Așa grozav de parc-ar fi trăsnit,
Iar pălămaru-aproape c-a orbit.
Dar tot l-a ars cu drugul cel din foc
Pe Neculai la noadă, la mijloc.
I se jupise pielea de-un pălmoi,
Așa-l fripsese fierul dinapoi;
Credea că moare-acolo de arsură
Și prinse a zbiera nebun din gură:
« Văleu! Săriți cu apă! Apă, apă! »
Teslarul s-a trezit ca-mpuns de țeapă
Căci « Apă! » auzind și hărmălaie
Gîndește: « Potopenia lui Nae! »
Se-nalță-n cot și, fără gălăgie,
Harș! dă cu securicea în frînghie,
Pe urmă: bîldîbîc! Și se trezește
Jos pe podele cît ai zice pește.
Și cînd ajunge-aici rămîne lat.
Iar Alison și Neculai se zbat
Și dau din colț în colț, zbierînd pe stradă...
Aleargă megieșii toți să-l vadă
Pe bietul om zăcînd fără putere
Și gălbejit la chip, căci în cădere
S-a întîmplat o mînă că și-a frînt.
Dar nu putea să scoată un cuvînt
Căci de-ncerca să facă treaba asta
Săreau învățăcelul și nevasta
Zicînd la toți vecinii că-i smintit,
Că de « potop » așa-i de-nnebunit
În mintea-i de bolînd, încît luase
Trei ălbii, că le-a dus în podul casei

Şi-n pod sub coperiş le-a spînzurat,
Şi că pe ei nebunul i-a jurat
Să doarmă sus, să-i ţină « companie ».
Vecinii rîd de-asemeni fandaxie,
Văd borta-n podul casei şi fac haz
Cu toţii de-al teslarului necaz.
Da bietul să răspunză?... În zadar,
Nu-l ascultau nici plozii pe teslar.
Iar cînd a prins să facă jurăminte,
Tot tîrgul l-a ţinut că-i scos din minte
Căci pălămarii — ciotcă între ei —
Spuneau: « Ion e cápiu, fraţii mei! »
Şi toţi s-au veselit de sfada asta.

Şi iac-aşa s-a drăgostit nevasta
— Măcar că omul ei era gelos —
Şi a pupat-o pălămaru-n dos,
Iar Neculai s-a pîrjolit la spate.
Încălecai pe-o şa... şi sănătate!

AICI SE ISPRĂVEŞTE POVESTIREA
MORARULUI

POVESTIREA LOGOFĂTULUI

Făcurăm haz de snoava cea cu hai
Cu alde-Avesalon și Neculai,
Și-am spus că-i bună unii, alții rea,
Dar cîți eram, mai toți am rîs de ea
Și nimeni, zău, îngrețoșat n-a fost
Făr' numai Oswald Logofătul nost'
Ce tot teslar era de meserie.
Îi scăpăra în ochi de-un dram mînie
Și bombănea și suduia mocnit:
« Ți-aș povesti, ca să te știu plătit,
O snoavă despre un morar isteț,
Dac-aș mai pune pe măscări vrun preț,
Dar nu-mi mai arde-acum... sînt om bătrîn,
Pășunea-i sub nămeți... azi rumeg fîn.
Cu albă nea mă troieniră anii
Și inima-i ca perii mei bălanii,
De n-oi fi doar și eu ca o moșmoală
Ce tot mai mucezită-i și mai goală
Pîn' putrezește-n bălegar sau paie.
Cu noi bătrînii mult mă tem c-așa e:
Căci putrezim nainte de-a ne coace;
Dar cîtu-i cînt, și moșul vrea să joace.
Cu firea veșnic omul nost' se pierde
Să aibă creștet alb și coada verde
Ca prazul... Chiar cînd vlaga dusă ni-i
Tot nu ne-am săturat de nebunii,
Măcar că doar de gură sîntem buni.
Ci spuza dac-o scurmi mai sar tăciuni,

Chiar patru, după cum voi deslușì:
Minciuna, fălosia, jindul și
Mînia: astea pururi scot văpăi.
Și chiar de te-ai muiat în bălămăi
Pohtirea nu te iartă, drept vă spun.
Eu mi-am păstrat un colț de mînz, și-i bun,
Măcar că ani au prins a se-aduna
De cînd îmi curge viața din cană.
Căci Moartea, vezi, de cum venii pe lume
Suci canaua și de-atunci în spume
Se scurse vinul meu o viață-ntreagă
Și-aproape-i goală butea, sună-a doagă.
Se mai prelinge viața picuri, picuri...
Degeaba meliți, moșule, nimicuri
De ce năzdrăvănii făcuși pe vremuri:
Ai dat în mintea pruncilor și tremuri. »
Cînd auzi asemeni dăscăleală
Grăi Hangiul ca un domn, cu fală:
« La ce slujește-așa învățătură?
Ce hojma cuvîntăm ca din scriptură?
Doar dracu' face popi din logofeți
Și vraci de rele din cîrpaci bobleți.
Ci spune-ți snoava mai degrab', căci iată
Și Vadu-Adînc și Greenwichul s-arată,
Ăl tîrg ce mulți pungași ascunde-n el.
Purcede, hai, și nu mai sta de fel. »
« Cinstite fețe — zise Oswald iară —
Mă rog frumos să nu-mi aud ocară
De l-oi lua în spăngi pe-acest ghiorlan:
Dator îs a-i plăti pînă la ban.
Ne-a povestit bețivul de Morar
Cum l-a-nșelat nevasta pe-un teslar.
Eu știu că-n mine a voit să bată.
Îngăduiți a-l răsplăti pe dată.
Tot desmățat ca el am să cuvînt,
Vedea-l-aș lat în șanț cu gîtu' frînt.
El cată paiu-n ochiul meu, săracu',
Dar bîrna dintr-al său n-o vede,-al dracu' ! »

Povestirea logofătului

DE-AICI SE-NCEPE POVESTIREA LOGOFĂTULUI

La Trumpington, de Cambridge nu departe,
Un pod în două gîrla o desparte,
Și-acolo stă o moară așezată;
Și zău vă spun poveste-adevărată,
Că-n moara ceea se afla morar
Un om ca un păun de mîndru, dar
Bun cimpoiaș, pescar și vînător,
De mreje iscusit împletitor
Și bătăuș, voinic între voinici.
Purta la brîu un junghi, nu junghi ci brici,
Un cuțitaș meșteșugit în pungă
— De n-avea rînză nimeni să-l împungă —
Și-un șiș de Sheffield în carîmb pitit.
Obraz rotund avea și nas teșit
Iar creștetul — ca la maimuță dosul.
Trecea drept spaima pieții, bătăiosul.
Creștinii nu-ndrăzneau să-l prea asmută,
Să nu se-ncarce, vezi, de doamne-ajută!
Mehenghi și înrăit la furt era:
Făină, grîu nici că fura — stingea.
Fudulul Simkin toți aveau să-i spună.
Ținea nevastă, deh, din casă bună:
Era tătîn-său popă-n parohie
Și-i dase zestre multă-alămărie,
Căci se voia cu Simkin încuscrit.
Crescuse fata printre maici, la schit,
Căci Simkin doar a spus că nu se-nsoară
Decît cu fată « cultă » și fecioară,

Obrazul de chiabur chitind să-și ție.
Ea — ca o coțofană de zglobie...
Mai mare dragul să-i privești pe-ăști doi
La slujbe, el nainte, ea napoi,
El cu tichie-n cap ca un cocoș,
Iar ea pe urma lui, gătită-n roș
Și cu colțuni tot roși de garofiță.
Pas' de nu-i spune dînșii «jupîniță»!
Și nu se-afla viteaz printre becheri
Să-i zvîrle dînșii vorbe în doi peri
Fără-de-numai de-ar fi vrut morțiș
Să simtă-n el tăiș de junghi sau șiș.
Cu zuliarul nu te joci, și asta
E sănătos s-o știe și nevasta.
Ziceau de ea că-i rea de muscă, unii,
Deși făloasă foc, precum păunii!
Sub nas nu-i ajungeai, parcă-i putea,
Și toți îi datorau o temenea,
Căci doar era neam mare, pricopsit,
Și se școlise printre maici la schit.
Aveau copii aceștia doi: o fată
De douăzeci de ani, nemăritată,
Și-un prunc ce nu-mplinise încă anul,
Dar voinicel și zdravăn, dolofanul.
Era huidumă-n lege feticica,
Cu nasul cîrn și ochi verzui ca sticla,
Cu buci bogate și bogată-n piept,
Dar păr bălai frumos, ce-i drept e drept.
Avînd așa mîndrețe de nepoată
Parohul vrea să-i lase prin diată
Tot ce-și agonisise cu sudori;
Și se uita ponciș la petitori,
Căci ar fi vrut pe fată s-o nuntească
Un ginere din tagma preoțească;
Bănuții sfinți mai bine-i cheltuiesc
Cei ce purced din vechi ciolan popesc.
Deci coada sus căta el a-și ținea
Măcar că sfînt-altarul păgubea.

Greu dijmuia moraru-acesta, zău,
La grîu și orz pe toți din jurul său,
Dar mai ales se-afla o școală mare
La Cambridge, de-i mai zic Palatul Soare,
Ce grîul — tot la el și-l măcina.
Și într-o bună zi, să vezi belea,
Se surpă economul rău de boală
De toți gîndeau că nici nu se mai scoală.
Morarul — pun'te pe sfeterisit
Mai rău ca înainte, însutit;
Căci pîn-atunci ciupea mai cumpătat,
Dar iama da acum înverșunat.
Degeaba-i face hai și tărăboi
Vel-dascălul, că dînsul usturoi
Nici n-a mîncat, nici gura nu-i miroase.
Acolo-n Școala Soarelui, în case,
Trăiau doi tineri și săraci dieci,
Ghiduși, dar și căpoși ca doi berbeci;
Iar hîtrii ceștia doi, așa de-o joacă,
S-au tot rugat de dascăl să le facă
Hatîrul și să-i lase-odat' măcar
Să meargă ei cu grîul la morar;
Și gîtul pe butuc și-l pun, mai zic,
Că n-o să fure hoțul un mertic
Cu anasîna sau prin viclenie.
Și-n urmă spuse dascălul: « Ei, fie. »
Allan și John erau chemați pe nume,
Din Strother amîndoi, dar unde-anume
Prin miazănoapte-i tîrgul, n-am habar.
Allan a înșăuat un armăsar,
I-a pus în spate sacul, și cum spui,
Porni la drum cu John în urma lui,
Încinși la brîu cu spată și cu scut.
Fiindu-le drumeagul cunoscut,
Neînsoțiți, ajunseră la moară.
«Hei, bun găsit, măi Simkin — îi strigară —
Ce-ți face doamna, dar mîndruța fată?»
« Tu, Allan ? Ptiu, bătu-te-ar să te bată!

Şi iacă-l şi pe John! Ce vînt v-aduse?»
« Nevoia, Simkin, n-are slugi — îi spuse
John hîtrului — ci singură se-ajută.
Din moşi-strămoşi zicala ni-i ştiută.
Biet economu' nostru-i bólnav foarte,
Îl chinuie măselele de moarte;
Şi-atunci venirăm, iacătă, noi doi,
Să măcinăm şi să pornim 'napoi.
Ci rogu-te, dă-i zor şi nu ne ţine.»
Le-a zis morarul: « Bun, lăsaţi pe mine!
Dar voi cum vă veţi trece de urît?»
« Eu am să stau sus lîngă coş, şi-atît —
Îi spuse John — să văd drăcia cum e,
Căci n-am văzut, de cînd mă ştiu pe lume,
Cum umblă hîţa asta, bat-o vina.»
« Eu — zise Allan — voi pîndi făina
Cum firuie prin leică din piscoaie
Şi creşte — moţ — acolea în copaie.
Aşa-mi voi trece vremea; căci, zic zău,
Măi John, eu tot atît de nătărău
În ale morii sînt la fel ca tine.»
Zîmbi acel morar vulpoi în sine,
Zicîndu-şi: « Ehehei, ba tot îi ard!
Ei cred că nu e chip să-i leg la gard.
Să n-am noroc de nu-i îmbrobodesc,
Măcar că-s ei de neam cărturăresc.
Pe cît se cred ei mai isteţi, mă jur
Pe-atît de mai al dracului să-i fur...
În sac am să le pun tărîţă goală.
Nu-s mai deştepţi doar cei trecuţi prin şcoală,
I-a spus odată lupului o iapă.
Pe toată cartea lor nu dau o ceapă.»
Cînd îi veni lui bine, ca-ntr-o doară,
Agale, a ieşit pe uşă-afară,
Privind în sus şi-n jos, pîn-a găsit
Şoimanul celor tineri priponit
În dosul morii, subt un pîlc de boz.
S-a dus la cal morarul, tacticos,

L-a ușurat de șa și de ibîncă,
Iar calul, slobod, o zbughi prin luncă
Spre niște iepi cu cozile în vînt,
Și le ajunse falnic, nechezînd.
S-a-ntors moraru-n treburile sale
Și-a stat cu flăcăiandrii la taclale.
Scoțîndu-și măcinișul lor din moară,
Umplură sacul bine și-l legară
Iar John s-a dus la cal, dar calul ia-l
De unde nu-i, nici urmă nu-i de cal.
Și zbiară John ca ars: « Săriți, văleu,
Hăi, Allan, mișcă-ncoa', ce Dumnezeu,
Pierdurăm calul dascălului, frate!»
Atuncea Allan își uită de toate,
De grîu și de făină, și-a strigat:
« Ce? Care? Cînd? Cum naiba de-a scăpat?»
Și hop și morărița-n goana mare
Zicînd: « Păi dobitocul, frățioare,
Fugi hăt colo-n luncă după iepe,
Ptiu, ologi-i-ar mîna sau să-i crepe
Cui n-a știut a-l priponi mai bine.»
Atuncea John lui Allan: « Măi frățîne,
Dă spada jos, că, ia, și eu o lepăd;
Ca ciuta de ușure știu să trepăd.
Nu-i chip cu amîndoi să se măsoare.
Cum nu-l băgași în staul dinioare?
Halal de capul tău, că-i cam zevzec.»
Și-o ia la goană John, și el cap sec,
Spre luncă, după Allan, tot acuș.
Ci cînd văzu morarul că-s bun duși,
Cam un mertic le dijmuí din sac,
Zicînd nevestii: « Ia și fă colac.
Urît îi mai băgai în spărieți.
Nu-s ei decît morarul mai isteți
Cu toate cele de prin cărți deprinse.
Ian uite-i: parcă-s plozi jucînd de-a prinse.
Nu-i pun ei mîna-n coamă prea ușor.»
Și fug prin luncă proștii, fără spor,

Dînd chiote: « Ho, lua-te-ar să te ia...
Tu fluieră-l, că eu l-aţin colea.»
Ci scurt povestea, pînă hăt spre sară
Cu sufletul la gură alergară,
Răzbind ca să-l apuce de dîrloagă
Abia cînd l-încolţiră-ntr-o viroagă.
Se-ntoarce John proşcat ca vai de el,
Trudit şi frînt, şi Allan tot la fel.
« Of — geme John — of, soartă prea amară,
Că ne-am făcut de basm şi de ocară.
Cu grîul dijmuit, ne-or zice proşti
Şi dascălul şi toţi fîrtaţii noşti.
Dar mai ales morarul! Vai şi-amar!»
Se tînguia, mînîndu-l pe-armăsar
Spre moară, după ce s-a-ntunecat.

Morarul sta la vatră aşezat.
Să plece ei acas' acum nici gînd.
Şi de morar atunci s-au fost rugînd
Să-i găzduie, iar ei l-or omeni.
« Nu-i loc — le zise el — dar cît o fi,
Ca fraţii între noi îl vom împarte.
Ni-i strîmt, dar voi, burduf fiind de carte,
Prin doxa voastră ce vi-i a lăţi
Cît leghea şapte coţi, ba şi mai şi?
Ian daţi cu ochii roată, vezi, vă place?
Sau faceţi loc cu vrăji, că ştiţi a face.»
« Măi Simkin — zise John — pe Cel de Sus,
Vorbişi în rîs, dar bine le-ai mai spus.
Căci zice-o vorbă veche-nţelepţeşte:
Ţi-aduci de-acas', ori iei ce se găseşte.
Dar mai ruga-te-aş, uite, ca pe-un frate,
Să nu ne laşi cu gurile uscate
Şi ţi-om plăti cinstit negustoreşte:
Cu mîna goală nimeni n-a prins peşte.
Arginţi avem şi ţi i-om da desîrg.»
Morarul îşi trimise fata-n tîrg

S-aducă pîini și niște bere tare,
Ba și-un gînsac le puse la frigare.
La doi-trei pași de patul său alături,
Pe-o laviță le-a-ntins prostiri și pături.
Și tot acolo fata lui avea
Un pat al său, de ei alăturea.
Ce rost să scociorîm de ce și cum
Nu i-a putut adăposti altcum:
Păi n-avea alt iatac, și... se-nțelege...
Tăifăsuind, s-au ospătat în lege,
S-au adăpat vîrtos cu bere tare
Și-n crucea nopții — haida la culcare!
De bere multă sughița morarul;
Din roșu, se făcuse alb ca varul;
Vorbea dogit pe nas chiar mai dihai
Decît dac-ar fi prins un guturai.
Se-aburcă-n pat, și după el cocoana,
Fîșneață, bat-o, cum îi cotofana,
Căci își udase pliscul drăgălaș.
În leagăn l-așează pe copilaș
Chiar lîngă pat, să-i deie sîn, de-o cere.
Golind din ol ce-a mai rămas din bere
Se saltă-n pat și fata frumușel;
La fel și John, cu Allan după el.
Și nu le-au fost de loc trebuitoare
Știu eu ce buruieni adormitoare.
Morarul horăia adînc din gît,
Ba și pe dinapoi făcea urît.
Nevasta-i ține ison de cimpoi,
Și fiindcă n-ajung dînșii amîndoi
Se vîră-n hangul lor și fata mare.
Cînd Allan auzi așa cîntare
Îl înghioldi pe John: «Dormi, bre, ia zi?
Mai pomenit-ai tu de cînd te știi
Vecernie așa precum ne cîntă,
Bătu-i-ar șapte mucenici și-o sfîntă!

Aiasta nu-i cîntare omenească,
Fi-le-ar de cap și-n iad să putrezească!
Nu-i chip de somn cu-asemeni aghioase.
Da' las' pe mine, tragem noi foloase...
De rele să am parte și belele
De nu i-oi face felul fetei cele!
Ne scoatem noi pîrleala, vei vedea,
Căci e o lege care zice-așa:
Cînd omul într-un lucru-i păgubit
Cîștig afla-va-ntr-altul negrești.
Ne-a dijmuit la grîu, nu-ncape ba,
Azi toate ne-au cam mers anapoda!
Și cum n-o să mai capăt ce pierdui
Îmi iau despăgubirea — alt chip nu-i.»
Răspunse John: «Măi Allan, eu îți spun,
Ia seama că moraru-i cam nebun,
Și dac-o fi din somn să se ridice
Taman cînd ești în clipa mai ferice
Ne jugănește pe-amîndoi deodată.»
«Nu-l tem nici cît pe-o muscă degerată,»
I-o-ntoarse celălalt. Zis și făcut,
Se furișă la fată-n așternut
Iar fata ce dormea cu fața-n sus
Nici nu mai apucă să zică pîs,
Că Allan, ce mai, și trecu la treabă.
Să trec și eu la cellalt mai degrabă.
Rămas de unu singur John în pat,
Se căina în sine ne'mpăcat:
«Urît și-au mai bătut de mine joc.
Acum curat că sînt un dobitoc.
Prietinu-mi măcar dreptate-și face,
Pe fată-o strînge-n brațe cum îi place.
A cutezat, și iaca-i merge-n plin.
Eu zac aici ca prostul și suspin.
Și de se află-n tîrg povestea toată,
Din tont și nătăfleț n-or să mă scoată!

De nu cutez și eu, să crăp aice.
Nu-ncerci, nici nu cîștigi, zicala zice. »
Deci s-a prelins din pat cu grijă mare,
Ia leagănul și-l pune la picioare;
Și tocmai cînd sfîrșește treaba asta,
Poftim că se trezește și nevasta
Și merge să-și sloboază udu-afară.
Iar cînd se-ntoarce-n bezna casei iară,
Achipuie spre leagăn, dar degeaba.
« Alei — își zice ea — frumoasă treaba,
Cît pe-acoleá să-ncalec pe-ăștia doi:
Avea ce rîde dracu-atunci de noi. »
Și bîjbîie spre leagăn tot orbește,
Îl află, dă de pat, și nici gîndește
Că patu-i cu păcat, căci doar stătea
Cu leagănul de el alăturea.
Prin beznă, vezi, își încurcă socoata,
Și se urcă la John în pat... și gata.
Dar tocmai cînd gîndea să atipească,
Se-avîntă John cu poftă dăscălească
Și-așijderi bucurie i-a făcut,
Cum ea de-un cîrd de ani n-a mai știut,
Așa vîrtos îi da și cu temei.
Și-au petrecut cei doi învățăcei
Pîn-a cîntat cocoșul de trei ori.
Ajunse Allan istovit spre zori
Că doar trudise harnic noaptea-ntreagă,
Și zise: « Dulce Maulin, fată dragă,
E ziuă, ia, nu-i chip să mai rămîi;
Dar uite, jur, că gîndul meu dintîi
De-a pururi tu vei fi, te port în mine. »
« Iubitul meu — îi zise — mergi cu bine;
Dar am o vorbă să-ți mai spui matale:
Cînd treci pe lîngă moară jos devale,
Deschide ușa morii, fă-mi pe plac,
Și vei găsi acolo un colac

Din grîul ce-l fură tătîne-meu.
Şi-acum, iubite, mergi cu Dumnezeu;
Să mi te ţină-ntreg, mă rog de Dînsul! »
Iar cînd sfîrşi, mai-mai s-o-nece plînsul.
Se scoală Allan, chibzuind acuş
Că-i timpul să se-ntoarcă la culcuş,
Şi drept cu mîna-n leagăn nimeri.
« Ei, drace — zice — asta ce-o mai fi!
Să ştii că nu mi-a fost de-a bună cazna;
Tehui de cap cum sînt, am luat-o razna,
Căci după leagăn văd c-aici în pat
Morarul cu nevasta stă culcat. »
Şi o cîrmi — întru pierzarea sa —
Taman unde morarul sforăia.
Crezînd c-a nimerit la John în pat,
Alături de morar s-a strecurat,
L-a luat de după gît şi i-a şoptit:
« Măi, John, ia scoală, măi, dovleac dogit,
Şi-ascultă colea faptă vitejească:
Să mor, sau sfîntu' Iacov mă trăsnească
De n-o mîrlii pe fată de trei ori,
În noaptea asta scurtă, pînă-n zori.
Iar tu, mişele, staşi cu frica-n oase. »
« Aha! — sări morarul — ticăloase!
Tîlhar proclet, diac ticăloşit,
Aicea te omor, s-a isprăvit.
Au cum avuşi obraz s-o terfeleşti
Pe fata mea din rude mari popeşti? »
Şi-i puse ghiara-n gît să-l deie gata.
Dar i-apucă şi Allan beregata,
Şi-l otînji cu pumnul în năsoi.
Ţîşnea dintr-însul sîngele şuvoi,
Că-i zdrumicase rău şi nas şi gură;
Pe urmă — să te ţii tăvălitură,
Ca porcii-n zoi; şi iar se scoală, cînd,
Moraru-n leagăn cu piciorul dînd,

Căzu pe spate peste soață-n pat.
Ea nici habar n-avea că ei se bat,
Căci adormise tun cu John alături
De harnic ce-osteniseră-ntre pături.
Icni din somn și dete chiot mare:
« Aibi milă, Sfîntă Cruce, și-ndurare!
In manus tuas! Doamne! Scoal', bărbate,
Că iadul tot asupră-ne se-abate;
Pe loc plesnesc de nu m-ajuți să scap:
Îmi stă un drac pe pîntec și-altu-n cap;
Se bat învățăceii lui Mamon. »
Sări ca-mpuns de-o țeapă-n tur și John
Și bîjbîi prin beznă ici-colea
Dup-un ciomag. Nevasta, hop și ea,
Și locul cunoscînd de-a fir-a-păr,
Găsi degrab' ciomagu-ntr-un ungher.
Se prizărea o geană de lumină,
Cît bruma se cernea din luna plină,
Și-n tremuratul fîrav al luminei
Nu deslușì anume care cine-i,
Pîn' ce zări în beznă o albeață.
Atunci, mijindu-și ochii, buna soață
Gîndi că-i Allan — el purta tichie —
Și-ochindu-l bine drept la scăfîrlie,
Lovi cu sete... țeasta soțului:
Albeața — vezi — era chelia lui.
Morarul se prăvale, țipă « mor »,
Îl bat învățăceii cît ce vor,
Apoi se-mbracă, ies, pun sacu-n spate,
Scot calul, și-o pornesc pe nemîncate,
Ba trec și pe la moară-n drumul lor,
Să ia colacul proaspăt, rumeior.

Așa păți morarul cel fudul,
Să-i fie-nvățătură îndestul:
Bătut-bătut, cu banii luați — că doară
Pe banii lui cei doi se ospătară —

Şi basca soaţa cotoită bine.
Ba nici cu fata, zău, nu mi-i ruşine.
Şi-nchei acum c-o vorbă-adevărată:
Că după faptă vine şi răsplată,
Şi că tîlharul tîlhărit va fi.
Ci, Doamne, ce ne străjui din tării,
Pe toţi de-aici păzeşte-ne de rău,
Şi mari şi mici, prin mare harul Tău.

AICI SE-NCHEIE POVESTIREA
LOGOFĂTULUI.

POVESTIREA BUCĂTARULUI

« Grozavă povestire, Logofete! —
Grăi socaciul și-l bătu pe spete —
Hă-hă, pe răstignirea lui Hristos,
A tras morarul ăsta slut ponos
Din pricină că fuse gazdă bună!
Avea dreptate Solomon să spună:
"Nu aciui pe orișicine-n casă",
Căci noaptea-i treabă cam primejdioasă
A fi găzdaș... Să iei aminte bine
Pe cine ții alături de tine.
Zău, să mă bată Dumnezeu din Cer,
Dacă de cînd mă știu că-s Hogge din Ware
Am pomenit morar mai păcălit!
Parșivă poznă a mai înghițit!...
Dar să scurtăm zăbava, bre fîrtați,
Și de-ți catadicsi să m-ascultați
M-aș strădui cît pot și spune-v-aș
Un basm și eu, ca omul nevoiaș,
O șotie-ntîmplată-n tîrg la noi... »
Hangiul îi răspunse: « Te învoi.
Zi-i, Roger, unul bine rumenit,
Că multe tocănițe-ai dijmuit
Și ai vîndut o groază de plăcinți
Sleite și făcute iar fierbinți
Și mulți hagii te blestemară rău
Că li s-a aplecat de borșul tău,
Și de gîscanii îndopați cu paie,
Căci ai în cuhnie multă muscăraie.

Dă-i drumul dar și te-aș ruga, măi dragă,
Să nu cășuni pe ce-ți spusei în șagă;
Poți pune adevăr și-n zeflemea! »
  I-o-ntoarse Roger: « Da, pre legea mea,
Dar "adevărul supără și-n glumă".
Deci, Harry Bailey, jură-te pe mumă
Că nu te mînii dacă mai tîrziu
Ți-oi zice și-o poveste c-un hangiu.
N-o torn acum, te iert deocamdată
Da' pîn' la despărțire-s bun de plată. »
  Zicînd acestea rîse-n gura mare
Și depănă povestea următoare.

ACI ÎNCEPE POVESTIREA BUCĂTARULUI

Trăia în tîrgul nostru, măi frăție,
Un ucenic de birt și băcălie,
Zglobiu precum stigletul în pădure,
Bondoc dar chipeș, ochișorii mure,
Cu părul negru netezit frumos,
Și dănțuia așa năbădăios
Încît i-au zis Chefliul Petrișor.
Plin-ochi era cu vorbe de amor
Așa precum e stupul plin de miere;
Ferice ei cînd da peste-o muiere!...
Juca la orice nuntă și-i plăcea
La crîșmă mult mai mult ca la tejghea.
Iar cînd în Cheapside se-ntîmpla să vie
Vreo panaramă — zbughi, din prăvălie!
Ci pînă nu se sătura jucînd
Și nu privea comédia, nici gînd
De-ntoarcere. Și petrecea astfél
Cu-o ceată tot de șugubeți ca el.
Lua cu dînșii loc de adunare
Să joace-n zar în Ulița-Cutare,
Căci nu aflai în tîrg aruncător
De oase mai dibaci ca Petrișor,
Și nici nu se uita prea mult la lire
Cînd azvîrlea cu banii prin tractire...
Jupîn-su lucrul ăsta l-a-nțeles,
Căci gol găsea saltarul prea ades.
Un ucenic așa petrecăreț,
Chefliu, dedat la joc și iubăreț,

Pe negustor îl păgubește foarte,
Măcar că la chiolhan el nu ia parte.
Ori cînți cu cobza, ori cînți cu cinghia,
Îs tot un drac și zarul și hoția.
Vezi bine că la punga cea săracă
Petrecerea cu cinstea nu se-mpacă...
S-a tot luptat Petruț cu băcălia
Cam cît ținea pe-atunci ucenicia,
Deși-l mustrau mereu, și nu arare
L-au dus cu-alai la Newgate la-nchisoare.
Dar socotind în condici într-o zi,
Jupînu-său băcanul se trezi
Gîndind la zicătoarea care spune:
« Decît să strice și pe cele bune,
Mai bine zvîrle mărul putrezit ».
La fel și cu argatul nărăvit:
Mai bine-alungă-l cît de iute poți,
Decît să-ți strice servitorii toți,
Așa că îi dădu simbria lui
Și-i spuse să se ducă dracului.
Așa l-au dat afar' ca pe-o măsea.
De-acuma joacă, Petre, cît îi vrea!
Dar cum tot hoțul are și părtaș
Cînd jăcmănește el pe păgubaș
Sau pe acel ce-i dă-mprumut parale,
Petruț își duse lucrurile sale
Și patul la un haidamac de-al său
Tot un chefliu, de soi la fel de rău.
Muierea lui ținea o prăvălie
Dar de trăit trăia din curvărie...

DIN ACEASTĂ POVESTIRE A BUCĂTARULUI, DUMNEALUI CHAUCER N-A APUCAT A SCRIE MAI MULT

POVESTIREA NOTARULUI

VOROAVELE HANGIULUI CĂTRE ADUNARE

Hangiul a văzut că mîndrul soare
A apucat din crugu-i să măsoare
Un ceas aproape peste-a patra parte;
Și, chiar de nu era burduf de carte,
Știu că-i într-a optsprezecea zi
Prier ce pe Florar vestește și
Văzu că umbra-i gata să ajungă
— De la copaci — taman la fel de lungă
Cît trunchiul care-o zvîrle peste drum.
Iar după umbră socotind acum
Că Phoebus ce sclipea așa curat
Pe cer cu-a opta parte s-a-nălțat,
A priceput c-atunci în țara lor
Sînt zece ceasuri după prînzișor.
Și scurt strunindu-și calul în cărare,
Ne-a zis: « Vestesc întreaga adunare
Că un pătrar din ziua asta-i dus,
Așa încît, de dragul lui Isus,
Nu prăpădiți clipitele zadarnic,
Căci zi și noapte timpul curge harnic
Și — fie că veghezi sau dormi în casă —
De nu iei seama, trece și te lasă
Ca apa ce s-a dus să nu mai vie,
Din munte coborînd înspre cîmpie.
Seneca și-alte minți pe drept au spus
Că peste aur timpu-i mai presus,
Căci bani de pierzi, strîngi iar și nu-i nimic,
Dar vremea dacă-o scapi, rămîi calic,

N-o poți întoarce, tot așa cum n-are
Să-și vadă fata-n veci pierduta floare
A fecioriei iarăși cum a fost...
Să nu mucegăim fără de rost.
Hai, tu, Notare, bată-te norocul,
Începe-ți basmul: ți-a sosit sorocul!
Că doară nesiliți de nimenea
Supusu-v-ați la judecata mea.
Îndatorat fiind, ca om cinstit
Plătește baremi ce-ai făgăduit!»
Răspunsul fu: «Jupîne, să n-am spor
De mă gîndesc să vă rămîi dator.
Făgada-i datorie, și-o voi ține
Prea-bucuros. Nu știu grăi mai bine;
Căci pravilii ce-o dai aproapelui
Se cade însuți tu să te supui;
Așa stă scris la noi în terfeloc.
Dar nu-s destoinic, zău, acu pe loc
Să vă deșir un basm nepovestit
De Chaucer cel la stihuri iscusit
În limba lui — pre cît a fost în stare —
De-un car de ani, cum știe orișicare.
Ci chiar dacă-ntr-o carte nu e spus
Cutare basm, într-alta tot l-a pus.
El zice de ibovnici, bunăoară,
Mai mult decît Ovid odinioară
În ale lui Epistolii străbune.
Știute vi-s, de ce vi le-aș mai spune?
De toți a scris: a scris în tinerețe
De Céix, Alcióna și-alte fețe
De mîndre doamne și de dragii lor.
Acel ce slovenește silitor
"Legenda sfinților lui Cupidon",
De Tisbe va ceti, din Vavilon,
Și de Lucreția sîngerînda, și
Moartea Didonei cînd Eneu fugi;
Despre Philís și Demophón, și încă
De-a Hermionei jale mult adîncă;

De-al Deianirei plîns fără istov;
De Ariadna, de un sterp ostrov;
De Hero și Leándru, mort în mare;
De-ale Elenei lacrime amare;
Cum au jelit Briseis și Ladmeea,
Și despre cîinoșia ta, Medeea,
Ce însăți pruncii tăi ți-ai spînzurat
De oful lui Iasón ce te-a-nșelat!
O, cum le mai cinstește pe Alceste
Și Penelope, Chaucer în poveste!...
Dar despre pilde rele ca aceea
Cînd și-a-ndrăgit un frate Canaceea,
Păcătuind cu el, un rînd nu scrie:
Rușine! zic, de-așa blestemăție!
De Apoloniu nici c-a pomenit
Cînd Antioh de floare-a jefuit,
Înfierbîntat, pe biata sa copilă,
Căci de cetești asemeni basm ți-e silă
Cum a întins-o-n drum fără rușine...
Drept care Chaucer mult făcut-a bine
Că s-a ferit în cartea-i cu povești
De-așijderi grozăvenii nefirești.
Nici eu n-aș vrea a vă-ndruga de-acestea,
Da' ce mă fac, de unde scot povestea?
De bună seamă mi-ar veni cam greu
S-ajung ca Pieridele și eu
— Ovidiu știe el la ce gîndesc —
Dar nu mă tem de bardu' lătinesc,
Măcar c-abia mă țin de dumnealui;
El toarnă stihuri, eu pe șleau le spui. »
Fiind acestea zise, tacticos
A prins a spune basmul de mai jos.

Povestirea Notarului

CUVÎNTUL DE ÎNCEPUT CE L-AU ROSTIT NOTARUL

Rea pacoste-i să fii sărac lipit!
Să degeri hămesit și însetat!
Te rușinezi să mergi după cerșit,
Iar de nu ceri, ca bîtele se-abat
Nevoile pe trupu-ți despuiat!
Cînd ești calic, n-ai cum s-o mai cîrmești:
Furi, ceri sau te-mprumuți ca să trăiești.

Împricini cu obidă pe Hristos
Că-mparte rău vremelnicul tain
Și-ți clevetești vecinul norocos
Că are tot și tu ai prea puțin:
« Ne-om socoti cîndva — scrîșnești hain —
Cînd o să-ți frigă tîrtița vrun drac
Fiindcă nu-l ajuți pe cel sărac... »

Ian ascultați cuvînt de om isteț:
« Decît calic, mai bine e să pieri —
Și semenul te vede cu dispreț —
Cinstire nu-ți dă nimeni, nicăieri. »
Și iar mai spun cuminții condeieri:
« Golanul numai zile rele are. »
Aibi grijă, deci, să n-ajungi la strîmtoare.

Te leapădă prieteni, soți și frați;
Toți te urăsc de ești un coate-goale!
Voi norocoși negutători bogați,
Domni chibzuiți — ca cei de mai la vale —
Duș-duș mereu vă dă tîrcoale,
Nicicînd nu dați la zaruri *unu-unu*,
Și-n vesel danț veți prăznui Crăciunu'.

Prin mări și țări dobîndă iscoditi,
Cunoașteți toate treburile noi,
Al știrilor izvor îl stăpîniți
Și-al veștilor de pace sau război!...
N-aveam nici eu poveste pentru voi
De n-ar fi fost un negustor de vază
Să-mi spuie povestirea ce urmează.

DE AICI PURCEDE NOTARUL A-ȘI ISTORISI POVESTIREA SA

În Siria trăia cîndva o ceată
De drepți, bogați și trainici negustori
Ce trimeteau departe-n lumea toată
Mirodii și atlazuri în colori;
Dau buzna mușteriii doritori
Să vîndă sau să cumpere la ei,
Căci negutau cinstit și cu temei.

Acú, s-a întîmplat c-au vrut să plece
La Roma vreo cîtiva din tagma lor,
Cu trebi — sau doar așa, spre a petrece —
Și, fără să trimeață vestitor,
Au mers acolo înșiși dumnealor;
Și-n locul ce-l aflară mai prielnic
Au găzduit, făcînd popas vremelnic.

Stătură sirienii cît au vrut
Acólo în cetatea ceea veche;
Și astfel s-a-ntîmplat și s-a făcut
Că zi de zi ajunsu-le-a-n ureche
Întreaga faimă fără de pereche
A ei, Constanței, fata craiului,
Așa precum sili-mă-voi să spui.

Frumos grăia pe seama ei tot natul:
« De cînd e lumea nu-i pe lume fată
Cum are, ține-l, Doamne! împăratul...
Mai mîndră și mai neasemănată
Și bună cum nu-i alta-n lumea toată.
Păzească-i cinstea pronia cerească,
Regină a Evropei să domnească!

Frumoasă coz, dar fără-nfumurare;
Ani fragezi, dar în toate cumpătată;
Virtutea — steaua-i călăuzitoare;
Mereu supusă, aspră niciodată;
Într-însa-i gingășia întrupată;
Iar inima-i — lăcaș de neprihană,
Și mîna — mînă spartă la pomană. »

Cuvîntul lor era adevărat!
Dar să-mi urmez povestea. Așadară,
Se-nfățișară dînșii la palat
Și după ce-o văzură pe fecioară
Spre Siria cu mărfuri se-nturnară;
Și în belșug trăit-au zile bune
Mereu negustorind... Atît știu spune.

Şi s-a făcut că se aveau ei bine
Cu-al Siriei sultan stăpînitor,
Iar cînd se întorceau din zări streine
El, omenindu-i binevoitor,
Îi ospăta şi le cerea de zor
Să-i povestească ce minunăţii
Au cunoscut prin alte-mpărăţii.

Ei, printre multe, îi istorisiră
Despre Constanţa mai cu dinadins,
Şi-atît de-nsufleţit i-o-mpodobiră,
Încît acel sultan s-a fost deprins
Să-i poarte chipu-n gîndul său aprins,
Că alt nimic pe lume nu rîvnea
Fărădecît a o iubi pre ea.

Dar poate că-n izvodul ăsta mare
Ce-i zicem cer, îi fuse scris în stele
Sultanului în ceasul de născare
Ca din iubit să i se tragă rele...
Căci dacă ştii ceti, cetești în ele —
În zodii — ca-n cleştarul cel curat,
Chiar moartea fiecărui, apriat.

De mult de tot — cu ani şi ani de zile
Nainte de-a se naşte — colo sus
Sta scrisă moartea lui Samson, Ahile,
Pompei, Socrate, Turnus, Iulius,
Şi chiar războiul Tebei era pus;
Dar duhul bont al omului nu poate
Să slovenească zodiile toate.

Acel sultan — ca să scurtez povestea —
Pe sfetnicii de taină adunînd
I-a-ncunoștiințat zicînd acestea:
« De nu mi-i dat s-o văz curînd-curînd
În casă pe Constanța, mor de jînd... »
Și i-a rugat pe ei, fără zăbavă,
Să-i afle leac vieții și izbavă.

Și-au spus cuvîntul toți din adunare
Și s-a ciocnit părere cu părere,
Grăind înțelepțește fiecare;
Vorbiră și de-a vrăjilor putere,
Dar nu văzură altă încheiere
Nici altă cale la liman să-i scoată
Fără-de-numai dac-o ia de soață.

Ci, cumpănind această-mpreunare,
Li s-a vădit că-i treabă tare grea,
Fiind atîta neasemănare
De lege între el și între ea:
« Nici un ghiaur — ziceau — nu stă să-și dea
Odrasla sa acelora ce cred
În dulce-nvățătorul Mohamed. »

« Decît s-o pierd, mai bine — spuse el —
Primesc să iau botezul creștinesc,
Căci nu e chip să fiu al ei altfel.
Și de la voi alt sfat nu mai voiesc.
Scăpați-mă, de vreți să mai trăiesc,
Și dați-mi pe Constanța — viața mea,
Căci mă răpune dorul după ea. »

Da' ce s-o mai lungim!... Atît v-aș spune
Că prin solíi și prin scrisori domnești —
Adăugînd și papa vorbe bune,
Și preuții și fețele crăiești —
În paguba credințelor turcești
Și spre folosul legii lui Hristos
S-au învoit precum v-arăt mai jos:

Sultan și nat și tagmă boierească
Să se boteze și creștini să fie,
Iar dînsul pe Constanța s-o nuntească.
Și i-au trimis sodom de-aurărie —
Nici nu știu cît — să aibă chezășie;
Ba au făcut și jurămînt anume...
Și-acum, Constanță, Domnul să te-ndrume!

Eu bănuiesc pe unii c-ar pofti
S-amănunțesc de tot ce-au pus la cale
Și cum s-a străduit a pregăti,
El, craiul, drumeția fetei sale;
Dar e știut, ce mai la deal-la vale,
Că nu e chip asemeni pregătiri
În două-trei voroave să le-nșiri.

Au fost aleși vlădici, curteni, neveste
Și fete de boieri s-o însoțească,
Și încă mult alai... ce mai poveste...
Și-au crăinicit poruncă-mpărătească
Pe la răscruci ca toți să se smerească
Și lui Isus Hristos să i se-nchine
Spre a o trece peste mări cu bine.

Sosi acum și ziua cea grozavă,
Sosi și ceasul jalnic de plecare,
Și nu mai este vreme de zăbavă
Căci s-a gătit de cale fiecare.
Constanța, frîntă de durere mare,
Sculatu-s-a și s-a-mbrăcat de drum,
Văzînd și ea că altfel n-are cum.

Alei! Te miri c-a plîns și s-a jelit
Că-i, biata, la un neam străin trimeasă
De lîngă cei ce-atît o au iubit,
Spre a se face roabă și mireasă,
Necunoscînd cu cine face casă?
Buni sînt și-au fost bărbații toți, mereu...
Știu soațele, mai rău nu zic nici eu...

« Of, tată, tată drag — așa le-a spus
Copila cea crescută-n duioșie —
Și maică, tu, ce-afară de Isus
Mi-ești cea mai fără seamăn bucurie,
Blagosloviți acum, căci nu se știe,
Fiind în țara Siriei plecată,
De-mi este dat să vă mai văd vreodată.

Vai mie... dacă-așa e vrerea voastră,
Curînd trăi-voi în tărîm varvăr,
Dar rog pe Cel Ce spre izbava noastră
Jertfitu-S-a, să-mi dea puteri și har
Spre a-L sluji. Pieri-voi? Nu-i habar...
Femeia-i pentru jug și chin croită
Și spre a fi de soțul ei strunită. »

Nici cînd războiu cu al oștirii val
În Troia Pirus și o au aprins,
Nici cînd lovi în Roma Hanibal
Ce pe rîmleni de trei ori i-a învins,
Nu s-auzi atît alean și plîns
Ca la plecare în cămări la ea...
Dar, vrînd-nevrînd, să plece trebuia.

Mișcare mumă! Cer neîmbunat
Ce stelele le strîngi în calea ta
Și le alungi mereu spre scăpătat,
Deși, firesc, alt drum ar apuca,
Tu rînduit-ai crugurile-așa
Cînd a pornit pe mări călătoria
Ca Marte să le surpe cununia.

O, tu urcuș pieziș și păgubos,
Tu zodie potrivnică din care
Căzut-a Marte jos neputincios
În Scorpia — cea mult răzbunătoare!
Ah, lună, crugul tău noroc nu are!
Căci te-mpreuni cu cine nu-i de tine
Și izgonită ești de unde-i bine!

Vai, craiule roman nepriceput!
Credeai c-o zi-i la fel cu celelalte?
Au zodier în țară n-ai avut
S-aleagă ceasul bun de drum încalte,
Pentr-un lăstar din vițe-atît de-nalte,
Cînd ceasul ei de naștere-l știai?
Dar prea nătîngi și moalești sîntem, vai!

Au dus-o cu alai ales, fălos,
La arca ei pe obidita junǎ,
Şi ea le-a zis: « Rămîneţi cu Hristos... »
Iar ei: « Drum bun, Constanţă, cale bună! »
Ea cată suferinţa să-şi supună
Şi tare să se-arate... Dar s-o las
Plutind, şi să mă-ntorc unde-am rămas.

Sultana validea — fără pereche
De nărăvită-n rele — a aflat
Că fi-su vrea să-şi lase legea veche;
Atunci, chemîndu-şi sfetnicii la sfat,
În jurul ei curînd i-a adunat
Şi cînd au fost în păr, şezu deoparte
Şi le grăi cum sună mai departe:

« Cinstite bărbi, ştiţi bine că sultanul —
Aşa le-a zis bătrîna — fiul meu,
Şi-a pus în gînd să lepede Coranul
Cel dat lui Mohamed de Dumnezeu...
Dar lui Alah mă jur că una eu
Mai bine capăt zilelor îmi pui
Decît să mă despart de legea Lui.

Au ce înseamnă legea asta nouă
Decît robirea voastră şi căinţă?
Şi chinurile iadurilor vouă
De la profet, că nu-i păstraţi credinţă?
Şi-atunci vă-ntreb: găsiţi de cuviinţă,
Cinstite bărbi, să vă supuneţi mie
Şi mîntuiţi să fim pînă-n vecie? »

Jurară ei că parte îi vor ține
Pe viață și pe moarte fiecare,
Și toți s-or strădui cum e mai bine
S-aducă pe prieteni ajutoare;
Iar ea urzi, vicleană, o lucrare
Așa cum veți afla-o din poveste;
Apoi le-a spus cuvintele aceste:

« Întîi primim botezul creștinesc —
Prea mult n-o să ne strice apa rece —
Apoi un bairám îi pregătesc
Sultanului, la inimă să-l sece.
Iar dalba lui ceas crîncen va petrece,
Cătînd degeaba roșul tot să-l spele
Cu apa din cristelnițele-acele. »

Uf, uf, sultană, tu izvor de fiere,
Tu măgăoaie și Semiramidă,
Balaure cu față de muiere,
Din iad îți sorbi a răului putere;
Tot ce cășúnă moarte și obidă
Virtuții nepătate zace-n tine
Ca-ntr-un cuibar de vipere haine!

Oh, Belzebute, duhule pizmaș,
De cînd pierdușì cereasca moștenire,
Știi spre femeie vechiul tău făgaș!
Tu ne-ai mînat prin Eva la robire!...
Și-această creștinească însoțire
Voind s-o spulberi, sculă să-ți slujească
Făcut-ai tot din parte femeiască.

Sultana asta — n-ar mai putrezi! —
I-a risipit pe sfetnici într-ascuns
Și — scurt povestea — într-o bună zi
Călare la sultanul a ajuns
Zicînd că-n legea veche i-i de-ajuns
Și vrea botez din preoțească mînă,
Căindu-se c-a-mbătrînit păgînă.

Ba l-a rugat să-ngăduie ca ea
Să-ntindă masă fețelor creștine.
« M-oi strădui să-i preacinstesc » — zicea —
Iar dînsul: « Toată voia de la mine »,
Și-i mulțămi așa cum se cuvine.
De bucuros, o vorbă n-a mai spus...
Ea își pupă feciorul și s-a dus.

Explicit prima pars.

Sequitur pars secunda.

Ei, și-au ajuns creștinii la liman
În Siria cu-alai — minunație!
Și-ndată a vestit acel sultan
Pe mumă-sa și-ntreaga-mpărăție,
Înștiințînd-o că-i veni soție;
Și a poftit-o ca să-i iasă-n cale
Spre a cinsti obrazul țării sale.

Ce de-a curteni! Ce luminat alai
De gazde și de oaspeți împreună!
Iar valideaua-n scump și vesel strai
O-ntîmpină cu-atîta voie bună
Taman ca mama soacră nora junâ...
Și spre cetate, colea la doi pași,
Alături călăresc pe buiestrași.

Triumful, cred, al rigăi Iulius
Cel de Lucan așa de preamărit,
Nu fu mai minunat, nici mai presus
Decît alaiu-acesta fericit;
Dar scorpia, strigoiu-afurisit,
Sultana, țese ițe ucigașe
Sub vorbe și purtare drăgălașe.

Curînd s-a arătat și mîndrul mire
Regește, falnic și strălucitor,
Și-a-ntîmpinat-o plin de fericire.
Dar să-i mai las cu bucuria lor
Și eu să intru-n miezul faptelor.
Într-un tîrziu s-a spart acea serbare
Și s-au gătit cu toții de culcare.

Sosind și ziua ceea cu bucluc
Cînd le-a întins sultana praznic mare,
S-au îndrumat creștinii toți buluc
Spre mesele cu vin și cu mîncare
Și bunătăți au prins a ospătare
Cît să le-nșir pe toate nu sînt harnic...
Dar prea curînd plătit-au și amarnic!

O, tu năpastă din senin! Năprasnă
Ce torni peste lumescul bine fiere
Și curmi huzurul cîștigat cu cazną!
Plăcerile-s cărări înspre durere!
Ascultă sfatul meu prielnic, vere:
Să-ți amintești în ziua cînd ți-e bine
Că fără veste nenorocul vine.

Într-un cuvînt, creștinii adunați
Cu mirele la masă, toți odată
Au fost luați în spăngi și-njunghiați —
Și doar Constanța a scăpat cruțată —
Căci sultăneasa, hoașcă blestemată,
S-a pus cu-ai săi sîngeni să-i căsăpească,
Vrînd singură în țară să domnească.

Și nici un sirian ce l-a urmat
În legea creștinească pe sultan
De la ospăț cu viață n-a scăpat...
Iar fata au luat-o napristan
Și îndărăt spre țărmul talian
O au trimis-o peste mări pe ea
Pe-o luntre ce nici cîrmă nu avea.

Dar, ca să spun cuvînt adevărat,
I-au dat veșmînt, merinde-ndestulate
Și sculele de aur i le-au dat;
Și s-a pornit pe apele sărate...
Constanță, suflet plin de bunătate,
Tu lamură de viță-mpărătească,
Stăpînul sorții luntrea să-ți cîrmească!

Se-nchină biata fată și cuvîntă,
Tînguitoare, crucii lui Hristos:
« Altar al bunătății, cruce sfîntă
Roșită de al sîngelui prinos
Ce mîntuit-ai lumea de ponos,
Ferește-mă de-ale Satanei gheare
În ziua cînd m-oi îneca în mare.

Scut al dreptății, lemn biruitor,
Tu care singur te-ai învrednicit
Să-L porți pe Al-Tăriei-Domnitor,
Pe Mielul-alb de suliță rănit,
Tu ce pe drac l-alungi din cel smerit
Ce-ntinde semn pe piept cu-a tale brațe,
Dă-mi harul Tău și neprihană-n viață. »

Ani lungi a rătăcit din loc în loc
Făptura-aceasta pe greceasca mare
Pîn'la strîmtoarea cea de la Maroc;
Și multe-mbucături i-au fost amare;
Și cum se mai temea mereu că moare
Pînă s-o mîne valul cel avan
La vreun țărm de țară la liman!

Cum n-au răpus-o? — poate vă mirați —
Sau cine-a mîntuit-o de măcel?
Și eu am să răspund de mă-ntrebați:
Au cine-l ocroti pe Daniel
Cînd l-au zvîrlit la lei și numai el
Dintre atîția alții a scăpat?
Acel pe Care-n suflet L-a purtat...

Prin dînsa vru Al-Lumii-Făcător
Lucrarea-I minunată să ne-arate;
Iar Mielul, mir pe rana tuturor,
Ascunse rosturi să urzească poate,
Cum bine știu doar mințile-nvățate;
Dar noi, sărmani la duh, n-avem putere
Să-I înțelegem înțeleapta vrere.

Şi dac-atunci la praznic n-a pierit,
Cine-o feri să nu se-nece-n mare?
Dar pe Ioná cine-l ţinu în chit
Pîn' la Ninive cînd războ afară?
De bună seamă, doar Acela Care
Păzit-a pe ovrei să nu se-nece
Şi marea neudaţi s-o poată trece.

Cine-a strigat cumplitelor stihii
Ce bîntuie şi marea şi pămîntul:
« Voi Răsărit, Apus şi Miazăzi
Şi Miazănoapte, nu sloboadeţi vîntul! »?
Tot El le-a dat poruncă, tot Preasfîntul;
El de furtuni o a scutit pe ea
Şi noaptea-n somn, şi ziua cînd veghea.

Cum i-au ajuns ani trei, şi chiar mai bine,
Merindele, şi cine i-a mai dat?
Dară Mariei Eghipteanca, cine
Decît Hristos? Ce lucru minunat
Cînd Domnul nostru a îndestulat
Cu cinci pîinişe toate şi doi peşti
Cinci mii de guri flămînde omeneşti!

Ajunse fata în oceanul nost',
Pe crunta noastră mare, şi-n sfîrşit
Sub nu ştiu care ziduri, care-au fost
Hăt în Northumberland, a poposit;
Căci luntrea în nisip s-a-mpotmolit
Aşa vîrtos, că marea cînd s-a tras
N-a mai putut-o smulge, şi-a rămas.

Iar pîrcălabu-acelei cetăți
S-a dus de-a cercetat corăbioara
Și cum găsi pe fată nu mai spui...
A mai aflat alături și comoara.
Îl tot ruga pe limba ei fecioara
Să-i pună capăt zilelor pe loc
Spre-a o scăpa de multu-i nenoroc.

Vorbea domnița grai latin stîlcit
Dar tot a priceput-o, și cînd el
S-a săturat de-atîta scotocit,
A dus-o pe sărmană la castel;
Iar ea îngenunchind i-a mulțămit,
Dar n-a voit în ruptul capului
Să spună cine este, nimănui.

« Mă năuciră mările — zicea —
De mi-am pierdut și tinerea de minte... »
Iar pîrcălabul și soția sa
Plîngeau de mila-i lacrimă fierbinte;
Era așa robace și cuminte
Și gata tuturor s-ajute ea,
Că orice om îndată o-ndrăgea.

Supușii-acelui pîrcălab și soața,
Ce Hermegilda-i zic, erau păgîni,
Dar doamna o iubea pe ea ca viața...
Și stînd la ei atîtea săptămîni
Constanța, după multe rugăciuni,
În tagma celor drepți o au adus
Pe dumneaei, prin harul lui Isus.

N-avúseră creștinii zile bune,
Ci băjenise din acel olat
De răul năvălirilor păgîne
Ce i-au cuprins pe mare și uscat;
Și briții botezați s-au strămutat
Din miazănoapte jos, în velșa țară,
Și-acolo adăpostul și-l aflară.

Dar n-au fugit din locurile-acele
Chiar toți închinătorii către Miel,
Căci, izbutind pe necreștini să-nșele,
Trăiau vreo trei pe-aproape de castel,
Din care unul nu vedea de fel
Decît cu ochiul minții ce-l slujește
Pe om cînd se întîmplă de orbește.

Era o însorită zi de vară
Cînd pîrcălabul merse la plimbare
Cu soața și Constanța, și-apucară
Pe o potecă oblu către mare
Ca să-și petreacă vremea-n desfătare;
Și cum se preumblau, li s-a ivit
În drum unchesul orb și gîrbovit.

« Dă-mi văzul, pentru slava lui Isus! » —
Strigat-a Hermegildei cel bătrîn;
Iar doamna s-a spăimat atunci nespus
C-o va ucide soțul ei păgîn
Fiindc-a primit pe Mielul de stăpîn;
Dar fata a-ndemnat-o să-ndrăznească
Și voia lui Hristos s-o-nfăptuiască.

« Ce va să-nsemne asta? » — s-a mirat
Bărbatul împietrit de ce-a văzut.
Constanța i-a răspuns: « Isus ne-a dat
Puteri să-l biruim pe Belzebut. »
Și cu atîta foc a început
Din inimă să-i propovăduiască,
De-l lumină-ntru legea creștinească.

Nu el era stăpîn pe-acel olat
Unde-o găsi pe fată, cum v-am spus,
Dar lui în pază Alla i l-a dat
Și pîrcălab cetății lui l-a pus,
Vestitul Alla, riga ce-a supus
Pe scoți, cum tuturor știut le este...
Dar să mă-ntorn cu fața la poveste.

Satana care pururi stă la pîndă
Văzu ale Constanței haruri toate
Și repede cloci un plan s-o vîndă,
Făcîndu-l pe un june din cetate
A o-ndrăgi cu doruri necurate,
Încît credea că moartea va să-l ia
De nu și-o stinge patima cu ea.

Dar de păcat ea nici nu vrea s-audă;
De-a surda cearcă el s-o împresoare
Cu mrejele-i; și-atunci chiti, de ciudă,
Cu moarte rușinoasă s-o omoare.
Așa, pîndind o noapte oarecare
Cînd pîrcălabul se afla prin țară,
Intră la Hermegilda în cămară.

De rugăciuni și veghe ostenite,
Și doamna și domnița s-au culcat;
Ci el, mînat de diavolești ispite
S-a dus tiptil lîngă al doamnei pat
Și Hermegildei gîtul i-a tăiat;
Iar junghiul la Constanța-n pat l-a pus
Și dus a fost, trăsni-l-ar Cel de Sus!

Curînd se-ntoarse pîrcălabul iară
Cu riga Alla... Vai și cum mai plînge
Cînd soața căsăpită i-arătară!
Cum jeluie și mînurile-și frînge!
Și-n pat află cuțitul crunt de sînge
Lîngă Constanța. Ce să le mai spună
Domnița? — căci de jale-i ca nebună.

I-au spus lui Alla fapta săvîrșită
Și ápoi de Constanța cea cuminte,
Cînd, unde, cum și ce fel fu găsită,
Cum știți și v-arătai mai înainte.
Iar dînsu-și simte inima fierbinte
Văzînd așa făptură preacurată
Lovită de năpastă dintr-o dată.

Căci tocmai cum e dus la moarte mielul,
La fel în fața rigăi sta și ea;
Iar ucigașul s-a jurat, mișelul,
Că ea-i făptașa, altul nimenea.
Și-i podidi pe toți o jale grea —
Ziceau că nu pot crede și-ntelege
Din mîna ei așa fărădelege...

Că plină o știau de har curat
Și c-o iubea pe doamnă peste poate.
Așa jurară toți cei din palat,
Ci doar făptașul un cuvînt nu scoate.
Blajinul crai s-a fost pătruns de toate
Aceste mărturii, și adevărul
Pofti a-l cerceta de-a fir-a-părul.

Vai ție, fată! N-ai apărător
Și nu ai cum lupta, amar de tine!
Doar Cela Ce ne-a fost mîntuitor
Și pe Satan în iad legat îl ține
Să-ți fie astăzi scut și să te-aline!
Căci dacă vreo minune nu se-arată
Curînd muri-vei, ah, nevinovată!

Dar ea a-ngenuncheat și-a zis așa:
« Tu Cel Ce ai izbăvit-o pe Suzana
Năpăstuita, Tu și Precista —
Maria-buna, fata sfintei Ana,
Tu, Prunc Ce-Ți cîntă îngerii hosana,
De nu sînt vinovată de omor,
Scăpați-mă și dați-mi ajutor! »

Văzut-ați voi prin gloată oarecînd
Obrazul osînditului pe care
Îl duc la streang, iertare neavînd,
Văzutu-l-ați ce chip de ceară are
Că-l știe dintr-o mie orișicare?
La fel sta fata neajutorată
Și ochii rătăciți în juru-i cată.

Voi doamne, jupînițe și regine
Ce viețuiți în spor și mulțumire,
Milostiviți-vă, nu fiți haine,
De o crăiță fără ocrotire
Ce n-are-un suflet cui se tînguire!
Domniță ce trăiești cumplitul ceas,
Prietenii departe ți-au rămas!

I s-a muiat lui Alla inima
Ca unui cuget drept și blînd și bun
Încît din ochi a prins a lăcrima
Și-a zis: « Aduceți sfînta carte-acum,
Și dacă omul s-o jura precum
Că tu ești ucigașa, vom alege
Pe cel ce-ți fi-va jude, după lege. »

El s-a jurat că dînsa-i vinovată
Pe-o Evanghelie în graiul brit:
Și cum jură, o mînă de îndată
În osul de la ceafă l-a izbit
Încît ca un pietroi s-a prăvălit;
Și chiar acolo-n văzul tuturor
Îi sar și ochii din găvanul lor.

Și tună peste lumea adunată
Un glas: « Ai prigonit cu strîmbătate
În fața rigăi mia nevinovată,
Iar Eu tăcui. » Cu gurile căscate
Au stat, văzînd minunea, toți și toate
Afară de Constanța; și de spaimă
Par împietriți și-o vorbă nu îngaimă.

S-au speriat şi rău se mai căiră
Acei ce fără umbră de temei
Pe fată cît de cît o bănuiră.
Şi iacă mai vă spun ca să închei
Cum că văzînd minunea, mulţi din ei
Cu regele în cap s-au botezat:
În veci fii, Doamne, binecuvîntat!...

Pe dată cavalerul cel mişel
Fu judecat de Aila şi răpus;
Ci fetii jale tot i-a fost de el.
Apoi, prin mare mila lui Isus,
Inel în deget regele i-a pus
Constanţei cea frumoasă şi senină:
Şi o făcu Hristos pe ea regină.

Dar cine-i tare paraponisită?
Păi, Donegilda, alta nimenea,
A rigăi mumă, hoaşcă ne'mblînzită;
Credea că-i crapă inima în ea
Căci fapta lui fecior-său nu-i plăcea
Şi socotea că-i lucru de ruşine
Să-şi ia soţie de prin ţări streine.

Dar vorba lungă nu-mi prea place mie,
Nu-mi place-n baltă apă să răstorn.
Să zugrăvesc acea ţeremonie
A nunţii, cum şi ce fel? Să vă torn
Cine-a suflat în surlă şi în corn?
La basme miezul trebui arătat —
Deci ospătară-n cîntec, au danţat...

Și-apoi s-au dus ca omul la culcare;
Căci soațele, oricît de sfinte-ar fi,
Datoare-s a primire cu răbdare
Acele lucruri care-s bucurii
Pentru bărbații lor cu pirostrii,
Mai dezbrăcînd sfințenia nițel
Măcar în pat... nu zău, păi cum altfel?

Iar ea curînd simți în pîntec făt;
Și-n seama starostelui și-a vlădicii
Lăsînd-o, Alla merse îndărăt
În Scoția să-și cate inimicii.
Constanța stă la vatră cu pisicii
Purtîndu-și pruncul blîndă și sfioasă
Și lui Hristos slujind evlavioasă.

Sosindu-i ceasul, a născut băiat
Și-l botezară Mauriciu; iar
Cel pîrcălab la craiul a mînat
Cu epistólie un olăcar
Spre a-l vesti de fericitul dar,
Adăugînd și alte știri; iar sluga
Luă scrisoarea și — la drum de-a fuga.

Dar mai întîi — spre a se pune bine —
La Donegilda el s-a-nfățișat
Și i s-a închinat cum se cuvine.
« Stăpîna mea — așa i-a cuvîntat —
Blagoslovește Cerul că i-a dat
Reginei noastre prunc frumos, să fie
Și țării-ntregi și vouă bucurie.

Prin cărțile acestea cu peceți
Duc vestea-n grabă regelui. Și dacă
Dorești ceva prin mine să-i trimeți,
Zi-i slugii dumitale ce să facă
Și te slujesc. » Ea lui: « Mai stai oleacă,
Rămîi și dormi aicea, măi băiete,
Și mîine om vorbi mai pe-ndelete. »

Bău ștafeta zdravăn vin și bere,
Iar cînd dormea ca porcul, tun, i-au scos
Răvașul bun din tașcă, în tăcere;
Și-i ticluiră meșter și frumos
Un altul măsluit și mincinos
Ca pentru craiul de la omul lui,
Și-n el sta scris așa precum vă spui.

Zicea scrisoarea: « Doamna ți-a născut
O stîrpitură slută și drăcească
Încît din casă nimeni n-a putut
Nici o clipită baremi s-o privească.
E-o știmă muma sa, vrăjitorească,
Venită-aici prin farmece, sau ce-i
Că fug de groază toți din calea ei? »

Mîhnit fu Alla, însă nimănui
N-au arătat obida sa cea mare,
Și-a scris și el răspuns cu mîna lui:
« Binecuvînt a Domnului lucrare;
Acum că știu învățătura care
Ne-a dat-o El, eu pururi mă nchin
Și vrerea I-o primesc voios. Amin!

Păstrați-mi soața pînă viu acasă
Și pe pruncuț — așa frumos, urît...
Și făt-frumos de-o vrea să-mi deie, lasă
Că-mi dă Isus. » Cu lacrimile-n gît
Chemă pe olăcar numaidecît
Și-ncredințîndu-i cartea zise: « Pleacă! »
Și sluga a plecat; păi ce să facă?

Of, olăcare tîmp de băutură,
Duhnești cumplit și te împleticești,
Nu-i lucru tainic să nu-l scapi din gură,
Ai bolînzit și-n dodii trăncănești;
Schimonosit la-nfățișare ești!
Doar e știut că omul la beție
Nu poate nici o taină să mai ție.

Of, Donegildo, nu știu om rău cărui
Să te aseamăn, cît ești tu de rea!
Și de aceea dracului te dărui
Să-ți cînte el nemernicia ta!
Piei, zmeu cu chip de om! Ba s-ar cădea:
Piei, duh diavolicesc! să-ți spun, căci, zău,
Femeie ești, da-n iad e duhul tău!

Bătu ștafeta cale-ntoarsă iar
Și se opri la muma-acelui rege,
Iar dînsa l-a primit pe olăcar
Pe cît putu mai bine, se-nțelege.
Iar el bău și se-ndopă în lege;
Mai ăpoi adormi buștean și-i trase
Hăt pînă-n zori de zi la aghioase.

Din nou furară cărțile în somn
Și iar îi măsluiră o scrisoare:
« Pîrgarului poruncă de la domn:
Să fie izgonită peste mare
Constanța: că de nu — spînzurătoare!
Să nu rămînă-n țara lui măcar
Un ceas peste trei zile și-un pătrar;

Ci, tot în luntrea-n care a venit,
Urcînd-o iar cu zestrea și odorul,
S-o dea pe val, spunîndu-i răzvedit
Să nu-i mai calce pe aici piciorul. »
Pe drept cuvînt te-nfrigură fiorul,
Constanță, și te-ai zvîrcolit în vis
Cînd Donegilda cartea o au scris!

Trezit a doua zi pe nemîncate,
Ștafeta călări în grabă mare
La pîrcălabul din acea cetate;
Și el cetind ce scrie la scrisoare
A prins a se văita și-a se căinare:
« O, cum nu spulberi lumea, Tu, Hristoase
Cînd vezi făpturi așa de păcătoase!

Cum poți răbda, Părinte preaslăvite —
De vreme ce ești drept judecător —
Pe tron domnesc făpturi nemernicite
Și-alături prăpădirea dreptilor?
N-am încotro, dar jale mi-i că ori
Ți-oi fi călău, prea buna mea crăiasă,
Ori va să mor de moarte rușinoasă. »

Bătrîni și tineri, toți jeliră foarte
Cînd s-a trimis răvașul blestemat...
Constanța, cu chip galben ca de moarte
A patra zi spre luntre s-a-ndrumat;
Și-acolo pe prundiș a-ngenunchiat
Zicînd: « Primesc cu brațele deschise
Orînda-Ți, Doamne... Voia facă-Ți-se!

Acel ce cînd eram aici cu voi
De pîra mincinoasă mă păzi,
Mă va păzi de scîrbe și nevoi
Și pe talazul cel sărat; deși
În ce chip nu știu. Căci în veci va fi
Atotputernic!... Cred în marea-I milă
Iar Maica Lui mi-e cîrmă și vetrilă. »

Plîngea la pieptu-i pruncul său cel mic,
Iar ea îngenunchind i-a spus oftînd:
« Taci, puiul mamei drag, nu-ți fac nimic. »
Și de pe cap năframa desnodînd,
Pe fețișoara lui a-ntins-o blînd;
Apoi pe brațul ei l-a adormit
Și ochii către Cer i-a ațintit.

« Marie — zise — mumă și fecioară,
Știut e că ispita femeiască
L-a osîndit pe om odinioară;
Iar Fiul Tău, ca să ne mîntuiască
Sub ochii Tăi a stat să pătimească;
Și chinul unui om, oricît de mare,
Cu chinul Tău asemuire n-are.

Pruncutul meu trăiește încă teafăr,
Tu Ţi-ai văzut feciorul răstignit!
Liman de mîngîiere, blînd luceafăr
Al mamelor, în veci neprihănit,
Spre Tine cată omul obidit.
Aibi milă și de pruncul meu, Tu Care
Ai pentru cei ce sufăr îndurare!

Vai, pruncule, au ce făcuși tu rău,
Că doară n-ai păcat, pre legea mea;
De ce te dă pierzării tatăl tău?
O, pîrcălabe, -ndură-te — spunea —
Îngăduie-l în casa ta să stea;
Ci dacă nu cutezi, te rog fierbinte,
Dă-i, tu măcar, sărutul de părinte! »

Uitatu-s-a apoi spre țărm oftînd:
« Te las cu bine, soț neîndurat. »
S-a ridicat și pe nisip călcînd
A mers la luntre. Toți o au urmat.
Ea, alintîndu-și pruncul, și-a luat
Rămasul bun ca omul ce se duce
Și-n luntre a păsit făcîndu-și cruce.

Acolo, mulțămesc lui Dumnezeu,
Aflat-a tot ce face trebuință
La drum pe mări, îndelungat și greu,
Merindă mai avînd cu prisosință.
Trimeată-i Domnul vînturi de priință
Spre casa ei! Atîta-i fac urare.
Și iat-o iar pe valuri călătoare...

Explicit secunda pars.

Sequitur pars tertia.

Curînd apoi se-ntoarse la palat
Și riga Alla, și-a-ntrebat de soață
Și de odrasla lui a întrebat.
Iar pîrcălabul a simțit că-ngheață,
Și povestindu-i tot, îi puse-n față
Scrisoarea-aceea cu pecetea lui,
Cum bine știți; mai multe ce să spui?

I-a zis: « Urmînd domnești-le-ți porunci
Și-n frica morții-i tot ce-am săvîrșit. »
Atunci l-au pus pe olăcar la munci
Că pîn-la urmă a mărturisit
Din noapte-n noapte unde-a fost dormit;
Și uite-așa, cu meșteșug cuminte,
S-a dibuit a răului sorginte:

Că tartora e hoașca-nveninată
Ce-a scris cu mîna ei acea scrisoare;
Dar cum o dibăcină nu se-arată;
Drept care Alla puse s-o omoare
Pe viperă, să vază fiecare
Că însăși muma l-a vîndut pe rege,
Plătind cu capul crunta-i făr'delege.

Durerea ce pe Alla mi-l răpuse
Și zi și noapte după prunc și soață
Nu-i limbă pe pămînt s-o poată spune...
Ci ia să viu și la acea Constanță
Pe care-o au sortit Cel Sfînt să pață
Pe mări ani cinci și chiar mai mult, de-a rîndul,
Pîn' ce-a atins corabia pămîntul.

Subt un castel păgîn, într-un tîrziu,
Al cărui nume cine-l ține minte,
Pe mumă-i duse valul, și pe fiu...
Tu, Cel Ce tuturor ne ești părinte,
Ai grijă și de dînșii, Doamne sfinte,
Căci nimerîră-n țară păgînească
Și-s gata-gata să se prăpădească.

Da fuga lume multă din cetate
La malul mării și-i privea mereu;
Da' să vedeți c-odată, pe-nnoptate,
Chelarul pașei, bată-l Dumnezeu,
Un ticălos turcit și-un derbedeu,
S-a dus de unul singur peste ei
Zicînd: « De-acu a mea ești, vrei nu vrei! »

Sărmana doamnă cum se mai văita
Că i-a căzut pe cap așa ponos!
Dar a-ntărit-o Maica Precista,
Căci ea împotrivindu-se vîrtos,
Tîlharul a căzut din arcă jos
Și-n fundul mării și-a găsit răsplată;
Așa scăpă Constanța ne'ntinată.

*

AUTORUL

Scîrbavnice dezmăț, văzuși ce pați?
De i-ai lua doar mințile încale,
Dar tu și viața omului o-nhați!
Sfîrșitul poftelor și-al faptei tale
Năprasnic e. Cîți inși nu vezi în cale,
În fapte sau în gînd destrăbălați,
Ce ispășesc răpuși au vătămați!...

Constanței vlagă cine i-o fi dat
Ca pe turcit în luptă să-l rămînă?
O, dar pe lăț-lungilă Goliat
Cum de-l culcă el David în țărînă
Cu-un flecușteț de praștie în mînă?
Cum n-a-nghețat de spaimă-n fața lui?
Lucră, vezi bine, harul Domnului!

Curaj Juditei cine i-a trimes
Cînd l-a ucis pe Holofern în pat
De-a izbăvit «poporul cel ales»?
Eu cred că tot așa precum le-a dat
Preasfîntul bărbăție de-au scăpat
Aceștia toți de la necaz, la fel
Și ei tărie datu-i-a tot El.

*

De-acolo arca ei s-a strecurat
Pe la Ceuta și prin Gibraltar,
Cotind necontenit spre scăpătat,
Spre miazăzi, spre miazănoapte iar,
Pe ariile fără de hotar,
Pîn' s-a-ndurat măicuța lui Isus
Și capăt ăstui lung canon i-a pus.

Dar pe Constanța s-o mai lăs acum;
Veți ști de împăratul cel roman
Că el află prin epistólii cum
S-a săvîrșit măcelul cel avan
Și cum ajunse fi-sa la aman
Prin uneltirile sultanei rele
Cînd i-a făcut pe oaspeți bucățele.

Drept care împăratul își trimese
La sirieni pe un hatmán al său
Cu multe oștii boierești alese
Ca să-și răzbune. Și-i bătură rău,
Le dară foc și-i strînseră-n ceatlău
De le-a ajuns; sfîrșind acel război
Se-ntoarseră la Roma înapoi.

Cînd hátmanul plutea biruitor
Spre Rîm, povestea spune că pe drum
Au dat peste Constanța-n calea lor
Plutind în arca ei. Dar nicidecum
Nu bănuiră cine e, nici cum
Ajunse-n halu-acesta; iară ea
Se-nverșuna să tacă, și tăcea.

Ajunși la Roma, a primit-o soața
Acelui dregător; și împreună
Cu fiul său la ei și-a dus viața.
Așa a izbăvit-o de furtună
Și pe Constanța, Doamna-noastră-bună...
Și ani la rînd acolo în palat
Trăi un trai cucernic și curat.

Măcar că gazda s-a brodit să-i fie
Mătușă dreaptă, n-a ținut-o minte;
Dar ca să nu vă fac poliloghie
Mă-ntorc la Alla cel de mai-nainte
Ce după soață jeluie fierbinte,
Iar pe Constanța fără nici o teamă
Am să i-o las hatmánului în seamă.

Şi iar, ca să nu turui vorbă lungă,
Veţi şti că cel ce-şi osîndise muma
Simţi că-n suflet prins-au să-l împungă
Mustrările de cuget, şi acuma
Mergea la Roma, socotind că numa'
Primind canon din gura papei poate
Să-şi ispăşească negrele păcate.

Se-mprăştiase zvoană prin oraş
Că vine Alla-n hagialîc la ei,
Căci trimisese soli şi trîmbiţaşi;
Iar hătmanul, ca după obicei,
L-a-ntîmpinat cu-un roi de armăşei,
Spre a-l cinsti frumos ca pe un crai
Şi ca s-arate strălucit alai.

I-au fost făcută strașnică primire
Şi l-au firitisit cu bucurie
Pe rege, da' şi el le-a dat cinstire;
Iar într-o zi, cînd s-a-ntîmplat să fie
Chemat la riga Alla-n ospeţie,
Acel hatmán plecă luînd cu el
Şi pe-al Constanţei făt, pe nepoţel.

Zic unii cum că mama stăruise
Să-l ia cu el acolo pe băiat;
Eu nu ştiu să vă spun cum se brodise
Dar că l-a dus e fapt adevărat,
Şi iar e drept că ea s-a fost rugat
Ca la ospăţ copilul ei să şadă
În faţa rigăi Alla, ca să-l vadă.

Privindu-l craiul, mult s-a minunat
Şi l-a-ntrebat pe hátman: « Spune-mi, oare
Al cui e pruncul cel bălai? » Şi-ndat'
Romanul i-a răspuns la întrebare:
« Pe maică-sa o ştiu, dar tată n-are
Şi nici nu i-l cunoaştem cine este! »
Şi-i spuse ce ştiut vi-i din poveste.

Mai zise el hatmánul: « Dumnezeu
Mi-i martur că femeie credincioasă
Ca maică-sa, pe lume unu' eu
N-am pomenit. Pot spune că te lasă
Să-mplînţi cutitu-n ea mai bucuroasă
Decît s-o necinsteşti. Şi nimenea
N-ar izbuti să-şi facă rîs de ea. »

Dar băieţelul semăna leit
Cu maică-sa... Şi-atuncea ca scînteia
Un gînd prin minte rigăi i-a sticlit:
N-o fi chiar muma fătului femeia
Care i-a fost nevastă? Drept aceea
A suspinat furiş şi s-a sculat
De la ospăţ grozav de tulburat.

« Pe legea mea, au ce mi se năzare?
Mi-ar spune judecata cum că ea,
Soţia mea, s-a prăpădit pe mare... »
Şi peste-o clipă iar se frămînta:
« Dar dacă Cerul a-ndrumat-o-ncoa
Şi tot aşa cum a ajuns la noi
Răzbit-a şi acasă înapoi? »

După amiază riga Alla vru
Să vadă de-i aievea sau părere;
Şi pe hatmán acasă-l petrecu.
Ci dînsul, pricepînd ce i se cere,
Chemă pe mamă fără-ntîrziere,
Iar ea aflînd de ce-i făcea strigare
Veni abia ţinîndu-se-n picioare.

Cum dete ochi cu ea i s-a-nchinat,
Şi din străfund a început a plînge,
Încredinţîndu-se cu-adevărat
Că ea-i. Dar ea simţi că i se strînge
O gheară-n piept, căci nu putea s-alunge
Din amintire răutatea lui
Şi mută sta în faţa soţului.

A leşinat apoi de două ori,
Iar el cerşind iertare s-a jurat:
« Să-mi fie sfinţii toţi judecători
Că-s tot atîta de nevinovat
Pe cît te-asemeni tu cu-acest băiat,
Cu Mauriciu, care-i fiul meu;
De mint, să mă lovească Dumnezeu! »

Şi mult mai lăcrimară pînă cînd
S-a potolit mîhnirea lor cea mare;
Mai mare jalea să-i auzi plîngînd:
Din ce plîngeau se-ndurerau mai tare...
Dar, zău, mi-i prea destul şi nu-s în stare
Să mai vorbesc de chinul lor amar,
Căci n-aş găta nici pînă mîni măcar.

Ci pîn' la urmă, cînd cu-adevărat
S-a dovedit că Alla n-are vină,
De zeci și zeci de ori s-au sărutat;
Și-atît li-i fericirea de deplină
Că în afar' de viața cea senină
De sus din rai, mai mare bucurie
Pe lume n-a mai fost și n-o să fie.

Constanța și-a rugat frumos bărbatul
Zicînd că dacă vrea s-o răsplătească,
Să mîne sol anume la-mpăratul,
La tătăl său, chemîndu-l să poftească
Și masa lor să vie s-o cinstească;
Și încă l-a rugat ca nu cumva
Să-i sufle-o vorbuliță despre ea.

Zic unii că trimisul ar fi fost
Chiar micul Mauriciu; nu se știe,
Dar eu socot că Alla n-a fost prost
Să mîne un copil cu-așa solie
La împărat. Și mi se pare mie
A fi mai de-nțeles, mai de crezare
Ca însuși el să-i fi făcut chemare.

Măria-sa avu bunăvoință
Să-i spună că primește. Și-am cetit
Că se uita la făt cu stăruință
Și de copila lui și-a amintit.
Iar Alla s-a întors și s-a grăbit
Să poruncească o primire-aleasă
Cinstitei fețe, tuturor din casă.

A doua zi crai Alla împreună
Cu soața lui s-au dus, gătiți, călare,
Să-ntîmpine pe domn cu voie bună;
Iar ea, zărindu-și tatăl pe cărare
Sări din șa, căzîndu-i la picioare,
Și i-a strigat: « O, bunul meu părinte,
Au nu-ți aduci de fiica ta aminte?

Sînt eu, copila ta, Constanța, tată,
Cea surghiunită-n Siria cîndva,
Și care fui pe marea cea sărată
Trimeasă ca să pier. În fața ta
Îngenunchez și strig: nu m-alunga
Din nou printre păgîni; ci mulțămește
Acestui soț al meu ce mă iubește! »

Înduioșarea clipelor acestea
Cînd s-au găsit cu toții, cin' s-o spuie?
Dar cată, hai, să obîrșesc povestea
Căci vreme de zăbavă multă nu e...
Deci merg la masă dînșii să se puie
Și-acuma, bucuroși cum nu-s în stare
Să zugrăvesc, îi las a ospătare.

Hăt după ani îl unse împărat
Pe Mauriciu însuși papa, și
Domni ca un creștin adevărat;
Dar despre dînsul nu știu povesti:
Viața lui putea-o-veți găsi
În vechile izvoade. Eu aice
Despre Constanța mai mă-ndemn a zice.

Ci craiul Alla, cînd sosit-a ceasul,
Luînd cu sine soața mult iubită,
Și-a îndrumat spre Englitera pasul;
Aici trăiră viață fericită...
Dar bucuria nu e nesfîrșită,
Căci timpul nu cunoaște așteptarea
Și-i nestatornic binele ca marea.

Au cine-a vieţuit o zi măcar
Nezăticnit de vreo îngrijorare,
De jind, de pizmă sau de vreun amar
Sau n-a simțit în cuget vreo mustrare?
Vă-mpărtășii această cugetare
Ca să v-arăt că și huzurul lor
Un lucru scurt a fost și trecător.

Cam la un an, după socoata mea,
Haina ce pe toți ne dijmuiește
Chematu-l-a pe Alla după ea.
Și l-a jelit Constanța mult, firește.
De-aci-nainte — Doamne-l miluiește!
Și încă vă mai spun ca să închei
Că ea s-a-ntors în Roma la ai ei.

Acolo buna doamnă i-a aflat
Pe-acei prieteni sănătoși și bine;
Cumplitele-ncercări le-a fost lăsat
În urma sa; și-acum, printre suspine
A prins lui Dumnezeu să i se-nchine
C-a mai învrednicit-o înc-o dată
Să fie-alături de bătrînu-i tată.

Și-au vieţuit cu toţii laolaltă
Nedespărţiţi, în sfinte obiceie,
Pîn' ce-au purces pe lumea ceealaltă...
Acestea zise, basmul meu se-ncheie.
Fiţi sănătoşi, şi Mielul să vă deie —
După necazuri — spor şi bucurie;
Şi-ndrumător la toţi şi scut ne fie!

AICI SE ISPRĂVEŞTE POVESTIREA
NOTARULUI ŞI VINE LA RÎND
MAI DEPARTE POVESTIREA
CORĂBIERULUI.

POVESTIREA CORĂBIERULUI

AICI SE ÎNCEPE PRECUVÎNTAREA LA POVESTIREA CORĂBIERULUI

Săltînd în scări, Hangiul zise tare:
« Cinstite fețe, dați-mi ascultare:
Basm plin de miez ca ăsta zic și eu!
Hai, părințele, pentru Dumnezeu,
Că-i rîndul dumitale la poveste!
Văzut-am noi că ăl cu carte este
Mai luminat la cap, să fiu spurcat! »
I s-a răspuns: « Fii binecuvîntat,
Dar ce zor ai să-njuri și să hulești? »
Hangiul: « Cum, părinte, d-ăștia-mi eșți?
Măi oameni buni, adevărat vă zic,
Îmi pute prin văzduh a ieretíc!...
Ia să vedeți că-n săptămîna mare
Ne coace ieretícu-o cuvîntare
Și-atuncea să te ții! » ... « Ferească Cerul,
Aiasta nu! — răcni Corăbierul —
Nu ni-s de lipsă predici și litanii;
Aici să nu ne-ndruge el cazanii,
Că doar spre Cer cu toți ne dăm silința...
Au poate cearc-a ne aminti credința
Și-n grîu neghină vrea a răspîndi?
Drept care, gazdo, eu îți spun să știi
Că limba-mi chisnovată vă îmbie
Cu-un basm, cu-un zurgălău de veselie,

Încît pe toți din somn să vă trezesc!
Dar nu-i un basm din ăl filosofesc
Cu fistofii și cu teologhie,
Că-s tare nevoiaș în lătinie. »

AICI SE ÎNCHEIE PRECUVÎNTAREA LA POVESTIREA CORĂBIERULUI.

Povestirea Corăbierului

DE ACUMA ÎNCEPE CORĂBIERUL SĂ ISTORISEASCĂ.

La Saint-Denis trăia un negustor
Bogat, încît în ochii tuturor
Trecea drept om deștept; și-avea o soață
Frumoasă foc și mult petrecăreață.
Și ea-l ținea mai multe părăluțe
Decît plătesc sporoavele drăguțe
Ce craii le împart pe la soaréle,
Căci aste vorbe dulci și temenele
Ca umbrele pe ziduri se topesc;
Dar vai de-acei ce toate le plătesc!
Că-i doar dator bobletul de bărbat
Zorzoane să ne dea și strai bogat
Ca să se-arate gingaș la obraz,
Iar noi jucăm gătite, facem haz.
Și dacă dînsul n-are galbeni grei,
Sau nu se-ndură-a-i cheltui pre ei
Zicînd că-s bani zvîrliți pe fandoseli,
Atunci pe altu-l pui la cheltuieli
Sau te-mprumută — și-i primejdios.

Ținea conac jupînul, arătos,
Și-atîția oaspeți îi intrau în casă
— Lumeț fiind și soață-avînd frumoasă —
Că nici că se putea să nu te miri.
Iar printre fel de fel de musafiri
Venea și un călugăr — chipeș, Doamne!
Avînd, să zic, de trei ori zece toamne —

Şi deseori trăgea la curtea lor.
Acest călugăraş cutezător,
Din ziua cînd intră dintîi pe poartă,
Legă cu el prieteşug la toartă,
Încît era primit precum un frate
Şi îndrăgit cît nici că se mai poate.
Iar fiindcă negustorul s-a-ntîmplat
Să fie cu monahul dintr-un sat,
Acesta-i tot zicea că-ntr-adevăr
Sînt rude de aproape, că i-e văr;
Şi negustorul nu tăgăduia,
Ci ca mierloiu-n zori se veselea
Simţind în sinea sa plăcere mare...
Atît de dragi se-aveau, că fiecare
Îi juruia aceluilalt frăţie
Şi după moarte... Se silea să fie
Monahul John în casa ceea darnic;
De cheltuială nu fugea, ci harnic
Fieştecui căta a-i fi pe plac;
Dădea la orice slugă un pitac
Iar cînd trecea pe-acolo iarăşi, iar
Îi omenea pe toţi cu cîte-un dar,
După obraz. Aşa că orişicine
Se bucura cînd îl vedea că vine,
Ca pasărea cînd soarele se-arată.

Ei, dar v-am spus de-ajuns de el...Odată
Negutătorul se gătea de sîrg
A merge la cetatea Bruges la tîrg
Să cumpere de-acolo mărfuri care
I s-au brodit atunci trebuitoare;
Ci pîn'să se urnească a trimis
Un vestitor degrabă la Paris
La domnul John, rugîndu-l să petreacă
Cu el şi cu nevastă-sa oleacă,
O zi sau două, pînă la plecare.
Şi-i dete stăreţia deslegare

Monahului să meargă-n voia lui,
Că mult era destoinic dumnealui,
Fiind și peste grîu mai-marele
Și-avînd în seama sa hambarele.
Curînd la Saint-Denis ajunse, dară,
Și toți cînd l-au văzut se bucurară,
Căci vărul John știa ce-i curtenia!
Le-aduse-n șipuri vin de Malvasia
Si vin talienesc de să-l tot bei,
Și gîște fripte, după obicei.
Și-acușa să-i mai las pe ei în pace,
Să bea, să ospăteze și să joace...
A treia zi se scoală negustorul,
Căci îl frămîntă grijile și zorul,
Și merge-n cantelarie îndată
Să-și facă socoteala, cum s-o scoată
Mai bine cu cîștigul peste an,
Cum rostuit-a fiecare ban
Și dacă zlotii lui făcuse pui.
Întinse pe tejghea în fața lui
Un vraf de condici mari și pungi o sumă,
Și fiindcă-avea jupînul bani, nu glumă,
A tras la ușă repede zăvorul
Căci nu voia, se vede, negustorul
Să fie stingherit în treaba sa;
Și pînă pe la prînz a stat așa...

Sculatu-s-a de cum văzu lumină
Și vărul John; se duse în grădină,
Își spuse rugăciunea frumușel
Și iată că răsare lîngă el,
Păsind tiptil, nevasta cea cuminte
Zicînd: « Blagoslovește-mă, părinte. »
Avea pe lîngă ea o fată care
În toate îi era ascultătoare,
Căci de vărguță tot se mai temea.
« Vai, dragă vere John — îi spuse ea —

Ce-avuși de te-ai sculat așa devreme? »
« Nimica, nepoțică, nu te teme,
Dar mi-s de-ajuns cinci ceasuri de dormit,
Că doară nu-s vreun ăla pricăjit,
Vreun însurat din cei ce zac în pat
Și dorm precum vătuiul alungat
De cîini și de copoi peste islaz...
Dar pentru ce ești searbădă-n obraz?
Te văd și am credință, bre nepoată,
Că te-a muncit bărbatul noaptea toată,
Și-acu te-mbie truda la culcare! »
Așa i-a zis și rîse-n gura mare,
Roșindu-se de-acest năstrușnic gînd.
Iar ea răspunse, capul clătinînd:
« A-toate-știutorul știe bine
Că lucrul stă altmintrelea cu mine;
Ba pot jura pe Cel Ce-mi dete viață
Că nu-i în toată Francia o soață
Să aibă parte, vai, așa de rar
De desmierdări... Mă tîngui în zadar
Și nu cutez să spun, iubite văr,
La nimeni, zău, amarul adevăr.
Îmi vine uneori să fug departe
Și alte ori mă bate gînd de moarte,
Atît ce mi-i de neagră viața mea. »
Călugărul, holbîndu-se la ea,
« Ferească Dumnezeu — a prins a spune —
Ca pentru orice fleac de-amărăciune
Să te răpui! Da' ia zi, ce te doare?
Îți pot aduce, poate, ușurare
Cu-un ajutor sau sfat; nu pregeta
Să te mărturisești, căci taina ta
Pe sfînta carte jur că n-am s-o spui
Nicicînd, cît oi trăi, și nimănui,
Nici volnic, nici de silă. » — « Jur și eu
Pe sfînta carte și pe Dumnezeu —
Răspunse dumneaei — să știu de bine
Că s-ar alege pulberea de mine

Şi c-am să arz în para iadului,
O vorbă să nu scap din ce-o să-mi spui...
Nu doar pentru atîta că mi-eşti văr,
Ci fiindcă mult mi-eşti drag, într-adevăr!»
Aşa s-au juruit şi se pupară,
Spunîndu-şi oful de la inimioară.
«Iubite vere, de-aş avea răgaz
Cum n-am aici în locul ăsta azi,
Ţi-aş spune basmul meu adevărat
Şi cîte-am tras de cînd m-am măritat,
Măcar că te-nrudeşti cu soţul meu...»
Da' el de colo: «Martur Dumnezeu
Că nu sînt văr cu dînsul nici cît sînt
Cu frunza care fîlfîie în vînt!
Denis-cel-sfînt al Franciei să-mi deie
Prilejul bun să te cunosc, femeie,
Căci eu te am pe tine — fără şagă —
Din toată lumea asta cea mai dragă;
Şi pe sutană jur c-aşa-i cum spui!
Zi-i fuga, să nu pice dumnealui,
Ce dor te necăjeşte, ce belea?»
«Iubitule al meu — i-o-ntoarse ea —
Voioasă-aş vrea să-mi tăinui oful tot,
Da' trebui să răsuflu, nu mai pot!
Măcar că n-a fost om pe lumea asta
Mai negru-n cerul gurii cu nevasta,
Femeia lui fiind, nu şade bine
S-arăt vercui ce face el cu mine
Nici cînd sîntem în pat, nici altcumva.
Ferească-mă Hristos de-aşa ceva!
O soaţă eu socot că se cuvine
De omul ei să spuie numai bine...
Ci doar atîta zicu-ţi dumitale,
Că bărbăţie nici de trei parale
N-aflai în el; dar ce-i mai rău din toate
E că-i ciufut cum nici că se mai poate...
Şi bine ştii că ori şi ce muiere,
Tot ca şi mine, şase lucruri cere

De la bărbat: să fie zdravăn, harnic
La minte, cu parale multe, darnic,
Focos în pat și soației preasupus.
Eu iacă jur pe spinii lui Isus
Că numai ca să-i fiu mai celebie
Am tîrguit găteli pe datorie
Și dacă nu fac rost de franci o sută
Să-i dau pînă duminică-s pierdută;
Că dacă intru-n gura cățelor
Sau află dumnealui, mai bine mor!
Așa că m-aș ruga sfinției-tale
Să mă-mprumuți, c-altmintrelea e jale...
De faci precum te rog, să știi că, zău,
Te-oi mulțămi de n-o să-ți pară rău
Că m-ai îndatorat cu suta, și
În ziua cînd vei cere ți-oi plăti,
Și orișicare chef mă leg să-ți fac,
Precum și orice slujbă după plac.
Și ca lui Ganelon să-mi deie Sfîntul
De mi-oi călca făgada și cuvîntul!»
Drăguțul de călugăr cam așa
I-a dat răspuns: «Iubită doamna mea,
Atît mă simt la oful tău părtaș,
Încît cu cinstea, zău, mă pun chezaș
Ca-ndată ce la drum bărbatu-ți pleacă
Să te dezbăr de grija ce te seacă
Și să-ți aduc rîvnitele parale.»
Așa zicînd o a-nhățat de șale,
A strîns-o și cu foc a sărutat-o.
«Te du acum și taci chitic, nepoato,
Și hai să stăm la masă cît mai iute,
Căci pe țilindrul meu sînt opt trecute;
Și de credință fi-mi cum ți-s și eu.»
«Ți-oi fi, de mă ajută Dumnezeu!»
Apoi s-a dus săltînd ca o ieruncă
Și-a dat bucătăreselor poruncă
Să facă de prînzare repejor.
Pe urmă l-a căutat pe soțior,

Bătînd la ușa-i. El strigă « *Qui la?* »
« Eu, Petre, eu sînt — îi răspunse ea.
Cît ai de gînd, jupîne, să postești,
Cît îți mai numeri, cît mai socotești
Bănetul tot și daraverile,
Lua-le-ar naiba socotelile!
Ajungă-ți cît ai stat, mă rog matale.
Hai vino, lasă sacii cu parale...
De oaspetele John rușine n-ai
Să-l ții flămînd o zi întreagă? Hai,
Să-ne-nchinăm și să mîncăm. » — «Nevastă —
Răspunse el — cu mintea ta cea proastă
Tu nu pricepi negoțul; iacă eu,
Păzi-m-ar sfîntul Iv și Dumnezeu,
Te-ncredințez că numai rareori
Ajung doi-trei din zece negustori
Pîn'pe la anii mei să facă stare.
Cel ce petrece și habar nu are
Și trece fluierînd prin viață lainic,
Cel ce cîștigul nu-l păstrează tainic
Pîn'la mormînt, acela ori se-ascunde,
Ori pleacă razna cine știe unde...
Drept pentru care-ntr-una-s nevoit
Să știu cum stă negoțul, lămurit.
Căci dacă ești neguțător, se cheamă
Că veșnic trebui să trăiești cu teamă.
Chiar mîine plec, pe vrute pe nevrute,
În Flandra, și-am să vin cît pot mai iute.
Așa că te-aș ruga, iubită soață,
Fii blîndă către toți și cu dulceață,
Păzește-ne avutul și-ngrijește
De casa noastră, știi, gospodărește.
Avea-vei tot ce e de trebuință
De le chivernisești cu chibzuință;
Căci haine și bucate și bănet
Îți las, să nu duci lipsă, berechet. »
Așa zicînd, închise-acea cămară.
Ieșind din cancelarie afară,

A îndrugat zorit o rugăciune,
A dat poruncă masa a se pune
Și s-a grăbit cu vin și cu mîncare,
Din plin, pe musafir a-l ospătare.
Pe urmă domnul John, îngîndurat,
Pe negustor de-o parte l-a luat
Și-i zise: « Vere, pare-mi-se mie
Că vrei să pleci la Bruges în drumeție.
Sînt Augustin și Domnul deie-ți spor!
Fii, rogu-te, cuminte călător
Și vezi, pe zăpușala asta mare,
Să nu te-ntreci la vin și la mîncare.
Vorbesc pe șleau, așa ca între noi...
Drum bun și vină teafăr înapoi!
Iar dacă e vreo treabă ce-mi vei cere
S-o-ndeplinesc și care-mi stă-n putere,
Te-ncredințez că, noapte — zi de-o fi,
S-o îndeplinesc întocmai m-oi sili...
Dar pîn'să pleci, rugate-aș dacă poți
Să mă-mprumuți cu-o sută, zău, de zloți,
Pe-o săptămînă-două, ca s-apuc
Să cumpăr niște vite să le duc
La un arman mînăstiresc; și zău
C-aș vrea acest arman să fie-al tău!
Eu n-am s-amîn sorocul cel de plată
Nici pentru-o mie-ntreagă numărată;
Dar nimănui să nu spui, te-aș ruga,
Căci chiar deseară voi a neguța...
Acum drum bun, iubite vere, și
Pentru ospăț și toate *grand merci*! »
Pe dată negustorul galanton
I-a și-ntors vorba: « Dragă vere John,
Te-ncredințez că nu-mi ceri lucru mare;
Îți pun, de vrei, toți banii la picioare,
Ba chiar și toate mărfurile mele,
Să-ți iei cît vrei și cît poftești din ele!
C-așa-i la negustori, cum bine știi:
Ai nume bun — poți face datorii;

La dînșii banu-i plug, cu banul ară;
N-ai bani — n-o scoți la capăt...
Așadară
De dat mi-i dai cînd poți; și-s bucuros
Să-ți fiu, cît sînt destoinic, de folos.»
Apoi aduse suta-n graba mare
Și pe furiș i-o puse-n buzunare;
Doar domnul John și văr-său au știut,
Alt nimenea pe lume, de-mprumut.
Au mai băut apoi, s-au desfătat,
Și seara John spre lavră a plecat.

A doua zi și Petre s-a pornit,
De-un ucenic al său călăuzit,
Spre Flandra; a ajuns la Bruges voios
Și-a început zorit și inimos
Să cumpere, ca orice negustor,
Plătind pețin sau rămînînd dator,
Dar n-a dantat, nici zaruri n-a jucat;
Pe scurt, a dus-o tare cumpătat.
Curînd, în cea dintîi duminică,
Pică și John! Se vede bine că
I-s creștetul și barba proaspăt rase...
Și nu-i copil sau slujitor de-al casei
Să nu se simtă vesel — cum am zis —
Că domnul John s-a-ntors la Saint-
Denis...
Dar, ca s-ajung mai iute la sfîrșit,
Aflați că frumușica s-a-nvoit
Ca pentru suta lui de galbeni ea
Să-l lase s-o muncească pe saltea
O noapte-n cap. Taman așa făcură
Și harnici pîn'la ziuă petrecură.
În zori jupînul John a-ncălecat
Și bună-vremea slugilor le-a dat...
Nici unul din conac sau din oraș
Nu-l bănuiau de șoltic și poznaș;

Şi dus a fost la el la mînăstire...
De el atît avui a povestire.

Mai ápoi, pe la spartul tîrgului,
S-a-ntors şi Petre iar la casa lui;
Şi cînd cu soaţa a benchetuit
I-a spus că marfa straşnic s-a scumpit
Încît a-mprumutat la cămătari
Vreo douăzeci de mii de galbeni mari,
Semnînd în faţa judelui înscris.
Şi-a mers la nişte prieteni la Paris
Să-i deie restul cît îi mai lipsea,
Pe lîngă banii lui din teşcherea.
Cînd a sosit acolo-n politie
S-a dus întîi cu drag şi cu frăţie
La vărul John să şadă la taclale
Şi să mai rîză — nu pentru parale —
Ci ca să afle ce-i cu John băiatul,
Să-i spună cum mai stă cu neguţatul,
Ca verii cînd se-adună împreună...
Călugărul i-a-ntins o masă bună
Iar negustorul i-a amănunţit
Cum Domnul Dumnezeu l-a-nvrednicit
S-apuce toată marfa ieftior;
Atîta numai c-a rămas dator
Şi trebuie cu orice chip să facă
Un împrumut; pe urmă, trai neneacă!
Răspuns-a John: « Îs tare bucuros
Că te-ai văzut acasă sănătos;
Pe mîntuirea mea, bogat de-aş fi,
Nu ţi-ar lipsi ăşti douăzeci de mii,
Că doar şi tu mă-ndatorai şi mai ieri
Şi-ţi mulţămesc pre cît îmi stă-n puteri,
Trăi-te-ar Cerul! Cît despre parale,
Vei şti că i-am întors nevestei tale
O sută, numărată pe tejghea;
Lăsai şi-anume semne; ştie ea

Că pot să-i fac dovadă și-arătare...
Acu' mă duc — să-mi fie cu iertare —
Căci starețul pornește-n drumeție
Și trebuie să-i țin tovărășie.
Mă-nchin jupîneșicăi, dragă vere!
Cu bine și la bună revedere!»
Mintosul negustor s-a-mprumutat
Și-acelor cămătari lombarzi le-a dat
Tot aurul, răscumpărînd înscrisul.
Purcese-apoi acas', lăsînd Parisul,
Voios ca papagalu-n rămuriș,
Căci doar făcuse bun alișveriș
Agonisind din astă drumeție
Cîștig — bez cheltuielile — o mie.
Tovarășa-i de viață și de soartă
L-a-ntîmpinat ca și-alte dăți în poartă;
Și toată noaptea ceea... să te ții,
Bogat fiind și fără datorii.
Și iarăși s-a pornit spre dimineață
S-o pupe și s-o-nlănțuie pe soață,
S-a năpustit pe ea și dă-i mereu...
Ea: «Ho! ajungă-ți, pentru
Dumnezeu!»
Și de năzbîtii se-apucară iar.
La urmă omul zisu-i-a: «Măcar
Că n-am chef să te cert, îți spun curat
Că sînt pe tine-oleacă supărat;
Și știi de ce? Am eu o bănuială
Că izvodiși pricini de stingherală
Între vericul John și mine... Oare
Nu se cădea să-mi spui pîn'la plecare
Că omul ți-a întors ce-a datorat
Schimbînd și-ncredințări? L-am supărat,
Căci am grăit cu el de împrumut
Și foarte necăjit mi s-a părut;
Măcar că eu, pre legea mea, nimic
De crăițari n-aveam de gînd să-i zic.

Să nu mai faci așa; ci mă vestește
Cînd vreun datornic vine și-ți plătește
În lipsa mea; căci dacă plec la drum
Pot iar să calc în strâchini ca acum,
Cerînd un ban plătit — din vina ta. »
Dar nu s-a fîstîcit nevastă-sa
Și-i zise: « Făcătoareo de minuni,
Grozav mai toarnă vărul John minciuni!
S-au șters acele semne ale sale,
Dar, ce e drept, mi-a dat niște parale,
Pușcheá pe limba lui călugărească!
Crezui c-a vrut să mi le dăruiască
Așa ca rudă, de hatîrul tău,
Să am și eu de cheltuială, zău.
Sau ca răsplată pentru că ades
L-am găzduit... Dar fiindcă-am înțeles
Că mi-am cam dat în petic de-astă dată,
Am să-ți răspund c-o vorbă răspicată:
Ai mulți mai răi de plată decît mine!
Eu, vezi, te-oi mulțumi cum se cuvine,
Ca soață, zi de zi; de ți-s datoare,
Doar ai răboj: crestează, frățioare,
Și-ți da-voi ce-i al tău cît pot de iute!
Paralele să știi că nu-s pierdute
Ci pe podoabe cheltuitu-le-am...
Și fiindcă doar la tine mă gîndeam
Și la obrazul tău, nu fi mahmur,
Ci vină la hîrjoană căci, mă jur,
Trupșorul meu frumos ți-i chezășia
Și-n așternut plăti-voi datoria...
Ácu', bărbate, hai să facem pace,
Descruntă-te și dă-te mai încoace! »
Au ce să facă omul? Doar s-o ierte,
Că nu era nebun s-o mai și certe
Pentru un lucru fără leac... Drept care
I-a zis așa: « Acum îți dau iertare,

Dar nu mai fi risipitoare, zău,
Şi ţine mai cu grijă ce-i al tău. »
Sfîrşii povestea — zise Corăbierul —
Şi în război să ne-ntărească Cerul!
Amin.

ACI SE SFÎRŞEŞTE POVESTIREA
CORĂBIERULUI.

ÎNCHEIERE LA POVESTIREA CORĂBIERULUI

ASCULTAȚI VOROAVELE CELE VESELE PE CARE GAZDA NOASTRĂ LE-A SPUS CORĂBIERULUI ȘI DOAMNEI STARIȚE.

Hangiul: « Phii, pe *corpus Dominus*,
Trăire-ai sănătos, bun basm ne-ai spus,
Iubitule năier, drăguțul meu!
Pe John aista bată-l Dumnezeu!
Păziți-vă-ți de-asemeni pezevenghi,
Căci îi jucă și omului un renghi
Și soației sale. Nu-nnădiți pe-acasă
Așijderi boaite. Și acuma, ia să
Alegem noi de-aici din adunare
Pe povestașul basnei următoare. »
Zicînd așa, cu multă gingășie
A început pe Stariță s-o-mbie:
« Stăpîna mea, cu voia dumitale,
De nu ți-i cu bănat, socot cu cale
Să iei mata fuioru-n mînușiță.
Binevoiești? Răspunde-ne, domniță,
De vrei. » — « Mă rog », rosti sfinția-sa,
Și toarse basmul care va urma.

Explicit.

POVESTIREA STAREȚEI

CUVÎNTUL DINTÎI PE CARE L-A ROSTIT STAREȚA.

Domine, Dominus noster.

«Pe tot întreg pămîntul, o Isuse,
S-a-mprăștiat lumina slavei Tale:
Te preamăresc și fețele suspuse
Și pururea înalță osanale
Și fătul de la sînul mamei sale,
Cîntîndu-Ți multă bunătatea Ta!»
Așa deschise vorba stareța.

«Deși prinosul mi-e de preț puțin,
M-oi strădui să-nsăil așadară
Spre lauda-Ți și-a albei flori de crin
Ce Te născu și-i pururea fecioară,
Zic, să însăil o istorioară
În slava Ei — al milelor izvor,
Și-a Ta — Izbăvitorul tuturor.

O, vergură, și mumă preacurată,
Rug care-ai ars în fața lui Moisí,
Pentru smerenia-Ți nemăsurată
Cerescul Duh în Tine poposi
Și din lumini lumină zămisli...
Ajută-mi ca prin basmul ce voi spune
Cinstire să-Ți aduc și-nchinăciune!

Mărirea Ta și multa-Ţi umilință,
Blîndețea și virtutea Ta, Stăpînă,
Nu-i limbă a le zice sau știință;
Că nici n-apucă rugile să-și spună
Nevolnicul, și Tu, domniță bună,
Te faci îndrumătoarea lui făclie
Spre fiul Tău cel prea-iubit, Marie!

Neînvățată sînt și n-am putere
Să-Ţi laud harul tot, regina mea,
Și să Te proslăvesc precum s-ar cere
Căci, pruncului sugar asemenea,
Cuvintele le-ngîn abia-abia...
Drept pentru ce, în cîntul ce-Ţi închin
Fi-mi călăuză, rogu-Te,
Amin! »

Explicit.

POVESTEA LUI SIR THOPAS

PRECUVÎNTARE LA POVESTEA LUI SIR THOPAS

ASCULTAȚI HAZLIILE VOROAVE PE CARE LE-A SPUS HANGIUL CĂTRE CHAUCER.

Cînd auzirăm noi minunea, numa'
Ce-am stat mai toți cu ochii-n zări privind,
Dar a-nceput Hangiul iar cu gluma.
Cătînd spre mine, zise șuguind:
« Bre omule, ce soi vei fi fiind?
Pîndești să prinzi vreun iepure, zic eu,
De stai cu ochii în pămînt mereu.

Hai fii voios și dă-te-ncoa nițel.
Cinstite fețe, ia făceți-i loc.
Și el ca mine-i: tras ca prin inel...
Ca pe-o cocuță-l prinde de mijloc
O de-aia mai ochioasă și cu foc.
Dar mințile i-s duse hăt la dracu'
De nu se-ndeamnă a glumi, săracu'.

Ia zi ceva — că alții-au cuvîntat —
Un basm hazliu, și spune-l cu grăbire. »
Eu lui: « Jupîne, nu fi supărat,
Dar eu de-așa povești, zic zău, n-am știre.
Doar că-nvățai demult o stihuire. . . »
« Al nostru ești! Bre oameni buni, chitesc
Pe fața lui că-i lucru meșteresc. »

Povestea lui Sir Thopas

AICI ÎNCEPE POVESTIREA LUI CHAUCER DESPRE SIR THOPAS

Cinstite fețe, zice-voi
Un basm cu chipuri de eroi
Dar și bogat în glume,
Despre un cavaler de soi,
Leu în turnire și-n războiu,
Sir Thopas zis pe nume.

Născut era, hăt, peste mare,
În Flandra, dincolo de zare,
Drăgutul cavaler;
Tătîn-său era om cu stare
Și stăpînea șapte hotare:
Domn cu hîrzob din Cer.

Crescu Sir Thopas drăgălaș,
Cu pielea albă ca de caș
Și buze de mărgean;
Obrajii lui — doi bujorași —
Și nasul ca de îngeraș:
Alung și diafan.

Părul șofran, barba la fel,
Îi ajungeau la mijlocel;
Din Cordova botforii;
I-s bracii lui din Bruges de fel,
Iar pe giubeaua de pe el
Grei dase bănișorii.

Era grozav la vînătoare:
Vîna mistreți și căprioare;
Cu șoimi pe bălți vîna;
N-aflai ca el arcaș sub soare,
Iar om cu el să se măsoare
La trîntă nu era.

Domnițele-n alcovul lor,
În loc să doarmă somn ușor,
Tînjeau de dorul lui;
Pe dînsul pofte nu-l dogor
Ci-i ne'ntinat și dălbior
Ca floarea rugului.

Și se-ntîmplă-ntr-o bună zi
Că bravul Thopas o porni
Pe surul său călare;
În mînă lancea cumpăni
Și ditai spada-și priponi
Fălos la cingătoare.

Pătrunde-n codru voinicește,
Dar codrul fiare-adăpostește
Precum vătui și ciute.
Cutreierînd, nici nu gîndește
Că-ndată vor să-l prindă-n clește
Primejdii neștiute.

Lemn dulce, cimbru, cuișoare,
Tot ierbi gingáș îmbătătoare
Creșteau pe tulpinițe;
Și încă ghimber și nucșoare
De pus în bere și-n licoare
Sau de-aromit lăcrițe.

Iar gheonoaiele-n frunzare
Și sturzii slobozeau cîntare —
Desfăt să le auzi...
Țipa coroiu-n gura mare,
Doinea și turtureaua-n soare
Cu ochișorii uzi.

Sir Thopas, de al ei cîntat,
Se simte-n inimă jungheat
Și pinteni dă hapsîni.
De-atîta goană bietul at
Așa era de asudat
Să-l iei să-l storci în mîni.

Sir Thopas însuși gîfîia
Și inima, de dor, părea
Că-i gata să ia foc;
Și-atunci se-opri, sări din șa
Și-l slobozi în voia sa
Prin ierbi pe dobitoc.

« Oh, Maică Precistă, Marie,
Amoarea aprig mă sfîșie!
Azi noapte am visat
Că Zîna Zînelor silfie
Ibovnică avea să-mi fie,
Călduță sub plocat.

O zînă doar rîvnesc, vă spui:
Femeie muritoare nu-i
De nasul meu în tot
Ţinutul.
Femeie să-ndrăgesc nu pot.
Doar zîna-i vrednică, socot,
Să-mi mîngîie-aşternutul. »

Sărind în şa, acel flăcău
Porni s-o cate tălălău
Pe Zîna Zînelor;
Şi-ntr-un tîrziu, peste-un pîrău,
I se ivi în fund de hău
Tărîmul Basmelor,
Dar vai,
Ţipenie de om, bun-rău,
Şi nici isteţ sau nătărău,
Pe-acolo nu-ntîlneai.

Cînd, măre, vine un gigant
Pre nume Gogea Alifant,
Om rău, curat gealat,
Şi zice către celălant:
« De nu dispari, pe Termagant,
Cu buzduganu-aíst cel at
Acu-l fărîm.
Au nu ştiai că marea Zînă
În cînt de harfă e stăpînă
Pe-acest tărîm? »

I-o-ntoarse el: « Căţel să-mi zici
De n-oi veni eu mîini aici
Cînd voi purta armura.
Şi trag nădejde, *par ma fay*,
Că lăncii cesteia îi vei
Simţi împunsătura.

Jiganie,
Te trag într-însa ca-n frigare,
Şi cît nu-i încă ziua mare,
Îţi fac de petrecanie. »

Dar Gogea-ncepe să-l împroaşte
Dintru o cogeamite praşte
Cu bolovani cît oaia.
Şi-o ia Sir Thopas la picior,
Cu de la Domnul ajutor,
Să nu-l apuce ploaia.

Dar ascultaţi să vă mai spui —
Povestea mea abia de-acu-i
În sine mai frumoasă:
Cu teamă mare de cucui,
Goni Sir Thopas peste grui
Şi-ajunse-ntreg acasă.

Pe măscărici îi strînse şi-i
Rugă, cum-cum, a-l veseli
Căci doar avea să-nfrunte,
Om cu trei capete spăimii
De dragul unei celebii
Făpturi cu soare-n frunte.

« Hai vin, rapsodule, aici,
Cît mă împlătoşez, să-mi zici —
Că-s dornic să ascult —
Romanţuri vechi despre voinici
Şi chipuri sfinte de vlădici
Şi dragosti de demult. »

I-aduse vin al său cupar
Şi mied în cupă de arţar
Cu mirodenii dres,
Cu ghimber, chimión şi iar
Cu iarbă dulce şi zahăr
Care-i dulceţ ales.

Pe trupu-i alb precum un crin
Şi-a pus vestmînt din moale in,
Cămeşă şi nădragi;
Pieptar pufos de catifea,
Şi peste el pieptar de za,
De dragul celei dragi.

Şi peste fierăria toată
Îşi prinse platoşă lucrată
De-un jid, măiastră foarte;
Iar spre a fi gătit deplin,
Străvechiul herb, floarea de crin,
În luptă-avea să poarte.

Din roşu aur, al său scut
Cap de mistreţ avea bătut
Pe el, dar şi-un rubin;
Şi s-a jurat pe Belzebut
Că pe gligan îl lasă slut,
De-ar fi să moară-n chin.

Din piele fiartă-avea pulpare,
Din fildeş teacă spada-i mare,
Şi coif de acioaie;
Avea şi şa din os de chit,
Iar frîul i-i mai strălucit
Ca luna după ploaie.

Şi lancea lui de chiparos,
Cu vîrful agerit, spăimos,
Îţi da fiori prin oase;
Iar armăsaru-i sur era
Deprins să umble la gebéa
Cu unduiri şerpoase.
Dragi fraţi,
Iac-am sfîrşit dintîiul cînt!
Aveţi răbdare, căci mai sînt:
Măcar să le-ascultaţi.

Cîntul al doilea

Ci mai tăcere-aţi din guriţe,
Dragi cavaleri şi dulci domniţe,
Şi-mi ascultaţi povestea:
Că-i despre lupte şi turnire,
Şi despre patimi din iubire,
Şi cîte de-alde-acestea.

Hei, despre cîţi nu s-a mai scris...
Şi despre Horn şi Hypotis
Şi Bevis şi Sir Guy,
Şi Libeus şi Plindamor,
Dar Thopas, fără de-nconjor
Din toţi e mai dihai.

Şi-ncălecînd, purcese el
Sclipind din platoşe de-oţel,
Din zale şi rubine.
Şi-a prins la chivără cel crin...
Ci, Doamne, ţie mă închin:
Fereşte-l de ruşine!

Viteaz fiind, el se culca,
Înfășurat în gluga sa,
Pe cîmp, necum prin case;
Drept căpătîi chivăra grea,
Și-alături calul său păștea
Ierbi bune și gustoase.

Cînd setea îi făcea dogoare
El bea doar apă de izvoare
Ca Parsifal vestitul,
Pînă-ntr-o zi . . .

HANGIUL A CURMAT AICI POVESTIREA LUI CHAUCER DESPRE ACEL THOPAS.

POVESTEA LUI MELIBEUS

« Ci isprăvește, pentru Dumnezeu! —
Strigă Hangiul nostru. Aoleu,
Nepriceput te-arăți la spus povești
Și rău ajuns-ai să ne plictisești:
Urechile mă dor, pre legea mea,
De-așijderi stanțe, dracu' să le ia!
Bîhlite stihuri te-apucași a spune. »
« Păi cum așa — zisei — nu vrei, jupîne,
Să-mi dai și mie voie, ca oricui,
Ce știu mai bun, aceea să vă spui? »
A zis Hangiul: « Eu ți-o-ntorc pe șleau:
Pe stihul tău un găinat nu dau;
Făcuși să pierdem vremea cu nimicuri.
Jupîne, scurt, mai lasă-te de stihuri.
Ci zi ceva de fapte vitejești,
În proză, bre, sau niscaiva povești
Cu haz în ele sau cu-nvățătură. »
« Mă jur pe sfînta cuminecătură
Că bucuros vă-nșir — și-o să vă placă —
O povestire-n proză, numai dacă
N-oți fi prea cusurgii: o istoríe
Din cele cu morală va să fie,
Ce-n lungul vremii pene cu dichis
În chipuri felurite o au scris.
Doar și evanghelistul, cum se știe,
Cînd patimile Domnului le scrie,
N-arată tot ce-au zis și ceilalți trei
Dar adevăru-l spune cu temei,

Şi cîteşipatru-i cîntă slavă Lui,
Măcar că fiecare-n felu' lui.
Şi dacă nu asemeni zis-au ei —
Adică sfinţii Marcu şi Matei
Şi Luca şi Ioan — prin har ceresc
Toţi patru întrolaltă se-ntregesc.
Drept pentru ce, cinstite feţe, zic:
De s-o-ntîmpla s-o mai sucesc un pic,
Adică dacă-n cele ce voi spune,
Mai din belşug eu maxime voi pune
Decît ştiaţi că-s în cutare loc,
Ca tîlcul cît mai bine să-l dezghioc,
Sau dac-oi pune altfel de cuvinte
Decît mai auziraţi, rog fierbinte,
Nu-mi faceţi vină: maximele mele
Prea tare nu se osebesc de cele
Din cărticica de prin care-am scos
Miezoasa mea poveste de mai jos.
Ci nu vă puneţi, rogu-vă, de price
Şi-ngăduiţi-mi să încep a zice. »

Explicit.

AICI ÎNCEPE POVESTEA LUI MELIBEUS, PE CARE AU SPUS-O DUMNEALUI CHAUCER.

§ 1. Un tînăr bărbat pre nume Melibeus, puternic și bogat, a dobîndit de la soția sa care se numea Prudența o fiică ce s-a chemat Sofia.

§ 2. Și într-o zi s-a întîmplat că întru desfătarea sa a pornit dumnealui la primblare peste cîmp. Pe soția ca și pe fiica sa le-a lăsat în case, cu ușile bine zăvorîte. Trei dintre vechii lui dușmani au fost pîndind, și au pus scări la zidurile caselor și au pătruns prin ferestre, și au bătut-o pe soția lui, și au rănit-o pe fiica lui cu cinci răni de moarte în cinci locuri osebite; adică, la picioare, la mîini, la urechi, la nas și la gură; și au lăsat-o ca și moartă și s-au dus.

§ 3. Cînd s-a întors Melibeus acasă și a văzut tot prăpădul acela, dumnealui, ca un nebun, rupîndu-și veșmintele, a început a plînge și a striga.

§ 4. Prudența, soția sa, pe cît a cutezat, s-a rugat de dînsul să contenească din plîns; dar cu toate acestea dumnealui a început să strige și să plîngă și mai dihai.

§ 5. Acea nobilă soție Prudența adusu-și-a aminte de o sentență a lui Ovidiu din cartea sa ce se cheamă *Leacul dragostei* și într-însa spune dumnealui: «Fără de minte e acela care oprește pe mumă să plîngă la moartea copilului ei, pînă ce nu și-a plîns tot amarul o bucată de vreme: iar după aceea să caute prin cuvinte blînde s-o mîngîie și s-o roage să contenească din plîns.»

Drept care acea nobilă soție Prudența a îngăduit ca soțul dumneaei să plîngă și să strige un crîmpei de vreme; și cînd a socotit de bine, i-a grăit într-acest chip. « Vai, stăpîne al meu — a zis dînsa — pentru ce te lași să fii asemeni unuia fără de minte? Căci drept zic, nu se cade unui om înțelept s-arate atîta jale. Fiica dumitale, cu mila Domnului, se va tămădui și va scăpa cu viață. Și măcar de-ar fi și moartă chiar acum, nu se cade ca pentru moartea ei dumneata însuți să te prăpădești. Seneca zice: "Omul înțelept să nu se îndurereze prea din cale afară de moartea copiilor săi, ci negreșit să îndure aceasta cu răbdare, după cum împăcat e cu chiar moartea ființei sale". »

§ 6. Dumnealui Melibeus a dat îndată răspuns, zicînd: « Care om — a spus — avînd cuvînt atît de puternic să plîngă, se cuvine a conteni din plîns? Domnul nostru Isus Cristos însuși a plîns moartea lui Lazăr prietenul său. » A răspuns Prudența: « De bună seamă, bine știu, plînsul cu măsură nu e întru nimic oprit aceluia care se află îndurerat, printre oameni îndurerați, ci dimpotrivă e lăsat să plîngă. Apostolul Pavel scriind către romani zice: "Omul să se bucure cu cei care se bucură, și să plîngă cu cei care plîng". Ci dacă plînsul cu măsură e îngăduit, plînsul nestrunit fără de greș oprit este. Se cuvine a-ți drămui plînsul, după învățătura pe care ne-o dă Seneca. "Cînd ți-a murit prietenul — zice el — nu lăsa ca ochii tăi să fie prea umeziți de lacrimi, nici prea uscați; chiar dacă lacrimi îți podidesc ochii, nu le lăsa să pice"... »

POVESTIREA CĂLUGĂRULUI

VESELELE VORBULIȚE SPUSE CĂLUGĂRULUI DE CĂTRE HANGIU.

Cînd obîrșit-am basmul meu și eu
Despre Prudența și Melibeu
Hangiul zise: «Jur, ca bun creștin,
Pe moaștele lui sfîntu' Maturin
C-aș fi plătit un butoiaș de bere
Să te fi auzit și-a mea muiere,
Căci, întrucît e vorba de răbdare,
Ea cu Prudența n-are-asemănare.
Îmi pune-n mînă groase ciomăgele
Să-i bat pe trepădușii mei cu ele
Și zbiară: "Arde-i, arde-i că-s jivine,
Dă, rupe-le cocoașa, zvîntă-i bine!"
Iar dacă vreunul din vecinii mei
La slujbă nu se-nclină-n fața ei
Sau dacă o-nghiontește vreo-ndrăzneață,
Cînd vine-acas' îmi fulgeră în față:
"Mișălule, răzbună-mă că, zău,
Mai bine-mi șade mie șișul tău
Iar tu să torci fuioru-n locul meu!"
Din zori în seară-mi turuie mereu:
"Uf, aracán de mine, fui ursită
Să țiu așa maimuță mangosită,
Pe care-o scuipă orice mangafale
Și nu ia apărarea soației sale..."
Așa pățesc de nu voi să mă bat;
Și sînt silit să fug de-acasă-ndat'
C-almintrelea e vai de capul meu
De nu mă-arăt năprasnic ca un leu;

Să spintec vreun vecin ar vrea femeia
Și să mă duc în lume dup-aceea,
Că-s chiar primejdios nevoie mare
Cu junghiu-n pumn; da' tot ea-i cea mai tare
Și are niște brațe... mamă-mamă!
Cînd o-ntărîți, atunci îți poți da samă.
Ei, dar de-ajuns cu astea... Mai departe!
Jupîn Călugăr, bucură-te foarte
Că ți-a venit și rîndul dumitale.
Vezi, pîn' la Rochester nu-i lungă cale;
Nu rupe șirul, neică, ține-te tare,
Dă-i drumul, bade sau boier-cutare,
Că nu știu cum ți-e numele... Jehan,
Sau poate Toma, sau jupîn Alban?
Purcezi din care tagmă cuvioasă?
Pre legea mea, ai peliță frumoasă,
Nu ești ca ăi de știu numai s-ajune;
Cunoaște-se că pești islazuri bune.
Ia zi, nu zău, vreo slujbă ții cumva?
Oi fi vreun pimnicer sau altceva,
Căci, pe mormîntul tatii, cred că ești
Stăpîn în lavra unde viețuiești.
Nu-mi pari monah de rînd, smerean în schit,
Ci un egumen căpeș, iscusit;
Iar cît privește oase, vlagă, vine,
Arăți ca ăl de-o duce foarte bine;
Trăsni-l-ar Cerul, fire-ar el să fie,
Pe cine te-a băgat la chinovíe!
Că tare bun cucoș ai fi, măi vere,
De te-ar lăsa să calci cît ai putere
Și să te pui cu slujba pe prăsit;
Phi, cîte vieți ai mai fi zămislit!
Vai, vai, de ce porți oare anteriu?
Cum nu-mi fu mie papă dat să fiu,
C-aș porunci pe loc să-și ia soție
Oricărui om voinic, nu numai ție,
Chiar de-i monah; căci lumea-îndărăptează,
Și zace-n schit sămînța a mai brează;

Mirenilor ni-i coapsa cam oloagă
Şi pomul slab dă poamă slăbănoagă,
De asta facem gûbave vlăstare
Ce nici să se puiască nu-s în stare.
De-aceea şi nevestele se-ndeasă
A se-ncurca cu d-alde ăi cu rasă,
Căci voi plătiţi Venerii mai de soi
Haraci, decît nevolnicii de noi!...
Nu-ţi fie cu bănat ce-am zis în şagă
C-ades, glumind, spui drept, părinte dragă. »
Monahul, ascultîndu-l cu răbdare,
Răspunse: « Năzuiesc a vă-nşirare
Un basm, sau trei de sînt de trebuinţă,
Da' făr' să silui buna cuviinţă.
De vă îmbie să luaţi aminte,
Voi tinde basmul vieţii celei sfinte
A lui Edvárd, sau niscai tragedii
Că d-astea am vreo sută în chilii.
Ce-i tragedia? Tragedia este,
Aşa cum scrie-n cronici, o poveste
Privind pe cei ce norociţi au fost
Şi au căzut mai ápoi foarte prost
La greu aman şi la cumplită moarte;
Sînt puse-n stihuri cea mai mare parte,
În hexametre meşter ticluite,
Dar multe sînt în proză povestite
Şi-n fel de fel de chipuri şi măsuri...
V-am dat, cred eu, destule-nvăţături;
De-acú binevoiţi a ascultare.
Dar mai întîi v-aş face o rugare:
De nu voi fi destoinic să vă-nşir
Pe împăraţi şi regi şi papi la şir
Aşa cum letopiseţele scriu,
De-mi vin în minte unii prea tîrziu
Şi alţii prea curînd, cinstite feţe,
Primiţi-mi neştiinţa cu blîndeţe. »

Explicit.

Povestirea Călugărului

AICEA ÎNCEPE POVESTIREA CĂLUGĂRULUI DE CASIBUS VIRORUM ILLUSTRIUM.

Ca-n tragedii jeli-voi pacostea
Care-a pălit pe mulți bărbați de seamă
De n-a mai fost destoinic nimenea
Să-i scoată la liman. Cînd se destramă
Norocul, păi atunci de bună seamă
Nu-i chip, vercine-ai fi, să-l mai oprești;
De bahta oarbă omul să se teamă!
Primiți aceste pilde bătrînești...

LUCIFER

Și voi începe chiar cu Lucifer;
Măcar că n-a fost om ci înger, și
Măcar că peste îngerii din cer
Nu cad năpăști, el tot se prăbuși
În iad unde-i și azi, cînd săvîrși
Păcatul său... O, Lucifer, tu care
Satană ești acum, n-ai cum ieși
Dintru această ticăloasă stare.

ADAM

Şi pe Adam priviţi-l, vă poftesc,
De însuşi sfîntul deget plăsmuit
Şi nu din plodul scîrnav bărbătesc;
Afar' de-un măr tot raiu-a stăpînit;
Ca dînsul n-a fost om mai norocit
Pîn' ce cumplita lui nesăbuinţă
Din dulcele huzur l-a oropsit
La trudă grea, la iad şi nepriinţă.

SAMSON

Gîndiţi-vă la Sámson, prevestitul
De înger înainte de născare
Şi Celui Preaputernic hărăzitul;
Vedere cît avut-a, n-a fost oare
Din lume cel mai făr-asemănare
În vază şi-n puteri? Dar cînd i-a spus
Muierii taina, hîda răzbunare
S-a-ntors asupra sa de l-a răpus...

Ci Sámson doar, acest levint voinic,
A hărtănit cu mînurile goale
Un leu şi l-a ucis ca pe nimic
Cînd drumeţea spre locul nunţii sale;
Dar soaţa, cu momeli şi cu tîrcoale,
I-a smuls, vicleană, taina şi l-a dat
Vrăjmaşilor în mîni, puind la cale
Să-l piarză şi să-şi ieie alt bărbat.

Trei sute de vulpoi Samsón a prins
Şi i-a legat de cozi cu cîte-o fune,
Iar cozile stufoase le-a aprins
Punînd pe fi'ce coadă un tăciune
De-au pîrjolit, scăpînd vulpoii, pîne,
Măslini şi vii, de peste tot... Şi iar
O mie fu în stare a răpune,
De oameni, doar c-o falcă de măgar.

Iar cînd îi dete gata, s-a simţit
Însetoşat de moarte, şi pe dată
Rugîndu-se să fie miluit
De Dumnezeu şi apă să-i trimeată —
Dintr-o măsea din falca cea uscată
Un şipot a ţîşnit răcoritor
De-i stinse-arşiţa sa nemăsurată:
Aşa stă scris în Cartea Juzilor.

La Gaza, numai prin virtutea lui
Răzbind pe filistenii din cetate,
Chiar porţile le-a smuls oraşului
Şi s-a urcat pe-un deal cu ele-n spate
Ca să le vază neamurile toate.
O, vladnice Samson slăvit şi drag,
N-ai fi avut pereche-n lume, frate,
De nu te dai muierii în vileag!

Nici vin în gura lui, nici must n-a pus,
Iar foarfec nu-şi vîrîse-n păr nicicînd,
După învăţul Solului de Sus.
Căci vlaga toată-n chică-i fuse stînd...
Şi douăzeci de ani întregi la rînd
A păstorit cu cinste Izraelul;
Dar greu avea să tînguie curînd,
Căci soaţa-i uneltea să-i facă felul.

Dalilei lui îi spuse, bat-o vina,
Că-n păr îi sta puterea lui varvară,
Iar ea-l vîndu vrăjmașilor, haina.
Dormind în poala dînșii într-o sară,
Ea puse părul tot de i-l tăiară,
Vădindu-li-l de-acu neputincios,
Și cînd chilug dușmanii mi-l aflară,
Legatu-l-au și ochii i i-au scos.

Ci pîn-a nu fi tuns, precum am zis,
Nu s-au aflat cătuși să nu le frîngă;
Dar astăzi iată macină închis
Cu rîșnița-ntr-o pivniță adîncă...
O, tu ce n-avuși dușmani să te-nfrîngă,
Samsón, cîndva bogat și mîndru cneaz,
Se cade-acuma ochii-ți orbi să plîngă,
Căci prea de sus căzut-ai la necaz!

Cum și-a curmat sărmanul prins viața?
Vrăjmașii săi făcînd un praznic mare
Silitu-l-au să joace ca paiața
Într-un măreț lăcaș de închinare;
Ci el i-a-nspăimîntat grozav de tare
Căci zgîlțîind doi stîlpi, i-a năruit,
Și templul prinse-ntreg a se surpare
Pe Sámson și pe cei ce l-au robit.

Atuncea toți boierii s-au pierdut
Și inși trei mii acolo s-au răpus
Cînd múrii cei de piatră au căzut...
De Sámson v-am cam spus ce-avui de spus;
Luați aminte pilda de mai sus:
Muierii nu-ți da tainele pe față,
Ci ține-ascunse toate cîte nu-s
De arătat, de vrei să scapi cu viață.

Pe Hércul cel atotbiruitor
Îl încunună faptele-i cu laur;
El, cel dintîi al vremii luptător
Jupitu-l-a pe leu, iar pe balaur
L-a jefuit de merele de aur;
Pe hárpii, crunte păsări, le-a stîrpit,
A-nfrînt și fala neamului Centaur
Iar pe dulăul Cerber l-a zgornit.

Îl omorî pe crudul Busiris
Și să-l mănînce caii l-a făcut;
Pe veninosul șarpe l-a ucis
Și l-a lăsat pe Ahelóis ciut;
Pe Cácus în bîrlog l-a abătut;
Asijderea și pe Anteu cel tare
Și pe mistrețul fioros și slut;
Și cerul tot purtatu-l-a-n spinare.

Om n-a mai fost de cînd e lumea lume
Să fi stîrpit ca el atîtea bale;
În orice țară îi știau de nume
Pe urma binefacerilor sale;
Toți, toți mergeau să-i cînte osanale.
Și n-a fost om să-l sprijine în stare...
Trofeu mai zice c-a găsit cu cale
De-a-nfipt doi stîlpi — pămîntului hotare.

O mîndră-avea voinicul ăsta bun,
Pe Dianira, floare din Florar...
Și ea, așa cum învățații spun,
Un cămeșoi frumos i-a dat în dar,
Însă cămeșa fuse — vai și-amar! —
Muiată-n zemi așa otrăvicioase,
Că n-a purtat-o nici o zi măcar
Și-i curse toată carnea de pe oase.

Zic alții cum că vinovat de chinu-i
Nu fuse ea, ci unul Nésus... Poate!
O fi, n-o fi așa, eu n-o învinui —
Dar el purtînd-o peste golul spate
S-a pomenit că tot înveninat e;
Și cînd văzu că nu mai e izbavă,
Frecatu-s-a cu jar aprins, măi frate,
Nesuferind să moară din otravă.

Așa pieri vîrtosul Hércul... Iată,
În triste cin' se poate-ncrede, cine?
Fiindcă-n lumea asta înglotată
Nu poți ghici urgia care-ți vine...
Cuminte-i cel ce însuși el pe sine
Cunoaște-se. Pîndiți a soartei cață,
Căci dacă îi cășună ei pe tine
De unde nici nu bănui te înhață!

NABUCODONOSOR

Comoara, tronul cel strălucitor,
Schiptrul fălos, regeasca măreție
Ce le avu Nabucodonosor
În vorbe greu îmi vine a le scrie!
Ierusalimul, sfînta politie,
De două ori o au coprins, răpind
Din temple toată scumpa văsărie;
Și-n Vavilon s-a lăfăit crăind.

Pe cei mai chipeși, mai frumoși flăcăi
De regi din Izrael i-a jugănit
Și i-a făcut îndată robii săi.
Era și unul, Daniil numit,
Ce se vădea din ei mai iscusit,
Știind să-i fie regelui tîlmaci
La orice vis ce-n somn i-a năzărit;
Ca el Caldeea nu avea alt vraci.

O statuă de șaizeci coți și lată
De șapte coți, Nabucodonosor
Din aur și-a făcut. Și-n țara toată
Să i se-nchine natul, temător,
A poruncit; de nu, într-un cuptor
Va arde nesupusul în văpăi...
Din toți fu singur neascultător
Doar Daniil, ba mint: și doi de-ai săi.

Trufașa rigă socotea că dacă
A biruit pe toți nebiruită,
Nici Domnul nu mai are ce să-i facă;
Dar și-a pierdut mîndria-ntr-o clipită,
Căci prinse-a crede cum c-ar fi o vită
Și rumega taman ca boul paie,
Pîn' s-a-mplinit o vreme anumită,
Umblînd și stînd cu alte vite-n ploaie.

Avea un păr ca pana la hultani
Și unghii — gheare cum la păsări sînt...
Iertat fiind, după vreo cîțiva ani,
Și-nzdrăvenit, cu lăcrămi Celui Sfînt
I-a mulțămit și s-a jurat plîngînd
În veci să nu-i mai facă înfruntare;
Și pînă cînd îl puseră-n mormînt
Știu că *El* îi și *milos* și *tare*!

BALTAZAR

Lui fiu-său, pe nume Baltazar,
Ce după moartea lui s-a căftănit,
I-a fost această pildă în zadar,
Căci foarte fumuros s-a dovedit,
Ba chiar și se-nchina la chip cioplit
Simțindu-se pe tron grozav de bine...
Dar soarta l-a pămînt l-a prăvălit
Și țara a-nceput să se dezbine.

Odată i-a chemat pe toți curtenii
La un ospăț și la o desfătare,
Și-a zis la ale oștii căpetenii:
« Aduceți-mi tacîmurile care
Tătîne-meu, pe cînd era el tare,
Răpitu-le-a de la Ierusalim;
Și pentru părinteasca fală mare
Ce moștenim, la zei să mulțămim. »

Nevastă-sa, ibovnicele sale
Și toți boierii săi vîrtos băură
Vin fel de fel din mîndrele pocale;
Dar cînd zvîrli spre zid o uitătură,
Pe Baltazar sudorile-l trecură:
O mînă — braț și umăr unde oare-s? —
Scria pe zid cu iute scriitură
Atîta numai: *Mane, techel, fares...*

Și nu găsiră mag în țara toată
Să poată lămuri acea scrisoare;
Ci Daniil o tălmăci îndată:
« Lui taică-tău i-a dat cel bun și tare
Tron, faimă, cinste și avere mare,
Dar el, sumeț, de Cer nu se temea —
Atunci l-a pedepsit Iahveh, drept care
I-a smuls din mînă schiptrul ce-l ținea;

Și dintre oameni alungat a fost
Printre asíni... Pe arșiți și plointe
A ros la fîn ca dobitocul prost
Pîn' ce s-a dumirit prin har și minte
Că numai Domnul e atotputinte
Peste crăii și peste tot ce-i viață;
Și iarăși Milostivnicul Părinte
Îi dete tronul său și vechea față.

Şi tu, vlăstar din el, tot trufaş eşti,
Măcar că bine ştii cum fu certat;
Înfrunţi pe Dumnezeu şi-L duşmăneşti;
Din cupa Lui să bei ai cutezat;
La fel şi-a tale doamne cu păcat
Din sfinte oluri supt-au multe vinuri;
Te-nchini la idoli ca un apostat;
Drept pentru ce te pasc grozave chinuri

Cel Sfînt trimise-aici această mînă
Să scrie *Mane, techel, fares* — vezi?
Din schiptrul tău nimic n-a să rămînă
Iar ţara împărţi-se-va-ntre mezi
Şi persieni — i-a zis — aşa să crezi!... »
În noaptea ceea vodă fu răpus,
Şi, fără-ndreptăţire şi dovezi,
Sui pe tronu-i craiul Darius.

Ia pildă dar, cinstită adunare,
Că nici domnia n-are temelie...
Cînd soarta vrea pe oameni să-i doboare
Îi jefuie de tron, de bogăţie
Şi de prieteni şi prietenie;
Pe cei mai de credinţă cruda soarte
Duşmani ţi-i face, după cum se ştie...
Zicala asta-i cunoscută foarte!

ZINOVIA

Zinóvia-n Palmir stăpînitoare —
Cum scris-au persienii despre ea —
A fost aşa avană luptătoare,
Că nimenea s-o-nvingă nu răzbea;
Din craii de Persida se trăgea
Neîntrecută-n har şi obîrşie.
Să spun c-a fost frumoasă? N-aş putea;
Dar n-avea cin' s-o facă mai nurlie...

Văzui în cărți că încă de copilă
Fugi dintre femei în codrul des
Și-n inimă de fiare fără milă
A sale darde late și-a trimes:
Era așa de sprintenă, c-ades
Din fugă le prindea... Urși, pardoși, lei,
Cînd a crescut codană mai ales,
Strunea și ciopîrțea cu mîna ei.

Intra-n bîrlog după sălbătăciune
Și nopți întregi fugea prin munți hai-hui,
Dormea-n desiș, bătea pe orice june
Cu vlaga și virtutea pumnului,
Oricîtă ar fi fost puterea lui;
Nu mai scăpai cînd te-nșfăca în brață;
Fetia și-o păzea și nimănui
Nu mi se-ndupleca să-i fie soață.

Da' pîn' la urmă rudele-o au dat
Lui Odenác, un cneaz din țara lor,
Măcar că mult cu vorba i-a purtat...
Era și el cu toane, fraților,
La fel ca ea; dar au trăit în spor
Și-n bucurii atîta timp cît fură
Căsătoriți la casa dumnealor,
Căci tare dragi ei doi se mai avură.

Atîta doar că doamna nu-l lăsa
Să-i vie-n așternut alăturea
Decît o dat', chitind în mintea sa
Să prinză făt; iar dacă va vedea
Că n-a purces de-ntîia oară grea,
Atuncea să mai sufere a-și face
Bărbatu-său plăcerile cu ea,
Da' tot o dată numai, și-apoi pace...

De-o rămînea, atuncea... mă-nțelegi,
Urma să se mai lase dezmierdată
Hăt după patruzeci de zile-ntregi;
Abia atunci îl mai primea o dată;
Și s-a ținut mereu ne-nduplecată
Zicîndu-i iac-așa lui Odenác:
« Pentru purtarea ei cea desfrînată
Bărbații de nevastă rîs își fac! »

Doi feți îi dete Odenác în dar,
Cuminți și burdușiți de-nvățătură;
Și-acum ca să înnod povestea iar
Mă-ntorc și zic: mai vrednică făptură,
Filótimă cu toți, dar cu măsură,
Vitează, dar cu cap, suferitoare
În grelele războaie ce bătură
Și omenoasă, n-a mai fost sub soare.

Prea strălucita sa înfățișare
N-am cum s-o spun... Ce scule, ce veșminte!
Era muiată-n fir și-n pietre rare...
Deși vînătorea ca înainte,
Cînd mai avea răgaz rîvnea fierbinte
Să afle-n cărți deprinderea spre bine,
Și tare-i mai plăcea, cît n-am cuvinte...
Ba învăța și multe limbi streine.

Veți ști, spre a scurta ce am de spus,
Că ei așa voinici s-au dovedit,
Încît cetăți frumoase au supus,
Precum și multe țări din Răsărit
Și cu puternic braț le-au stăpînit —
Răpite toate Romei cea măreață;
Nicicînd vrăjmașii nu i-au biruit
Cît s-a aflat crai Odenác în viață.

Cel care fapta lor războinicească
Și luptele cu regele Sapór
Dorește-n amănunt să le cetească,
Ce țări a dobîndit și cît onor,
Și ápoi cum norocul schimbător
A dat-o prinsă la dușmáni cu oastea,
Să meargă la al meu învățător,
Petrarca — el pe larg a scris de astea.

Murindu-i soțul, prinse-n pumnul său
Topuzul țării și luptă vîrtos,
Lovind pe inimici așa de rău,
Că orice cneaz au voievod fălos
Se socotea grozav de bucuros
Să fie cu Zenóvia pe pace,
Făcînd și legămînt prietenos
Că ori ce-o vrea lăsa-o-vor a face.

Claudius, al Romei împărat,
Nici Galien, strămoșul său rîmlean,
S-o-nfrunte nu s-au prea încumetat;
Nici craiul din Eghipt, nici ăl armean,
Nici regele arab sau sirian
N-au cutezat să stea în fața ei,
Spre-a nu pieri de brațul cel avan
Sau să-i alunge cu oștirile-i.

Feciorii săi, Ermán și Timaláu —
Așa-i chemau supușii persieni —
Învestmîntați în strai regesc umblau
Fiind ai țării legiuiți moșteni...
Dar soarta raiuri are și gheeni,
Și nu-i fu scris puterii ei să ție,
Căci dintre regii falnici pămînteni
Căzu la greu alean și la robie.

Cînd puse mîna Aurelian
Pe-al Romei tron, chitind să se răzbune
Pe-acea crăiasă își croi un plan;
Și, ca să spun pe scurt ce am a spune,
Cu legiune lîngă legiune
Pornește spre-al Zenóviei tărîm,
Îi sparge oastea, țara i-o supune,
O leagă și se-ntoarce iar la Rîm.

Au jăcuit atunci, pe lîngă plean,
Și carul ei bătut cu nestemate
Pe care prea-puternicul rîmlean
L-a dus cu sine lumii să-l arate;
Și cînd intră triumful în cetate,
Întîi și-ntîi o au mînat pre ea
Cu capu-n jos, cu brațe-ncătușate
Și-n strai ce-n pietre scumpe strălucea.

Of, of! La ea — de care-odată crai
Se îngrozeau, și regii și-mpărații —
Norodul tot se-nhoalbă astăzi, vai!
Ea — care-nchivărată-n bătălii
Cetăți și țări străine cuceri —
Azi poartă-n cap o gioarsă de scufie...
Și-n loc de schiptru, spre a se hrăni,
Fuior în mîni și furcă va să ție!

DE PETRO REGE ISPANNIE

O, Petro, fala Spaniei, pe care
Atît de sus norocul te-a suit,
Pe drept cuvînt te plînge fiecare!
Chiar frate-tău din țară te-a gonit,
Te-a-mpresurat cu oști, te-a viclenit,
În cortul său răpusu-te-a el însuși
Și de averi și bani te-a tîlhărit,
Cu-a ta cunună fruntea-ncununîndu-și.

Un cîmp de nea cu negrul său erete
Şi de-alămîi crenguţă stacojie
Cloci aceste şugubini proclete!...
Nu Óliver, ce plin de omenie
Sluji pe Carol Magn fără prihană,
Ci Ganelonul putred de beţie
L-a-mpins pe bunul rigă în capcană.

DE PETRO REGE DE CIPRO

Vai, vrednic Petro, rege chipriot,
Tu cel ce-Alecsăndría o luaşi
Şi mulţi păgîni i-ai prăpădit de tot,
A doua zi supuşii tăi, pizmaşi
Pe cîtă vitejie arătaşi,
Răpusu-te-au în aşternutu-ţi chiar!...
Aşa dă soarta-n cîte cinevaşi
Hrănindu-l după dulce cu amar.

DE BARNABO DE LUMBARDIA

Şi de Barnab Visconte din Milan —
Alint şi bici pentru Lombarda ţară —
Voi spune cum căzut-a la aman
Deşi suise sus pe-a lumii scară:
Un neam de-al său, nepot de frate chiară,
Ce mai era şi ginerele său,
Făcutu-l-a în temniţă să moară;
Dar cum şi ce fel nu am ştire, zău...

De lungul chin al ducăi de la Piza,
De Ugolín, ce limbă-ar spune oare?
Un turn lîngă oraș aflatu-mi-s-a
Și duca sta în turn la închisoare
Cu trei coconi din care cel mai mare
Abia cinci ani avea... Ce mișelie
Să-ncui asemeni pui de vrăbioare —
O, striște! — în asemeni colivie...

Acolo-l osîndiseră să piară
Căci Ruggieri, care fu vlădică
Al Pizei, l-a bîrfit urît prin țară,
Iar țara s-a burzuluit de frică;
Și l-au închis în cula aia mică,
Așa cum știți. Merindă le dădea
Și băutură tare putințică,
Ba încă și aceea foarte rea.

Ei, și-ntr-o zi, la ceasul caraulei,
Cînd le-aducea merindă de-obicei,
Un paznic ferecat-a ușa culei.
El nu i-a spăriat pe băieței,
Dar bănui că dușmanii mișei
Voiesc de moarte să-l înfometeze...
« La ce m-au mai născut părinții mei! »
A zis, și a-nceput să lăcrimeze.

Cel mai micuț, trei ani avea feciorul,
L-a întrebat zicînd: « De ce plîngi, tată?
Cînd vine cu fiertura păzitorul?
Au n-a rămas din pîine vreo bucată?
De foame nici Moș Ene nu se-arată...
Of, da-mi-ar somnul veșnic Dumnezeu,
Să uit de foamea asta blestemată,
Că numai pîine jîndui tot mereu... »

Așa scîncea sărmanul puișor
La pieptul lui tătîne-său chircit;
Iar într-o zi a spus: « De-acuma mor,
Rămîi cu bine, tată... » — și-a murit...
Văzîndu-l Ugolín învinețit,
A prins să-și muște brîncile de ciudă,
Gemînd: « Cu grea năpastă m-a lovit
A sorții roată maștеră și crudă! »

Aceilalți doi, crezînd că de flămînd
Își roade mîna, i-au strigat: « Nu, nu!
Decît să rupi din tine, mai curînd
Mănîncă-ne și satură-te tu,
Căci doară tu ești cel ce ne făcu
Și carnea ce ne-ai dat-o poți s-o iei! »
Pe urmă multă vreme nu trecu
Și-n poala lui se stinseră și ei.

Pieri și Ugolín de-nceată moarte;
Sfîrșitul său așa a fost să fie;
De sus l-a prăvălit hursuza soarte...
Socot că despre-această tragedie
Am spus destul. Acel ce vrea să știe
Mai mult, să meargă la rapsodul Dante,
Căci el a scris cu mare măestrie
Și toate amănuntele-alelante.

NERO

Deși hain întocmai ca Mamon
Și dracii cei din negre-așezămînturi,
Despre Nerone scrie Sueton
C-a stăpînit noroade și pămînturi
Cît ține lumea-n cele patru vînturi;
Numa-n iachinte și-n mărgăritare
Erau țesute ale lui veșmînturi,
Fiind iubeț grozav de pietre rare.

Ca el mai celibiu, alt împărat
Pe lume n-a mai fost de-atunci încoace;
O haină ce-ntr-o zi o au purtat
Nici gînd a doua zi s-o mai îmbrace;
Prindea în Tibru peşte cu voloace
Din fir de aur scump şi poruncea
Din placu-i cap de lege a se face
Căci soarta ca un prieten îl slujea.

A dat — de-un gust — foc Romei;
şi-ntr-un rînd
Pe senatori a pus de i-au tăiat
Ca să auză oamenii ţipînd;
Pe frat'su l-a ucis, s-a-mpreunat
Cu soru-sa în pat, a spintecat
Şi pîntecele mă-sii spre-a vedea
Lăcaşul unde-a fost însămînţat...
Aşa puţin îi mai păsa de ea!

Nici pic n-a lăcrimat cînd a văzut
Acel prăpăd, ci zise: « Mîndră fuşi! »
Şi-i foarte de mirat c-a mai putut
Să-i preţuiască nurii cei apuşi;
Mai apoi vin ceru, şi tot acuşi
Băutu-l-a... Atît i-a fost tot chinul.
Cînd cei haini ajung pe tronuri puşi
Adînc se-mbibă-n suflete veninul!

Un dascăl bun îi dase-nvăţăminte
De slovă şi purtare, în junie;
Şi, dacă spusa cărţilor nu minte,
Pe-atunci era deplin în curăţie:
Cît timp l-avu pe dascăl să se ţie
De capul său, crescu aşa mintos,
C-abia tîrziu hapsîna tiranie
A spart în el, făcîndu-l nărăvos.

Seneca — el i-a fost învățătorul —
Era temut de Nero, căci păcatul
I-l dojenea blajin, cu binișorul;
Și nicidecum nu pedepsea băiatul;
Zicea: « Se cade, doamne, ca-mpăratul
Să fie drept și rău să nu se poarte... »
Dar pentru vina asta învățatul
Fu sîngerat în baie pîn' la moarte.

De tinerel avu năravurît
Să-nfrunte pe acel ce-l îndruma;
Din asta mai pe urmă l-a urît,
Găsind cu cale viața a-i curma.
Iar pe Seneca-l trase inima
Să-și lase retezate vinele
Decît să pată alte munci... Așa
I-a răsplătit Nerone binele.

Ci vezi că tristea n-a avut răbdare
Să-ngăduie mai mult așa trufie,
Căci decît Nero soarta fu mai tare;
Și parc-ar fi gîndit: « Îs prea dulcie
De-oi ține om pustiu de omenie
Pe scaun înălțat, împărătesc;
Da' lasă-las', cînd fi-va lui să-i fie
Mai dragă lumea, va să-l mătrășesc! »

Și într-o noapte Roma s-a sculat
Ca să-i plătească faptele varvare.
Iar el, simțind, fugit-a din palat
La credincioșii ce credea că-i are,
Bătînd la porți; cu cît bătea mai tare
Cu-atît cădeau mai strașnice zăvoare.
Văzînd cum se vîrîse la strîmtoare
S-a dus tăcînd, cu coada-ntre picioare.

Îl tot căta în sus și-n jos poporul —
El însuși i-auzea pe toți strigînd:
« Unde-i Nerone obijduitorul? »
De spaimă Nero dîrdîia bolînd
Și ajutor cerși la zei, plîngînd,
Dar zeii nu voiră să-i răspundă...
Atunci a alergat cu moartea-n gînd
Într-o grădină, dînd să se ascundă.

În locul despre care vă spusei
Aflat-a doi țărani lîngă un foc,
Și să-l răpună s-a rugat de ei,
Și să-l astruce într-un tainic loc,
Ca oamenii să nu-și mai bată joc
De leșu-i, rușinîndu-l după moarte,
Căci n-avu altă cale sau mijloc;
Și mult a rîs, văzîndu-l, hîtra soarte...

DE OLOFERNO

Pe lume nici c-a fost vrun căpitan
Să fi supus mai multe țări străine,
Mai tare-n lupte și mai năzdrăvan,
Mai plin de vază decît orișicine
Din vremea lui, și mai fudul de sine
Ca Olofern cel alintat de soarte
Și care, amețit de-atîta bine,
Nici n-a simțit cînd fu pălit de moarte.

Toți clănțăneau în fața sa din dinți,
Înfricoșați; și dînsul îi silea
Pe toți să-și lase legea din părinți:
« Nabucodonosor e domn! — zicea —
Pe el să-l proslăviți... » Și nimenea
Porunca să-i încalce n-a-ndrăznit
Afară de-un oraș — Batulia —
Unde Eliahim a preoțit.

Şi-acu' luaţi aminte cum s-a stins:
Aflîndu-se-ntr-o noapte foarte beat
Sub cortu-i cît o şură sta întins,
De armii şi de fală-mpresurat;
Însă Judita gîtul i-a tăiat
Pe cînd dormea; apoi tiptil fugit-a
Printre străjeri... şi capul retezat
Purtatu-l-a-n cetatea sa, Judita.

DE REGE ANTIOCHO ILLUSTRI

Mai face trebuinţă să mai spui
De craiul Antioh cel rău şi eu?
De slava şi de-nfumurarea lui?
Pereche să-i găseşti e foarte greu...
Cetiţi ce-i scris de el în Macabeu,
Cetiţi voroava-i de trufie plină
Şi cum l-a dat de smîntă Dumnezeu,
Murind ca vai de lume pe-o colină.

Norodu-l năucise într-atît,
Încît credea c-ajunge cu-a sa frunte
Şi steaua, de se nalţă cît-de-cît,
Că poate-n piept să sprijine şi-un munte
Şi-a mărilor puhoaie să le-nfrunte;
Grozav ura pe-acei din Izrael
Şi-i ucidea în munci şi-n chinuri crunte,
Gîndind că nici Jehóva nu-i ca el.

Şi fiindcă Nicanór şi Timotei
Snopiţi au fost de jidovi foarte tare,
Atîta ură prinse pe iudei,
C-a şi sărit în car cu grabă mare,
Jurîndu-se cu foc şi-nverşunare
Că pasă la Ierusalim să-l bată
Şi să-şi răzbune fără îndurare;
Dar n-apucă să facă-aşa, căci iată,

Cel Sfînt pentru această-amenințare
Îi dete-o bubă fără leac și rea,
Ce-n măruntaie prinse-a-l mursecare
Încît să rabde nici că mai putea;
Era cu rost această cazną grea,
Căci multe burți și el mai spintecase;
Dară deși cumplit se pîrpălea
Procletul plan el n-a voit să-l lase,

Ci pe hatmáni s-adune oști i-a pus...
Dar cînd cu gîndul nu gîndea măcar,
I-a înmuiat cerbicea Ăl de Sus,
Căci a căzut grozav de rău din car
De-și frînse fiecare mădular;
Neputincios să umble și călare,
Era purtat pe mîini ca un sugar,
La coaste vătămat și la spinare.

Așa-l izbi urgia Lui, încît
Viermi răi au prins în el a se-ncuibare,
Iar hoitul îi duhnea așa urît,
Că nici un slujitor sau slujitoare
Nu-i mai puteau răbda a sa putoare,
Nici cînd dormea, nici cînd veghea... Plîngînd,
A priceput atunci că nu-i sub soare
Făptură nerobită Celui Sfînt.

De acea miasmă se scîrbiră foarte
Și el și oastea lui, și nimeni nu-l
Putea lua în brațe să-l mai poarte.
În halul ăsta, de canon sătul,
Pe-un vîrf de munte-și dete sufletul
Acest omorîtor, la pradă harnic...
Așa plăti, căci prea era fudul
Și prea pe mulți i-a bîntuit amarnic.

DE ALEXANDRO

De Alexandru ce să vă mai spui?
Tot insul știe, dacă nu-i prea prost,
Măcar crîmpeie din povestea lui:
Cum a cuprins întreg pămîntul nost'
Prin palos sau prin faimă... Cum au fost
Toți regii bucuroși să i se-nchine...
Cum nu-și aflau niciunde adăpost
De pumnul său nici oameni, nici jivine...

Și nici asemuire cît de mică
N-ai să-i găsești cu alt cuceritor;
O lume-ntreagă îi știa de frică!
Pe dînsul, spuma cavalerilor,
Norocul l-a făcut moștenitor;
Așa de bătăios era, măi frate,
Că vinul doar și gura fetelor
Puteau din mînă spada a-i mai scoate.

Cum să-l mai laud? Ce să mai înșir
De Darius și alții mii și mii,
Dîrji crai și prinți și cneji, pe care-n șir
I-a-nvins și i-a robit în bătălii?
Cu ce poveşti mai vreți să vă îmbii?
Din cap în cap pămîntu-l stăpînea!
De-aș depăna oricîte istorii
Și tot n-ar fi deplină spusa mea...

La Macabeu se-arată c-a domnit
Ani doisprezece și că fu vlăstar
Din Filip Machedonul ce-a crăit
Helada cel dîntîi... Vai, vai și-amar!
O, vrednice-Alexandre, ce fugar
Ți-a fost norocul! Roata cum s-a-ntors!
Ți-au pus ai tăi otravă în pahar
Și soarta nici o lacrimă n-a stors...

De unde să scot lăcrimi ca să pot
Jeli un om atît de luminat?
Cel ce domnind cîndva pămîntul tot
Se socotea tot neîndestulat!
Un duh așa de neastîmpărat!...
Vai, cum să cînt destinul mincinos
Și să hulesc veninul blestemat,
Izvoarele acestui slut ponos!...

DE IULIO CESARE

Din loc umil pe tron strălucitor —
Isteț fiind și vajnic de nespus —
Săltat-a Iuliu: un cuceritor
Ce pe uscat și apă a supus,
Prin vlaga mînii, Lumea-de-Apus,
Silind-o bir să deie Rîmului;
Și-apói domni la Roma... Pîn' s-a pus
Norocul dușman împotriva lui.

Să-i mulțumești, o, Cezar, soartei! Ei
Să-i mulțumești, că bine te-a slujit
De l-ai bătut pe socru-tău Pompei
Cel ce noian de ármii a strunit
Aduse hăt din soare-răsărit;
Afară de Pompei și cîțiva inși,
Pieriră toți... Întregul Răsărit
Temutu-te-a cînd i-a văzut învinși.

Atît despre Pompei să se mai știe
Cum că acest al Romei domnitor,
Ce dete dosu-atunci în bătălie,
Fu descăpățînat de-un vînzător,
Și gîdea, spre a-și dobîndi favor,
I-a-nfățișat lui Cezar Iuliu țeasta.
Pompei! Oh, tu, măreț cuceritor,
La ce sfîrșit te-aduse tristea asta!

Se-ntoarse la cetate Iulius
Încununat cu dafin, cu pohfală,
Dar mai pe urmă Brutus Cassius,
Pizmătăreț de-atît noroc și fală,
Țesu viclean în taină o urzeală
Spre-a-l despuia pe Cezar de putere;
Ba și-au ales și loc de răfuială
Unde urmau să-l puie sub junghere;

Pășind spre Capitoliu într-o zi
Întocmai cum făcea de obicei,
Hainul Brutus mi se repezi
Cu soții lui, așa cum vă spusei,
L-au grămădit pe Cezar între ei
Și, dacă basmul spune-adevărat,
O dată numai a gemut « alei »
Cînd l-au străpuns cu spăngi, lăsîndu-l lat...

Așa bărbată inimă avea
Și-atît ce se purta cum se cuvine,
Încît măcar că rău se canonea
El trasu-și-a mantaua peste sine
Spre a-și ascunde locul cu rușine.
Deși simțea a morții toropeală
Și cunoștea că-i prăpădit de-a-bine
Tot nu uitase Cezar de sfială...

Vă-ndemn și către alți povestitori,
Valeriu, Sueton, Lucan — totuna —
Ce-au izvodit de-acești cuceritori:
Cum au crăit, cum și-au pierdut coruna,
Cum i-a-ndrăgit și i-a urît Fortuna...
Să nu vă-ncredeți mult în toana ei;
Temeți-vă de dînsa totdeauna
Și cugetați la Cezar și Pompei!

La Cresus, riga Lidiei, bogatul,
Chiar Cirus se gîndea cu-nfricoșare...
Și tot era să-și mîntuie văleatul
Pe rug în para cea mistuitoare,
De nu cădea din cer o ploaie mare
Ce stinse focul și-l făcu scăpat;
Dar nu-i prea fu de bun învăț, drept care
Muri, prin voia sorții, spînzurat.

Cînd a scăpat din vîrva focului,
Astîmpăr n-avu, iár bătu războaie,
Crezînd că dacă soarta-i dete lui
Acel noroc — izbăvitoarea ploaie —
Nimic nu poate să-l mai încovoaie;
Ba mai avu și niște vise bune
Care-l făcură-n pene să se-nfoaie
Și-acu atît căta: să se răzbune.

Visatu-s-a suit într-un stejar
Unde-l spăla chiar Zeus pe spinare,
Iar Phoebus l-aștepta cu un ștergar...
El a-ntrebat-o plin de îngîmfare
Pe fi-sa (căci era cunoscătoare
Întru știința cea vrăjitorească)
Să-i spună visul său ce noimă are;
Și fata purcezînd să-l tălmăcească

A spus: « Copacul, tată, vrea să zică
Spînzurătoare; Zeus — nea și ploaie,
Iar Phoebus cu prosopul alb, adică
Te va zbici a soarelui văpaie;
În streang vei atîrna spălat de ploaie
Și de arșița soarelui zvîntat... »
Așa-i cobi precum o cucuvaie
Fanía, fi-sa, scurt și apriat.

Chiar spînzurat fu Cresus, mîndrul rege;
În darn s-a lăfăit pe tron domnește...
Prin tragedie asta se-nțelege,
Și doar de-atîta-i bună că jelește
Destinul crud ce pururea lovește
Pe negîndite fala crailor;
Cînd bizuim în el, ne părăsește,
Învăluindu-și zîmbetul cu-n nor.

Explicit Tragedia.

POVESTIREA DUHOVNICULUI DE MAICI

« Taci — zise Cavalerul — nu mai spune;
Destule-ai îndrugat și nu prea bune,
Prea-cuvioase!... De, o fi cu cale,
Că n-are cui strica un strop de jale,
Dar eu socot că-i mare supărare
Atunci cînd omul cel cu multă stare
Se vede-n sărăcie și-n scădere;
Și, dimpotrivă, mare mîngîiere
Cînd se trezește cel sărac lipit
Săltat la cin înalt și pricopsit,
Sporind și viețuind în propășire.
Atuncea cred că-i multă fericire
Și-s mai plăcute astfel de povești. »
« De bună seamă, adevăr grăiești —
Vorbi Hangiul. Prea ne-a împuiat
Urechea cu "destin înnourat",
Cu "tragedii" și cîte alte toate;
Doar l-auziși; și zău că nu se poate
Să lecuiești un lucru bun făcut
Cu văicăreli. Și nu e nici plăcut
S-asculți așa povești, cum bine-ai spus.
Monahule, trăite-ar Cel de Sus,
Ne-ai fiert pe toți cu basmele matale;
Așa istorii nu fac trei parale
Căci n-au nici haz într-însele, nici glume...
Și-acuma, cuvioase, sau pe nume
Jupîne Petre, spune-ne te rog
Altăceva; căci dacă la dîrlog
N-aveai atîția zurgălăi să sune,
Atunci — pe jertfa Mielului! — pot spune

C-aș fi căzut de somn de mult din șa
Tot ascultînd gogeamite beltea,
Și ți-ai fi spus povestea în zadar;
Căci bine zice domnul pălămar:
"Degeaba-și bate gura vorbitorul
Cînd doarme sau e surd ascultătorul";
Iar cel ce povestește se cuvine
— Păi nu? — să ție seama și de mine.
Ceva cu vînătoare zi-ne-acuma... »
« Ba — fu răspunsul. Nu mă-mbie gluma.
Istorisească altul mai frumos... »
Atunci vorbi Hangiul cam rîtos
Duhovnicului de la Maici: « Ia vin',
Părinte taică, fă-te-ncoa puțin
Și zi-ne dumneata ceva șăgalnic;
Fii vesel, chiar de nu ți-i roibul falnic...
Și ce dacă ai vită răpcigoasă?
De vreme ce te ține, ce-ți mai pasă?
Nu te lăsa, ci fii voios mereu! »
« Așa voi fi, mă jur pe Dumnezeu,
De nu, să mă spurcați... » Apoi degrabă
Ioan, duhovnic blînd și om de treabă,
A prins atunci pe loc a depănare
Din tortul ei povestea următoare.

Explicit.

Povestirea duhovnicului de maici

DE AICI ÎNCEPE POVESTIREA DUHOVNICULUI DE MAICI DESPRE CUCOȘUL ȘANTECLER ȘI GĂINUȘA BOCHEATA.

Ședea într-un bordei odinioară
O biată de vădană bătrîioară,
Sub poale de pădure-ntr-o vîlcea.
Ea, despre care spun în basna mea,
Din ziua cînd și-a prăpădit bărbatul
Își depăna de azi pe mîini văleatul
Căci stare n-avea multă și nici vite.
Din cele de la Domnul dăruite
Trăiau pe sponci și ea și două fiice.
Trei scroafe-avea, doar trei, însă voinice,
Trei vaci și de asemenea o oaie
Pe numele Mița. Zidul în odaie
Unde mînca era cernit de fum.
Nu jinduia ospețe nicidecum;
Bucate grase nu gusta, adică:
Sălaș calic — mîncare mai calică.
Niciciînd nu pătimise de-mbuibare;
Avea drept leacuri sfînta cumpătare,
Un cuget împăcat și trup robace;
Podagra n-o împiedica să joace
Și nici damblaua capul nu-i frîngea;
Vin alb sau roșu nici un strop nu bea;
Merindă albă — lapte-avea la mese,
Și neagră — pită neagră mai adese,
Iar ouă și jumere doar arar,
Căci robotea mai mult pe la șistar.
Avea și-o bătătură îngrădită
Cu pari și cu un șanț împrejmuită;

Acolo îl ținea pe Șantecler;
Cucoș ca ăsta n-aflai nicăieri:
Cînta cu glas mai plin de voioșie
Decît organu-n zi de liturghie;
Cucurigea nici prea tîrziu, nici zornic
Fără-de-numai drept ca un ceasornic.
Încă din ou știa pe dinafară
Cum umblă umbra-n colțul lor de țară;
Și cînd urca în graduri cincisprezece,
Cînta de nimeni nu-l putea întrece.
Și creasta sa — mărgean adevărat —
Era cu zimți ca zidul de palat;
Clonț negru lucitor avea, picioare
Și pinteni vineți — floare de cicoare —
Și gheare albe, crinilor perechi,
Iar penele pe dînsul — aur vechi.
Acest cucoș ținea sub ascultare
Șapte găini, să-i fie desfătare,
Care-i erau surori și cosînzene
Și-i semănau aidoma la pene.
Dar cei mai mîndri fulgi luceau pe gușa
Celei ce-i zic Bogheata-găinușa.
Era cuminte, blîndă, lipicioasă
Și s-a purtat așa cuviincioasă
De cînd a fost puiuț de-o săptămînă,
Că ajunsese doamnă și stăpînă
Pe inima lui Șantecler, iar el
O îndrăgea ca un însurățel.
Cînd sfîntul soare răsărea rîzînd
Era minune să-i auzi cîntînd
Pe ei: "Departe dragul meu s-a dus".
Vezi că pe-atunci, pe cîte mi s-a spus,
Grăiau ca omul necuvîntătorii.
Ei, și-ntr-o zi — abia mijise zorii —
Pe cînd cu toate șapte Șantecler
Sta cocoțat pe-o bîrnă din chiler
Și cu Bogheata mîndra lîngă sine,
Cucoșu-a prins din gură să suspine

Ca omul cînd visează-n vis urît.
Văzîndu-l ea Bogheata amărît,
S-a minunat și zise: « Sufletele,
Au ce dor ai de gemi așa cu jele?
Și te făcuși, vai, vai, un somnoros! »
Iar el i-a dat răspuns: « Mă rog frumos,
Nu-ți face supărare, doamna mea,
Da' zău visai că dasem de-o belea.
Cînd mă gîndesc îngheață rînza-n mine...
Dea Dumnezeu să fie semn de bine
Și să mă izbăvească de ponos!
Parcă umblam prin curte-n sus și-n jos
Și se făcea cum că văzui o fiară
Cît un cotei, care voia în gheară
Să mă înhațe, și m-ar fi mîncat.
Avea un păr și galben, și roșcat.
Iar coada și urechile le-avea
Mai negre-n vîrf ca blana de pe ea;
Subțire bot avea și-n ochi văpăi;
Cînd mă gîndesc m-apucă năbădăi...
Dacă gemui aceasta fu pricina... »
« Lipsești din fața mea! — țipă găina —
Fricosule ce ești, căci, pe Hristos!
De-acuma de la inimă te-am scos;
Pe un mișel să-l îndrăgesc nu pot.
Căci, orice-ar zice unele, socot
Că noi rîvnim s-avem, dacă se poate,
Bărbat cutezător și darnic, toate,
Deștept și cumpătat, necărpănos
Și nici din toate celea sperios,
Dar nici lăudăros afar' din cale!
Cum ai tu nas să-i spui mîndruței tale
C-ai înghețat de frică dintr-un fleac?
Ai barbă... Bărbăție nici de leac?
Te speriași de-un vis adică, spune?
Păi visul nu-i decît deșertăciune,
Căci visele se trag de la-mbuibare
Și-ades din aburi și de la umoare,

Cînd trupul cu umori e prea umflat.
Te-ncredințez că visul ce-ai visat
Devine din prisos de fiere rea
Pe care-o ai în tine, fir-ar ea!
Că sperie grozav în somn cucoșii
Cu suliți, cu pojar de flăcări roșii,
Cu namile ce vor a-i mursecare,
Cu bătălii și fel de fel de fiare...
La fel melanholia, neagra zeamă,
Îl face-n somnul său pe om să geamă
Și-l sperie cu negre dobitoace
Sau draci cu gheara-ntinsă să-l înșface.
Ba pot să-ți mai înșir și alte zemuri
Care te fac să țipi în vis, să tremuri,
Dar voi să trec mai iute înainte...
Chiar Caton, om atîta de cuminte,
Au n-a zis el să nu prea crezi în vise?
Deci, rogu-te, cînd coborîm — îi zise —
Să iei domnia ta siminichie;
Cu sufletul mă pun chezașă ție
Că sfatul meu e bun și nu-i minciună;
Se cade zeama neagră împreună
Cu fierea s-o slobozi. Și fiindcă nu e
Nici un spițer pe-aproape ca să-ți spuie
Ce ierbi sînt bune, te învăț și-ți spun
Chiar eu ce buruieni ți-s leacul bun
Și am să le culeg din bătătură
Pe cele ce au dar de la natură
Să-l curețe pe om și sus, și jos...
Să nu uiți, pentru crucea lui Hristos
Că ești de soiul tău prea plin de fiere.
Păzea cînd fi-va soarele-n putere
Să nu te afli prea încins la cheag;
Altmintreli pun o grivnă rămășag
Că hojma la trei zile friguri rele
Te-or bîntui — și poți muri din ele.
O zi sau două ia viermuși, că drege,
Apoi o curățenie în lege:

Țintaură sau dafin sau crușin
Sau spînz, că-i și pe-aicea, sau ricin,
Sau alior că-i bun, sau fumăriță,
Sau iederă ce crește-n grădiniță...
Mănîncă-le de cum răsar un pic.
Hai, fii și tu ca stirpea ta — voinic!
De vis habar să n-ai. Atît știu spune.»
«*Merci* — îi zise el — de sfaturi bune,
Dar ca să viu la Caton, care-i drept
Că i se duse vestea de-nțelept,
Măcar c-a zis să nu te temi de vise,
Eu pot s-arăt mai vechi izvoade scrise
De cărturari, pe legea mea, destui,
Cu faimă și mai mare ca a lui
Și unde-i însemnat taman pe dos,
Vădindu-se cu fapte, ne'ndoios,
Că visurile sînt adesea semne
De bucurii, însă mai pot să-nsemne
Și patimi ce ni-s date să pățim.
Dar despre asta ce să mai vorbim...
Chiar faptele așa adeverează.
A scris un condeier din cei cu vază
Că doi fîrtați plecară într-un rînd
În hagealîc pioși; și ajungînd
La porțile unei cetăți în care
Era o îmbulzeală foarte mare
De călători — și gazde mai de loc,
Pe nicăirea nu găsiră loc
Să fie împreună-adăpostiți.
Și astfel se văzură nevoiți
În noaptea ceea ei a se desparte
Pornind-o fiecare-n altă parte
Ca să se culce cum s-o nimeri:
Într-o ogradă unul se-aciui
Subt un șopron cu boii împreună;
Al doilea brodise gazdă bună,
Dus de noroc sau dus de întîmplare,
Căci ea ni-i călăuz la fiecare...

Şi cum dormea la el în aşternut
Acestuia în vis i s-a părut
Că l-a strigat perechea şi i-a spus:
"În noaptea asta, vai, voi fi răpus;
Aici în staul vor să mă omoare;
Dă fuga de mă scapă, frăţioare,
Cît încă-s viu — zicea — hai, vin curînd..."
Sări din pat creştinul tremurînd,
Dar după ce s-a fost desmetecit
Iar s-a culcat şi nu s-a sinchisit,
Căci visul îi păru zădărnicie.
De două ori veni acea soţie
Şi-a treia oară iar, şi-i zise-n vis
De astă dată: "Iată, m-au ucis,
Priveşte rana mea încrîncenată!
Tu să te scoli în zori demult şi cată
La poarta dinspre scăpătat un car
Ieşind din tîrg, umplut cu bălegar;
Într-însul leşul meu e tăinuit;
Cutează de-l opreşte negreşit
Căci banii m-au ucis, într-adevăr..."
Şi-i spuse ce-a păţit din fir-a-păr,
Cu glas de jale şi înlăcrimat.
Iar visul se vădi adevărat
Căci, cum se lumină de ziuă iarăşi,
S-a dus la han să-l vadă pe tovarăş,
Şi ajungînd la grajdul cel cu boi,
A început să-l strige. Dar, vulpoi,
Hangiul îi răspunse de îndată:
"Perechea dumitale e plecată;
A şi ieşit din tîrg în zori de zi."
Atunci în omul nostru se trezi
O bănuială, visul amintindu-şi,
Şi dete fuga — neîngăduindu-şi
Nici un răgaz — spre poarta de apus,
Unde găsi, întocmai cum i-a spus
În vis tovarăşul cel mort, un car
Mergînd spre ţarnă plin de bălegar.

Şi s-a pornit să ceară-n gura mare
Ocîndă celor răi şi răzbunare:
"Ucisu-mi-au pe soţ azi-noapte chiar
Şi zace mort ascuns aici în car!
Să vină dregătorii din cetate
Cei ce-s datori să facă direptate,
Căci, oh, aflai pe-al meu fîrtat ucis!"
Mai mult de-atîta ce mai am de zis?
S-a strîns norod ieşind din tîrg afară
Şi prin gunoiul care-l răsturnară
Găsiră mortul proaspăt înjunghiat.
O, Doamne drept şi binecuvîntat,
Cum dai pe faţă Tu nelegiuirea!
Nu-i chip să-ascunzi omorul nicăirea,
Căci el aşa-i de silnic şi urît
Izvorului-dreptăţilor, încît
Nicicînd nu scapă teferi cei mişei;
Măcar după un an, sau doi sau trei,
Omorul tot se află, asta ştiu...
Pe loc l-au strîns în chingi pe surugiu
Judeţii din cetate, şi-l căzniră
Şi pe hangiu, încît mărturisiră
Nelegiuirea lor numaidecît;
Şi-au atîrnat cu funia de gît.
Vezi aşadar că visul n-a mintit;
Şi tot în cartea-aceea am cetit
La glava chiar ce vine mai departe
(Dacă mintesc, aşa să am eu parte...!)
De doi bărbaţi ce năzuiau a trece —
Mînaţi de treburi — marea, ca să plece
În ţări streine; dar un vînt vrăjmaş
I-a fost oprit din drum într-un oraş
Ce se-nălţa semeţ pe malul mării.
Şi într-o bună zi, în faptul sării,
Prielnic vîntul a-nceput să bată.
Voioşi drumeţii s-au culcat îndată
Cu gînd să plece-n zori, devreme tare...
Dar unuia din ei minune mare

I se-arătă în somn, căci a visat
Spre dimineață chiar, un vis ciudat:
Stînd în picioare lîngă căpătîi
Un om părea că-i da porunci: "Rămîi,
Căci de pornești în zori — așa-i zicea —
Ai să te-neci; ascultă vorba mea!"
Trezindu-se pe loc vesti soția
Rugîndu-l să-și amîne drumeția
Și să mai stea în tîrg o zi măcar.
Din pat de-alături celălalt drumar
A rîs și l-a luat peste picior:
"Eu nu mă înspăimînt așa ușor,
Încît s-amîn ce am de pus la cale;
Pe visul tău nu dau nici trei parale,
Căci visele sînt fleac și amăgele.
Mereu visăm maimuțe, cucuvele
Și cîte alte multe grozăvii...
Visăm ce nici n-a fost, nici nu va fi..
Cum însă văd că vrei să zăbovești
Și vremea în zadar să-ți irosești,
Fii sănătos! Da' zău că-mi pare rău."
Și astfel a purces în drumul său...
Dar nu trecuse jumătate marea
Și nu știu cum îl bîntuie-ntîmplarea
Că din senin corăbioara crapă
Și bîldîbîc, năierii toți în apă
În văzul altor bărci plutind și ele
Pe-alăturea în ceasurile-acele.
Din pildele de față poți vedea,
Bogheato scumpă, frumușica mea,
Că nu se cade joc să-ți bați de vise,
Vădindu-se din toate cele scrise
C-adeseori sînt foarte de temut.
Și-n *Viața lui Sîn-Kenelm* am văzut
(Feciorul rigăi Kenulf, ce-a trăit
În Mercia) că-n somn i-a nălucit
Omorul său aidoma-ntr-un vis
Chiar în preziua cînd a fost ucis.

Dădaca lui i-a dat înștiințare
Să se păzească bine de vînzare,
Dar bietul prunc doar șapte ani avea
Și să priceapă visul nu putea,
Așa nevinovat a fost sărmanul!...
Și zău că mi-aș fi dat voios sumanul
Să fi citit și dumneata cum scrie.
Bogheato dragă, adevăr zic ție,
Macroviu însuși, care-a zugrăvit
Vedenia lui Scipio cel vestit,
Credea în vise și spunea că sînt
Semn despre ce ne-așteaptă pe pămînt.
Și cată-n *Testamentul Vechi* nițel,
Ce zice proorocul Daniel?
Sînt visele cumva deșertăciune?
La fel și-n cartea lui Iosíf se spune
Că uneori pot fi (nu orișicare!)
Înștiințări de fapte viitoare.
Dar Faraon de la Eghipt, brutarul
Care-l slujea, așijderi și cuparul,
Au n-au simțit a viselor lucrare?
Cel care face-n hronici cercetare
Multe minuni afla-va despre vise.
Chiar Cresus, care-n Lydia crăise,
Nu se visase-ntr-un copac urcat,
Semn că avea să moară spînzurat?
La fel și Andromaca-n ziua-n care
Urma să meargă Hector la pierzare,
În noaptea din ajun visă și ea
Cum că-i va sta alături piaza rea
De va intra atunci în bătălie,
Ba i-a și spus, dar el n-a vrut să știe
Și tot s-a dus la luptă, iar Ahile
În ziua ceea l-a scurtat de zile.
Dar istoría asta-i foarte lungă
Și iaca-i ziuă, n-am timp să-mi ajungă.
Drept încheiere, ca să n-o lățesc,
Din visul ăsta văd că mă pîndesc

Belele mari... și iarăși voi să zic
De buruieni că-s lucru de nimic
Fărădecît otrăvuri, știu eu bine;
Nu-mi plac, nu cred în ele, nu-s de mine...
Dar să lăsăm acestea, doamnă dragă,
Și să vorbim și lucruri mai de șagă.
Un dar bogat îmi dete cerul, zău,
Căci de privesc la gingaș chipul tău
Și dacă și la ochii tăi mă uit,
Îndată toate spaimele le uit
Fiind știut că: *In principio*
Mulier est hominis confusio;
Adică, tălmăcind din latinește,
"Muierea pe bărbat îl fericește".
Ah! noaptea cînd călduță te simțesc,
Măcar că nu pot să mă năpustesc
În cîrca ta, căci locu-i prea îngust,
Așa plăceri și desfătare gust,
Încît dau naibii arătări și vise.»
Apoi zburâ — acestea fiind zise —
De pe grindei, căci nu mai era noapte,
Și le chemă, «clonc-clonc», pe cele șapte,
Deoarece găsise-n curte jos
Un bob. Măreț era și voinicos;
Și pînă-n prînz de douăzeci de ori
I-a dat Boghetei iama prin comori.
Părea un leu grozav la-nfățișare
Și se plimba călcînd pe vîrf de gheare,
Căci la pămînt piciorul nu-l punea.
Cînd da de vreo grăunță, cloncănea
Și soațele-alergau atunci la el.
Așa, măreț ca prințul în castel,
Îl las să-și vadă-n pace de scurmat;
Apoi vă spun și ce i s-a-ntîmplat.

Cînd Marte (Marte, luna cînd Preasfîntul
Făcu pe om și cerul și pămîntul)

S-a istovit, și de la lună nouă
Trecură zile-n cap treizeci și două,
Taman atunci semețul cocoșel
Cu cele șapte soațe lîngă el
Privi în sus la soarele de aur
Ce-n zodia care se cheamă Taur
Suise de trei suliți și mai bine;
Și pricepînd, el singur de la sine,
Că-i timp de prînzișor, a trîmbițat.
« Pe boltă — zise — soarele-a săltat
Hăt peste șase suliți bunicele;
Bogheato, bucuria vieții mele,
Ascultă păsăruicile cum cîntă
Și vezi din lujer floarea cum se-avîntă;
De voie-bună sufletul mi-i plin! »
Dar îl lovi năpasta din senin;
Căci vine jale după veselie
Și nu-s pe lume bucurii să ție...
O peană mai isteață ar putea
Să pună într-un hronic basna mea
Ca și pe cea mai însemnată faptă.
S-asculte cei cu mintea înțeleaptă,
Căci vrednică la fel e de crezare
Cît cartea *Lancelot din Iazuri* care
Atîta preț pun doamnele pe ea...
Și-acuma să mă-ntorc la vorba mea.

O vulpe ticăloasă și tărcată
Ieși din păduricea-nvecinată;
Croind în minte viclenii ascunse
Trecu prin gard, de noapte, și pătrunse
În curți unde cucoșul cel frumos
Își preumbla nevestele voios;
Și-a stat pitită-n brazdele de praz
Cam pînă după ceasul de amiaz,
Chitind să-i vină pasării de hac,
Aidoma precum tîlharii fac

Cînd stau la pîndă lumea s-o omoare.
Ah, tu caiafă din ascunzătoare,
Ah, Iudă ucigașă, Ganelon!
Viclean nemernic, grecule Sinon
Ce-ai dus cetatea Troii la pierzare!
Afurisită dimineața-n care
Zburași, măi Șantecler, în bătătură...
Ci doar luași din vis învățătură
Că-n ziua ceea moartea te pîndește.
Dar ce vestește Domnul se-mplinește,
Așa socot anume bărbi preasfinte,
Nu toate, căci (fii martor, tu, părinte!)
Despre acest cuvînt e luptă mare,
Iar bogoslovii-s azi în dezbinare
Ca și înaintașii, pasămite.
Dar meiul ăsta nu-l știu da prin site
Cum au făcut sfînt vraciul Augustin,
Boețiu sau vlădica Bradwardin,
Încît să-mi pot da seama dacă eu
Fac numai ce-i menit de Dumnezeu
(Cînd zic *menit*, că *trebui'* înțeleg)
Sau dacă, dimpotrivă, pot s-aleg
Cînd fac sau nu un lucru anumit
Chiar dacă Cel de Sus l-a sorocit;
Ori poate nici nu mă silește El,
Ci fac așa că nu e chip altfél.
Dar ce m-amestec eu în d-alde-acestea?
Eu despre un cucoș vă spun povestea
Ce de la soața lui a fost luînd
Sfat — vai! — să iasă-n curte-n ziua cînd
Visă un vis așa cum vi-l spusei.
Rău pați dacă te iei după femei!
Povața *lor* ne-a fript întîia oară
Și pe Adam l-a scos din rai afară,
Cînd o ducea-n huzur așa de bine...
Dar ca să nu mînii pe nu știu cine
Vorbind de rău povățul muieresc,
Spun c-am glumit și nu mai stăruiesc...

HONI SOI

Citiți în cărți, vedeți ce zic și cei
Care le-au scris cînd spun despre femei.
Așa gîndea cucoșul, nu eu, zău,
Eu nici pe una n-o vorbesc de rău...

Bogheata se scălda în praf la soare
Alături de-ale sale surioare,
Iar Șantecler trăgea cîte-o cîntare
Mai vesel ca sirenele din mare
(Căci la *Fiziolog* stă scris ritos
Că ele cîntă vesel și frumos);
Și cum se tot zgîia spre bălării
După un fluturel, se nimeri
Să dea cu ochii de vulpoi, încît
Odată i s-a pus un nod în gît
Și tresărind icnea mereu «cloc-cloc»
Înfricoșat. Căci orice dobitoc
Încearcă să se mîntuie, firește,
Atuncea cînd vrăjmașul și-l zărește,
Măcar de-l vede-ntîia oară-n viață.
Cînd Șantecler o a zărit la față
S-ar fi tot dus, dar vulpea l-a oprit.
«Vai, scumpe domn, dar unde te-ai pornit?
Te temi de mine, credinciosul tău?
Păi n-aș fi eu mai rău ca duhul rău
Dacă ți-aș da cu gînd viclean tîrcoale?!
Eu nu-mi vîr botu-n trebile matale,
Venit-am numai — crede ce-ți cuvînt —
Ca să-ți ascult neprețuitul cînt...
Căci ai un glas, iubite Șantecler,
Aidoma cu îngerii din cer;
Nici chiar Boețiu n-a știut cînta,
Nici alții, pătimaș ca dumneata.
Și tatăl, fie-i somnul liniștit!
Și mama dumitale mi-au cinstit
Bordeiul meu spre marea-mi bucurie;
Și mult aș vrea să-ți fiu pe plac și ție...

Cît ce privește ghiersul, vreau să spun
(De umblu cu minciuni să fiu nebun!)
Că n-auzii mai meșteri cîntători
Ca taică-tău cînd trîmbița în zori;
Din răsputeri cînta, ce-i drept e drept...
Și într-atît se opintea din piept
Că închidea și ochii amîndoi,
Așa făcea de strașnic tărăboi;
Ba se sălta și-n vîrf de gheare el,
Tinzîndu-și gîtul lung și subțirel.
Și mai era și-atît de cumpătat
Că nicăirea nu aflai bărbat
Mai cîntăreț ca el sau mai cuminte.
Cetii în Nigel Wireker, țiu minte,
Că un cucoș pe care îl pălise
Odrasla unui preot (pare-mi-se
La un picior), pe cînd era doar pui,
Făcu să-și piarză popa leafa lui.
Dar se-nțelege că-i cu neputință
S-alăturez această iscusință
Cu-nțelepciunea prietenului meu...
Hai, cîntă! Cîntă, pentru Dumnezeu!
Că ești la fel ca tatăl tău arată... »
Cucoșul din aripi a prins să bată
Ca omul cînd nu bănuie năpasta,
Așa-i plăcuse lingușeala asta.

Vai, crailor, cîți strîmbi lingușitori
Aveți la curți și cîți lăudători
Care mai mult vă plac și vă încîntă
Decît acel ce adevăr cuvîntă.
Ce-i scris în Biblie de lingușeală?
Să vă feriți, că-i semn de zăcășeală!

Pe vîrfuri Șantecler s-a ridicat
Cu ochii-nchiși, cu gîtul încordat,

Şi-a început a trîmbiţa cu foc.
Vulpoiul Roşca a ţîşnit din loc,
L-a prins pe Şantecler de beregată
Şi zbughi! cu el spre braniște îndată,
Căci nimeni nu-l văzu cu prada-n spate.

O, Soartă, cum nu te putem abate!
De ce-a zburat din grindă-n ziua ceea?
De ce nu crede visului femeia?
Şi tocmai vineri fu menit pierzării...
Tu, Vinere, zeiţa desfătării,
De Şantecler, destoinic servitor,
De cel ce te slujise silitor
(Întru plăceri mai mult ca-ntru prăsilă)
Cum nici de ziua ta nu-ţi fuse milă?
O, Gaufred, meşter drag şi fără preţ
Care-l jelişi atît de plîngăreţ
Pe riga Richard mortul din săgeată,
De ce n-am pana-ţi neasemănată
Să blestem ziua vineri ca şi tine
(Tot vineri fu şi el străpuns, ştim bine)?
Atunci v-aş arăta cum pot să spui
Şi eu de Şantecler şi spaima lui.
Căci nici cînd Ilionul fu învins
Şi cînd cu spada goală-n mîini l-a prins
De barbă Pirus pe Priam (cum scrie
La Eneida) şi-l făcu piftie,
N-au scos troiencele mai lungi jelanii
Decît acele şapte orătanii
Cînd l-au văzut pe Şantecler dat gata...
Mult mai amarnic a bocit Bogheata
Decît nevasta ducăi Hazdrubal
Cînd l-au răpus rîmlenii de pe cal
Şi-au pîrjolit Cartagina. Atît
S-a perpelit acea vădană-ncît
De bunăvoie s-a zvîrlit în foc,
Neşovăindu-i inima de loc.

La fel bocirăți, galițe sărmane,
Cum au bocit matroanele romane
Cînd Nero arse Rîmul și de soți
Le-a văduvit, tăindu-i el pe toți
Spre a plăti Senatul vina lui.
Da' să mă-ntorn la basmul ce vi-l spui...

Cînd auziră puicile strigînd,
Ieșiră din colibă alergînd
Copilele și văduva sărmană;
Și dînd cu ochii de vulpoi în goană
Către pădure cu cucoșu-n spate
Au prins a chiui: « Hei! sări, fîrtate!
Hîi! Vulpea! » Și-au fugit pe urma ei.
Au mai sărit cu cîte-un retevei
Mai mulți vecini, vreo trei dulăi de stînă,
Și o surată cu fuioru-n mînă;
Fugeau vițelul, vaca și godacii
C-așa-i spăimară cîinii haidamacii
Și-a oamenilor mare tevatură
De alergau cu sufletul la gură...
Avană și drăcească hărmălaie:
Țipau rățoii de-ai fi zis că-i taie;
Gînsacii peste pomi goneau în zbor;
Albinele ieșeau din stupul lor...
Ferească Dumnezeu de-așijderi hai!
Nici cînd Jakke Straw și cruntul său alai
Voiau vreun flamand să mai omoare
Nu slobozeau strigări mai sunătoare
Decît acea cumplită hărmălaie...!
Aduseră și surle de-acioaie,
De corn și os, suflînd în ele harnic
Și săvîrșind un tărăboi amarnic
De mai să pice bolta cerului.
Și-acu sfîrșitul basmului vi-l spui.
Vedea-veți cum răstoarnă-a sorții roată
Nădejdile vrăjmașului deodată!

Cucoșul dus de vulpe în spinare,
Măcar că dîrdîia de spaimă mare,
I-a zis roșcatei: « Dac-aș fi ca tine
Grăi-le-aș (zău, așa să am eu bine!):
"Golani puchioși, pieriți din urma mea,
Dare-ar holera-n voi și-o bubă rea!
Mai fac un pas și intru-n pădurice
Și-am să-l mănînc pe Șantecler aice...
Acuși în ciuda voastră-i viu de hac"...»
Răspunse vulpea: « Zău c-așa și fac! »
Dar nici n-a apucat să spună tot,
Că pasărea i-a și scăpat din bot
Și țuști! într-un copaci zbură voios.
Cînd l-a văzut că pleacă sănătos,
« Vai — zise vulpea — Șantecler, vai, vai!
Ce mult necaz — zicea — îți cășunai,
Înspăimîntîndu-te atuncea cînd
Te luai de-acasă; dar să știi că gînd
N-avui răutăcios... Coboară, hai,
S-auzi ce plănuisem eu încai;
N-am să te mint, mă jur, să nu te-ndoi! »
« Ba vezi să nu! Bătu-ne-ar pe-amîndoi
Năpasta: și pe mine să mă bată
Mai rău de mă mai las prostit o dată.
Nu mă mai faci să-nchid pleoapa și
Să cînt așa, oricît m-ai linguși,
Căci Domnul nu-i dă spor acelui care
Închide ochiu-n loc să-l caște mare! »
« Mda — zise vulpea — cerul pedepsește
Pe-acela care nu se stăpînește
Și dă din clonț cînd s-ar cădea să tacă. »

Vedeți ce pătimește omul dacă
Se-ncrede-n lingușeală și-i netot?
Voi care spuneți: « Basm și-atîta tot
Cu vulpi, găini și cu cucoși nebuni... »
Luați aminte tîlcul, oameni buni!

Căci zis-a sfîntul Pavel: *Tot ce scrie*
În cărți învățătură să ne fie...
Alegeți grîul, pleava dați-o-n vînt.
Și, de ți-i voia, Doamne blînd și sfînt,
Pe fiecare fă-ne bun creștin
Și mîntuiește-ne pre noi. Amin!

CU ASTA S-A MÎNTUIT ȘI POVESTIREA DUHOVNICULUI DE MAICI

Hangiul: « Să-ți trăiască, părințele,
Izmenele și ce-i ascuns în ele!
Hazliu fu basmul cel cu Șantecler...
Phi! să fi fost de mir și nu din cler
Ce năzdrăvan cucoș erai, măi vere!
Căci dacă ai și chef cît ai putere,
Ți-ar trebui, socot, ca să petreci,
Nu șapte puiculițe — șaptezeci!
Ian vă uitați la el ce vînă are
Și ce grumaz și pieptul cît de mare!
Dar ochii? Ca de vultur, ce să spui...
Nu-i trebuie căneală dumnealui,
Nici suliman, nici praf de Portugal.
Să-ți fie basmul cu noroc, halal! »
Apoi crîșmarul nostru cel hazos
Vorbi altcui, cum veți afla mai jos.

POVESTIREA DOFTORULUI

LEX
Povestirea
doftorului

DE AICI URMEAZĂ POVESTIREA DOFTORULUI

Trăia, cum spune Titus Livius,
Un cavaler numit Virginius,
Deplin în cinste și în vrednicie,
Cu prieteni mulți și mare avuție.
O fiică-i zămislise doamna sa,
Iar alt copil pe lume nu avea.
Era așa frumoasă juna-i fată
De nu-și afla pereche-n lumea toată.
Atît a hărnicit măiastra Fire
S-o făurească-ntru desăvîrșire
De parc-a vrut să spună: « Iacă, eu,
Așa strujesc făpturile cînd vreu,
Așa le zugrăvesc; ce meșter, oare,
Cu mine-ar cuteza să se măsoare?
Pigmálion, cu daltă sau penel,
De-ar încerca, n-ar izbuti nici el;
Apelle, Zéuxis, cu penel sau daltă,
În van rîvnire-ar măiestria-mi-naltă.
A-tot-stăpînitorul m-a numit
Pe mine logofătul său velit,
Să făuresc făpturi cum mi-ar plăcea,
Și toate-s sub oblăduirea mea,
De-i lună plină sau crai nou pe cer,
Iar pentru truda mea, nimic nu cer;
Un gînd avem, Stăpînul și cu mine,
Și-ntru mărirea slavei lui divine
O am creat pe ea, precum create
De mine sînt culori și forme, toate. »

Așa îmi pare c-ar fi spus Natura.
Doar paisprezece ani avea făptura
Pe care Firea-atîta o-ndrăgise.
Așa cum crinul alb de dînsa scris e
Și trandafirul roș, la fel muiat-a
Penelul cînd să zugrăvească fata,
Nainte de-a se naște drămuind
Culorile ce cît mai bine-o prind;
Iar soarele cu dulcea lui văpaie
A poleit cosițele-i bălaie.
Frumoasă fără seamă cum e ea,
Nici în virtute nimeni n-o-ntrecea.
Și lumea, negăsindu-i nici o vină,
O lăuda cu laudă deplină.
Curată-n cuget și la trup era
Și fecioria-i gingaș înflorea
În sfioșenie și-n cumpătare,
În umilință și-n răbdare mare;
Aleasă în purtări și-mbrăcăminte,
Ea totdeauna răspundea cuminte;
Măcar cît și Minerva de-nțeleaptă,
Ea pururea vorbea cu vorbă dreaptă,
Necăutînd cuvinte-ntortocheate
Spre-a dovedi ce știe și ce poate,
Ci cumpătat grăia ca o crăiasă,
Vădind în toate creșterea-i aleasă.
Era de-o feciorelnică sfială,
Și vremea nu-și trecea în trîndăveală,
Ci inimos trebăluia mereu.
Niciciînd nu se-nchina lui Bachus zeu;
Căci vinul pe Venera o stîrnește,
Cum ai turna pe foc oloi de pește.
Și făr' ca nimeni s-o fi fost împins,
Se prefăcea bolnavă dinadins,
Spre a scăpa de cei ce-aveau în minte
Să nu-și petreacă vremea prea cuminte
La danțuri, sau petreceri, sau serbări,
Ci-ntru destrăbălare și măscări.

Cu-asemeni lucruri prea de timpuriu
Copilele se coc, şi-ajung de ştiu
Blestemăţii cît încă nu-s neveste,
Şi-acesta-i lucru cu primejdii — este
Şi-a fost de cînd e lumea... Bune doamne,
Ce anii-acum vi-i număraţi în toamne,
Şi-aveţi în paza voastră vro copilă
De neam, nu-mi ascultaţi cuvîntu-n silă;
Gîndiţi-vă că ele-n grijă vouă
Vi-s date pentru-anume pricini, două:
Au că vi-i cinstea albă ca de nea,
Au pentru c-aţi călcat alăturea
Şi vă pricepeţi bine-n toate cele,
Dar între timp v-aţi lepădat de rele.
De-aceea, zău, trudiţi fără hodină
Să le-nvăţaţi virtutea cea deplină.
Căci nu-i pîndar mai bun într-o pădure
Decît acela ce-a ştiut să fure
Şi s-a lăsat de tîlhării. Păziţi
Copilele, şi... doar să vreţi, că ştiţi;
Nu-ngăduiţi năravului să crească,
Să nu v-ajungă furia cerească;
Acel ce-ar face-aşa, hain se cheamă.
Şi-acum luaţi cuvîntul meu în seamă:
Pe lume nu-i mai hîdă mîrşăvie
Decît să-ţi rîzi de nevinovăţie.
Voi mume şi voi taţi aşijderea,
Copii, chiar şi o droaie de-aţi avea,
Să-i privegheaţi cu grijă veşnic trează,
Atîta vreme cît vă sînt în pază.
Luaţi seama ca prin pilda voastră rea
Sau şovăind pedeapsă a le da
Pierzării să-i sortiţi... Altfél socot
Că v-aţi plăti greşeala scump de tot.
Păstorul cînd e tont şi nu ia sama
Atunci dă lupu-n oi şi-n noatini iama.

O pildă, una, de ajuns vă este;
Ci să mă-ntorn acuma la poveste.

Fecioara despre care zic, n-avea
Nevoie s-o păzească nimenea;
Și-n viața ei puteau citi ca-n carte
Fecioarele cum trebui' să se poarte,
Căci neprihanei ea era cunună
Și cumpătată se-arăta și bună.
Erau deopotrivă lăudate
Frumsețea ca și marea-i bunătate,
De toți, în țara toată, fără numa'
De cei pizmași, căci pizma, bat-o ciuma,
Scrîșnește cînd norocul ți-i deplin,
Și bine-i pare cînd te vede-n chin
(Sînt Augustin a zis așa cuvinte.)
Ei, și-ntr-o zi, fecioara cea cuminte
A mers la templu cu mămuca ei,
Cum merg copilele de obicei.

Trăia pe-atunci un jude în cetate,
Mai-mare peste două-trei olate.
Și-aflîndu-se în cale, s-a făcut
Că fata dinainte-i a trecut,
Iar el zărind-o, a simțit pe drept
Că i se strînge inima în piept —
Atît ce l-a vrăjit frumsețea ei,
Și către sine zise el: « Alei,
A mea va fi căci nu e chip altfél. »
Iar diavolul s-a strecurat în el
Și l-a-nvățat ca prin vicleni urzele
Să-i facă pocinogul fetei cele.
Ci nici de-a sila, nici cu vro răsplată,
Gîndea el, n-o va dobîndi pe fată,
Avînd ea mulți prietini tari, și încă
Fiind virtutea-i neclintită stîncă,

Încît știa că dînsul niciodat'
Răzbi-va s-o îmbie la păcat.
Drept care, chibzuind, chemă la el
Un lotru ce trăia-n orașu-acel,
Un om viclean și fără de rușine.
Iar judele a socotit de bine
Să-i spună-n taină mare ofu' lui,
Dar de-o crîcni o vorbă oarecicui
Atunci săcurea gîdelui l-așteaptă.
Cînd s-a-nvoit nemernicul la faptă
Simți cel jude bucurie mare
Și-l încărcă de daruri și odoare.
Țesînd urzeala întrolaltă ei
Cu de-amănuntul, cît mai cu temei,
Cum să plinească fapta dezmățată,
Așa precum veți auzi îndată,
A mers la casa lui acel mișel
Care-i zicea Claudius; iar el —
Hainul jude — Apiu se numea
(Căci faptul ista nu-i scorneala mea,
Ci din izvod adevărat e scos).
Deci se porni cel jude ticălos
Cu mare sîrg desfătul a-și zori
Și ca-ndeobște, judele-ntr-o zi,
Așa precum istoria ne-arată,
Ședea în jețul său de judecată,
Județ făcînd pricinilor pe rînd.
Cînd iaca vine lotrul alergînd
Și zice: « Doamne, de ți-i voia, cată
Și-ascultă jalba mea îndurerată
În care pe Virginiu îl pîrăsc.
Iar de va zice dînsul că mințesc,
Oi dovedi, cu marturi fără pată
Că pîra ce-i aduc e-adevărată. »
Răspunse judele: « În lipsa lui,
Cădere n-am nici da nici ba să spui.
Ci adă-l, și voios te-oi asculta;
De-i drept ce spui, dreptatea e a ta. »

Fiind adus Virginius pe dată,
Cetiră tare jalba blestemată
Cu-acest cuprins, cum vine mai la vale.
« Stăpîne drag, luminăției-tale,
Eu, sluga ta Claudiu, am de spus
Cum că un cavaler, Virginius,
Călcînd dreptatea, legilor protivnic,
Îmi ține, fără voia mea și silnic,
O sclavă legiuită, ce furată
Mi-a fost, de mult, pe-o noapte-
ntunecată,
Copil fiind... Fac, doamne,-ntîmpinare
Cu martori, dacă nu-i cu supărare,
Că nu e fata lui, cum vrea s-arate.
Drept care fă-mi, stăpîne bun, dreptate,
Dă-mi sclava, doamne, de socoți cu
cale. »
Așa grăia cuprinsul jalbei sale.
Virginiu se uita la omu-acel,
Dar iată — cît nici n-apucă de fel
A dovedi, cinstit, cavalerește,
Cu marturi, că nedrept l-învinuiește
Protivnicul, ba minte cu sfruntare —
Procletul jude s-a făcut că n-are
Temei să mai audă ce va zice,
Ci dete hotărîre-n astă price,
Zicîndu-i: « Sluga s-o aduci de-ndată;
În casa ta n-ai s-o mai ții pe fată.
Dintîi în paza noastră va s-o pui
Iar omu-și căpăta-va roaba lui. »

Și cînd cinstitul cavaler aflat-a
Cum a-ncheiat cel Apiu judecata,
Și că-i silit pe fiica lui s-o dea,
Să-și facă Apiu mendrele cu ea,
S-a-ntors la casa lui, și-n jilț a stat.
Chemîndu-și fata neîntîrziat,

Cu chipul ca de ceară a privit
La chipu-i plin de farmec și smerit,
De milă părintească săgetat:
Ci totuși gîndul nu și-a strămutat.
« Copila mea — îi zise — pentru tine
Doar două căi îs: moarte au rușine.
Vai, vai, că m-am născut pe-acest pămînt!
Căci nu ți se cuvine, înger blînd,
Să te reteze firul spadei grele.
O, scump odor, istovul vieții mele,
Ce te-am crescut cu dragoste-nsorită
Și n-ai lipsit din gîndu-mi o clipită!
O, fiica mea, durerea mea din urmă
Și bucurie multă ce se curmă;
Cleștar de neprihană, neclintit
Primește moartea ce ți-am hărăzit
Din dragoste, necum din ură... Vai,
Cu mîna-mi va căpșorul să ți-l tai.
Blestem că Apiu te-a văzut vreodat':
Cu strîmbătate azi ne-a judecat... »
Și-i povesti ce știți, precum a fost;
Să vă mai spun o dată n-are rost.
« Îndură-te, părintele meu drag » —
Strigă ea — și, de gîtul său, șirag
Își puse brațele, ca de-obicei,
Și lacrimi podidiră-n ochii ei.
« O, bunul meu părinte, va să mor?
Nu aflu milă, vai, nici ajutor? »
« Nu, draga mea», gemu el în neștire.
« Atunci, părinte-al meu, dă-mi păsuire,
Să-mi jelui moartea ce mă paște azi;
Și Iepta fiicei lui i-a dat răgaz
Să plîngă înainte de-o ucise,
Cînd dînsa cu nimica nu-i greșise
Decît că a dintîi fugi de zor
Să-l vază, cînd s-a-ntors biruitor. »

Cu-acest cuvînt căzu în nesimțire,
Iar mai apói, venindu-și iar în fire
S-a ridicat, grăind a doua oară:
« Dau har lui Dumnezeu că pier fecioară.
Mai bine moarte vreu, decît rușine.
Ci, tată, cum ți-i voia fă cu mine! »
Așa zicînd, l-a mai rugat pe el
Cu spada să lovească ușurel,
Și iar căzu fecioara-ntr-un leșin...
Cu pieptul sfîșiat de jalnic chin
El capu-i reteză; apoi de chică
Îl duse la județ. Cu mare frică
Privindu-l el, a poruncit îndată,
Așa precum istoria ne-arată,
Să fie tatăl spînzurat de gît.
Dar, ia să vezi: norodu-a tăbărît
Să-l scape, căci degrabă în cetate
S-a fost zvonit cumplita nedreptate,
Toți bănuind că după chipu-n care
Făcuse lotrul cela-ntîmpinare,
Era vorbit cu Apius, iar ei
Știau de dumnealui scîrbavnic ce-i.
Drept care-l apucară pe mișel
Și-l azvîrliră-n temniță, iar el
Își dete moartea... Fiara ceialaltă,
Care-i fusese judelui unealtă,
Au hotărît să moară spînzurat;
Virginiu, prea milos, i-a-nduplecat
Să-l cruțe, surghiunindu-l peste mare;
Altminteri, zău că nu-și afla scăpare.
Iar alți părtași la faptă cît de cît
Au atîrnat cu funia de gît.

Așa își ia păcatul dreapta plată!
Luați seama, nu se știe niciodată
Cum și pe cine Domnul îl izbește
Și nici în cuget viermele cum crește,

Cînd crezi că l-ai ascuns în așa fel
Că numai tu și Cerul știți de el.
Căci prost de ești, sau minte învățată,
N-ai știre cînd va biciul să se-abată,
Drept pentru care ascultați-mi sfatul:
Cît nu-i tîrziu, stîrpiți în voi păcatul.

AICI SE SFÎRȘEȘTE POVESTIREA
DOFTORULUI

CUVINTELE CE LE-A GLĂSUIT HANGIUL CĂTRE DOFTOR ŞI CĂTRE VÎNZĂTORUL DE IERTĂCIUNI

Hangiul înjură ca scos din minte:
« Haram de ei! Strîmb jude, Doamne Sfinte,
Şi strîmbă scula ceea ticăloasă.
Vedea-i-aş morţi de moarte ruşinoasă
Pe juzi de-alde-ăştia, şi pe-ai lor clănţăi!
Şi zi se duse biata fată! Măi,
Scump îşi plăti frumseţea, vai de mine!
De asta zic, cum vede orişicine,
Că darurile ce le-mparte Firea
Atîtora le-a căşunat pieirea.
De prea frumoasă, moartea i se trase.
Alei! Ce crunt sfîrşit avu, Hristoase!
Cu darurile despre care spun,
Mai des ni-i prost folosul, decît bun.
Ci zău, jupîne drag, şi iar zic zău,
Ne-ai cam cutremurat cu basmul tău.
Dar nu-i cu supărare, treacă, hai:
Să-ţi ţină Domnu' trupu-ntreg, încai,
Ţucalele şi ploştile tot pline;
Şi cutiuţele cu mediţine,
Şi leacurile inimii şi toate
De ceruri fie binecuvîntate!
Halal, o dată om eşti, să n-am spor,
Şi semeni cu un preut, zău, să mor!
Ce, n-am zis bine? N-oi fi eu-nvăţat,
Dar una ştiu, că rău m-ai hurducat
La inimă, de mă băgaşi în boală...
De n-oi sorbi un leac de întăreală,

Ori un ulcel cu bere de-a vîrtoasă,
Ori de n-aud vreo snoavă gîdiloasă,
De mila fetii mă prăvăl din scări.
Măi dragule, tu ăl de vinzi iertări,
Ia zi o snoavă, bre, cu haz în ea. »
« Vă zic — răspunse el — pre legea mea,
Da-ntîi să-i trag un gît la hanul cesta,
C-un colț de turtă, și vă spun povestea. »
Cu gura însă cei de neam săriră:
« Să n-auzim măscări cumva că-nșiră!
Ceva moralicesc mai iute zi-ne,
Și bucuros te-om asculta, creștine. »
« Mă-nduplec — spuse — dar să-mi cat prin minte,
Cît șed și beau, povestea cea cuminte. »

POVESTIREA VÎNZĂTORULUI DE IERTĂCIUNI

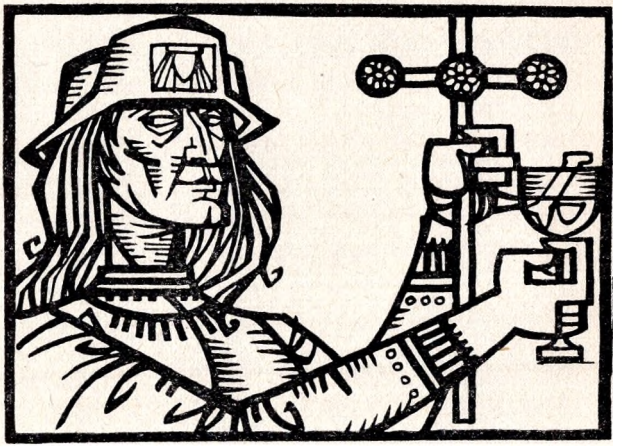

RPECUVÎNTARE LA POVESTIREA VÎNZĂTORULUI DE IERTĂCIUNI

AICI URMEAZĂ PRECUVÎNTAREA LA POVESTIREA VÎNZĂTORULUI DE IERTĂCIUNI.

Radix malorum est cupiditas: ad Thimotheum, sexto.

Iubiții mei, cînd predic la altare
Mă strădui să vorbesc cu ifos mare
Și gura mea ca toaca turuiește,
Căci toate cîte spun le știu pe dește.
Și-o țin așa într-una ceas de ceas:
« *Radix malorum est Cupiditas.* »
Dar mai întîi dau veste cine sînt,
De unde vin, arăt hrisovul sfînt,
Pecetea papei, eh, și toate celea:
Așa-i mai sănătos și-mi apăr pielea,
Cînd sare cîte-un popă firoscos
De-mi tulbură lucrarea-ntru Hristos.
Și pun'te-apoi pe înșirat povești:
Le spun de fețe mari bisericești,
De papi și patriarhi, tot bărbi prea-sfinte;
Mai scăp pe lătinește trei cuvinte
Să-mi dreg papara după cuviință
Și să-mboldesc pe oameni la credință;
Îmi scot la urmă glăjile-arătoase
Ce-s pline vîrf cu zdrențe și cu oase,
Adicătelea moaște, ne'ndoios.
Apoi într-o lăcriță am un os
Din spata oii unui jidov sfînt.
Zic: « Oameni buni, luați seama ce cuvînt:
De-ți cufunda 'cest os într-o fîntînă,
Iar vacă, oaie, bou, viței de-o lună,
Muşcîndu-l vreun vierme s-a umflat,
Cu apă din fîntînă de îndat'

Spălați-i limba, și i-ați dat de leac.
Ba încă: zace oaia de dalac,
Sau are rîie sau vreo bubă rea:
Se vindecă, din șipot dacă bea.
Și iară: gospodarul de se scoală
Și ia din zori, pe inimioara goală,
La șapte zile, apă de-asta-n gură —
Cum ne-a lăsat cel jid învățătură —
Apăi îi merge-n spor gospodăria.
Ba mai tămăduiește și zulia;
Căci dacă omu-și bănuie nevasta,
Să-i fierbeți ciorba tot din apa asta
Și n-o să-i mai cășune pe soție,
Măcar că dumnealui prea bine știe
Că se-nfruptară doi-trei popi din ea...
Și încă o mănușă am coleá.
Acel ce-o poartă, vede de-azi pe mîine
Cum crește lanu-i doldora de pîine
De-a semănat cu ea grîu, orz, ce-o fi
De-ndată ce c-un ban m-o milui.
Dar, oameni buni, vă fac înștiințare:
Că de-i vrun ins aici în adunare
Împovărat de-așa cumplit păcat
Că și-a se spovedi e rușinat,
Sau vreo femeie, tînără sau babă,
Ce-a-ncornorat pe omul ei de treabă,
Aceștia n-au cădere și nici har
Să dea la moaște nici un sfanț măcar.
Iar cel ce e curat de orice vină
Să dăruie, cu de la Cer lumină,
Și-am să-l dezleg cu marele meu har
Ce dat mi-i prin înscrisul papei chiar.
O sută mărci pe an strînsei ușor
De cînd îs de iertări împărțitor.
Mă cațăr în amvon ca un prelat
Și cînd prostimea jos s-a așezat,
Îi predic după cum vă arătai,
Mîncînd haram acum și mai dihai.

Spre oameni gîtul cît de lung l-întind
Şi dau din cap într-una, pigulind
Taman ca porumbelul pe grindei.
Cu mîinile şi clanţa zvîrl spre ei
Volocul, de mai mare dragul ţi-i;
Şi de cărpănoşie dă-i şi zi-i,
Chitind a-i face punga să-şi dezlege
Şi bani să deie... mie, se-nţelege.
Căci gîndul meu e să cîştig parale
Şi nu să-ndrept păcate, vezi matale.
De-or fi să moară, sufletele lor
Să meargă opt-cu-a-brînzii unde vor!
Căci multe predici — na, mărturisesc —
Se trag ades din gînd diavolicesc.
Îşi tămîiază-ascultătorii unii
Şi rodul i-l culeg prefăcăciunii,
Iar alţii veninoşi sînt, sau trufaşi...
De-o pildă, eu, pe-un biet enoriaş,
Cînd alta ce să zic nu aflu-n sac,
Îl iau şi albie de porci îl fac,
De ştiu că omul ne-a vorbit de rău,
Pe mine sau pe cei din cinul meu.
Măcar că nu-l arăt direpţ pre nume,
Ştiu bine toţi în cine bat anume
Din chipul cum pe ins îl zugrăvesc.
Aşa-mi răzbun pe cei ce ne bîrfesc;
Aşa îmi vărs veninul eu, părînd
Cucernic foarte şi curat la gînd.
Pe şleau vă spun, precum ca să se ştie:
De una predic eu — de lăcomie.
De-aceea una ştiu, şi-i tot dau glas:
« *Radix malorum est cupiditas.* »
Şi iaca-n vitiul ăsta bat mereu,
Măcar că-l port în mine însumi eu.
Şi chiar de-i greu păcatul ce mă leagă,
Ştiu dezbăra de el o lume-ntreagă,
Ba-l fac pe om amar a se căi.
Dar nu aceasta-i ţinta mea dintîi,

Ci foamea de bănet mi-i gîndu-ascuns;
De lăcomie predic și-i de-ajuns.
Le-nșir la pilde-apoi pe-ndestulate,
Povești cu tîlc, din moși-strămoși lăsate:
Prostimii pilde-i plac, cu-nvățătură —
Le-nvață și le trec din gură-n gură.
Și cum adică? Dacă predicînd
Arginți cîștig cu droaia, veți fi vrînd
Sărac să viețuiesc, așa ca proasta?
Departe de la mine treaba asta!
Eu predic colindînd din loc în loc;
Cu brațul să muncesc nu voi de loc,
Nici coșuri să-mpletesc spre a mă ține,
Nici să cerșesc trîndav n-am chef, vezi bine.
Apostolilor pilda nu le-o iau;
Eu pîine, brînză, bani și lînă vreau,
Măcar că poate-s date de-o orfană
Sau de vreo oropsită de vădană,
Și văd că-i mor de foame pruncii-n pat.
Eu, taică, vin de poamă cer, curat,
Și o leliță dulce-n fi'ce tîrg...
Și iată, oameni buni, închei desîrg;
O povestire mi-ați cerut îmi pare.
Acum, că m-adăpai cu bere tare,
O basnă trag nădejde să vă spui
Din cele ce-s pe placul fiștecui!
Oi fi eu păcătos, dar știu să zic
Ceva moralicesc după tipic,
Și niciodat' nu-mi fu de-a surda cazna.
Ci ian tăceți, căci voi a-ncepe basna.

Povestirea vînzătorului de iertăciuni

AICI ÎNCEPE POVESTIREA VÎNZĂTORULUI DE IERTĂCIUNI

Trăia pe vremi un cîrd de tinerei
În Flandra, săvîrșind osîrdnic ei
Blestemății prin hanuri și tractire,
În son de harpe, cetere și lire;
Danțau, jucau în zaruri zi și noapte,
Mîncau și fiștecare bea cît șapte —
Deci diavolului jertfă aducînd
În templul său și dup-al său orînd
Întru dezmăț cum nici că se mai poate.
Înjurături așa înfricoșate
Rosteau, încît îți da fiori prin oase
Și trupul iar Ți-l sfîșiau, Hristoase,
Măcar că jizii răstignitu-l-au;
Dar de păcatul altora rîdeau.
Și năvăleau la ei dănțuitoare,
Nurlii, măi-măi, de poame vînzătoare,
Harpistre, tîrfe și cofetărese
Ce chiar de Necuratul sînt trimese
S-aţîţe-n om al preacurviei foc
Ce-alături de-mbuibare-și află loc.

Scriptura poate martoră să-mi fie
Că pofta-n vin dospește și-n beție.
Priviți cum Loth surpatu-s-a-n păcat
Cu îmbe fiice-a lui cînd s-a-mbătat:
De beat ce-a fost, n-a mai știut de el.
Cu vinuri îmbuibat Irod, la fel,
Benchetuind, a dat poruncă, beat,
Să i se taie capul de îndat',

De-o joacă, lui Ioan Botezătorul.
Așijderea Seneca, gînditorul,
A spus o vorbă mare, că el unul
Nu vede osebire-ntre nebunul
Din balamuc, și-acel ce și-a băut
Și mințile din cap, fărădecît
Că nebunia mai delung se-abate.
O, lăcomie, culme-ntre păcate,
Pierzării noastre pricină dintîi,
Sorginte-a morții! Pînă ce veni
Să ne răscumpere Hristos al nost'!
Vedeți, pe scurt, ce scump plătită-a fost,
Prin sfîntul sînge-al Său, ticăloșia
Ce strică lumea noastră: lăcomia!
Străbunul nostru-Adam, și-a lui muiere,
Pentru păcat, la trudă și durere
Din Rai — cum scrie — izgoniți au fost;
Căci cît ținu Adam acela post
În Rai sălășluit-a; iară cînd
Din pomul cel oprit a fost mîncînd,
Zgonitu-l-au în chin să viețuiască.
O, lăcomie, pacoste-omenească!
O, dac-ar fi ca omul nost' să știe
Ce boale i se trag din lăcomie,
Ehei, atunci cu cîtă cumpătare
Și-ar drămui tainul de mîncare.
Dar vai! gîtlejul mic, gingașa gură
Mereu îl pun pe om pe-alergătură
Să cate-n bălți, văzduh și prin păduri
Alesele mîncări și băuturi.
Au ce ne spune sfîntul Pavel nouă
De pîntec și mîncări? Că pe-amîndouă
Prea'naltul va pierzării să le dea.
Vai, ce scîrbavnic e, pre legea mea,
Acest cuvînt; și fapta-i mai dihai
Cînd omul bea vin alb au roșu, vai,
Și gura și-o preschimbă-n umblătoare
Prin astă blestemată îmbuibare.

Apostolul plîngînd cu jale zice:
« Îs mulți de care spusu-v-am aice
Și iar vă zic, de mare jale frînt,
Vrăjmași ai crucii lui Hristos că sînt
Cei ce din pîntec idol și-au zidit. »
O, pîntec! Burdăhanule-mputit,
De borhot plin, lăcaș de putrejuni,
Urît la îmbe vranele mai suni!
Cu ce bănet te umplem, și ce trudă!
Muncește bucătarul și asudă
A pregăti bucate arătoase
Ca să-ți plinească pofta, ticăloase!
Cum bate-n os ca măduva să-i sară,
Căci doar nimica nu se dă afară
Din cîte pot gîtlejul gîdili;
Ce de-a mirodii, scoarțe, frunze și
Rădăcioare-amestecă în sos
S-ascuță pofta celui pofticios.
Cel lacom de ospețe, negrești
E mort, dacă-n ăst vițiu-i nărăvit.
În vinul care-l bem e preacurvie,
Iar în beție chin și nebunie.
O, bețivane, slut ce ești la față,
Duhnești scîrnav și tuturor faci greață,
Te fonfăi, parcă-ngîni la antifoane
Și parcă-ntr-una strigi: « Samson, Samsoane ».
Dar vezi, Samson nu bea și n-a fost beat.
Tu te prăvali ca porcul junghiat;
Ți-i limba cîlți și nu mai știi de tine,
Nici cuget nu mai ai și nici rușine,
Căci în beție le-ai săpat mormîntul.
Cei stăpîniți de vin nu-și țin cuvîntul;
De taine, nu mai spun că nu le țin.
Alb, roșu, voi păziți-vă de vin.
Dar mai ales de vinul alb de Lepe
Ce-n strada Fish se vinde sau în Chepe.
Ăst vin hispan primește de la sine
Tărie de prin viile vecine

Şi-asemeni aburi suie din lichoare,
Că cel ce bea o duşcă, bunăoare,
Şi crede că-i la el acasă-n Chepe,
El în Hispania e dus, la Lepe,
Nu la Rochel, nici la Bordeaux în tîrg,
« Samson, Samsoane » îngînînd cu sîrg!
Dar ian mai ascultaţi, boieri, aice:
Acele mari izbînzi, cutez a zice,
De care-n Vechiul Testament stă scris
Că Cel Atotputernic le-a trimis,
Ş-au dobîndit prin post şi rugăciune;
În Biblie cetiţi, că-ntr-însa spune.
Atila, Biciul Domnului, ştiţi bine,
Muri în somn, spre scîrbă şi ruşine,
Pe nas ţîşnindu-i sîngele, de beat;
Voivodul cat-a fi mai cumpătat.
Şi cugetaţi, în urmă, la acel
Cuvînt ce i s-au dat lui Lamuel —
(Nu Samuel, ci Lamuel am zis) —
La Biblie căutaţi, acolo-i scris
Ce-nseamnă-a dare juzilor să beie.
Cu asta şirul pildelor se-ncheie.

Am zis de lăcomie — să mai zic
De jocurile de noroc un pic.
În zaruri e izvor de-nşelăciuni,
De strîmbe jurăminte, de minciuni,
Hulire-a lui Hristos, omor, risipă
De timp şi-averi, zvîntate într-o clipă.
Şi iar, mai rea batjocură nu ştiu
Decît să-i spui cuiva că-i barbugiu.
Cu cît de cin mai nalt e omu-acel,
Cu-atît mai mare sila ţi-i de el.
Un principe ce-nvîrte-n pumn oscioare,
Ce har ca să ocîrmuie mai are,
Cînd doar dispreţ i-arată-al său popor
Şi scapătă în ochii tuturor?

Fiind Stilbon, mintosul sol, cîndva,
Din Lacedemonía ţara sa,
La corinteni trimis cu cinste mare
Să lege priteşug şi împăcare,
Pe toţi din ţara lor, de cin velit,
Jucîndu-se în zaruri i-a găsit.
Drept care, nici o zi el nu rămasă
Ci pe sub cumpăt s-a întors acasă
Şi zise: « Am un nume, unul doară,
Şi nu voi să-l încarc de-aşa ocară
Legîndu-vă cu cei ce-n zaruri joacă;
Alt înţelept trimiteţi, de-o să-i placă...
Mai bine mort — vă jur pe al meu crez —
Decît cu barbugii să vă-nhăitez.
Căci nu voi însumi eu să vă înjug
Cu de-alde-aiştia la prieteşug,
Pe voi ce vieţuiţi în cinste mare. »
Aşa făcu-nţeleptul arătare.
Iar riga de la parţi — precum s-a scris —
Demetrului, alt rigă, i-a trimis
Din aur un tacîm de zaruri, ca să
Îl ia-n batjoc că jocul nu-l mai lasă;
Adicăte că faima lui şi slava
În ochii-i preţuiesc la fel cît pleava.
Cîrmuitorii, altcumva decît
În zaruri să-şi mai treacă de urît.

Să vă mai zic şi de-alt soi de păcate
Ce-n vechile izvoade-s arătate.
Să-njuri, e rău cum nu s-a pomenit,
Iar strîmb să juri e lucru mai cumplit.
Prea'naltul ne opreşte de-a jura
(Cetiţi-l pe Matei), şi-n cartea sa
Au ce-a zis Ieremia, oameni buni?
« Tu drept să jurui, nu să-ndrugi minciuni,
Ci jură-n neprihană şi dreptate »;
Cînd în deşert zici « zău », la fel, păcat e.

Ian cată, vezi, în tabla cea dintîi
A legilor trimise din tării,
Porunca cea de-a doua ce ne spune?
« Nu lua-n deșert al Domnului tău nume.»
Vedeți cum legea ăst păcat îl scrie
Nainte de omor și preacurvie:
Așa e rîndul lor, cum vin la lege;
Acela ce poruncile-nțelege
Pricepe că aceasta-i cea de-a doua.
Luați aminte, adevăr zic vouă:
Năpasta-l prigoni-va pe acel
Ce jură sau înjură-n chip și fel:
« Pe patimile Mielului curat,
Pe sîngele lui Crist la Hailes aflat,
Eu șapte-am dat, tu cinci zvîrlișI, cu trei!
Pe cruce-ți jur, de mă înșeli, alei,
În inimă te-njunghi și-ți cînt prohodul .»
Al jocului de zaruri, iaca rodul:
Prepusul, strîmbătatea și omorul.
De dragul lui Isus Mîntuitorul,
Lăsați năravul jocului, măi frați.
Și-acu, vă rog, povestea mi-ascultați.

Cît nici nu dase dimineața-n pîrg,
Cei trei petrecăreți erau în tîrg,
La crîșmă bînd, cînd, ia, aud deodată
Un clincăit de clopoțel în stradă
Naintea unui mort; și unu' zice
La un rîndaș: « Ia ieși în prag aice
Și-ntreabă cine-i mortul ce trecu
Pe dinaintea noastră chiar acu;
Și vezi de-l ține minte și ni-l spune. »
A zis rîndașul: « Chiar îl știu, jupîne:
Acu vrun ceas mi-ajunse la urechi
Că-i de-al dumilorvoastre prietin vechi;
Muri ucis azi noapte pe ne-veste,
Beat mort, șezînd acolea-ntre ferestre;

Veni o iazmă — Moartea-i zic — ce-a dat
Prin oameni iama într-al nost' olat,
Și inima-i crăpă c-o dardă-n două;
Apoi porni să-și cate pradă nouă.
Pe mulți răpuse vidma asta rea...
Jupîne, pîn' a nu da ochi cu ea,
Te pregătește bine, că-i abraşă,
De vrei să-nfrunți asemenea vrăjmaşă.
Așa mi-a spus mămuca mea să fac:
Eu doar atîta zic, și-acuma tac. »
« Pe Maica lui Hristos — crîșmarul zise —
Băiatul drept grăit-a. Pare-mi-se,
Cosi-ntr-un sat — nu-i nici un an de-atunci —
Pe toți: bărbați, muieri, șerbi, paji și prunci.
Bag seamă că pe-acolo s-o atine.
De nu ești pregătit cum se cuvine,
Îți face cotoroanța vreo belea. »
Sări chefliul: « Arra, fir-ar ea,
Grozavnică-ntr-atît să fie, oare?
Da' tot mă duc s-o caut, frățioare,
Pe răstignirea Domnului mă jur!
Ian ascultați, noi trei, fără de-nconjur,
Ca unu sîntem; mîna hai s-o dăm
Și frați de cruce-n veci să ne legăm;
Tustrei o vom răpune pe haină:
Că pier atîți, doar dînsa e de vină.
Să-i facem felul hoaștei pînă-n sară. »
Și-așa tustrei credință își jurară,
La rău ca și la bine, viața toată,
Ca frați purcesi dintru același tată.
Și beți, sărind în sus cu turbă mare,
Întins porniră drept spre satu-n care
Le-a spus crîșmarul Moartea ca s-o cate,
Proscînd înjurături înfricoșate,
(Lui Crist sfînt trupul cum I-l sfîșiară...) —
« Muri-va Moartea, de ne pică-n gheară. »
Jumate leghe-au mers, sau cam așa,
Cînd, un pîrleaz dînd ei a-ncăleca,

Zăriră-un biet moșneag lîngă ostrețe,
Și-acel moșneag le-a dat blajin binețe,
Și-a zis: « Cu voi Cel Sfînt, jupînii mei! »
Chefliul cel mai țanțoș din cei trei
I-o-ntoarse: « Boaită ce ne-ații popasul
Și stai înfofolit că-ți văd doar nasul!
Cîți ani strînseși în cîrcă nu ți-ajung? »
Moșneagul l-a țintit în ochi delung,
Zicînd: « Îmi prea ajung, dar cît colind
Din Englitera pînă hăt, la Ind,
Nu aflu om să vreie a schimba
Junețea lui pe bătrînețea mea;
Și-i grea povară — moșul a mai spus —
Pîn' s-o-ndura de mine Cel de Sus.
Nici Moartea nu mă vrea, bătu-o-ar vina...
Așa cutreier, neaflînd hodina,
Și în pămînt, la poarta mumei mele,
Eu cu toiagul bat și strig a jele:
"Ci lasă-mă să intru, scumpă mamă,
Căci piei și carne, tot mi se destramă!
Măicuță, știi tu, lacra mea cu straie
Ce-o țin de-amar de vreme în odaie
Schimba-o-aș cu a ta; un giulgiu vreu
Să-nfăș în el truditul trup al meu!"
Dar nu se-ndură, nu; mă ține-afară,
Și sufăr, și mi-i fața ca de ceară.
Dar domnișorii mei, nu-i frumușel
C-un moș să vorovești urît, cînd el
Cu vorba nici cu fapta n-a greșit.
Ce spune la Scriptură, răzvedit?
"Pe-un om bătrîn cu creștetul de nea
Tu să-l cinstești!" Luați povața mea:
Bătrînului ia seama și nu-i face
Nimic din cîte însuți nu ți-ar place
Să-nduri la cărunțețe; ei, și-acum
Domnul cu voi, oriunde-ți fi la drum.
Eu trebuie să pas într-ale mele. »
« Ba încă nu, sămînță de ulcele —

Îi zise cel în zaruri jucător.
Pe sînt Ion, nu scăpi așa ușor!
VorbișI de o haină — Moartea-i zice —
Ce ne-a cosit prietenii pe-aice.
Iscoadă Morții ești, și-o pați urît
De nu ne-ndrumi la ea numaidecît,
Mă jur pe pîinea și pe vinul sfînt!
Legatu-te-ai cu ea prin jurămînt
Pe noi cei tineri să ne pierzi, tîlhare! »
« De-o căutați cu-atîta înfocare —
Le-a zis — urmați aist drumeag cotit:
Acolo o lăsai, mă jur cinstit;
Subt cel stejar o veți afla, căci ea
De gura voastră nu s-a speria.
Vedeți stejarul? Mergeți sănătos,
Și Domnul vă păzească de ponos
Și minte să vă deie! » le-a mai spus.
Cei trei în fuga mare s-au și dus
Și sub stejar găsiră un purcoi
De galbeni, neică, rotunjori și noi,
Să tot fi fost vreo optzeci de mertice.
Iar Morții nici că-i mai cătară price,
Ci mare bucurie-avut-au ei,
Văzînd cum mai luceau bănuții-acei,
Și s-au trîntit tustrei peste comoară;
Iar tartorul grăi întîia oară:
« Măi frați, luați aminte, vă spun drept,
Oi fi eu petrecăreț, da-s deștept:
Comoara chiar Norocul ne-o trimise
Ca viața s-o trăim în dulci dichise;
Lesne-a venit, tot lesne, Doamne Sfinte,
O vom păpa!... Phi, cui să-i dea prin minte
Că azi ne fi-va ziua norocoasă?
Și de-om putea căra la mine-acasă
Bănetul tot — la mine sau la voi,
Că-l împărțim frățește între noi —
Ne-a pus Preasfîntul mîna-n cap de-acum;
Dar ziua nu se poate nicidecum;

Ne-ar zice lumea hoți de drumul mare
Și-am atîrna-n cîte-o spînzurătoare.
Cu grije, pe sub cumpăt, noaptea doară,
Căra-vom noi mîndrețea de comoară.
De-aceea zic, să tragem sorți, și ei
Să hotărască unul din noi trei:
Iar cel ce trage bățul lung, desîrg
Să dea o goană-n vale pînă-n tîrg
Și-n taină să ne-aducă vin și pîne.
Ceilanți lîngă comoară s-or ațîne
Păzind-o-n draci. De n-o fi vro zăbavă,
La noapte-am și cărat bănetu-n grabă,
Iar de-nvoit ne învoim noi unde. »
Trei bețe ia și-n pumn apoi le-ascunde
Să tragă sorți ; iar bățul lung din trei
Îl scoate cel mai tînăr dintre ei,
Și pleacă într-un suflet, cum i-au spus.
Iar tartorul, văzîndu-l că-i bun dus,
Grăi către acelălalt fîrtat:
« Tu știi că frați de cruce ne-am jurat
Și ca un frate binele ți-l vreu.
Ascultă, dar, ce am a-ți spune eu:
Aist bănet ce-l vezi aici, pe tot,
Să-l împărțim în trei urma, socot.
Dar dacă — uite-mi vine-n gînd acuma —
Ar fi ca-n două să-l împartem numa'
Au nu se cheamă cum că-ți fac un bine? »
Iar celălalt: « Nu-s dumirit, frăține...
El doar lăsă comoara-n mînuri bune.
Cum facem, oare? Cum avem a-i spune? »
« Te prinzi? grăi mai răul dintre ei.
Atunci îți spun în două vorbe, trei,
Cum vom începe treaba cu folos. »
« Mă prind — i-a zis perechea — ne'ndoios,
Ba mă și jur c-a te trăda nu voi. »
« Atunci, amin. Noi, iacă, sîntem doi
Și unde-s doi, cum știi, puterea crește.
Tu clipa cea prielnică pîndește,

Ridică-te de jos, așa-ntr-o toană,
Și ia-mi-te cu dînsul la hîrjoană;
În joacă strînge-i gîtul cît de tare,
Iar eu îl trag în șpangă ca-n frigare,
Apoi l-împungi și tu. Iar banii grei,
În două-i împărțim, necum în trei,
Și ții'te-apói huzur și alt nimica,
Jucînd în zaruri cîtu-i ziulica. »
Așa vorbiră hîtrii între ei
Pe-al treilea să-l taie, cum spusei.
Dar și lui prîslea, către tîrg mergînd,
Îi zornăiau bănuții-acei în gînd,
Și focul lor sub pleoape îl ardea.
« Oh, Doamne! — zise el — de s-ar putea
Să am acea comoară singur eu,
Sub jilțu-n care șade Dumnezeu
Om n-ar trăi mai vesel decît mine!»...
Mă rog, decît Satana oare cine
Șoptitu-i-a să cumpere otravă,
S-o deie celor doi făr' de zăbavă?
Drept care,-aflîndu-l dracu-n toana asta,
Ușor îi fuse a-i meni năpasta,
C-avea în el pornire diavolească
Să deie moarte, făr' să se căiască.
Deci nepierzînd o clipă el măcar,
De-a dreptul merse la apoticar,
Rugîndu-l ca să-i vîndă pentru bani
Ceva otravă de stîrpit guzgani,
Ba că-l mai bîntuie și-un dihor care
Da iama în găini fără cruțare
Și cică-atîta pagubă îi fac,
Că trebui' să le vină, zău, de hac.
Răspunse-apoticarul: « Iacă am
Un *ce*, din care nici măcar un dram
Din el de mușcă sau un strop de bea
Vreo făptură, jur pe legea mea
Și cîte-n lume rele să m-ajungă
Că pică la pămînt cîtu-i de lungă.

Da, da, şi moare-n lege, dom'le dragă,
Cît nici n-apuci să calci o leghe-ntreagă;
Atîta ce-i otrava de turbată. »
Nelegiuitul înşfăcă pe dată
Cutia de otravă, şi, senin,
Luă pe urmă de la un vecin
Cu împrumut trei şipuri măricele
Şi-otravă puse-n două dintre ele,
Lăsîndu-l pe al treilea curat
Să aivă-a bea cînd fi-va asudat,
Cărînd la noapte tot bănetu-acel.
Şi-această slugă-a lui Mefistofel,
Cu şipurile pline cîte trele,
Înspre fîrtaţii săi porni cu ele.
Ce rost mai au prisosuri de cuvinte?
Taman cum îi sortiră dinainte
Sfîrşitul, tot aşa l-au şi răpus.
Şi tartorul, cîrdaşului i-a spus:
« Ci hai dintîi să bem cu voie bună,
Pe-urmă-l îngropa-vom împreună. »
Dar vrut-a întîmplarea, pasămite,
Să ia un şip din cele otrăvite
Şi bînd şi el, şi celălalt apoi,
Găsitu-şi-au sfîrşitul amîndoi.
Despre otrăvi, nici Avicenna, zău,
În nici o glavă din Canonul său
N-a scris de chinuri mai înfricoşate
Decît avură ăştia doi a pate.
Aşa pieri părechea de mişei
Iar cel de-i otrăvi la fel cu ei.

Vai, cel mai blestemat dintre păcate!
Ucidere haină, răutate!
Vai tu, nesaţ, voi zaruri şi desfrîu!
Tu ce huleşti pe-al Domnului blînd fiu
Cu-njurături plodite din trufie!
Vai! omenire, cum a fost să fie

Ca tu pe Însuși Cel Ce te-a zidit
Și-n dragul tău pe lemn S-a răstignit,
Să-L prigonești cu ură mișelească!
Ci oameni buni, Cel Sfînt vă izbăvească
De toate, de zgîrceală mai cu seamă.
Iertarea-mi sfîntă, ia! pe toți vă cheamă,
Decît de-mi dăruiți cu mic, cu mare,
Arginți și galbeni, scule și odoare.
Sub cest hrisov al papii-ngenuncheați!
Veniți, neveste, lîna voastră-mi dați!
Vă-nsemn în catastihul meu aice
Și-n Rai veți merge, viețuind ferice:
Prin harul meu spăla-voi de păcat
Pe cel ce-mi dă obol, și-l las curat
Ca pruncul; asta-i predica ce fac.
Isus, al sufletelor vraci și leac,
Tămăduiască-vă cu mila Lui —
Comoara cea mai scumpă, drept vă spui...
Ei, bat-o vina, mai-mai că uitam:
Doar moaște și iertări în tașcă am
Cum n-are-n Englitera nici un frate,
De papa însuși mie-ncredințate.
De vreți, îngenuncheați cu rîvnă mare,
Dați banul, și afla-veți dezlegare.
Ci hai cu toții în genunchi, smeriți,
Din mîna mea iertări să dobîndiți
Sau luați iertare-n drum, cu gînd curat,
Tot proaspătă, în orice tîrg sau sat;
Decît la rîndul vostru, tot nouți
Și proaspeți dați-mi galbeni și bănuți.
E foarte mare cinste, oameni buni,
S-aveți un vînzător de iertăciuni
La drum, cu împuterniciri în lege,
Ce poate napristan să vă dezlege.
Căci cade unu' de pe calul său
Și gîtu-și frînge-n șanț. Deh, ceasul rău!
Au nu-i o fericire pentru toți
Că mă brodii eu însumi printre soți

Să vă dezleg la rînd, cu mic, cu mare,
Cînd duhul va de trup să se dezbare.
Hangiul, dintre toți, cel mai urît
Bălăcăre-n păcate pînă-n gît.
Ia fă-te-ncoa cu darul, frățioare,
Și pup' aicea sfintele oscioare.
Deschide punga, pune banu' jos. »
« Ași ! — zise el — m-ar blestema Hristos !
Mai vezi de altu' ! Poate-ți umblă-n gînd
Să-mi dai să-ți pup izmenele, jurînd
Că de la vreun sfînt le-ai moștenit,
Cînd știu că turul tău le-a feștelit !
Pe sfînta Parascovia cea bună,
Mai bucuros ți-aș strînge boașa-n mînă
În loc de moaște. Taie-ți-o, măi vere,
Și eu te-ajut s-o cari, că-s în putere,
Și vom sfinți-o-n scîrnă de purcel. »
Monahul n-a mai scos un cuvințel;
De mînios, și glasul și-a pierdut.
A zis Hangiul: « Dacă ești ciufut,
Eu cu matale nu mai șugui, nene. »
Cinstitul Cavaler, gîndind, pesemne,
Că între dînșii prea se-ngroașe gluma,
Le zise: « Hai, ajungă-vă de-acuma.
Prea-cuvioase, treacă-ți de arțag;
Și, domnule Hangiu, că mult mi-ești drag,
Te rog frumos, sărută-l pe părinte.
Hai cuvioase, vino-i dinainte,
Și cum glumirăm, să glumim și-acum. »
Și s-au pupat, și iar am pas la drum.

CUPRINS

Geoffrey Chaucer şi opera sa — Studiu introductiv de Zoe Dumitrescu-Buşulenga .. 5

PROLOGUL 45
(vv. 1—860)

POVESTIREA CAVALERULUI 87
(vv. 1—2250)

POVESTIREA MORARULUI

Precuvîntare la Povestirea Morarului 159
(vv. 1—78)

Povestirea Morarului 163
(vv. 1—668)

POVESTIREA LOGOFĂTULUI

Precuvîntare la Povestirea Logofătului.. 187
(vv. 1—66)

Povestirea Logofătului 189
(vv 1—404)

POVESTIREA BUCĂTARULUI

Precuvîntare la Povestirea Bucătarului.. 207
(vv. 1—40)

Povestirea Bucătarului 209
(vv. 1—5t)

POVESTIREA NOTARULUI

Precuvîntare la Povestirea Notarului 213
(vv. 1—98)

Povestirea Notarului 217
(vv. 1—1064)

POVESTIREA CORĂBIERULUI

Precuvîntare la Povestirea Corăbierului 265
(vv. 1—28)

Povestirea Corăbierului 267
(vv. 1—434)

Încheiere la Povestirea Corăbierului şi Precuvîntare la Povestirea Stareţei 282
(vv. 1—18)

POVESTIREA STAREŢEI

Povestirea Stareţei (*fragment*)..... 285
(vv. 1—35)

POVESTEA LUI SIR THOPAS

Precuvîntare la Povestea lui Sir Thopas 289
(vv. 1—21)

Povestea lui Sir Thopas 291
(vv. 1—207)

POVESTEA LUI MELIBEUS

Precuvîntare la Povestea lui Melibeus.. 303
(vv. 1—48)

Povestea lui Melibeus *(fragment)* 305

POVESTIREA CĂLUGĂRULUI

Precuvîntare la Povestirea Călugărului.. 309
(vv. 1—102)

Povestirea Călugărului..... 313
(vv. 1—776)

POVESTIREA DUHOVNICULUI DE MAICI

Precuvîntare la Povestirea Duhovnicului de Maici..... 343
(vv. 1—54)

Povestirea Duhovnicului de Maici..... 345
(vv. 1—626)

Încheiere la Povestirea Duhovnicului de Maici 367
(vv. 1—16)

POVESTIREA DOFTORULUI

Povestirea Doftorului 371
(vv. 1—286)

Cuvintele Hangiului 382
(vv. 1—42)

POVESTIREA VÎNZĂTORULUI DE IERTĂCIUNI

Precuvîntare la Povestirea Vînzătorului de Iertăciuni 387
(vv. 1—134)

Povestirea Vînzătorului de Iertăciuni .. 391
(vv. 1—506)

Redactor responsabil: ROMULUS VULPESCU
Tehnoredactor: SORINA MALCAȘ

Dat la cules: 05.07.63. Bun de tipar: 15.02.64. Apărut: 1964. Tiraj: 15.180. Broșate: 12.090. Legate $^1/_1$ *3.090. Hîrtie tipar înalt ediții tip B mat de 80 g/m*^{2}*. Format: 600 × 920/24. Coli ed. 16.67. Coli tipar: 17,25. A. nr. T. 1112. C.Z. pentru bibliotecile mari 82. C.Z. pentru bibliotecile mici 82—13=R.*

Întreprinderea poligrafică „Arta Grafică" — Calea Șerban Vodă 133, București R.P.R. comanda nr. 849

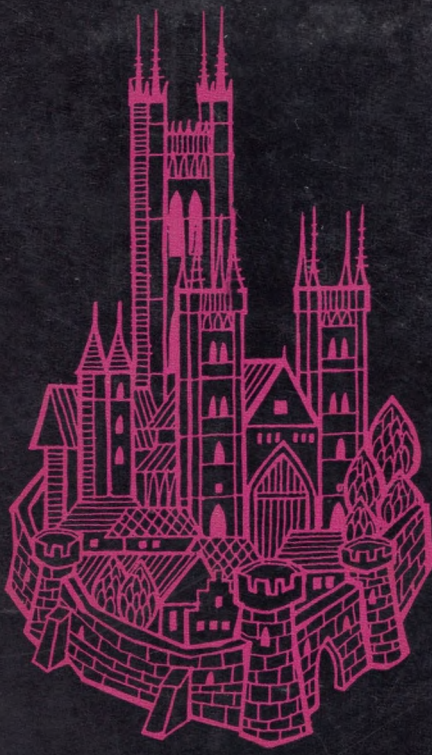

ELU